

319.531
2005

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
AGRÁRTUDOMÁNYOK OSZTÁLYÁNAK
2005. ÉVI TÁJÉKOZTATÓJA

BUDAPEST, 2006

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
AGRÁRTUDOMÁNYOK OSZTÁLYÁNAK
2005. ÉVI TÁJÉKOZTATÓJA

BUDAPEST, 2006

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

Kiadja:

a Magyar Tudományos Akadémia Agrártudományok Osztálya

Felelős kiadó:

HORN PÉTER

egyetemi tanár, rektor

az MTA rendes tagja, osztályelnök

Főszerkesztő:

NÉMETH TAMÁS

kutatóintézeti igazgató

az MTA levelező tagja, osztályelnök-helyettes

Szerkesztő:

PAPP MIKLÓS

tudományos tanácsadó

az állatorvos-tudomány kandidátusa

A szerkesztőbizottság tagjai:

Dimény Imre professzor emeritus, az MTA rendes tagja, Király Zoltán kutatóprofesszor,
az MTA rendes tagja, Kőmíves Tamás, kutatóintézeti igazgató, az MTA levelező tagja,
Solti László professzor, az MTA levelező tagja

ISSN 1216-1179

Készült 12.25 A/5 ív terjedelemben, nyomdai szám: 2006/22

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETŐ: <i>Németh Tamás</i>	5
2. AZ MTA 2005. ÉVI KÖZGYŰLÉSÉNEK HATÁROZATAI	8
3. AZ MTA AGRÁRTUDOMÁNYOK OSZTÁLYÁNAK VEZETŐI ÉS TAGJAI	10
4. AZ MTA AGRÁRTUDOMÁNYOK OSZTÁLYÁNAK ÚJJÁVÁLASZTOTT TUDOMÁNYOS BIZOTTSÁGAI (VEZETŐI ÉS TAGJAI)	12
4.1. Az Osztályhoz tartozó tudományos bizottságok	12
4.2. Osztályközi tudományos bizottságok	25
5. AZ OSZTÁLY NYILVÁNOS NAGYRENDEZVÉNYEI	28
5.1. Versenyképes kukoricatermesztés az EU csatlakozás után (2005. okt.26.)	28
5.2. Képkalkító eljárások jelentősége a XXI. század állattenyésztésében (2005.nov.8.)	29
6. AZ MTA AGRÁRTUDOMÁNYOK OSZTÁLYA ÜLÉSEI, HATÁROZATAI ÉS RENDEZVÉNYEI	30
6.1. Az osztályülések napirendjei és határozatai	30
6.1.1. 2005. február 9-i osztályülés	30
6.1.2. 2005. március 30-i osztályülés	32
6.1.3. 2005. április 27-i osztályülés	34
6.1.4. 2005. május 25-i zárt osztályülés	35
6.1.5. 2005. szeptember 28-i osztályülés	36
6.1.6. 2005. október 26-i osztályülés	37
6.1.7. 2005. november 30-i osztályülés	38
6.2. Az osztályüléseken elhangzott szakmai előadások	40
6.2.1. <i>Balázs Ervin</i> : A vírusellenállóság kialakítása	40
6.2.2. <i>Udovecz Gábor</i> : Mély árkok a magyar mezőgazdaságban	43
6.2.3. <i>Vinczeffly Imre</i> : Gyepgazdálkodásunk helyzetének ismertetése ..	48
6.2.4. <i>Nagy Béla</i> : Az antibiotikum rezisztencia, mint zoonózis	52
6.2.5. <i>Kassai Tibor</i> : Köszönet a Darányi Ignác díjért	56
6.2.6. <i>Szendrő Péter</i> : Köszönő beszéd a Darányi Ignác díj átvétele alkalmából	58
7. AZ OSZTÁLY TUDOMÁNYOS BIZOTTSÁGAINAK ÜLÉSEI, HATÁROZATAI, ÁLLÁSFOGLALÁSAI, RENDEZVÉNYEI	62
7.1. Agrárközgazdasági Bizottság	62
7.2. Agrár-műszaki Bizottság	74
7.3. Állatorvos-tudományi Bizottság	87
7.4. Állatnemesítési Állattenyésztési és Takarmányozási Bizottság	99
7.5. Erdészeti Bizottság	106

7.6.	Gyepgazdálkodási Bizottság	113
7.7.	Kertészeti Bizottság	117
7.8.	Mezőgazdasági Biotechnológiai Bizottság*	125
7.9.	Mezőgazdasági Vízgazdálkodási Bizottság	127
7.10.	Növénynemesítési Bizottság	133
7.11.	Növénytermesztési Bizottság	140
7.12.	Növényvédelmi Bizottság	147
7.13.	Talajtani Agrokémiai Bizottság	151
8.	AZ OSZTÁLYKÖZI TUDOMÁNYOS BIZOTTSÁGOK ÜLÉSEI, HATÁROZATAI ÁLLÁSFOGLALÁSAI, RENDEZVÉNYEI	158
8.1.	Agrártörténeti és Faluszociológiai Bizottság	158
8.2.	Állatkísérleti Bizottság	162
8.3.	Biometriai-biomatematikai Bizottság	163
9.	EMLÉKEZÉS AZ OSZTÁLY ELHUNYT AKADÉMIKUSÁRA:	165
9.1.	Klement Zoltán	165
10.	A SZAKTERÜLET FEJLŐDÉSE A NEMZETKÖZI KONFERENCIÁK TÜKRÉBEN	167
10.1.	<i>Horváth József</i> : Allelopatiai Világkongresszuson Wagga Wagga-ban, Ausztráliában	167
10.2.	<i>Várallyay György</i> : Magyar részvétel Európa Talaj Atlaszának elkészítésében és az Európai Talajvédelmi Stratégia megalkotásában	168
11.	AKADÉMIAI SZÉKFOGLALÓK	171
11.1.	<i>Bedő Zoltán</i> : Mindennapi kenyérünk a multidiszciplináris növénynemesítés tükrében	171
11.2.	<i>Bolykó Miklós</i> : A Kárpát medence erdő- fagazdálkodási koncepciója, a fenntartható fejlődésben	175
11.3.	<i>Ingo Potrykus</i> : Az aranyrizs megelőzheti a szokásos táplálkozás melletti A-vitaminhiányt	178
11.4.	<i>Mátyás Csaba</i> : Gének, ökoszisztémák, gazdálkodás: erdészet, paradigmaváltás után	180
11.5.	<i>Solti László</i> : Szaporítás és biotechnológia: kontárkodás a teremtésbe?	182
11.6.	<i>Kőmíves Tamás</i> : Peszticidek a környezetünkben	184
11.7.	<i>Nagy Béla</i> : Enterobacteriális zoonózisok	187
12.	SZEMÉLYI HÍREK	192
12.1.	Akadémikusok kitüntetései, elismerései	192
13.	A KÖNYV- ÉS FOLYÓIRATKIADÁS HELYZETE	193
13.1.	<i>Hornok László</i> , az MTA levelező tagja az Osztály könyvfelelősének éves beszámolója	193
13.2.	Az Osztály tagjainak 2005-ben megjelent könyvei	193
14.	A MAGYAR PARAZITOLÓGUSOK TÁRSASÁGÁNAK 2005. ÉVI TEVÉKENYSÉGE (<i>Farkas Róbert</i>)	194

* 2006. január 1-étől került az „osztály-bizottságok” közé.

1. BEVEZETŐ

Az MTA Agrártudományok Osztályának immár tizenötödik alkalommal megjelenő Tájékoztatója – hasonlóan a korábbi kötetekhez – fontos szerepet tölt be az adott év eseményeit összefoglaló, a tevékenységben résztvevő bizottságokhoz és osztálytagokhoz kapcsolódó évi történéseket megőrző kiadványként. Az idei év Tájékoztatója is hűen tükrözi a történéseket, az eseményeket, az Osztály életének és tevékenységének alakulását, tagjainak tudományos eredményeit és közéleti szerepvállalását. Fontos feladata az Osztálynak, hogy elődeinkre, korábbi tagjainkra, nagy formátumú tudósainkra születésük, illetve életük egyéb eseményeinek évfordulóján megemlékezzünk, a köztünk lévő nagy tiszteletű professzorainkat pedig köszöntsük jelentősebb évfordulóikon. Nem volt ez másként 2005-ben sem. Több emlékülésre is sor került, melyekről a Bizottságok beszámolóiban található bővebb információ.

2005 májusában került sor az MTA tisztújító közgyűlésére, melyen a szavazati joggal rendelkező küldöttek (akadémikusok és doktor képviselők) a következő három évre megválasztották az MTA Elnökségét, valamint az MTA tevékenységét irányító testületeket. Az Akadémia Elnökének, a második ciklusára ismételten, Vizi E. Szilvesztert választotta meg a testület, míg Alelnökként Hámori József (élettudományok), Kroó Norbert (élettelen természettudományok) és Marosi Ernő (társadalomtudományok) kapott bizalmat. Kroó Norbertnek lejárt a második ciklusa is Főtitkárként, így e poszt betöltésére új jelöltek aspiráltak, a három jelölt közül Meskó Attila, korábbi főtitkár-helyettes kapta a legtöbb szavazatot. Főtitkár-helyettesnek a Közgyűlés Pléh Csabát választotta.

Az MTA Elnökségének tisztújítását követően került sor a Tudományos Osztályok Elnökeinek és Elnökhelyetteseinek megválasztására, így történt ez az MTA Agrártudományok Osztályán is. Az Akadémiai Szabályzatoknak (Törvény, Ügyrend) megfelelően e választáson csak az osztályok akadémikus tagjai vehetnek részt, így Zárt Ülés keretében került sor a választásra, melyen az eddigi Elnök Horn Péter, és Elnökhelyettes Németh Tamás egyhangúlag kapott bizalmat a következő hároméves időszakra.

A hároméves ciklusok arra is lehetőséget adnak, hogy az Osztály Titkársága, a folyamatos kapcsolattartás mellett kiemelten tekintse át az Osztályhoz tartozó közalkalmazottak körét, hiszen ők azok, akik felelősségteljesen döntenek a tudományos bizottságok összetételéről. A 2005. évi bizottsági választásokat előkészítő munka dandárja a nyári hónapokban zajlott le, amikor a köztestületi tagok levélben értesülhettek a választásokról, kapták meg a bizottságukhoz tartozók névsorát és tehettek írásban javaslatot arra a húsz személyre, akik a bizottságot (az akadémikusokkal és doktor képviselőkkel kiegészülve) alkotják majd a következő ciklusra.

A szavazatok beérkezését követően az adott bizottság delegáltjai számolták össze a szavazatokat és hitelesítették a választási listát az MTA Agrártudományok Osztályának titkárságán. Azoknál a bizottságoknál, ahol a 20. helyen holtverseny alakult ki a szavazatok alapján, az azonos szavazatot kaptak mind felkerültek a

szavazólapra, így néhány bizottság esetében a szavazólap húsznál több nevet tartalmazott. A hosszú, részletes és alapos előkészítés után a bizottságok tagjainak, elnökének titkárának és elnökhelyettesének választására – a bizottságok döntő többségében – októberben került sor, az üléseket az MTA Agrártudományok Osztályának Elnöke, ill. Elnökhelyettese vezette le. A választások bizottságonként eltérő részvétellel, de mindentűtt a szabályzatoknak megfelelően zajlottak le, kifogás sem a helyszínen, sem utólag nem merült fel.

Állandóságot, kiegyensúlyozott tevékenységet a köztestületi tagjainknak 2005-ben is a bizottsági munka jelentett. A Bizottságok továbbra is a köztestületi tagság megjelenítése és a tudományos területek tevékenységének gyakorlása kereteiben működnek. Az egy-egy évben történt bizottsági tevékenységek, események és rendezvények összegzésére is a Tájékoztató ad lehetőséget. 2005. évben is az agrártudományok körébe tartozó aktuális feladatok jelentették azt a kört, mely az Osztály tevékenységének fő vonulatát adta. Folytattuk, és a feladatok adta lehetőségekhez illesztve rendszeressé tettük, a tudományos közéletet foglalkoztató jelentősebb kutatásokhoz kapcsolódó előadássorozatot, havi, kéthavi rendszerességgel. A havonként (lehetőség szerint a hónap utolsó szerdáján) tartott osztályülések keretében a napirendi pontokhoz kapcsolódóan az aktív részvétel a jellemző. Ezt nagyban segíti az a gyakorlat, mely az Agrártudományok Osztályán már a kezdetektől kialakult, hogy a doktor képviselők – az akadémikusi zárt ülések kivételével – minden ülésre meghívást kapnak és ezzel a lehetőséggel élnek is. Kihelyezett osztályülésre ez évben egyszer került sor, a június 29.-i ülés helyszíne Martonvásár volt.

Kialakítottuk az Osztály 2006 évi könyvkiadási tervét és folyóirat támogatási döntését, sajnos csak olyan mértékben tudta az igényeket kielégíteni, amelyre a keret lehetőséget adott, az Osztály döntése az volt, hogy elsősorban a folyóiratokat preferálja.

Az MTA Doktora cím odaítélésében az Osztály feladatának megfelelően habitus vizsgálatokat folytatott le és nyilvános védés utáni eljárásokban foglalt állást.

A bizottságok tudományos, tudománypolitikai tevékenysége ebben az évben is jelentős volt. Az Osztály tevékenységének számottevő része a bizottsági munkán keresztül érvényesül, a feladatok megoldásának jelentős része bizottsági, illetve azoknál a bizottságoknál, ahol albizottságok alakultak, albizottsági tárgyalást és előkészítést igényel. A hároméves ciklus bizottságonkénti beszámolója a jelen kiadvány egyik legértékesebb fejezete.

Megállapíthatjuk, hogy a korábbi évek gyakorlatának megfelelően, 2005-ben is számos tudományos rendezvény került megszervezésre, ez azt jelenti, hogy az Osztálynak van mondanivalója a tudományos közösség és a gyakorlat képviselői számára. Az Osztály tagjai (akadémikusai és doktorképviselői) számos rendezvény szervezésében és lebonyolításában vettek részt (MTA Közgyűlése, Mindentudás Egyeteme, Magyar Tudomány Napja, World Science Forum), szerepet vállaltak olyan fontos és országos jelentőségű bizottságok munkájában, mint pl. a Környezetvédelmi Tanács, az Agrárgazdasági Tanács, valamint a „Párbeszéd a vidékért” program. A 2005. évi májusi közgyűléshez kapcsolódóan a „Klíma és Környezet” és az „Országos Erdő-, vad- és fagagdálkodási fórum” nagyrendezvényeket szervezett. A 2005. novemberi

Magyar Tudomány Napjához kapcsolódó rendezvény a hagyományoknak megfelelően a „Széchenyi Emléknap” volt.

Osztályunk tagjainak kezdeményezésére 2003-ban indult egy nagysikerű, klub jellegű, rendezvénysorozat havi rendszerességgel, „Ismerjük meg egymást – és egymás tudományát” címmel, mely 2005-ben is igényes előadásokkal folytatódott.

Az Osztály tagjai az esztendő folyamán tovább bővítették külföldi tudományos kapcsolataikat, ennek a külföldi akadémiákban választott tagságon túl, az Európai Unió tudományos testületeiben, az EU kutatási keretprogram pályázatainak előkészítésében történő részvétel mellett sokan vettek részt és tartottak előadást nemzetközi rendezvényeken. Az Osztály szerény mértékben, az MTA NEI közreműködésével az utazásokhoz 150–200 ezer forintos támogatást, valamint rendezvények szervezéséhez csekély mértékű hozzájárulást tudott biztosítani. Ezek az egyéni és intézményi kapcsolatok segítettek az agrártudományok újabb hazai eredményeinek széleskörű publikálásában, nemzetközi szintű megismertetésében.

Sajnos a 2005. év sem múlt el fájdalommal események nélkül. Októberben elvesztettük Klement Zoltán Akadémikus Urat. Emlékét megőrizzük.

A Bevezetőben arra van lehetőség, hogy utaljunk az évkönyv jelentőségére, és hogy kiemeljünk néhány meghatározó eseményt a teljesség igénye nélkül. Bízunk abban, hogy a „2005. évi Tájékoztató” kellő részletességgel nyújt információkat az Olvasók számára az agrártudományok területén történekről, megerősíti mindenkiben azt a hitet, hogy csak a részterületeken történő elhivatott és alázatos munka teheti naggyá nemzetünket, nyújthat segítséget az ország nyugodt vizekre történő kormányzásához. Az eredmények népszerűsítése, az agrárium megismertetése és széles – társadalmi méretű – elfogadtatása további feladatokat ró mindannyiunkra a közeli és távoli jövőben egyaránt.

Kérjük az agrártudományok területén tevékenykedők észrevételeit, javaslatait és célirányos elhivatott munkásságát közös érdekünk az agrártudományok fejlődésének elősegítésére, az agráriumban tevékenykedők életminőségének javítására, a lehetőségekkel élő, elégedett, számításait megtaláló és kiegyensúlyozott agrártársadalom kialakulásához.

Németh Tamás

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA 2005. MÁJUS 2–3-i KÖZGYŰLÉSÉNEK HATÁROZATAI

1. A Közgyűlés meghallgatta az elnök és a főtitkár tevékenységéről szóló beszámolót, a hozzászólásokra adott válaszokat, és azokat elfogadta. Tudomásul vette, hogy az elnök bizottságot küld ki az Akadémiai törvény módosításának előkészítésére.
2. A 2005. évi Akadémiai Aranyérmek ünnepélyes keretek között Markó László rendes tagnak adta át az Akadémia elnöke.
3. Az Akadémia 2005. évi Wahrmann Mór érmét Demján Sándor vette át, a magyar gazdaság fellendítése és az Akadémiai Klub működtetése érdekében kifejtett tevékenységéért.
4. Akadémiai Díjban részesültek: Bécsy Tamás, Miskolczy Ambrus, Kérchy László, Harrach Balázs és Benkő Mária (megosztva), Timár József, Somló János, ifj. Szántay Csaba, Antal Miklós, Nováky Erzsébet, Papp Gábor, Gránásy László és Iglói Ferenc (megosztva).
5. Akadémiai Újságírói Díjban részesült: Kapitány Katalin, Tandi Lajos, Hanák Gábor, Bokor Péter.
6. A Közgyűlés köszönetét nyilvánítja Horváth Zalán rendes tagnak az "Einstein és a Fizika Nemzetközi Éve" című tudományos előadásáért.
7. A Közgyűlés irodalmi műsorral emlékezett meg József Attila születésének 100. évfordulójáról és köszönetet mond a közreműködőknek.
8. A Közgyűlés elfogadta az Akadémia 2004. évi költségvetésének végrehajtásáról szóló beszámolót.
9. A Közgyűlés elfogadta az Akadémia 2006. évi költségvetési irányelveit, annak preferenciáit, és felhatalmazta az Akadémia vezetését, hogy a 2006. évi költségvetés tárgyalásánál – ide értve az Akadémia fejezet sajátos gazdálkodási szabályait tartalmazó kormányrendeletet is – ennek megfelelően járjon el.
10. A Közgyűlés az előterjesztés szerint jóváhagyta a hasznosítható ingatlanok jegyzékének módosítását.
11. A Közgyűlés tudomásul vette a főtitkár által 2004-ben a társadalmi szervezetek részére adott támogatást.
12. A Közgyűlés elfogadta az Akadémia 2004. évi tevékenységéről szóló, a kormány számára készülő tájékoztatót.
13. A Közgyűlés jóváhagyta az Országgyűlés számára a magyar tudomány 2003–2004. évi helyzetéről szóló jelentést.
14. A Közgyűlés jóváhagyta az MTA Kémiai Kutatóközpont átszervezését és jóváhagyta az MTA Kémiai Kutatóközpont módosított és egységes szerkezetbe

foglalt alapító okiratát, továbbá az új köztestületi költségvetési szerv, az MTA Izotópkutató Intézet alapító okiratát, és felhatalmazta a főtitkárt a szükséges adminisztratív teendők megtételére.

15. A Közgyűlés egyetértett elnökségi bizottság kiküldésével a Globális Földmegfigyelő Rendszerek Rendszerével kapcsolatos teendők áttekintésére.
16. A Közgyűlés felhívja az oktatási kormányzat figyelmét a műszaki és természet-tudományi oktatás és kultúra hazai helyzete javításának fontosságára.
17. A Közgyűlés az Akadémia választott tisztségviselőinek a felmentést megadta. Köszönetét fejezi ki a közgyűlés a tisztségviselők eredményes munkájáért.
18. A Közgyűlés megválasztotta Vizi E. Szilveszter rendes tagot az Akadémia elnökéül.
19. A Közgyűlés főtitkárrá választotta Meskó Attila rendes tagot, főtitkárhelyettesé Pléh Csaba rendes tagot.
20. A Közgyűlés alelnökké választotta: Hámosi József rendes tagot, Kroó Norbert rendes tagot és Marosi Ernő rendes tagot.
21. A Közgyűlés választott elnökségi taggá választotta: Dudits Dénes rendes tagot, Enyedi György rendes tagot és Keviczky László rendes tagot.
22. A Közgyűlés a Felügyelő Bizottság tagjának megválasztotta Besznyák István és Ritoók Zsigmond rendes tagokat.
23. Az MTA Közgyűlése felkéri a kormány elnökét, hasson oda, hogy az egyes kormányzati szereplők részéről az utóbbi időkben egyre gyakrabban tapasztalható tudományos közösséget sértő, tudományellenes nézetek ne jelenjenek meg a kormányzati kommunikációban.
24. A Közgyűlés felhatalmazta az elnökséget, hogy a határozatokat – annak tartalmi változtatása nélkül – véglegesítse és hajtsa végre.

3. AZ MTA AGRÁRTUDOMÁNYOK OSZTÁLYÁNAK VEZETŐI ÉS TAGJAI

3.1. 2002. JÚNIUSÁTÓL VÁLASZTOTT VEZETŐSÉG:

osztályelnök: Horn Péter, az MTA rendes tagja (Kaposvári Egyetem 7400 Kaposvár Guba S. u. 40. T: 06 82 412-613, Fax: 06 82 320 175)

osztályelnök-helyettes: Németh Tamás, az MTA levelező tagja (MTA Talajtani és Agrokémiai Kutatóintézete T/F: 356-4682)

Az Osztály Titkársága:

tudományos titkár: Sárdi Éva, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
(Bp. V. Nádor u. 7. I. 128. T: 411-6310, F: 411-6348,
Budapesti Corvinus Egyetem KTK T:482-5000)
e-mail: agrar@office.mta.hu

főelőadó: Szabóné Kosztolányi Zsuzsa
(Bp. V. Nádor u. 7. I. 128. T:411-6162, F: 411-6348
e-mail: koszti@office.mta.hu)

ny. tanácsadó: Papp Miklós (Bp. V. Nádor u. 7. I. 128. T: 411 6162)

3.2. AZ MTA RENDES ÉS LEVELEZŐ TAGJAI:

3.2.1. AZ OSZTÁLY RENDES TAGJAI:

Balázs Ervin	Heszky László	Nagy Béla
Balázs Sándor	Horn Péter	Rajki Sándor
Bócsa Iván	Horváth József	Sáringer Gyula
Csáki Csaba	Király Zoltán	Solymos Rezső
Cselőtei László	Kovács Ferenc	Stefanovits Pál
Dimény Imre	Kurnik Ernő	Tomcsányi Pál
Dudits Dénes	Láng István	Várallyay György
Harnos Zsolt	Mészáros János	

3.2.2. AZ OSZTÁLY LEVELEZŐ TAGJAI:

Bedő Zoltán	Mátyás Csaba	Solti László
Hornok László	Kőmíves Tamás	Varga János
Németh Tamás	Schmidt János	

3.3. AZ OSZTÁLY KÜLSŐ TAGJAI:

Bojkó Miklós (Ukrajna)	Németh Ferenc (Hollandia)
Bornemisza Elemér (Costa-Rica)	Rédei György (USA)
Dusan Camprag (Szerbia és Montenegró)	Salamon István (Ausztrália)
Kasztori Rudolf (Horvátország)	Maliga Pál (USA)
Kosztarab Mihály (USA)	Somogyi Árpád (Belgium)

3.4. AZ OSZTÁLY TISZTELETI TAGJAI:

Borlaug, Norman E. (Mexikó)	Müller, Georg (Németország)
Boyazoglu, Jean (Olaszország)	Potrykus, Ingo (Svájc)
Brem, Gottfried (Ausztria)	Rott, Rudolf (Németország)
Dakov, Mako (Bulgária)	Rübensam, Eric (Németország)
Ernszt, Lev. K. (Oroszország)	Schönmuth, Georg (Németország)
Johnson, Stanley (USA)	van Staden, Johan (Dél-Afrika)
Kudrna, Karel (Csehország)	Vasil, Indra K. (USA)
Mac Key, James (Svédország)	Zawadzki, Saturin (Lengyelország)

3.5. 2004. ÉVBEN ÚJJÁVÁLASZTOTT KÖZGYŰLÉSI DOKTOR KÉPVISELŐK

Barna Balázs	Jolánkai Márton	Neményi Miklós
Berács József	Kádár Imre	Patay István
Faragó Sándor	Loch Jakab	Porpáczy Aladár
Fodor László	Magda Sándor	Soltész Miklós
G. Tóth Magdolna	Matuz János	Szabó Ferenc
Gundel János	Nagy János	Udovecz Gábor
Harrach Balázs	Nábrádi András	Winkler András

4. AZ MTA AGRÁRTUDOMÁNYOK OSZTÁLYÁNAK ÚJJÁVÁLASZTOTT TUDOMÁNYOS BIZOTTSÁGAI (VEZETŐI ÉS TAGJAI)

4.1. AZ OSZTÁLYHOZ TARTOZÓ TUDOMÁNYOS BIZOTTSÁGOK

AGRÁRKÖZGAZDASÁGI BIZOTTSÁG

Elnök:

Szűcs István, az MTA Doktora

Alelnök:

Széles Gyula, az MTA Doktora

Titkár:

Hajós László, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Szent István Egyetem

Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar

Munkatudományi Intézet

2103 Gödöllő, Páter K. u. 1.

Tel.: (28) 522 903 • Fax: (28) 522 913

E-mail: hajos@gikk.gau.hu

Tagok:

Berde Csaba, a mezőgazdaság-tudomány kandidátusa

Borszéki Éva, a közgazdaság-tudomány kandidátusa

Buday-Sánta Attila, az MTA Doktora

Buzás Gyula, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Csáki Csaba, az MTA rendes tagja*

Dimény Imre, az MTA rendes tagja

Ertsey Imre, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Forgács Csaba, a közgazdaság-tudomány kandidátusa

Kapronczai István PhD

Magda Sándor, az MTA Doktora

Molnár József, a közgazdaság-tudomány kandidátusa

Nábrádi András, a közgazdaság-tudomány kandidátusa

Palkovics Miklós, a közgazdaság-tudomány kandidátusa

Popp József, a közgazdaság-tudomány kandidátusa

Salamon Lajos, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Székely Csaba, az MTA Doktora

Tenk Antal, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Udovecz Gábor, az MTA Doktora

Villányi László, a közgazdaság-tudomány kandidátusa

Vizdák Károly, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

* A dőlt betűvel szedett nevek akadémikust, ill. közgyűlési doktor képviselőt jelentenek.

ÁLLATTENYÉSZÉSI ÉS TAKARMÁNYOZÁSI BIZOTTSÁG

Elnök:

Szendró Péter, az MTA Doktora

Alelnök:

Csermely Jenő, az MTA Doktora

Titkár:

Jóri J. István, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem
Gépészmérnöki Kar Gépszerkezettani Intézet
Terméktervezés és Mezőgazdasági Gépek Tanszék
1111 Budapest, Műegyetem rkp. 3.

Tel.: 463 17 48

Fax: 463 35 05

E-mail: jori.istvan@gszi.bme.hu

Tagok:

Beke János, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Csizmazia Zoltán, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Dimény Imre, az MTA rendes tagja

Faust Dezső, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Fekete András, az MTA Doktora

Fenyvesi László PhD

Horváth Béla, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Husti István, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Láng Zoltán, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Lengyel Antal, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Neményi Miklós, az MTA Doktora

Patay István, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Sembery Péter, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Sitkei György, az MTA rendes tagja

Szabó Gábor, a műszaki tudomány kandidátusa

Szüle Zsolt, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Tóth László, az MTA Doktora

Vas Attila, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Wachtler István, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Vermes Pál, PhD

ÁLLATORVOS-TUDOMÁNYI BIZOTTSÁG

Elnök:

Varga János, az MTA levelező tagja

Alelnökök:

Nagy Béla, az MTA rendes tagja

Rafai Pál, az MTA Doktora

Titkár:

Tekes Lajos, az állatorvos-tudomány kandidátusa

Országos Állategészségügyi Intézet

1143 Budapest, Tábornok u. 2.

Tel.: 460 63 17

Fax: 222 60 70

E-mail: tekes@oai.hu

Tagok:

Fodor László, az állatorvos-tudomány kandidátusa

Glávits Róbert, az állatorvos-tudomány kandidátusa

Harrach Balázs, az MTA Doktora

Kassai Tibor, az MTA Doktora

Kovács Ferenc, az MTA rendes tagja

Kutas Ferenc, az MTA Doktora

Lacza Péter, az állatorvos-tudomány kandidátusa

Mészáros János, az MTA rendes tagja

Molnár Kálmán, az MTA Doktora

Pálfi Vilmos, az állatorvos-tudomány kandidátusa

Rusvai Miklós, az állatorvos-tudomány kandidátusa

Sas Barnabás, az állatorvos-tudomány kandidátusa

Semjén Gábor, az állatorvos-tudomány kandidátusa

Solti László, az MTA levelező tagja

Soós Tibor, az állatorvos-tudomány kandidátusa

Sótonyi Péter, az MTA Doktora

Szabó József, az MTA Doktora

Tuboly Sándor, az MTA Doktora

Várnagy László, az MTA Doktora

Vetési Ferenc, az MTA Doktora

Vörös Károly, az MTA Doktora

ÁLLATNEMESÍTÉSI, ÁLLATTENYÉSZTÉSI ÉS TAKARMÁNYOZÁSI BIZOTTSÁG

Elnök:

Schmidt János, az MTA levelező tagja

Alelnök:

Fésűs László, az MTA Doktora

Titkár:

Gundel János, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

ÁTK Takarmányozási Kutató Intézet

2053 Herceghalom, Gesztenyés út 1.

Tel: 23/319-133

Fax: 23/319-133

E-mail: jgundel@atk.hu

Tagok:

Bedő Sándor, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Bodó Imre, az MTA Doktora

Csapó János, az MTA Doktora

Györkös István, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Hidas András, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Holló István, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Horn Péter, az MTA rendes tagja

Horváth László, az MTA Doktora

Husvéth Ferenc, az MTA Doktora

Komlósi István, PhD

Kovács Ferenc, az MTA rendes tagja

Kovács József, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Mézes Miklós, az MTA Doktora

Mihók Sándor, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Rátky József, az MTA Doktora

Stefler József, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Szabó Ferenc, az MTA Doktora

Szabóné Willin Erzsébet, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Szendrő Zsolt, az MTA Doktora

Szűcs Endre, az MTA Doktora

Tózsér János, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Wittmann Mihály, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

ERDÉSZETI BIZOTTSÁG

Elnök:

Mátyás Csaba, az MTA levelező tagja

Alelnökök:

Winkler András, az MTA Doktora

Kóhalmi Tamás, az MTA Doktora

Titkár:

Führer Ernő, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Erdészeti Tudományos Intézet

1023 Budapest, Frankel L. u. 42-44.

Tel.: 326 16 40

Fax: 326 16 39

E-mail: h9439fuh@ella.hu

Tagok:

Albert Levente, a kémiai tudomány kandidátusa

Bach István, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Bartha Dénes, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Borovics Attila, PhD

Csóka György, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Faragó Sándor, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Koloszár József, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Kosztka Miklós, az MTA Doktora

Kovács Zsolt, a műszaki tudomány kandidátusa

Lakatos Ferenc, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Marosi György, az MTA Doktora

Marosvölgyi Béla, az MTA Doktora

Mészáros Károly, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Molnár Sándor, az MTA Doktora

Náhlík András, PhD

Papp Tivadar, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Rédei Károly, az MTA Doktora

Rumpf János, a műszaki tudomány kandidátusa

Solymos Rezső, az MTA rendes tagja

Ujváriné Jármay Éva, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Varga Szabolcs, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

MEZŐGAZDASÁGI GYEPGAZDÁLKODÁSI BIZOTTSÁG

Elnök:

Vinczeffy Imre, az MTA Doktora

Alelnök:

Dér Ferenc, az MTA Doktora

Titkár:

Jávor András, az MTA Doktora
4032 Debrecen, Böszörményi út 138.

Tel.: (52) 486 288

Fax: (52) 310 569

E-mail: javor@fsz.date.hu

Tagok:

Bánszki Tamás, az MTA Doktora

Barcsák Zoltán, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Béri Béla, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Bócsa Iván, az MTA rendes tagja

Bukovinszky László, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Csizi István, PhD

Dimény Imre, az MTA rendes tagja

Heszky László, az MTA rendes tagja

Ivány Károly, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Janovszky János, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Kárpáti László, a közgazdaság-tudomány kandidátusa

Loch Jakab, az MTA Doktora

Makray Sándor, PhD

Mucsi Imre, az állatorvos-tudomány kandidátusa

Nagy Géza, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Pető Károly, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Sáringer Gyula, az MTA rendes tagja

Schmidt János, az MTA levelező tagja

Steffler József, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Szemán László, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Szűcs István, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Szűcsné Péter Judit, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Tóth Sebestyén, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Várallyay György, az MTA rendes tagja

KERTÉSZETI BIZOTTSÁG

Elnök:

Papp János, az MTA Doktora

Alelnök:

Nyéki József, az MTA Doktora

Titkár:

Terbe István, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Budapesti Corvinus Egyetem

Kertészettudományi Kar

Zöldség- és Gombatermesztési Tanszék

1118 Budapest, Ménesi út 44.

Tel.: 482 62 25

E-mail: istvan.terbe@uni-corvinus.hu

Tagok:

Balázs Sándor, az MTA rendes tagja

Balogh István, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Baloghné Ormos Ilona, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Bernáth Jenő, az MTA Doktora

Cselőtei László, az MTA rendes tagja

Dimény Judit, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Filius István, az MTA Doktora

Gonda István, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Hajdu Edit, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Hrotkó Károly, az MTA Doktora

Jámbor Imre, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Jámborné Benczúr Erzsébet, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Kállay Miklós, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Kállay Tamásné, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Kristóf Lászlóné PhD

Mándi Andrea, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Sárdi Éva, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Schmidt Gábor, az MTA Doktora

Soltész Miklós, az MTA Doktora

Tomcsányi Pál, az MTA rendes tagja

Tóth Magdolna, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Urbán András, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Zatykó Ferenc, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

MEZŐGAZDASÁGI BIOTECHNOLÓGIAI BIZOTTSÁG

Elnök:

Dudits Dénes, az MTA rendes tagja

Titkár:

Cseh Sándor az MTA Doktora

Szent István Egyetem

Állatorvostudományi Kar

Budapest

István út 2.

1078

cseh.sandor@aotk.szie.hu

Tagok:

Balázs Ervin, az MTA rendes tagja

Barnabás Beáta, az MTA Doktora

Bánfalvi Zsófia, az MTA Doktora

Bősze Zsuzsanna, az MTA Doktora

Burgyán József, az MTA Doktora

Gyulai Gábor, a biológiai tudomány kandidátusa

Heszky László, az MTA rendes tagja

Hornok László, az MTA levelező tagja

Hoschke Ágoston, a kémiai tudomány kandidátusa

Jenes Barnabás, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Kiss Erzsébet, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Kiss Gy. Botond, az MTA Doktora

Kocsy Gábor, PhD

Maráz Anna, a biológiai tudomány kandidátusa

Mórocz Sándor, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Purnhauser László, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Solti László, az MTA levelező tagja

Takács Imre, az állatorvostudomány kandidátusa

Toldi Ottó, PhD

MEZŐGAZDASÁGI VÍZGAZDÁLKODÁSI BIZOTTSÁG

Elnök:

Ligetvári Ferenc, az MTA Doktora

Alelnök:

Váradi László, PhD

Titkár:

Szalai Sándor, a földrajztudomány kandidátusa
Országos Meteorológiai Szolgálat
1024 Budapest, Kitaibel Pál u. 1.
Tel.: 346 46 24
E-mail: szalai.s@met.hu

Tagok:

Bíróné Oncsik Mária, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Csekő Géza, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Cselőtei László, az MTA rendes tagja
Forgóné Nemcsics Mária, PhD
Juhász Csaba, PhD
Kádár Imre, az MTA Doktora
Karácsonyi Zoltán, PhD
Kiss Károly, az MTA Doktora
Kereszturszky János, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Lelkes János, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Loch Jakab, az MTA Doktora
Somogyi György, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Szalóki Sándor, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Tamás János, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Thyll Szilárd, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Vámosi Sándor, PhD
Vermes László, az MTA Doktora

NÖVÉNYNEMESÍTÉSI BIZOTTSÁG

Elnök:

Kertész Zoltán, az MTA Doktora

Alelnök:

Porpáczy Aladár, az MTA Doktora

Titkár:

Hajós Lászlóné, a biológiai tudomány kandidátusa

2103 Gödöllő, Páter K. u. 1.

Tel.: (28) 420 100

Fax: (28) 522 069

E-mail: hajos-novak@fau.gau.hu

Tagok:

Apostol János, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Bálint Andor, az MTA Doktora

Bedő Zoltán, az MTA levelező tagja

Bócsa Iván, az MTA rendes tagja

Bóna Lajos, PhD

Heszky László, az MTA rendes tagja

Kálmán László, a biológiai tudomány kandidátusa

Kiss József, a biológiai tudományok kandidátusa

Kurnik Ernő, az MTA rendes tagja

Láng László, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Marton L. Csaba, az MTA Doktora

Matuz János, az MTA Doktora

Mesterházy Ákos, az MTA Doktora

Nagy Béla, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Németh János, az MTA Doktora

Palágyi András, a biológiai tudomány kandidátusa

Pálvölgyi László, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Pauk János, az MTA Doktora

Simonné Kiss Ibolya, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Sutka József, az MTA Doktora

Szél Sándor, a biológiai tudomány kandidátusa

Szundy Tamás, az MTA Doktora

Velich István, az MTA Doktora

Veisz Ottó, az MTA Doktora

NÖVÉNYTERMESZTÉSI BIZOTTSÁG

Elnök:

Jolánkai Márton, az MTA Doktora

Alelnök:

Nagy János, az MTA Doktora
Berzsenyi Zoltán, az MTA Doktora

Titkár:

Pepó Péter, az MTA Doktora
Debreceni Egyetem Agrárcentrum
4032 Debrecen, Böszörményi út 138.
Tel.: (52) 486 288
E-mail: pepopeter@helios.date.hu

Tagok:

Balázs Julianna, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Bánszky Tamás, az MTA Doktora
Birkás Márta, az MTA Doktora
Czímber Gyula, az MTA Doktora
Csajbók József, PhD
Győri Zoltán, az MTA Doktora
Gyuricza Csaba, PhD
Hoffmann Sándor, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Holló Sándor, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Izsáki Zoltán, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Késmárki István, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Kismányoky Tamás, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Láng István, az MTA rendes tagja
Máté András, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Menyhért Zoltán, az MTA Doktora
Pocsai Károly, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Ragasits István, az MTA Doktora
Sárvári Mihály, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Schmidt Rezső, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Szabó Miklós, az MTA Doktora
Széll Endre, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa
Tóth Zoltán, PhD

NÖVÉNYVÉDELMI BIZOTTSÁG

Elnök:

Kőmíves Tamás, az MTA levelező tagja

Aelnökök:

Gáborjányi Richárd, az MTA Doktora

Tóth Miklós, az MTA Doktora

Titkár:

Szűcs Gábor, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

MTA Növényvédelmi Kutatóintézet

1022 Budapest, Herman Ottó u. 15.

Tel.: 391 86 31

Fax: 391 86 55

E-mail: h7192szo@ella.hu

Tagok:

Balázs Ervin, az MTA rendes tagja

Barna Balázs, az MTA Doktora

Basky Zsuzsa, az MTA Doktora

Békési Pál, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Benedek Pál, az MTA Doktora

Béres Imre, az MTA Doktora

Érsek Tibor, az MTA Doktora

Fischl Géza, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Hornok László, az MTA levelező tagja

Horváth József, az MTA rendes tagja

Jenser Gábor, az MTA Doktora

Kazinczi Gabriella, az MTA Doktora

Király Zoltán, az MTA rendes tagja

Kozár Ferenc, az MTA Doktora

Kövics György, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Kuroli Géza, az MTA Doktora

Palkovics László, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Reisinger Péter, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Sáringer Gyula, az MTA rendes tagja

Szécsi Árpád, az MTA Doktora

Tóbiás István, az MTA Doktora

Vajna László, az MTA Doktora

Virányi Ferenc, az MTA Doktora

TALAJTANI ÉS AGROKÉMIAI BIZOTTSÁG

Elnök:

Várallyay György, az MTA rendes tagja

Alelnök:

Loch Jakab, az MTA Doktora

Titkár:

Győri Zoltán, az MTA Doktora

Károly Róbert Főiskola

Növénytermesztési és Agrárkörnyezet-gazdálkodási Tanszék

3200 Gyöngyös, Mátrai u. 36.

Tel.: (37) 551 940

Fax: (37) 551 933

E-mail: lszabo@mail.gyfk.hu

Tagok:

Anton Attila, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Blaskó Lajos, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Buzás István, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Csákiné Michéli Erika, az MTA Doktora

Csathó Péter, az MTA Doktora

Cserni Imre, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Debreczeni Béláné, az MTA Doktora

Fekete József, az MTA Doktora

Fodor László, a közgazdasági tudomány kandidátusa

Fülek György, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Győri Dániel, az MTA Doktora

Kádár Imre, az MTA Doktora

Kátai János, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Kovács Géza János, a biológiai tudomány kandidátusa

Láng István, az MTA rendes tagja

Lehoczky Éva, az MTA Doktora

Máté Ferenc, az MTA Doktora

Murányi Attila, az MTA Doktora

Németh Tamás, az MTA levelező tagja

Rajkai Kálmán, az MTA Doktora

Stefanovits Pál, az MTA rendes tagja

Tamás János, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa

Tóth Tibor, az MTA Doktora

4.2. OSZTÁLYKÖZI TUDOMÁNYOS BIZOTTSÁGOK

AGRÁRTÖRTÉNETI ÉS FALUSZOCIOLÓGIAI BIZOTTSÁG

(A II. és a IV. Osztály közös testülete.)

Elnök:

Romány Pál, az MTA Doktora

Alelnökök:

Fehér György, a történelemtudomány kandidátusa

Halmi Péter, az MTA Doktora

Tóth Pál Péter, a szociológiai tudomány kandidátusa

Titkár:

Estók János, a történelemtudomány kandidátusa

Magyar Mezőgazdasági Múzeum

1367 Budapest 5, Pf. 129 • Tel.: 363 19 73

Tagok:

Balla László, az MTA Doktora

Cselőtei László, az MTA rendes tagja

Elek Sándor, a szociológiai tudomány kandidátusa

Fehér Dezső, az állatorvos-tudomány kandidátusa

Fülöp Éva, a történelemtudomány kandidátusa

Gazdag László, a közgazdasági tudomány kandidátusa

Gere Tibor, az MTA Doktora

Hoffmann Tamás, a néprajztudomány kandidátusa

Kaposi Zoltán, a történelemtudomány kandidátusa

Karasszon Dénes, az MTA Doktora

Kovács Teréz, a szociológiai tudomány kandidátusa

Nagy Marianna PhD

Nagy Frigyes PhD

Novák László Ferenc, az MTA Doktora

Orosz István az MTA rendes tagja

Oroszi Sándor, az MTA Doktora

Pethő Ferenc PhD

Pölöskei Ferenc, az MTA rendes tagja

Szakács Sándor, az MTA Doktora

Szávai Ferenc, az MTA Doktora

Varga Zsuzsanna, a történelemtudomány kandidátusa

Veszeli Tibor, a szociológiai tudomány kandidátusa

Zsarnóczai J. Sándor, a közgazdaság-tudomány kandidátusa

ÁLLATKÍSÉRLETI BIZOTTSÁG

Elnök:

Bertók Lóránd, az MTA Doktora

Alelnök:

Furka István, az MTA Doktora

Titkár:

Nagy György, az MTA Doktora
SE II. Anat.Int. (1094 Bp. Tűzoltó u. 58.)

Tagok:

Anderlik Piroska, az orvostudomány kandidátusa
Babinszky László, PhD
Boros Mihály, az MTA Doktora
Csányi Vilmos, az MTA levelező tagja
Fekete Sándor, az MTA Doktora
Gyertyán István, PhD
Kállay László, PhD
Makara B. Gábor, az MTA rendes tagja
Nagy Béla, az MTA rendes tagja
Németh Péter, az MTA Doktora
Rosivall László, az MTA Doktora
Róth Erzsébet, az MTA Doktora
Sándor Péter, az MTA Doktora
Sebestyén Gyula, a biológiai tudomány kandidátusa
Szabó Gyula, az MTA Doktora
Timár József, az MTA Doktora
Visnyei László, az állatorvos tudomány kandidátusa

BIOMETRIAI-BIOMATEMATIKAI BIZOTTSÁG

Elnök:

Harnos Zsolt, az MTA rendes tagja

Titkár:

Reiczigel Jenő PhD

SZIE ÁOTK Budapest 1078 István u. 2.

Tagok:

Boda Krisztina, PhD

Berzsenyi Zoltán, az MTA Doktora

Füst György, PhD

Herdon Miklós, PhD

Izsák János, az MTA Doktora

Kiss Krisztina, PhD

Kovács Géza, a biológiai tudomány kandidátusa

Lábos Elemér, az MTA Doktora

Makara B. Gábor, az MTA rendes tagja

Miklós Dezső, PhD

Miklós István, PhD

Monos Emil, az MTA Doktora

Szeidl László, az MTA Doktora

Tóthmérés Béla, az MTA Doktora

Tusnady Gábor, az MTA rendes tagja

Varga Zoltán, PhD

5. AZ OSZTÁLY NYILVÁNOS NAGYRENDEZVÉNYEI

5.1. VERSENYKÉPES KUKORICATERMESZTÉS AZ EU CSATLAKOZÁS UTÁN

A Debreceni Egyetem Agrártudományi Centrum és a nádudvari KITE Rt. rendezésében került sor az **MTA székházában 2005. október 26-án** arra a nagyszabású rendezvényre, amely a Nemzeti Kutatási és Fejlesztési Program keretében végzett NKFP 4/0008/2002 „*Kukoricakonzorcium: A kukorica hibridek adaptációs képességének és termésbiztonságának javítása*” c. kutatás eredményeiről számolt be.

A konferencia a tudomány eszközeivel felhívta a figyelmet arra, hogy a magyar kukorica áru- és vetőmagtermesztés, a magyar hibridek használata – figyelembe véve a magyar kiváló ökológiai adottságokat – meghatározó a mezőgazdasági termelés és export teljesítményében, valamint a vidék jövedelem termelő képességének növelésében. Továbbá rámutatott arra, hogy a kukorica ágazat eredményességét a kukorica hibridek termésbiztonságának folyamatos javítása biztosítja.

Horn Péter osztályelnök az MTA rendes tagja mondott köszöntőt. Nagy János, az MTA doktora „30 év a kukorica K+F szolgálatában” címmel tartott előadást, elemezve a kukoricatermesztés kutatás eredményeit. Összefoglaló áttekintést kapott a hallgatóság Bedő Zoltán MTA Mezőgazdasági Kutatóintézet igazgatója, Széll Endre a Gabonatermesztési Kutató Kht. osztályvezetője és Buvár Géza a nádudvari KITE Rt. vezérigazgatója által elmondott a versenyképesség növelése a kukoricatermesztésben témakörben.

A több mint 400 fő érdeklődő átfogó képet kapott arról, hogy a kutatási és fejlesztési konzorcium a folyamatban lévő nemesítési tevékenységekre, tartamkísérletekre és termesztéstechnológiai fejlesztésekre alapozva magas színvonalú tudományos és innovációs kapacitást koncentrált az új hibridjelöltek előállítására.

A széles bázisú kutató-fejlesztő konzorcium elsősorban a magyar genetikai értékek felhasználásával új megközelítésben kívánt biotikus és abiotikus stressz hatásokkal szemben ellenálló kukorica hibrideket létrehozni és a kukoricatermesztők, feldolgozók és kereskedők számára egyaránt a hatékonyság növeléséhez hozzájárulni. A konzorcium épített a már meglévő saját K+F eredményekre, jelentős kapacitást fordított a nemesítés hatékonyságát javító metodikai és technológiai fejlesztésekre, törekedett az új tudományos eredmények publikálására, továbbá keretet biztosított a magas színvonalú egyetemi képzéshez, különösen a Doktori Iskolákhoz.

A kutatás-fejlesztési projekt partnerei: Debreceni Egyetem Agrártudományi Centrum, MTA Mezőgazdasági Kutatóintézet Martonvásár, Gabonatermesztési Kutató Kht. Szeged, MTA TAKI Budapest, KITE Rt. Nádudvar, Hungrana Keményítő- és Izocukor Gyártó és Forgalmazó Kft. Szabadegyháza és a Gran-Export Kft. Debrecen.

A konferencián a tudományos közélet jeles képviselői mellett részt vettek mindazok a szakemberek, gazdálkodók, akiket érdekelnek a tudomány új eredményei. A téma aktualitását bizonyította, hogy rendkívül nagy volt az érdeklődés.

A figyelemfelkeltő előadások hasznos, következtetésekre alkalmas eredményeket tartalmaztak. Az érdeklődők további, bővebb információt kaphattak a kutatásokról a közreadott „*Kukorica hibridek adaptációs képessége és termésbiztonsága*” c. könyv sorozat második kötetének segítségével.

5.2. „KÉPALKOTÓ ELJÁRÁSOK JELENTŐSÉGE A XXI. SZÁZAD ÁLLATTENYÉSZTÉSÉBEN”

2005. november 8. (A konferencián elhangzott előadások teljes szövege, angol nyelvű összefoglalókkal, megjelent az Állattenyésztés és Takarmányozás c. szakfolyóiratban (2005. 5. 441–515.), illetve az előadások ábrái és fotói megtekinthetők az ÁTK honlapján (www.atk.hu).

A bizottság többéves hagyományának megfelelően összel mintegy 200 fő részvételével tudományos konferenciát rendezett, melyen megvitatta a „Képkalkotó eljárások jelentőségét a XXI. század állattenyésztésében” c. témát. 10 előadásban részletesen megtárgyalásra került napjaink valamennyi képkalkotó eljárása, továbbá bemutatásra kerültek azok az eredmények, melyek ezen eljárásnak köszönhetik megszületésüket. Csaknem valamennyi állatfajra vonatkozóan láthattunk példákat. Az előadások alapján bizonyítottnak látszik, hogy ezek a módszerek napjaink kutatásában, az állattenyésztés előrehaladásában nélkülözhetetlen.

[Az előadások összefoglalói a 7.4. 6.pontnál]

6. AZ MTA AGRÁRTUDOMÁNYOK OSZTÁLYÁNAK ÜLÉSEI, HATÁROZATAI ÉS RENDEZVÉNYEI

6.1. AZ OSZÁLYÜLÉSEK NAPIRENDJEI ÉS HATÁROZATAI

6.1.1. 2005. FEBRUÁR 9. OSZTÁLYÜLÉS

Napirend

1. Tájékoztató az utolsó ülés óta eltelt időről
2. Schmidt János, az MTA levelező tagja előadása:
„Funkcionális élelmiszerek előállítása takarmányozással”
3. Doktori cselekmények bizottsági véleményezése

Előterjesztők: Varga János, az MTA levelező tagja   Tóth István pályázata
Gáborjányi Richárd, az MTA Doktora   Tóbiás István pályázata
Gáborjányi Richárd, az MTA Doktora   Basky Zsuzsa pályázata
Várallyay György, az MTA rendes tagja   Bíró Borbála pályázata
Várallyay György, az MTA rendes tagja   Csathó Péter pályázata
Várallyay György, az MTA rendes tagja   Lehoczky Éva pályázata
Kertész Zoltán, az MTA Doktora   Lazányi András pályázata

4. Doktori cselekmények védés utáni véleményezése

Előterjesztők: Dudits Dénes, az MTA rendes tagja   Bánfalvi Zsófia pályázata
Stefanovits Pál, az MTA rendes tagja   Tóth Tibor pályázata
Várallyay György, az MTA rendes tagja   Pepó Péter pályázata

5. Állásfoglalás akadémia díjakkal kapcsolatosan

Előterjesztő: Horn Péter, az MTA rendes tagja, osztályelnök

6. Egyebek

Határozatok

1. Akadémiai Aranyérem odaítélésére az osztálynak saját jelöltje nem volt.
2. Az osztályülés tagjai egyhangúlag támogatták az MTA Kémiai Tudományok Osztálya jelöltjének, Markó Lászlónak, az MTA rendes tagjának Akadémiai Aranyéremre történő előterjesztését.

3. Az előterjesztések és a hozzászólások alapján az Osztály az Akadémiai Díj odaítéléséről az alábbi határozatot hozta:

Megosztott Akadémiai Díjra 54 %-os támogatottsággal javasoljuk Harrach Balázst és Benkő Máriát (22 érvényes szavazatból 12-igen, 7-nem és 3-tartózkodás).

Megosztott díjra ezen kívül javaslat érkezett még Benedek Pál, Kozár Ferenc és Mészáros Zoltán személyére, valamint egyedüli jelöltként Kádár Imrére.

4. Akadémiai Újságírói Díjra 65 %-os támogatottságot kapott Király Pál (23 érvényes szavazatból 15-igen, 6-nem, 2-tartózkodás). Ezen kívül javaslat érkezett még Bárdos Lászlóné személyére.

5. Doktori cselekmények bizottsági véleményezésével kapcsolatosan az Osztály az alábbi határozatokat hozta:

Tóth István pályázatát 90,1 %-kal támogatja,
Tóbiás István pályázatát 89,2 %-kal támogatja,
Basky Zsuzsa pályázatát 92 %-kal támogatja,
Bíró Borbála pályázatát 90,1 %-kal támogatja,
Csathó Péter pályázatát 91 %-kal támogatja,
Lehoczky Éva pályázatát 92,8 %-kal támogatja,
Lazányi András pályázatát 82 %-kal támogatja

6. Doktori cselekmények védés utáni véleményezésével kapcsolatosan az Osztály az alábbi határozatokat hozta:

Bánfalvi Zsófia doktori cím odaítélését 98,2 %-ban támogatja,
Tóth Tibor doktori cím odaítélését 99,1 %-ban támogatja
Pepó Péter doktori cím odaítélését 96,4 %-ban támogatja
Kazinczi Gabriella doktori cím odaítélését 92 %-ban támogatja

7. Előadást tartott Schmidt János, az MTA levelező tagja
„Funkcionális élelmiszerek előállításának takarmányozással” címmel
8. Hornok László, akadémikus, az Osztály könyv- és folyóirat felelőse, az alábbiak szerint ismertette a 2005. évi könyv és folyóirat keret felosztását:

Acta Agronomica	Akadémiai Kiadó	1 100 eFt
Acta Phytopathologica	Akadémiai Kiadó	600 eFt
Acta Veterinaria	Akadémiai Kiadó	1 000 eFt
Agrártörténeti Szemle	Mezőgazdasági Múzeum	900 eFt
Agrokémia és Talajtan	MTA TAKI	700 eFt
Osztálytájékoztató	Agroinform	1 300 eFt
Részösszeg:		5 600
Bócsa Iván: A kender	Agroinform	2 500 eFt
Kozár Ferenc: Magyarország pajzstetű fajai	Akaprint	300 eFt

Kerekes Benedek: A dohányszárítás gépesítése („A mezőgazdaság műszaki Fejlesztésének tudományos kérdései” c. sorozat /szerk: Sembery P/ keretében)

Akadémiai Kiadó 500 eFt

Részösszeg: 8 900

Progress in Agricultural Engineering

Akadémiai Kiadó 333 eFt

Állattenyésztés és Takarmányozás

ÁTK, Herceghalom 333 eFt

Acta Sylvatica

333 eFt

Mindösszesen:

9 900

Szűcs István folyóiratának finanszírozására a jövő évi keretből kerül sor.

9. A géntechnológiai eljárásokat véleményező bizottságba Schmidt János eddigi képviselő helyett – kérésére – az Osztály egyhangúlag Bedő Zoltánt választotta.
10. Udovecz Gábor javaslatát az Osztály elfogadta a „Magyar vidék állapota és a felzárkózás esélyei” c. konferencia megszervezésére vonatkozóan, egyben felkérték az előadás-tervezet részletes kidolgozására.
11. Határozat született a hazai gyógynövény-termesztés, -termelés, -feldolgozás helyzetére, az igények, a lehetőségek felmérésére és rögzítésére alakítandó osztályközi ad hoc bizottság létrehozásának kérdéséről, mely szerint Osztályunkról a tervezett bizottság elnökének Németh Tamás akadémikust, bizottsági tagoknak pedig Bernáth Jenőt és Győri Zoltánt, az MTA doktorait delegáljuk.
12. Berzsényi Zoltán beszámolt a 2005. febr. 7-én tartott Jelölőbizottsági ülésről.
13. Határozat született abban, hogy a kiküldött anyagmennyiség, és a postai költségek miatt elektromos úton való továbbítást vezet be az Osztály titkársága. Ennek elfogadását személyenként egyeztetni az Osztály tagjaival.

6.1.2. 2005. MÁRCIUS 30. OSZTÁLYÜLÉS

Napirend

1. Tájékoztató az utolsó ülés óta eltelt időről
2. Tudományos előadás
Balázs Ervin, az MTA rendes tagja
„Növényi vírus-rezisztencia kialakítása és a lehetséges kockázatok”
3. Doktori cselekmények bizottsági véleményezése
Előterjesztők: Barnabás Beáta, az MTA Doktora Dusha Ilona pályázata

4. Doktori cselekmények védés utáni véleményezése

Előterjesztők: Várallyay György, az MTA rendes tagja Murányi Attila pályázata
Solymos Rezső, az MTA rendes tagja Tédei Károly pályázata

5. Állásfoglalás Eötvös koszorú díj odaítélésével kapcsolatosan

6. Közgyűléshez kapcsolódó osztályrendezvények programjának véglegesítése

7. Egyebek

Határozatok

1. Horn Péter akadémikus osztályelnök áttekintette az utolsó osztályülés óta eltelt időszak szakmai eseményeit. Az Akadémiai Díjat, ámbár viszonylag alacsony százalékot (50 felett) kaptak a vezetőségtől a titkos szavazáson, valószínűleg elnyerik. Glatz Ferenc, az MTA volt elnöke, néhány kiválasztott szakemberrel, intézménnyel – így osztályunkkal is – intenzív munkát folytat vidékfejlesztés ügyben.
2. Balázs Ervin, az MTA rendes tagja, mintegy 25 perces jól illusztrált előadást tartott a „Növényi vírus-rezisztencia kialakítása és a lehetséges kockázatok” címmel. (l. 39. old.-on kissé módosított címmel)
3. Doktori cselekmények bizottsági véleményezése kapcsán Barnabás Beáta az MTA Doktora által előterjesztendő Dusha Ilona pályázatának tárgyalására adminisztrációs hiányok miatt, legközelebbi osztályülésünkön kerül sor. Basky Zsuzsa védésére a kijelölt bizottsági tagok közül Gáborjányi Richárd helyett – minthogy neki közös publikációi vannak a pályázóval – az Osztály Bedő Zoltánt, az MTA levelező tagját választotta a bíráló bizottság tagjának. Ezt a döntést az Osztály levélben közli a Doktori Tanáccsal.
4. Doktori cselekmények védés utáni véleményezése során Várallyay György, az MTA rendes tagja támogatólag előterjesztette Murányi Attila védés utáni pályázatát. A védéskor a Bíráló Bizottság a pályázatot értékelte, az Osztály jelenlévő tagjai az eljárásra bocsátást javasolták. – Solymos Rezső az MTA rendes tagja támogatólag előterjesztette Rédey Károly védés utáni pályázatát. Az Osztály eljárásra bocsátását javasolta.
5. Állásfoglalás született Eötvös Koszorú-Díj odaítélésével kapcsolatosan: három Osztály – köztük a mienk is – két jelöltet állíthat. Horn Péter akadémikus, osztályelnök a Biológiai Tudományok Osztályával együtt Woynarovich Elek jelölését javasolja. Az Osztály ezzel egyhangúlag egyetértett.
6. Közgyűléshez kapcsolódó osztályrendezvények programjának véglegesítése
  1. Udovecz Gábor, az MTA Doktora előadása, május 4-én, az MTA Székház Nagytermében „A magyar vidék állapota és felzárkózásának esélyei” címmel hangzott el.

2. Az Agrártudományok Osztálya és a Biológiai Tudományok Osztálya együttes tudományos ülést tart a Biometriai-biomatematikai Bizottság szervezésében május 5-én a Székház kupolatermében „Biometriai és Biomatematikai modellek” címmel.

Egyebek

- Dudits Dénes, az MTA rendes tagja javasolta, hogy a jelenlegi osztályközi Mezőgazdasági Biotechnológiai Bizottság rendes bizottságként működjön Agrár Biotechnológiai Bizottság néven.

6.1.3. 2005. ÁPRILIS 27. OSZTÁLYÜLÉS

Napirend

1. Tájékoztató a legutóbbi ülés óta történetekről
2. Tudományos előadás
Udovecz Gábor, az MTA Doktora
„Mély árok a magyar agrárpolitikában”
3. Doktori cselekmények bizottsági véleményezése
Előterjesztők: Barnabás Beáta, az MTA Doktora   Dusha Ilona pályázata
Schmidt János, az MTA levelező tagja   Romvári Róbert pályázata
Kertész Zoltán, az MTA Doktora   Láng László pályázata
4. Az Osztály vezetőség-választásával kapcsolatos feladatai
5. Egyebek

Határozatok

1. Horn Péter, akadémikus osztályelnök ismertette az Osztály tagjaival, hogy Bertók Lóránd és Udovecz Gábor, az MTA Doktorai kiváló szakmai munkájuk elismeréseként kormánykitüntetést kaptak.
Hámori József, az MTA alelnöke javasolta, hogy az Osztály vezetőségválasztása adminisztratív okokból ne júniusban, hanem május végén legyen.
2. Udovecz Gábor, az MTA Doktora, az AKII igazgatója tudományos előadást tartott „Mély árkok a magyar agrárpolitikában” címmel, melyhez Király Zoltán, Kovács Ferenc, Varga János és Solymos Rezső akadémikusok szóltak hozzá. Arra a következtetésre jutottak, hogy a közeljövő agrárgazdasági tervében 3–4 markáns célt kellene kitűzni, és azok elérésén fáradozni.
3. Doktori cselekmények bizottsági véleményezése kapcsán Barnabás Beáta, az MTA Doktora, Dusha Ilona doktori munkáját terjesztette elő, melyet a bizottság

83,3 %-ban fogadott el. Pályázati ügyében a döntést az Osztály későbbre halasztotta. Schmidt János akadémikus Romváry Róbert pályázatát ismertette 96,7 %-os bizottsági értékeléssel. Végül Kertész Zoltán, az MTA Doktora Láng László ügyét terjesztette elő 100 %-os bizottsági támogatással.

4. Egyebek:

- Az Osztály vezetőségválasztásához jelölő bizottsági elnöknek Kovács Ferenc, tagnak Bedő Zoltánt és Jolánkai Mártont jelölték.
- Az osztályközi Marketing Bizottság a jövőben a IX. Osztályra kerül. A nálunk maradó agrármarketing és -logisztika az Osztály Agrárközgazdasági Bizottsága Albizottságként működik tovább.

6.1.4. 2005. MÁJUS 25. OSZTÁLYÜLÉS

Napirend

1. Az új Osztályelnök megválasztása
2. Az új Osztályelnök-helyettes megválasztása

Levezető elnök: Hámori József akadémikus, az MTA alelnöke

Határozatok

A zárt osztályülésnek gyakorlatilag egyetlen napirendi pontja volt; a ciklusukat betöltő osztályvezetés helyett új vezetés választása. Horn Péter osztályelnök, és Németh Tamás osztályelnök-helyettes rövid beszámolót tartottak az eltelt 3 év fontosabb eseményeiről.

A jelölőbizottság elnöke Kovács Ferenc, az MTA rendes tagja ismertette, az akadémikusok előzetes megkérdezése után, a bizottság döntését. Az elmúlt ciklusban végzett megbízható, sőt kiváló munkájuk alapján egyöntetű vélemény volt, hogyha az osztályelnök és helyettese újból vállalják, ők lássák el eddigi tisztüket.

Miután ők úgy nyilatkoztak, hogy e feladatot vállalják, titkos szavazásra került sor, melynek az volt az eredménye, hogy az akadémikusok mindkettőjüket 100 %-ban javasolták.

6.1.5. 2005. SZEPTEMBER 28. OSZTÁLYÜLÉS

Napirend

1. Tájékoztató a legutóbbi ülés óta történekről
2. Doktori cselekmények bizottsági véleményezése
Előterjesztők: Jolánkai Márton az MTA Doktora Banczerowszki Januszné pályázata
Várallyay György az MTA rendes tagja Blaskó Lajos pályázata
Tamás János pályázata
3. Doktori cselekmények védés utáni véleményezése
Előterjesztők: Dimény Imre az MTA rendes tagja Székely Csaba pályázata
Schmidt János az MTA levelező tagja Kovács Melinda pályázata
Kertész Zoltán az MTA Doktora Pauk János pályázata
4. A 2005. évi Magyar Tudomány Napi rendezvények terveinek, előkészületeinek megbeszélése, egyeztetése
5. Tájékoztató az Osztály tudományos bizottságai újjáválasztásának jelenlegi helyzetéről
Előterjesztő: Németh Tamás osztályelnök-helyettes
6. Egyebek
Heszky László levele

Határozatok

1. A doktori cselekmények bizottsági véleményezése kapcsán az előterjesztő Jolánkai Márton ismertette Banczerowszki Januszné pályázó bizottsági támogatásának eredményét, amely 78,4 % volt. Ugyancsak bizottsági döntésről számolt be Várallyay György akadémikus Blaskó Lajos és Tamás János pályázó esetében. Mindkettejük pályázatát a bizottság 74,5 %-os arányban ajánlotta. Az Osztály minhárom jelölt ügyében pozitív döntést hozott.
2. A doktori cselekmények védés utáni véleményezésével kapcsolatban az előterjesztő Dimény Imre akadémikus Székely Csaba pályázatát ismertette, amely a védéskor 86,2 % értékelést kapott. Schmidt János, az MTA levelező tagja Kovács Melinda pályázó ügyét terjesztette elő, ő a disszertációját 90 %-os eredménnyel védte meg. Kertész Zoltán, az MTA Doktora, Pauk János pályázó védés utáni eredményét ismertette, amely 94,1 % volt.
3. A 2005. évi Magyar Tudomány Napi rendezvények terveiről az alábbiak kerültek említésre.
  - „Széchenyi István emléknep” Nagycenk, Sopronpuszta, 2005. okt. 27.
  - Környezetvédelmi Nap, MTA Székház, 2005. nov. 2.
  - Genomika, MTA Székház, 2005. nov. 2.
  - Környezet és Egészség, MTA Székház, 2005. nov. 16.

4. Egyebek:

- október 13-án a Vajdahunyad várában a FAO „Élelmizésügyi Világnapot” tart.
- október 5-én Bojkó Miklós, ungvári professzor, az MTA külső tagja székfoglalóját tartja.
- október 20-án Ingo Potrykus német kutatóprofesszor az MTA tiszteleti tagja székfoglalójára kerül sor.
- Magda Sándor az MTA Doktora a Parlament Mg. Bizottságának elnöke megemlítette, hogy e hónapban a 74. OMÉK-en a termőföld megóvása, és a termékszerkezet meghatározása voltak a kulcskérdések. Utóbbiról 3 hónapon belül egy MTA ad hoc bizottság véleményének kialakítása lenne szükséges.
- Dudits Dénes akadémikus véleménye szerint GMO ügyben sürgősen MTA ad hoc Bizottságot kellene létrehozni. Ennek szükségességével Vizi E. Szilveszter elnök úr is egyetért.
- „Surányi János Díj” átadására kerül sor 2005. október 3-án. A díjazott felől még nem döntöttek.
- 2006. februárjában, a szokásnak megfelelően kétnapos tanácskozás lesz az Akadémián, Növényvédelmi Tudományos Napok.
- Németh Tamás akadémikus ismertette az Osztály 12 rendes bizottsága választásának jelenlegi állását. Az egyes bizottságokhoz tartozó köztestületi tagok zöme szavazatait beküldte (hat.i.: szept. 30.) Októberben fog sor kerülni az egyes bizottságok külön-külön személyes szavazására, – minden köztestületi tag meghívót kapott, – azért hogy a legtöbb szavazatot kapott 30 tagból kiválasszák az általuk legjobbnak ítélt 20 tagot.

6.1.6. 2005. OKTÓBER 26. OSZTÁLYÜLÉS

Napirend

1. Tudományos előadás: Vinczeffy Imre, az MTA Doktora:
„Gyepgazdálkodásunk helyzetének ismertetése”
2. Tájékoztató a legutóbbi ülés óta történetéről
3. A 2005. évi Magyar Tudomány Ünnepe rendezvényeinek egyeztetése
4. Tájékoztató az Osztály tudományos bizottságai újjáválasztásának helyzetéről
5. Egyebek

Határozatok

1. Tudományos előadás: Vinczeffy Imre az MTA Doktora „Gyepgazdálkodásunk helyzetének ismertetése”. Az előadást nagy vita követte, különösen az EU területszerinti támogatása tekintetében.
2. Az elmúlt napokban három díszdoktori oklevelet adtak át arra érdemes akadémikusoknak: Kovács Ferencnek Somogy-megye, Horváth Józsefnek a Kaposvári Egyetem, Láng Istvánnak a NYME Mosonmagyaróvári Kara díszdoktori kitüntetését.
3. A 2005. évi Magyar Tudomány Napi megnyitó ünnepség Pécsen lesz. Ezt követően számos tudomány napi rendezvényre kerül sor:
  - A Széchenyi emléknap szokásos ünneplése okt. 27-én Nagycenken és Sopronban
  - November 8-án a Növényvédelmi Kutatóintézetben tartják az intézmény fennállásának 125. évfordulója alkalmából szakmai rendezvényüket.
  - Az ÁTK-ban a mangalica nap november 5-én kerül megtartásra,
  - A World Science Forum-ot nov. 10–12 között az MTA Székházban fogják megrendezni.
4. Dimény Imre, az MTA rendes tagja bejelentette, hogy az idén az Akadémiai Szabadalmi Nívódíjat Orosz Gyula kapja.
5. Kovács Ferenc, az MTA rendes tagja közölte az Osztállyal, hogy a Darányi Ignác Szakkuratórium az idén Kassai Tibornak és Szendrő Péternek ítéli a díjat. A díjazottak a kitüntetést a november 30-i osztályülésen veszik át, amikor röviden beszámolnak munkásságukról.
6. Horn Péter akadémikus, osztályelnök felhívta az érdekeltek figyelmét, hogy a GMO ügyekkel a napi sajtóban ne csak ökológus és orvos kollégák, hanem agrárgenetikusok is foglalkozzanak.

6.1.7. 2005. NOVEMBER 30. OSZTÁLYÜLÉS

Napirend

1. Tudományos előadás
Nagy Béla: „Az antibiotikum-rezisztencia, mint zoonózis”
2. Tájékoztató a legutóbbi ülés óta történetekről
Előterjesztő: Horn Péter akadémikus osztályelnök
3. A Darányi Ignác Szakkuratórium díjainak kiosztása
Előterjesztő: Kovács Ferenc akadémikus
A díjazottak rövid előadása

4. Doktori cselekmények bizottsági véleményezése

Előterjesztők:

Papp János az MTA Doktora	Tóth Magdolna pályázata
Varga János az MTA levelező tagja	Zöldág László pályázata
Jolánkai Márton az MTA Doktora	Sárvári Mihály pályázata

5. Doktori cselekmények védés utáni véleményezése

Előterjesztő:

Király Zoltán az MTA rendes tagja	Szegedi Ernő pályázata
-----------------------------------	------------------------

6. Állásfoglalás a „*Hogyan válasszunk akadémikust?*” c. vitaanyagról

7. 2006. évi utazási, különmeghívási és rendezvénytámogatási keretek felosztása

Előterjesztő: Németh Tamás, akadémikus, osztályelnök-helyettes

8. Tájékoztató a tudományos bizottságok újjáavasztásáról

Előterjesztő: Németh Tamás, akadémikus, osztályelnök-helyettes

9. Állásfoglalás a Könyv és folyóirat költségkeret elosztásáról

10. Egyebek

Megjelenésére számítunk.

Határozatok

1. Az osztályülés elején, előzetes megállapodás szerint Nagy Béla, az MTA rendes tagja, tartott rövid, vetítettképes előadást „Az antibiotikum-rezisztencia, mint zoonózis” címmel. (A több új tudományos eredményt közlő előadás összefoglalóját a Tájékoztató 51–54. oldalán olvashatjuk).
2. Kovács Ferenc akadémikus rövid laudáció kíséretében átadta az Arany János közalapítvány Darányi Ignác szakkuratóriumának 2005. évi díját a díjazottaknak: Kassai Tibor nyug. tszv. egy. tanárnak és Szendrő Péter egyetemi tanárnak Köszönetük az 56–62. oldalon olvasható.
3. Doktori cselekmények bizottsági véleményezése után az előterjesztők ismertették a bizottsági döntést. Balázs Sándor akadémikus Tóth Magdolnát, a bizottság 100 %-os támogatása mellett javasolta az MTA Doktori cím ügyében továbbmenetelre, Jolánkai Márton, az MTA Doktora, Sárvári Mihály MTA doktori pályázatát pártolólág terjesztette elő, 98 %-os bizottsági támogatás mellett. Végül Varga János akadémikus Zöldág László doktori ügyét ismertette elismerőleg, 88,8 %-os bizottsági támogatás után. Az Osztály Tóth Magdolna és Sárvári Mihály pályázati ügyében a döntést későbbi időpontra halasztotta.
4. Védés utáni véleményezés kapcsán Király Zoltán, az MTA rendes tagja, Szegedi Ernő pályázatát ismertette. A védés jól sikerült, a disszertációt az opponensek és a bizottság elfogadta. Az Osztály titkos szavazással pozitívan értékelte a pályázatot.

5. A 2006-os utazási, különmeghívási és rendezvénytámogatási keretek felosztása megtörtént az előző évek gyakorlatának megfelelően.
6. Németh Tamás osztályelnök-helyettes tájékoztatta az osztályt, hogy az Osztály tudományos bizottságainak választása szabályszerűen történt.
7. Hornok László akadémikus előterjesztése alapján az Osztály döntött a 2006-os könyv- és folyóirat költségkeret elosztásáról. Ez az összeg 2006-ra az előző évihez képest egyharmadával, 7,377 ezer Ft-ra csökkent.

Egyebek:

- Az MTA Székházban új teremfoglalási szabályokat léptettek életbe. Ezt a jövőben a rendezvényszervezőknek figyelembe kell venniük.
- Kovács Ferenc akadémikus 3 havi professzor emeritus díját ajánlotta fel a TDK-nak.

6.2. AZ OSZTÁLYŰLÉSEKEN ELHANGZOTT SZAKMAI ELŐADÁSOK

6.2.1. A NÖVÉNYI VÍRUS-ELLENÁLLÓSÁG KIALAKÍTÁSA, – A GÉNSEBÉSZET SIKERE

Balázs Ervin

Termesztett növényeinken számos esetben súlyos károkat okoznak a növényi vírusok, ezért az ellenük való védekezés mindig a növényvédelem egyik fontos kérdése volt. A vírusok által okozott károk elsősorban járványok megjelenésekor jelentenek szembetűnő gazdasági veszteséget. Korábban a vírusok elleni védekezés elsősorban a megelőzésre korlátozódott, de jelentős nemesítési munka eredményeként, vad fajokban azonosított ellenálló képességet biztosító gének beépítésével ellenálló fajták előállítása is lehetővé vált, bár e munka nemcsak időigényesnek bizonyult, hanem számos nemkívánt kapcsolt tulajdonság átvitele is nehezítette a sikeres nemesítői munkát. A növénykórtan tudománya már korán felismerte a növényi keresztvédetség jelenségét, mely esetben egy növény fertőzése egy adott vírustörzssel védettséget biztosít egy másik felülfertőző vírustörzssel szemben. E jelenség lett az alapja annak a biológiai védekezési formának, mely során egy természetesen előforduló enyhe betegsütneteket kiváltó vírustörzs vagy mesterségesen gyengített (attenuált) vírus felhasználásával keresztvédezté lehetett tenni a növénykultúrákat. Ez a biológiai védekezés bevezetésre is került, ugyan ideiglenesen, számos országban, elsősorban az üvegházi paradicsomtermesztésben. Széleskörű felhasználásának elterjedését többek között az akadályozta meg, hogy a keresztvédetség kialakítására felhasznált vírustörzsekről kiderült, hogy

más kultúrnövényeken, így a paprikán súlyos betegséget okoznak. A vírus-ellenállóság kialakítására, új ígéretes lehetőséget adott a molekuláris biológia technikai arzenálja.

Mintegy két évtizede a sikeres génbeépítések egyike a vírus-ellenállóság területén olyan megoldást ajánl a vírusok elleni védekezésre, mely lehetőséget nyújt számunkra arra is, hogy jelentős mértékben csökkenthessük a vírusokat terjesztő vektorok, levéltetvek, fonalférgek, kabócák, tripszek és más biológia ágensek elleni vegyszeres beavatkozást. Az előzőekben vázolt keresztvédttség jelenségét felhasználva Powell-Abel és munkatársai (1986) számoltak be arról, hogy a dohánymozaik vírus köpenyfehérje génjének paradicsomba, illetve dohányba építve sikerrel alakítottak ki vírus-ellenállóságot. Ezen első sikereket követték szinte havi gyakorisággal más növény-vírus, gazda-parazita kapcsolatban elért eredmények. Ma már szinte kivétel nélkül minden fontosabb termesztett növényünk és legfontosabb vírusbetegségének esetében vált használhatóvá e kórokozó eredetű ellenállóság. Nem egy közülük a köztermesztésben is tért hódított. Ennek egyik ismert példája a papaya.

A vírus-ellenálló papaya sikertörténete

A múlt század utolsó évtizedének elején az Amerikai Egyesült Államokban, Hawaii szigetén súlyos károkat okozott a papaya gyűrűsfoltosság vírusának (*Papaya Ring Spot Virus*, PRSV) járványszerű elterjedése. A járvány oly mértékben sújtotta a friss gyümölcs forgalmazását, hogy annak termelt mennyisége a felére csökkent, és számos gazdálkodó csődbe kerülve feladta a növény termesztését. A molekuláris nemesítés adta lehetőség felhasználása megoldotta ezen, a mezőgazdaságban dolgozókat lehetetlen helyzetbe sodró betegség leküzdését. A Dennis Gonsalves vezette kutatócsoport a szigeten előforduló és súlyos betegséget okozó vírustörzs köpenyfehérje génjét beépítette papaya hibridekbe. A transzgénikus hibrid termesztésével a papaya termesztés a járványt megelőző évek termelési szintjét érte el, sőt lehetővé tette a nem transzgénikus hibridek termesztését is, mivel az ellenálló fajták termesztésével jelentősen csökkent a vírus előfordulása a szigeten. A transzgénikus hibridek termesztésének több éves sikere alapján várható, hogy napjainkban más kontinensek termesztési technológiájává válnak, így Dél-kelet Ázsiában, Thaiföldön és Bangladesben megkezdődhet a régió flórájából izolált vírustörzs ellen rezisztens hibridek termesztése.

Hazai törekvések

A Mezőgazdasági Biotechnológiai Kutatóközpont alapításakor kiemelt programként kezdte el a köpenyfehérje gén beépítésén alapuló vírus-ellenállóság kialakítását zöldség és gyümölcs növényeinkben. Az első modell értékű eredményeket a debreceni Agrotab dohánynemesítővel együttműködésben számos dohány Burley és Virgínia típusába építettük be a burgonya Y (*Potato Y virus*, PVY) vírus köpenyfehérje génjét, biztosítván a növények nagyfokú vírus-ellenállóságát. E növények már tíz éven keresztül bizonyították szabadföldi körülmények között gazdaságilag jelentős agronómiai értéküket. Fajta

regisztrációjuk csak azért nem történik meg, mert a GM növényekkel kapcsolatos társadalmi megítélés további negatív hatással lenne a dohánytermesztésre akkor, amikor napjainkban világszerte egészségügyi kampányok segítségével kívánják a dohányzás visszaszorítását.

Az MBK virulógusai, a Veszprémi Egyetem keszthelyi Georgikon Kar Burgonyanemesítő Intézete munkatársaival számos, a természetből elsősorban vírusos leromlás miatt kiszorult, egyébként igen értékes régi magyar fajtát tettek vírus-ellenállóvá. Napjainkban kezdődhetek meg a transzgenikus és várhatóan nagy fokú vírus-ellenállósággal rendelkező Somogyi Kifli, Gülbaba, Kisvárdai Rózsa és Mindenés fajták szabadföldi kísérleti bevezetése.

Meg kell említenünk azokat a kezdeti, még laboratóriumi kísérleti törekvéseinket is, melyek során bízunk abban, hogy szabadföldi körülmények között próbálhatjuk ki szilvahimlő vírus (*Plum pox virus*, PPV) ellenálló csonthéjas növényeinket és cukkini sárga mozaikvírus (*zucchini yellow mosaic virus*, ZYMV) ellenálló olajtök hibridjeinket. Jelentős nemzetközi elismerést jelentett az uborka mozaik vírus (*Cucumber mosaic virus*, CMV) ellenálló paprika előállítására is.

Köszönetnyilvánítás: A transzgenikus vírus-ellenállóság kialakítása terén az alábbi volt és jelenlegi Ph. D. hallgatóim vállaltak jelentős szerepet: Thole Vera, Kollár Ágnes, Wittner Anita, Palkovics László, Salánki Katalin, Szilassy Dénes, Mihálka Virág, Divéki Zoltán, Józsa Rita, Huppert Emese, Bukovinszki Ágnes és Kálai Katalin. Munkánkat segítették nemesítő kollégáink, barátaink, Nagy Gyula Agrotab Kft., Horváth Sándor, Polgár Zsolt és Wolf István Veszprémi Egyetem Georgikon Mezőg. tud. Kara, Keszthely.

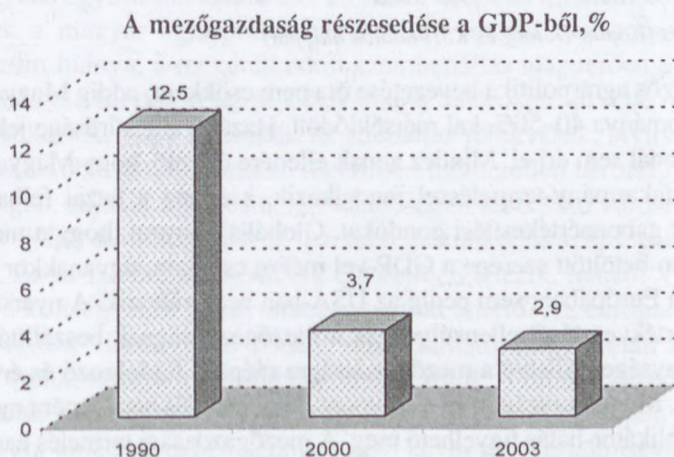
6.2.2. MÉLY ÁRKOK A MAGYAR AGRÁRPOLITIKÁBAN

Udovecz Gábor

A magyar agrárgazdaság jelenlegi helyzetének megértéséhez mindenekelőtt egy pillantást kell vetnünk a fejlett világban zajló folyamatokra. Észak-Amerikában és Európában a fogyasztók dúskálnak az élelmiszerekben. Élelmiszerbőség van, élelmet Európában nehéz eladni. A mi problémánk röviden azzal jellemezhető, hogy az elmúlt másfél évtizedben szorosan követtük a fejlett világ kedvezőtlen tendenciáit, de nem tudtunk alkalmazkodni a pozitív változásokhoz.

A bőséges kínálat, az egyre gyakoribb túlermelés óvatlanná tette mind a társadalmat, mind pedig a politikusokat. Az agrárgazdaságnak nemcsak a gazdasági súlya, hanem a politikai és a társadalmi támogatottsága is csökkent. A közhangulat néha már – az agrártámogatások miatt – a mezőgazdaság ellen fordul. A tekintélycsökkenést a makro-elemzésekben közkedvelt statisztikai arányszámok is alátámasztják.

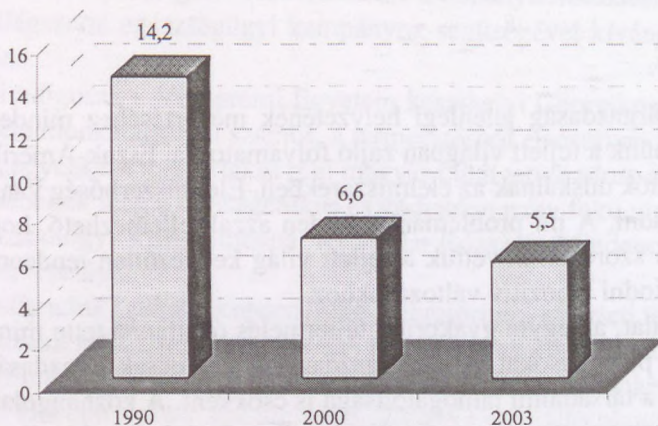
A mezőgazdaság GDP-ből való részesedése az 1990. évi 12–13%-ról 2003-ban 3% alá süllyedt. A foglalkoztatás aránya 14%-ról 5% közelére csökkent. Ez akkor is csökkenti a mezőgazdaság szerepét, ha az állandó foglalkoztatottak mellett 1,8–1,9 millióra tehető azon honfitársaink száma, akik munkaidejük kisebb-nagyobb részét mezőgazdasági munkára fordítják, illetve szerény nyugdíjukat vagy bérüket alkalmi árutermeléssel egészítik ki. Az agrárkivitel összes exportból való részesedése ugyancsak látványosan veszített súlyából az elmúlt másfél évtizedben. A hajdani 25%-os részesedés 7%-ra esett vissza. Ez még akkor is „meggondolatlan” lépésekre csábíthat, ha az agrár-külkereskedelmi forgalom 1,5 milliárd eurós szaldója nélkülözhetetlen az ország fizetési mérlegének egyensúlyban tartásához. Az említett tendenciák a fejlett országokban, de számunkra is megszokottak, normálisnak tekinthetők. Nagyobb baj, hogy az ezeket ellensúlyozó nemzetközi tendenciákat a magyar agrárgazdaság nem volt képes követni. Különösen szembetűnő, s esélyeinket hosszabb távon rontó körülmény, hogy míg Európában az állatállomány, s az állati termé-

Forrás: KSH Mezőgazdasági Statisztikai Évkönyv, Mezőgazdasági termelés 2004. KSH

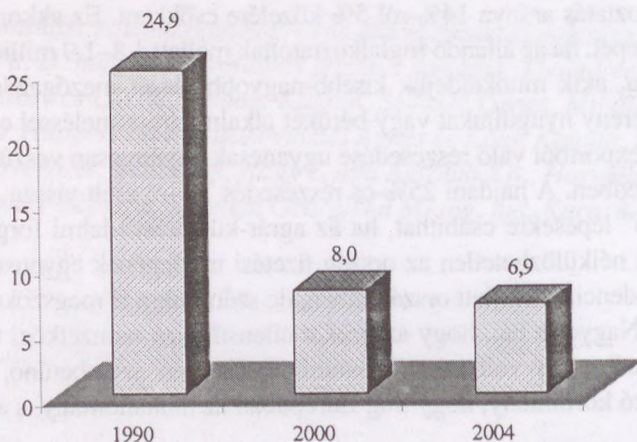

Foglalkoztatási arány az agrárgazdaságban, %

Forrás: Agrárgazdasági Statisztikai Zsebkönyv, AKI

A mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek aránya az összes kivitelből, %

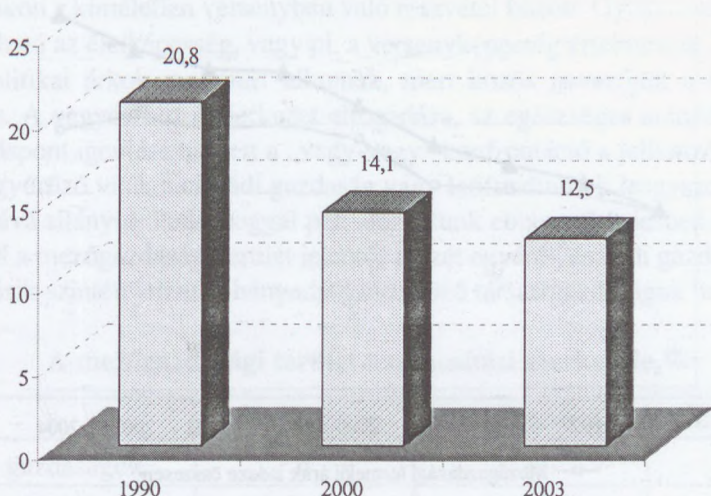

Forrás: AKI adatbázis (Kopint-Datorg és KSH adatok alapján)

kek termelése a közös agrárpolitika bevezetése óta nem csökkent, addig Magyarországon a főbb állatfajok állománya 40–50%-kal mérséklődött. Hazánk állatsűrűsége jelenleg az EU adatának egyharmadát sem éri el. Mindez annak ellenére állt elő, hogy Magyarország versenyképes szemestakarmány-termeléssel rendelkezik, s éppen a hazai felhasználás alacsony szintje okoz gabonaértékesítési gondokat. Globális irányzat, hogy a mezőgazdaság nemzetgazdaságban betöltött szerepe a GDP-vel mérve csökken, ugyanakkor az ún. agrobiznisz aránya sem Európában, sem pedig az USA-ban nem változik. A nyersanyagtermelés viszonylagos értékvesztését ellensúlyozzák a mezőgazdaságnak beszállító, termelő és szolgáltató tevékenységek, illetve a mezőgazdaságra ráépülő feldolgozó és értékesítő vállalkozások. Sajnos, Magyarországon ez a súlypont-áthelyeződés nem történt meg. Sőt, egyfajta negatív multiplikátor-hatás figyelhető meg. A mezőgazdasági termelés hanyatlása magával rántja a gépipar, a vegyipar, az agrárkereskedelem, stb. számos vállalkozását.

Az agrobiznisz aránya a GDP termelésből, %

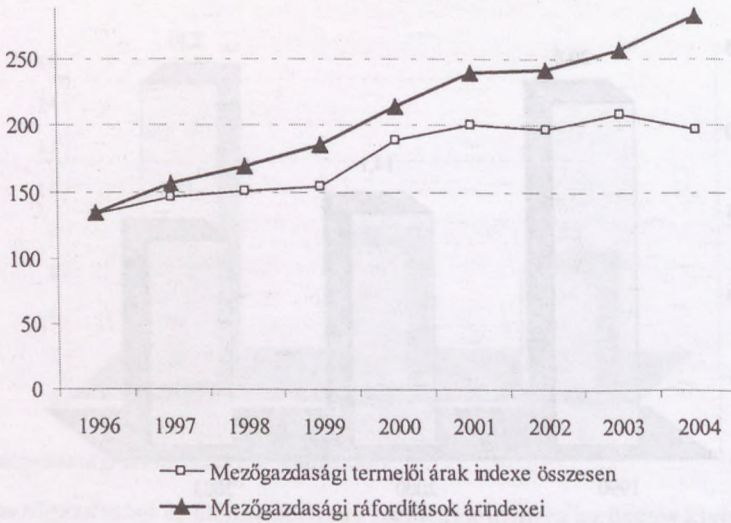
Forrás: KSH adatok alapján AKI számítások

Az agrárróló kisebb-nagyobb nyílása is világjelenség, nem pedig magyar sajátosság. Jövedelemnyírbáló hatásának mértéke azonban ránk különösen jellemző. Ebben pedig szintén egyfajta „civilizációs olló” működése érhető tetten. Vagyis a nyers piaci erőviszonyokat sem az agrárirányítás, sem pedig a civilszféra kooperációs készsége nem képes ellensúlyozni. Az erőfölényes helyzetek kialakulása és kiaknázása ránk inkább jellemző, mint a fejlett EU országokra. A pozitív nemzetközi tendenciáktól való elkanyarodás végeredményben a jövedelemtermelő képességben mutatkozik meg leginkább. Az 1 ha-ra jutó üzemi bruttó jövedelem Magyarországon az EU átlagának 30%-át sem, Franciaországénak 40%-át, Portugáliáénak 50%-át éri el. Másképpen szólva, az alacsony jövedelmezőség arra világít rá, hogy jó természeti adottságainkkal egyelőre nem tudunk jól sáfárkodni.

A kedvező nemzetközi irányzatoktól való eltérést, a viszonylag lassú alkalmazkodást több tényező együttesen idézte elő. Közülük azonban kiemelhetők azok a mély árok, amelyek a magyar agrárpolitikát az elmúlt másfél évtizedben jellemezték. A kompromisszum hiánya, a megátalkodott szembenállás alapvetően járult hozzá, hogy a rendszerváltás óta folytatott agrárpolitikában a határozott, jövőbe mutató intézkedéseket rendre fékeztek, vagy kioltották az ellentétes törekvések. Nyilvánvaló, hogy ebben az együttműködésre nem törekvő légkörben mérhetetlen távolság van az agrárgazdaság adottságait, sajátosságait és üzleti lehetőségeit lebecsülő városi gazdasági és politikai elit jövőképe és a „hajdanvolt” paraszti gazdálkodás szépségeit visszaidéző fel fogás között. Ez az ellentétpár nemcsak elméletben létezik, hanem a gyakorlati vitákban, például a költségvetési huzavonában is tetten érhető. Az európai közös agrárpolitika ún. pilléreinek viszonyában szintén tapasztalható, hogy annak a bizonyos lónak nem a hátán ülünk, hanem a két oldalán csúszkálunk. Voltak évtizedek, amikor valóban főleg az első pillérré, a mezőgazdaságnak a termelési funkciójára voltunk nagyobb figyelemmel. Az utóbbi években azonban nem kevés azon értelmiségiek, agrárpolitiku-

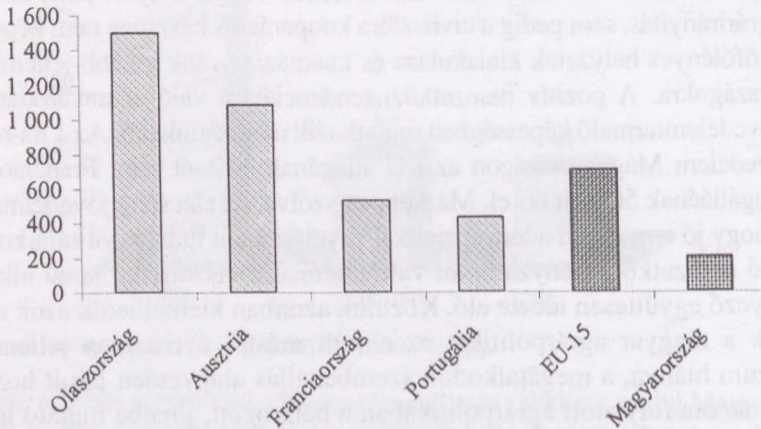

Agrárrolló 1995=100,0

Forrás: KSH Mezőgazdasági Statisztikai Évkönyv 2003. Mezőgazdasági termelés 2004. KSH

Az üzemi bruttó jövedelmek alakulása Magyarországon, az EU-ban és néhány tagállamban, 2002

Forrás: AKI tesztiüzemi adatok, valamint saját kalkuláció az FADN Public Database felhasználásával

sok száma, akik lebecsülik a mezőgazdasági termelést, a tényleges foglalkoztatási lehetőségeket, s helyette túlzó módon a területek termelésből való kivonását, vagy extenzív hasznosítását helyezik előtérbe. Évtizedes vita folyik a mezőgazdaság és a feldolgozás viszonyairól, a ki kit integrál kérdéséről, nem különben a termelés és az elosztás kapcsolatrendszeréről. Az ellenségkeresés és az együttműködés egyensúlyát ezen a téren is nehezen leljük meg. Heves politikai viták tárgya, hogy a mezőgazdaságból hányan élnek ma, hányan tudnak megélni a jövőben, s egyáltalán mekkora a gazdaságok száma? Ezekben a vitákban a háztartások, a vállalkozások és a gazdaságok fogalma keveredik, s a társadalmat is megtévesztik az olyan adatok, amelyek nem tesznek különbséget a saját

fogyasztásra való termelés, a hobbi-gazdálkodás, az alkalmi ártermelés, illetve a nemzetközi piacokon a kíméletlen versenyben való részvétel között. Gyökeresen eltérő felfogás tapasztalható az életképesség, vagy pl. a versenyképesség értelmezése körül. Az említett agrárpolitikai árkok rendszert alkotnak, mert közös nevezőjük a birtokpolitikai szembenállás. A vegyes birtokszerkezet elfogadása, az egészséges arányok elismerése, az „is-is” álláspont igénylése helyett a „vagy-vagy” konfrontáció a jellemző. A gazdáig, a falvakig legyűrűző viták a családi gazdaság vagy latifundiumok leegyszerűsítő választási formulájává silányul. Pedig joggal példálózhatunk ebben a kérdésben is az EU gyakorlattal, ahol a mezőgazdasági terület jelentős részét egyéni-, családi gazdaságok művelik, míg a másik szintén jelentős hányadát különböző társas-gazdaságok hasznosítják.

A mezőgazdasági terület hasznosítási szerkezete, %

	Németország	Franciaország	Magyarország
10 ha alatti gazdaságok	4	3	15
100 ha feletti gazdaságok	48	49	60

Forrás: AKI teszüzemi adatok, valamint saját kalkuláció az FADN Public Database felhasználásával

A kompromisszum hiánya okolható azért, hogy a célirányos fejlesztések helyett az elmúlt évtizedeket az állandó piaci tűzoltás uralta. A status quo állandó megkérdőjelezése, a bizonytalanság fenntartása is felelős azért, hogy a magyar agrárgazdaság, a hazai gazdálkodók felkészítése az EU-csatlakozásra felemásra sikerült. A több évet igénylő fejlesztések halogatása, a döntések késedelmes meghozatala, szükségszerűen vezetett oda, hogy az EU-csatlakozás első évében az alkalmazkodás kellemetlen következményei felhalmozódtak.

Az élelmiszerbiztonsági intézkedések, a környezetvédelmi és állatjóléti szabályoknak való megfelelés, illetve az intézmények létrehozásának megkésése, túl rövid időszakra halmozta föl a termelő- és feldolgozó üzemek szelekcióját, az elkerülhetetlen beruházásokat és az értékesítési gondokat is. Ez azt az érzést erősítette, mintha jelenlegi gondjaink főleg az EU-csatlakozással függenének össze! Amennyiben azonban a kifizető ügynökség (MVH) és az intervenciós raktárhálózat időben kiépült volna, gazdálkodóink ma ennek előnyeit élvezhetnék.

Átmeneti értékesítési gondjainkat a lassú reagálás, a lassú alkalmazkodóképesség és valóban a versenyképesség romlása idézte elő. Ez utóbbin azonban helytelen lenne egyedül a mezőgazdasági termelés versenyképességét érteni. A piacvesztést a termék-pályák együttes teljesítménye, a termelés-, feldolgozás-, értékesítés alacsony szintű szervezettsége és alacsony szintű együttműködési készsége és képessége „alapozta meg”.

6.2.3. GYEPGAZDÁLKODÁSUNK HELYZETÉNEK ISMERTETÉSE

Vinceffy Imre

Megtisztelő számomra a lehetőség, hogy e kérdést ismertethetem nagy vonalakban, ami egyúttal nehéz feladatot is jelent, hogy 15–20 percben érdemben nyújtsak kellő tájékoztatást.

A kérdéskörrel egész fiatal korom óta vagyok kapcsolatban: a legelők növényeit, az ökológiai szemléletet családi körben ismertem meg. Később a pásztoroktól sok értékes tapasztalatot vettem át, mert alkalmam volt (különösen 1957–1962 években) 3028 település legelőinek és rétjeinek kellő megismerésére. Lehetőségem nyílt 13 ország gyepgazdálkodási tanácskozásán előadás tartására és további 21 országban szakmai megbeszélésekben való részvételre, amelyek elősegítették, hogy a kérdés nemzetközi helyzetéről is legyen szerény tájékozottságom. Fentiek lehetővé teszik e kérdés rövid ismertetését.

Visszapillantás

Őseink itteni letelepedésének döntő oka: a vizes részek közti kiváló legelők bősége. Néhány évszázad alatt Magyarország lett a nyugati nagyvárosok élő húskamrája. A 18. században kezdődött a mezőgazdasági termékek feldolgozása, ami miatt növekedt a szántóföldet a legelők rovására, ami a pásztorok nagy részének elbocsátásával járt és sok méltatlansággal a pásztorok rovására, ezért sokan abbahagyták a pásztorkodást. Ez volt az első komoly érvágás hazánk mezőgazdaságán, mert azt az ágazatot sújtották, amely az országnak elismerést, hírnevet és sok bevételt jelentett.

Egy kis statisztika

Amikor a hivatalos munkaköröm a legelők kataszterezése volt, gyakran kerültem nehéz helyzetbe. Előfordult, hogy egy 220 ha-os legelőt kerestem az üzemi adat alapján, de közölte a pásztor, hogy „megvedlett”, azaz ősszel búzát vetettek bele, mert a termelési versenyben első akar maradni a gazdaság. Az ország gyepeinek területe 1983-ban 1.283.000 ha volt. Ebből 425 ezer a „hivatalos” törés, 300 ezer a termelési verseny miatti fekete törés, további 120 ezer a „gyep-szántó forgó”, (újabb nevén „gyep-szántó konverzió”: így csak kevesen értik) és az 1940 előtti 8 ezer ha szórvány gyep területe 182 ezer hektárra duzzadt. Természetesen papíron rend volt, mert ugyanakkor az elhagyott szántót átfirták a legelő rovatába – költség nélkül. Gyepeink területe 100 év alatt csaknem felére, kérődző állományunk 43%-ra csökkent, ami más kultúráknál elképzelhetetlen. Van olyan statisztikai évkönyv, amelyben a gyep termése nem látható, „mert csak a jelentősebb kultúrák termésátlagai érdekesek” de az uborkáé olvasható!

Természeti tényezők

A Kárpát-medence ókori édesvízű beltengerré vált a nagy hegykoszorú létrejöttével. Az Alpok északkeleti oldalától a Déli Kárpátokig, a Szávától a Marosig a Duna-medence minden vize (sok ezer hegyi patak, 380 kis gyűjtő és 12 nagy gyűjtő folyón át) ebbe a beltengerbe szállította a környező hegy- és dombvidék minden hordalékát

(15 ország kb. 50 fém- és 30 kőbánya meddőiből is, amelyek tele voltak az ásványi anyagokon kívül sok növény magjával, gumójával, esetleg élő növényekkel). Az érkező növényi részek legyökereztek, ha a hordalékvastagság lehetővé tette, gyarapítva a növényzetet. Ezek a tények fokozott figyelmet érdemelnek, mert hatással vannak a termékek mennyiségére és minőségére.

Éghajlat

Közismert, hogy a Kárpát-medence a tengeri és a szárazföldi éghajlatok találkozásánál van, ezért mindkettő éghajlati szélsőségei jelentkezők. Következésképpen az átlagos évi +10 °C napi középhőmérséklet mellett júliusban a + 35 °C fölötti napok száma=10, a téli hónapokban pedig -20 °C alatti napok száma= 8. Figyelembe véve a talajok vízgazdálkodásának jellemzőit, az ország gyepeinek 85%-a az optimális csapadékhoz viszonyítottan vízhiányos és közel 500 ezer ha víz hiánya 200 mm, vagy a fölötti. Mindössze 15%-nyi területen nincs hiány, illetve 100 mm körüli a többlet csapadék a száraz fekvésű talajokon (az üde talajon a talajvíz hatása érvényesül elsősorban).

Talaj

A természeti tényezőknél említett ok miatt a talajok összetétele nagyon változatos, alig akad – pl. kísérleti célra – 1 ha egységes terület (az agroökopotenciális felmérés szerint, amelyet talajos szakemberek állapítottak meg). A talajtípus értékét a csernozjom %-ában, az üdeségi mutatót az üde%-ában jelezzük. A 35 talajtípus és az 5 üdeségi mutató nagyon eltérő adottságokat hoz létre, amelyek együtt sok változatot jelentenek, ami egyik oka az igen fajgazdag növényzetnek. Kötött és nagyon kötött talajoknál hasznos az altalaj lazítása, mert az lehetővé teszi a csapadék azonnali befogadását és a száraz időkre való tárolását. A lazítás segíti a növények mélyebbre gyökerezését, a pillangósok N-kötését és élénkíti a talajéletet.

Természetes növényzet

Hazánk területén a botanikai vizsgálatok szerint átlag 2300 (kedvezőtlen évjáratban 2200 és nagyon kedvezően pedig 2400) növényfaj található: az 1953-1962 évek közötti botanikai mintanegyzeleteinek átlaga szerint 51 fajból = 35 faj gyógy-, illetve fűszerként ismeretes és használatos, tehát a gyepekben lévő fajok 71.5%-a különleges hatású, ami azért is érdekes, mert a jószág igénye szerinti mennyiségben legelheti azokat a növényfajokat, amelyekre éppen szüksége van. A növényzet 62%-a igazoltan gyógyi és az állatok ösztönük szerint legelik. Ha figyelembe vesszük a növényzet 70%-át kitevő nektártermő, tehát mézélő fajokat is, kiderül, hogy a természetes növényzet 80–85%-a különleges hatású. Nem csoda, hogy a jószág szívesen fogyasztja az ízben, gyógyhatásban, nektárban bővelkedő növényeket, amelyek előnyösek az egészségükre, termelésükre és szaporodásukra.

A növényzet tápértéke

A természetes növényzet tápértékét a cukor-, fehérje- és mikroelem tartalom is érzékelteti. A cukortartalom 20–25%-kal több, mint a legjobb 17 fűnek és 4 pillangósoknak az átlaga (ami elsősorban a nektártermő fajok érdeme). A mikroelem tartalma – amely az ásványi anyag mennyiségét jelzi, 78%-kal múlja felül a füvek és pillangósok átlagát. A legelők és rétek vegyes növényzetének fehérje tartalma azonos a pillangósok átlagával és messze meghaladja a fűfélékét. Végeredményben a természetes gyepek teljes értékű takarmányai a legelőn tartott állatoknak. Közismert tény, hogy a legelőinken született és ott felnőtt állatokat várták a nyugati országok nagyvárosai. A minőségi különbséget jelezte, hogy a magyar gulyák megérkezése után tilos volt a helybéli marhák húsának árusítása.

A nyersrost élettani hatása

Egyesek a nyersrostot nem méltatják kellő figyelemre, pedig annak kiváló és meghatározó hatása van. A nyersrost szabályozza az emésztést, a peteleválást és ondótermelést: tömörebben nem jellemezhető a nyersrost élettani értéke. A nyersroston elszaporodó baktérium-tömeg fehérjéjét az állat jól hasznosítja.

A legeltetés kérdése

Évszázadokon keresztül semmi gond nem volt a legeltetéssel. Pásztoraink jól ismerték a legelő minden értékét, illetve hiányosságát és azok szerint irányították a jószágot. Kimérték a holdnyi legelőt, ami nem egy holdat jelentett területileg, hanem holdfeljöttétől a következő holdfeljöttig biztosított kellő takarmányt a legelő állatoknak. Ezért a legeléshez szükséges fűtömeg volt a lényeges és nem a terület nagysága.

A gyeptápanyag-igénye

A legelőnél nincs különösebb tápanyag gond. Kis termésű legelőn az állatok ürüléke elég a következő növedék megfelelő mennyiségű terméséhez. Ugyanis egy szarvasmarha számosállat legelés közben átlag 56 kg ürüléket termel, amelyből 36 kg bélsár és 20 kg vizelet. A vizsgálatok szerint a napi ürülék NPK tartalma gyakorlatilag megegyezik a lelegelt tömeg NPK tartalmával. Természetesen nagyobb termésű legelőre kell kiegészítő műtrágya is.

Amire gyepeink képesek

Ha hasznosítanánk legelőinket és réteinket klímaindex szerint elérhető 16.3 t/ha száraz anyag, amelyet a lejtő 13.7 t/ha sz. a. -ra csökkent. A talajszorító további csökkentő tényező, ezért az elérhető átlagtermés 8.8 t/ha- ra irányozható elő. Ennek 80%-a már jónak tekinthető, ami 7 t/ha sz. a. -ot jelent. Ebből a mennyiségből 520 kg/ha élőállat, vagy 6120 kg/ha tej termelhető.

Ha lehet, miért nem valósítjuk meg?

Azért, mert nem értünk hozzá ! Ezelőtt 22 évvel egy nemzetközi tanácskozás végén bemutattuk az egyik üzemben a lehetőségeket, amelyet a résztvevők nagy elismeréssel fogadtak. Elhatároztam, hogy kiadványokba kérek dolgozatokat, ami érdekelte az illetékeseket. A kéziratok rendbetételéhez idő és türelem kellett, különösen, ha a szerkesztőre hárul minden. De lényeges volt a 15-20 fős társaság megmozgatása, mert a közleményeiken keresztül lett megismerhető a szakmai szintjük. Eredményként 25 év alatt 1064 dolgozat jelent meg a DATE kiadásában. Máshol csak „egyesekek” anyagát fogadták.

Oktatás

A gyepgazdálkodás oktatására szánt 28 óra kevés volt a rövid anyag tömör ismertetésére. Javaslatomra gyepgazdálkodási szakirányt hagyott jóvá egy illetékes testület. Egy illetéktelen javaslatára megszűnt a szakirány. Szakmérnököt hagyott jóvá az illetékes hatóság. Egy szakmai írnok egy évig húzta, majd megszüntette a szakmérnöki indításának lehetőségét. Ilyen körülmények között nincs lehetőség az érdemi szakmai oktatásra.

Kutatás

A gyepgazdálkodás kutatása sem dicsekedhet jobb helyzettel. A döntésre jogosult testületben nincs gyepes szakember: mások döntenek minden legelőt és rétet érintő kérdésben. Ezért nem csoda, hogy egy szakkönyv egyik oldalán: „sajnos nem legeltetnek”, a szemközti: „nem szabad legeltetni, mert az állatok szennyezik a gyepet és károsítják a védett növényeket”. Ez a baklövés nem jó sem a szerzőnek, sem a szerkesztőnek, sem a lektornak!

Tíz intézmény 18 kutatója közös pályázatot nyújtott be egy arra illetékes országos testületnek. Az eredmény: tárgyaláskor kézbe vette a vezető a pályázatot és félretolta az anyagot.

Mi a teendő?

Mindenek előtt szakmérnöki szervezése. Jól átgondolt program alapján 2 év alatt 40-50 szakmérnöke lehet a gyepgazdálkodásnak, ami folytatólagosan – esetleg két intézményben néhány év alatt kellő számú szakmérnököt képez. Ezek után szervezhető gyepgazdálkodási tanszékek. Ezek multhatatlanul szükségesek. Sajnos – egyelőre – sem kar, sem egyetem nem időszerű, mert hiányoznak a személyi feltételek: Nagyon nehéz a 120 éves oktatási hiány pótlása. Bízom abban, hogy az is megoldódik, mert az ország érdeke!

6.2.4. AZ ANTIBIOTIKUM REZISZTENCIA MINT ZOONÓZIS

Nagy Béla

Az antibiotikumok elleni rezisztencia egyre gyakoribbá válását a közegészségügy és állategészségügy hivatalos és tudományos szervei világszerte növekvő érdeklődéssel (és aggodalommal) kísérik, s igyekeznek a saját lehetőségeiken belül mindent megtenni, hogy ez a kedvezőtlen folyamat legalább lassuljon. Ennek egyik jele, hogy az EU 2003/99/EK irányelve [a zoonózisok és zoonózis kórokozók rendszeres ellenőrző vizsgálatáról (monitoringjáról)], 2004. január 1-től – a *Salmonella*, *Campylobacter*, verotoxikus *E. coli* és egyéb, állatról emberre terjedő kórokozók előfordulása mellett a tagországok számára előírja az antimikróbás szerek elleni rezisztencia rendszeres vizsgálatát és az eredmények értékelését.

Ezzel az antibiotikum rezisztenciát, mint állatról emberre, többnyire étel által közvetített mikroorganizmusok révén átvihető, mikrobiális tulajdonságot a zoonózisok közé sorolta.

A fenti cím alatt az előadás röviden áttekintette az idevonatkozó EU irányelv alkalmazásának szakmai és tudományos alapjait: az állatokból az élelmiszeren keresztül az emberbe kerülő és ott átmenetileg megtelepedni tudó, fentnevezett baktériumok főbb antibiotikum rezisztencia mechanizmusait (efflux pumpa, enzimes bontás, degradáció, inaktiválás, ribosoma védelem), s ezen mechanizmusokat szabályzó gének „aktiválódásának” ill. egyik baktériumból a másikba történő átvitelének mechanizmusait, mely mechanizmusok hatékonysága az antibiotikumok alacsony (sub inhibitoros) koncentrációjának jelenlétében különösen megnövekedhet.

Az antibiotikum rezisztencia terjedésének egyik kulcs eleme az eltérő származású baktériumok egymás közötti (horizontális) génátvitelle, mely történhet egyazon baktérium fajon, vagy nemzetségen belül, de esetenként ezeknél nagyobb rendszertani egységek között is. Az előadás az antibiotikum rezisztencia horizontális átviteléért felelős legismertebb mobilis genetikai elemeket (transzpozonok, integronok, pathogenitási szigetek, fágok és plazmidok) ismertette, melyek esetenként lehetővé teszik az antibiotikum rezisztencia mellett bizonyos virulencia tulajdonságok egyidejű átvitelét is. Az antibiotikumoknak a baktériumok környezetében való megjelenése (prevenció, gyógykezelés) a szóban forgó vegyület elleni rezisztenciával rendelkező baktériumok szelekciójához, majd esetleges túlsúlyra jutásához vezethet, többek között az által is, hogy megnő az egyes fent említett genetikai elemek mobilitása. Ezen mechanizmusok természetesen az emberhez és az állatokhoz adaptálódott baktériumoknak egyaránt rendelkezésére állnak, s így a rezisztencia tulajdonságok kialakulása a humán és állat populációkban párhuzamosan folyik, de esetenként az állatvilág felől – élelmiszeren keresztül – ártalmatlan, vagy fakultatív kórokozó baktériumok közvetítésével az emberől az állatra is átmehetnek. Ez utóbbi lehetőségre tekintettel fokozottan ügyelni kell arra, hogy az élelmiszer termelő állatok antibiotikum kezelése csak a lehető legszükségesebb mértékben, és lehetőleg olyan szerekkel (hatóanyagokkal) történjen, melyek a humán gyógyászati alkalmazás biztonságát (épp a rezisztencia kialakulás és átvitel révén) nem veszélyeztetik.

Saját vizsgálataink

Az előadás a fenti génátviteli lehetőségeket az MTA Állatorvos-tudományi Kutató-intézetében, társ-intézetekkel együttműködésben végzett kutatási eredmények alapján is illusztrálta, melyekből a *Salmonella* tekintetében kiemelendő a *S. Typhimurium* DT104-es típusú, multirezisztens (MDR) törzsek hazai megjelenése, elterjedése és integron hordozása.

Az integronok különösen képesek a rezisztencia-gének felvételére és átjuttatására, azáltal, hogy egy hely-specifikus rekombinációs rendszert hordoznak, amely a „felvett” rezisztencia génnel együtt egy mozgó gén-kazettát hoz létre. Az integronokban integráz-gén valamint rekombinációs csatlakozási hely („attachment site”) található. Az integronok (szemben a transzpozonokkal) nem képesek önmaguk átvitelére, ezért gyakran társulnak konjugatív plazmidokkal valamint transzpozonokkal. A *Salmonella* és *E. coli* baktériumok antibiotikum-rezisztenciájának terjesztésében játszott szerepét – az Országos Epidemiológiai Központ munkatársaival együttműködve – részletesebben is vizsgáltuk. Ezen vizsgálatok rámutattak arra, hogy a *S. typhimurium* multirezisztens, DT104 fág típusú törzsek valószínűleg már a 80-as évek elején megjelentek Magyarországon, itt állatokban (különösen baromfiban és sertésben) valamint emberben e szerocsoporton belül dominánssá lettek s jellemzőjük az 1,0 kb un. 1-es típusú integron és az *aadA1* (streptomycin / spektinomycin rezisztenciát kódoló) gén volt. Ugyanakkor az egyéb fág típusú *S. typhimurium* (MDR) törzsek jóval változatosabb integron készlettel rendelkeztek (3., 6).

Az integronokkal kapcsolatban érdekes volt megfigyelni, hogy a tyúk és pulyka állományokban előforduló extraintesztinális – szepitkémiaiát és légzőszervi megbetegedéseket előidéző – kórokozó MRD *E. coli* törzsek többnyire az un. egyes típusú („class-1”) integront tartalmazzák, míg azonos állományokból, a normál bélfloórát alkotó *E. coli* törzsek integronjai jóval változatosabbak. Mindkét (kórokozó-, és normál bélfloóra alkotó) csoportban egyaránt gyakran (30–40%-ban) mutattunk ki MRD *E. coli* törzseket, melyek a baromfihúson keresztül az élelmiszer láncba kerülhetnek (4).

Az antibiotikum rezisztencia átvitelnek egy másik érdekes és igen gyakori eszközt az a transzpozonok jelentik. Ezen génszakaszok két végén un. fordított irányultságú, ismétlődő szekvencia szakaszok (IR – inverted repeat- vég) található, melyeket a transzpozáz enzim az áthelyezés során ismer fel. Ilyen transzpozonok pld. az antibiotikum-rezisztencia-gének átviteléért felelős Tn5 (kanamicin, bleomicin, sztreptomycin), Tn9 (klóramfenikol) és a Tn10 (tetraciklin), számos egyéb transzpozon, melyek pl. a különböző tetraciklin rezisztencia (*tetA*, *tetB*, stb) géneket hordozhatják. A tetraciklin rezisztencia génekre irányuló vizsgálataink során az antibiotikum terhelésnek leginkább kitett két állatfajból (sertésből és baromfiból) gyűjtöttünk hazai *Salmonella* Hadar és *S. typhimurium*, valamint hazai és külföldi (osztrák és USA) kórokozó enterotoxikus és/vagy verotoxikus *E. coli* (ETEC/VTEC) valamint enteropatogén *E. coli* (EPEC) és kommenzalista *E. coli* törzseket, melyek tetraciklin rezisztencia-génjeit a már ismert *tetA*, *tetB*, *tetC*, *tetD*, *tetG* PCR-primerekkel diagnosztizáltuk és tipizáltuk. A vizsgált 43 *Salmonella* törzs közül 4 kivételével; a 172 *E. coli* törzs közül 28 kivételével valamennyi *tet* génjét sikerült meghatároznunk, s megállapítottuk, hogy térségünkben az

E. coli valamint *S. Hadar* törzsek esetében elsősorban a *tetA* génekkel kell számolnunk, míg az USA-ból származó, sertés eredetű ETEC törzsekben a *tetB* gén dominált. A hazai *S. Typhimurium* (fele részben DT-104 fágtípusú) törzsek viszont a túlnyomóan *tetG* génnel (s hordozójaként *SGI pathogenitási sziget*t) voltak jellemezhetőek (2).

További vizsgálataink eredményeként a sertések választási hasmenését okozó ETEC baktériumok esetében a *tetB* gént egy nagy virulencia plazmidon, (STa, STb enterotoxin génekkel kapcsolatban) mutattuk ki. Az elvégzett szekvencia analízis eredménye szerint a *tetB* gén egy un. Tn10 transzpozonon foglalt helyet, míg az enterotoxin gének ettől távolabb egy 10 kb-os, ún. toxin specifikus génszakaszon (TSL)-n voltak lokalizálhatók. Ez utóbbi egy nagyobb (> 40 kb) *patogenitási sziget* (PAI₂₁₇₃) részét képezte. A vizsgált ETEC törzs pTC plazmidja tehát nemcsak a hőstabil enterotoxin géneket (*sta*, *stb*), hanem a tetraciklin rezisztencia génjét (*tetB*) is hordozza, s így a virulencia és antibiotikum rezisztencia együttes átviteléért lehet felelős (1., 5).

Diszkusszió

A fenti, és az irodalomban található további példák is érzékeltetik, hogy az antibiotikumoknak az állattenyésztésben való széles körű alkalmazása a humán egészségügy számára folyamatos potenciális veszélyt jelent, melynek csökkentését – többek között – a bevezetőben idézett EU zoonózis irányelv is célozza. Az irányelv előzményként, az elmúlt három évtizedben számos olyan irányelv (pl. Swann jelentés 1969, EU Rendelet 1990, WHO 1998, EU Tudományos Tanácsának ajánlása 1999), született, melyek az antibiotikumok állattenyésztésben való felhasználásának korlátozását célozták. Az érem másik oldalán vannak viszont a tömeges állattartás okozta fokozott fertőzési lehetőségek és gyakori baktériumos betegségek, melyek továbbra is komoly antibiotikum felhasználást tesznek indokolttá. Az USA baromfi telepein pl. a tetraciklinek felhasználása az 1985-2000 közötti időszakban mintegy kétszeresére növekedett, a sertéstartásban pedig kb. 30%-al nőtt. Dániában pl. 1999-2004. között – annak ellenére, hogy antibiotikumot csak klinikai megbetegedés esetén, állatorvosi vény alapján használtak – az antibiotikum felhasználás kb. 20%-al emelkedett. Ilyen előzmények után az EU 2006. január 1-i hatállyal betiltotta valamennyi antibiotikum növekedés serkentőként való alkalmazását, s a már hivatkozott zoonózis irányelv következetes alkalmazásával igyekszik folyamatosan figyelemmel kísérni az egyes állatfajokban és emberben előforduló indikátor-, és zoonóziót okozó baktériumok rezisztencia viszonyainak alakulását. Az EU zoonózis vizsgálatokat az állat-egészségügyi szolgálat (Országos Állategészségügyi Intézet, Országos Élelmiszervizsgáló Intézet) végzi, s e munkában mi is részt veszünk („Salmonella albizottság” és. EU-NoE programok).

Referenciák

1. Fekete P.Zs., Schneider Gy., Olasz F., Blum-Oehler G., Hacker G., Nagy B. 2003. Detection of a plasmid-encoded pathogenicity island in F18+ enterotogenic and verotoxigenic *Escherichia coli* from weaned pigs. *Int. J. Med. Microbiol.* 293., 287–298.

2. Fekete, P.Zs., Nógrády N., Olasz, F., Nagy B. (2006) : Mobilis genetikai elemek szerepe egyes *Escherichia coli* és *Salmonella*-baktériumok tetraciklinrezisztenciájának és virulenciájának horizontális terjedésében. *Magy. Áo. Lapja* 128., 39–47.
3. Nógrády, N, I. Gadó., J. Pászti, M.Király. (2003) Analysis of gene cassettes of streptomycin-spectinomycin resistance of Hungarian *Salmonella enterica* serotype Typhimurium strains. *Acta Vet. Hung.* 51.,137–151.
4. Nógrády, N., J. Pászti, B. Nagy. (2006) : Class 1 integrons and their conjugal transfer with and without virulence associated genes in extra-intestinal and intestinal *Escherichia coli* of poultry. *Avian Pathol.* (In Print)
5. Olasz, F, Fekete, P.Zs, Blum-Oehler, G, Boldogkői, Zs, Nagy B. (2005) Characterization of an F18⁺ enterotoxigenic *Escherichia coli* strain from post weaning diarrhoea of swine, and of its conjugative virulence plasmid pTC. *FEMS Microbiol. Letters* 244., 281–289.
6. Szmollény, G., A. Kostyák, S. Kovács, K. Speed, Y. Jones, V. G. László, I. Gadó, J. Pászti, C. Wray, B. Nagy. (2000.) Epidemiology and characterization of animal *Salmonella enterica* subspecies *enterica* serovar typhimurium DT 104 in Hungary. *Acta Vet. Hung.* 48., 407–420.

6.2.5. KÖSZÖNET A DARÁNYI IGNÁC DÍJÉRT

Kassai Tibor

Tisztelt Osztályülés!

E rangos díj átvételekor helyénvalónak tartom szakmai önéletrajzomat ismertetni.

Születésem ideje 1930. szeptember 5-e, helye Miskolc. Gyermekéveim színhelye a Nagykunság egy nagyközsége, Kunhegyes volt. Árpád öcsémmel együtt, szerény jövedelmű kistisztviselő család szeretetteljes légkörében nevelkedtünk. Gimnáziumi éveim java részében a kisújszállási Móricz Zsigmond Gimnázium vonattal bejáró diákja voltam. Érettségim évében, 1948-ban, felvételt nyertem a budapesti Állatorvosi Főiskolára.

Tanulmányaimat azzal a szándékkal kezdtem, hogy majd gyakorló állatorvosként fogom ezt a szép és megbecsült szakmát művelni. Amikor azonban 1952-ben megszerztem *summa cum laude* állatorvos-doktori okleveletem, és a nagy tekintélyű Kotlán Sándor akadémikus, a Főiskola Állattani és Parazitológiai Tanszékének vezetője a kevéssel korábban bevezetett aspiránsképzés keretében kész volt aspiránsává fogadni, ezt olyan nagy lehetőségnek éreztem, amely eldöntötte további szakmai pályafutásomat. Kotlán professzor tanítványaként, és mintegy másfél évtizeden át közvetlen munkatársaként, életre szólóan elköteleztem magam a parazitológiai tudomány szolgálatára. Ennek a tudományágnak a hazai kibontakoztatása, magas szinten való művelése és nemzetközi elismertségének megteremtése elsősorban Kotlán Sándor érdeme. Kutatói munkássága kiterjedt a parazitológia mindhárom fő területére, az egysejtű kórokozókkal foglalkozó protozoológiára, a féregélősködőkkel foglalkozó helmintológiára és az ízeltlábúakkal foglalkozó arachnoentomológiára.

Kandidátusi értekezésemet 1956 nyarán védtem meg. Szakmai munkásságom első szakaszában olyan gyakorlati problémákkal foglalkoztam, amelyek sürgető megoldását, a nagyüzemi állattartás kialakulásának az időszakában, az élet állította a magyar állategészségügyi szolgálat elé. 1965-ben hosszabb tanulmányutat tettem a Glasgowi Egyetem Állatorvosi Fakultásán. Ettől kezdve kutatói érdeklődésem előterébe a paraziták által a gazdaszervezetben kiváltott immunreakció kérdései kerültek. Az e tárgykörben végzett vizsgálataim eredményeit összefoglaló doktori értekezésem alapján 1991-ben nyertem el a tudományok doktora fokozatot. Meglehetősen közismert, hogy a parazitaellenes szerek kiterjedt és sokszor szakszerűtlen használata a hetvenes-nyolcvanas években világszerte olyan „gyógyszerrezisztens” féreg- és ízeltlábú törzsek kialakulására vezetett, amelyek a korábban hatásos szerekkel már nem voltak előlélhetőek. Ez a súlyos helyzet felvetette az igényt olyan haszonállat állományok gazdaszelektáció útján való kitenyésztésére, amelyek genetikai adottságaik folytán az adott parazitával szemben nagyobb ellenálló képességgel rendelkeznek. Juhokon végzett ez irányú kísérletek voltak a témái kutatói pályám utolsó szakaszának. Pályatársaimnak mintegy 170 tudományos közleményből, egyetemi jegyzetekből, könyvrészletekből, könyvekből (köztük két angolul megjelent könyvből) volt módjuk megismerkedni az

engem foglalkoztató problémákkal és kutatásaim eredményeivel. Természetesen most megkímélem az Osztályülés tagjait ezek részletezésétől. Megemlítem, hogy 2000-ben Akadémiai díjban részesültem.

Kotlán professzort Kobulej Tibor követte a parazitológiai tanszék élén, akitől 1981-ben vettem át a tanszék vezetését. Tizennégy évvel később, 1995-ben értem el a 65 éves életkort. A felsőoktatás területén érvényes szabályzatok szerint ekkor véget ér a tanszékvezetői megbízatás. Az Állatorvos-tudományi Egyetemen azonban – a „docensek forradalma” becenéven elhíresült eseményeket követően alakult Szenátus jóváhagyásával – olyan szabályzat lépett életbe, amely a 65 éves életkort elértek számára a nyugállományba vonulást is kötelezővé tette. (Ez a szabályzat természetesen ma már nálunk sincs érvényben!) Nyugdíjba kényszerültem tehát, s szembesültem azzal a helyzettel, hogy az *alma mater* nem tart igényt további szakmai munkámra. Ismertem a mondást, miszerint „a rövid élet titka a korai nyugdíjba vonulás”. Elhatároztam, hogy magamat nem helyezem nyugállományba. Hatvanöt évesen megtanultam a szövegszerkesztő programok kezelését. A nyugdíjas státussal együtt járó szabadságot arra használtam, hogy megírjam a helmintológia korszerű ismeretanyagát feldolgozó könyvem, amely „Veterinary Helminthology” címmel 1999-ben jelent meg az oxfordi Butterworth-Heinemann Kiadónál. A könyvet később spanyolra is lefordították. 2003-ban jelent meg a könyv bővített magyar változata a Medicina Kiadónál „Helmintológia, az állatok és az ember féregélősködők okozta bántalmai” címmel. Hobbim a bölcs gondolatok gyűjtése. Az aforizmáknak egy saját válogatásomat tartalmazó kötete egy éve jelent meg „Szemenszedett bölcsességek” címmel (Print-X Kiadó).

Bőven akadt tennivalóm a tudománypolitikai szervezőmunka területén is. Egyik alapító tagja voltam az MTA Agrártudományok Osztályának égisze alatt 1964-ben megalakult Magyar Parazitológusok Társaságának (MPT). Amikor 1972-ben visszatértem Irakban töltött két és fél éves FAO szakértői szolgálatomból, megválasztottak a Társaság elnökéül. Nem sejtettem, hogy ezt a tisztséget 28 éven át fogom betölteni, a pályatársak háromévenként titkos szavazással megújított bizalmából. Emellett 1980 óta tagja vagyok az MTA Állatorvostudományi Bizottságának, és – amíg létezett – tagja voltam a TMB Állattenyésztési és Állatorvostudományi Szakbizottságának is. Társaságunk kapcsolatot teremtett a hazai állatorvosi, humán és zoológiai parazitológia területén dolgozó szakemberek között. Az MPT elnökeként egyik feladatomból volt a hazai parazitológia képviselője tudományterületünk nemzetközi szervezeteiben. Elsősorban három ilyen szervezetről van szó: az Állatorvos Parazitológusok Világszövetsége (WAAVP), továbbá az állatorvosokon kívül az orvosi parazitológiát és a zoológiai parazitológiát művelő szakemberek széles körét is magában foglaló Parazitológusok Világszövetsége (WFP), valamint ennek regionális szervezete, a Parazitológusok Európai Szövetsége (EFP). Vezetésem alatt az MPT jelentős feladatokat vállalt magára a parazitológiai tudomány előrehaladását segítő nemzetközi szervezetek munkájában. Budapesten szerveztük meg 1981-ben a WAAVP 9. Nemzetközi Konferenciáját, 1988-ban pedig az EFP 5. Multikollokviumát (EMOP5). A nyolcvanas években, egy-egy ciklusban a Parazitológusok Európai Szövetségének az elnöki, majd a Parazitológusok

Világszövetségének az alelnöki teendőit is elláttam. A szomszédos országok testvértársaságai közül különösen szoros együttműködést alakítottunk ki az MPT és a Jugoszláv Parazitológusok Társasága között. Úgy hiszem, hogy az egy időben kétévenként szervezett sikeres közös konferenciáink jó emlékezetének is szerepe volt abban, hogy a Szerb Tudományos és Művészeti Akadémia 1994-ben külföldi tagjává választott. 1999-ben az Állatorvos Parazitológusok Világszövetsége fogadott tiszteleti tagjává. A laudációban elhangzott indoklás szerint e megtisztelő cím odaítélése annak a tevékenységnek az elismerését is jelentette, amelyet „a nehéz időkben” a kelet és nyugat közötti tudományos kapcsolatok építése terén kifejtettem.

Van egy találó magyar mondás, miszerint „Gördülő kövön nem nő moha”. Azt gondolom, hogy e közmondás intelmét akkor sem szabad elfelejtenünk, amikor az ember már eljutott az eufemisztikusan „szépnek” és a „megérdemelt nyugalom időszakának” nevezett korba. Szakmai pályafutásom több mint 5 évtizede során a képességeim és lehetőségeim szabta határok között próbáltam tevékenyen szolgálni szeretett szakterületemet. Nem az elismerés vagy a jutalom reményében, hiszen „magában rejti alkotás a bért” (Dsida Jenő). Mégis, megilletődötten és örömmel veszem tudomásul, hogy munkásságomat az Arany János Kuratórium a Darányi Ignác Díj odaítélésére méltónak találta. Köszönöm ezt az elismerést mindenkinek, akit illet.

Szendrő Péter

Tisztelt Elnök úr, Tisztelt Osztályülés!

Amikor néhány héttel ezelőtt Kovács Ferenc akadémikus, az Arany János közalapítvány Darányi Ignác díj odaítélő bizottságának elnöke felhívott telefonon és elmondta, hogy ezt a díjat megkapom, nagyon örültem neki. Különösen azért tartom nagy megtiszteltetésnek ezt a díjat, mert jól ismerve (és azóta még inkább megismerve) Darányi Ignác munkásságát, a XIX. és a XX. század fordulóján a magyar agrárium megújításában vállalt meghatározó tevékenységét, kicsit úgy érezhetem, hogy 45 éves szolgálatom az agrár-felsőoktatásban és kutatásban, eredményeit tekintve a XX. és XXI. századra hangszerelve valamely szerény rokonságot mutat az ő elképzeléseivel. Kovács Ferenc professzor elmondta azt is, hogy kell egy kis előadást is tartanom a díj átvételekor „saját tudományomról”. Ezt is nagy örömmel vettem, hiszen erről mindig nagyon szeretek beszélni. Majd találkoztunk személyesen is néhány nappal ezelőtt, és azt mondta: ne csak a tudományodról beszélj, hiszen annak a gerincét képező terményaprítás modellezést már jól ismerik az Agrárosztály tagjai, hanem beszélj az agrár-műszaki tudományosságról, beszélj oktatáspolitikai tevékenységedről is. Ettől a feladattól azután rendesen megrémültem és azóta is azon töröm a fejemet, mit is mondhatnék minderről rövid 15 percben.

Elsősorban arról szeretnék szólni, hogy az Agrárosztályon mi mezőgépészek jól érezzük magunkat. Műszaki végzettségünk, hivatásunk és kutatási feladataink ellenére idetartozónak gondoljuk magunkat. Elsősorban azért van így, mert mindaz, ami az agráriumban történik 70%-ban technika, gépsorok, gépek, az élő anyag és a gépészeti

szerkezetek egymásra hatásából keletkező eredmény. Az én csaknem fél évszázados szakmai munkásságom is ebből a felismerésből táplálkozik. Annak ellenére, hogy tősgyökeres budapesti vagyok, mesteremnek, a nagyszerű Bölöni István akadémiai doktornak köszönhetően, akinél első éves egyetemista koromtól kezdve inaskodtam, és választott főtémám ötlete az aprításmélet is tőle származik, 1958 óta 30 éven át minden nyaramat a szántóföldön töltöttem. Így mindaz, amivel foglalkoztam, és foglalkozni tervezek (hiszen így közelebb a 70. születésnapomhoz, mint a 65.-hez fiatalnak érzvén magamat, mindig vannak új és új céljaim) a tudományban arról szól, hogyan lehet a biológiai anyagot a műszaki környezettel úgy ötvözni, hogy az értéke megmaradjon, sőt növekedjék. Néhány példát mondanék kutatói munkásságomból erre vonatkozóan.

Tanárségedségemtől – professzori kinevezésemig 20 éven át egyetemi munkám mellett egy mezőgépgyártó cég tervezője voltam. Ennek az időszaknak egyik első terméke egy jelentős világszabadalom a „Mobitox” csávázó, amelyből több tízezer darab készült és még ma is gyártásban van. A csávázás lényege a vetőmagvak vetés előtti növényvédelme kisdózisú, egyenletes vegyszer bevonatolással. Az eljárás műszaki nehézsége a kis dózisú, nagy hígítású homogén csávázószer-szuszpenzió előállítás és a teljes magfelület hatóanyaggal való beborítása. Ezt oldotta meg a Mobitox szabadalom a folyadék kifolyás pörgettyű hatásának és a vetőmag vezérelt szabadesésének interakciójával.

A napraforgó vetőmagvak betegség elleni védelmét tűztem ki célul a gombaképletek kiválasztásának megoldásával. Sajnos azt kell mondanom, hogy az ezzel kapcsolatos szabadalmunknak ma különös aktualitása van, hiszen 20 év óta nem volt olyan fertőzött a magyar napraforgó, mint éppen ebben a 2005. évben. Itt is a fizikai jelenségek, és a morfológiai tulajdonságok együttes ismerete hozta a jó eredményt. A feladat nehézsége abban áll, hogy a gombaképletek ugyanúgy néznek ki, mint a napraforgó: színre, súlyra, méretre, sűrűsége azonosak. Emiatt sokáig senki sem tudta a kaszatokat és a gombaképleteket szétválasztani, mígnem munkatársaimmal készítettünk egy olyan gépet az „Elektört”, amely sajátos elektromágneses teret gerjesztve eltérő tapadóképeséggel ruházta fel a szklerótiumokat és a napraforgókaszatokat. Ezen a szabadalmunkon alapuló gép megvalósult és jól is működött. Szerencsére egy évtizedig nem volt rá szükség, de éppen ma Szeged mellett ismét munkába kellett állnia. A magyar napraforgó vetőmag 50%-át átengedjük rajta, hogy ne legyen fertőzött és megfeleljen a hazainál jóval szigorúbb EU-s minőségi feltételeknek.

A harmadik példám is a vetőmag előállításával kapcsolatos, sikeres szabadalommal végződött kutatómunka. Rájöttünk, hogy elektromágneses stimulációval a magvak életképességét is növelni lehet, csökkenthető a keményhéjúság káros hatása. Különösen fontos volt javítani a csírázóképeséget és a csírázási erélyt, pl. a dohány esetében, ugyanis nagyon drága a vetőalapanyag. Ebből is született a „Quantor” fantázianevű sikeres szabadalom, és ma is működő magkezelő berendezés.

A másik nagy kutatási tématerületem, amely első éves egyetemista korom óta, csaknem 50 éve foglalkoztat, a szecskázás, a szálás zöldanyagok aprítása. Ebben talán a legfontosabb eredményem a hosszúságeloszlás matematikai modelljének megoldása.

Ezzel az aprított növényi halmaz számszerűen is minősíthető. A struktúra modellem bekerült a világirodalomba is és azt hiszem, hogy gépkonstruktőrnek, takarmányozónak egyaránt igen jól használható. A struktúra modell felhasználásával szárítás kísérletekkel sikerült számszerűsítve is bizonyítanom, hogy a lucerna szecska szárításakor a nedveségvezetés radiálisan történik. Ezért nem érdemes nagyon drágán, nagyon apróra a növényt felaprítani, hanem a szármentén roncsolni kell azt. Született is ebből egy olyan járvaszecskázó szabadalom, amely nemcsak szecskázza, de roncsolja is a lucernát.

További struktúra-vizsgálataim a kukoricaszilázs alapanyagra vonatkoztak. Tudvalevő, hogy a tejsavas erjedés mellett a strukturális rosttartalom jelenléte az érett szilázsban ugyancsak nagyon fontos a szarvasmarhák minőségi takarmányozása szempontjából. Azt kellett tehát meghatározni, milyen legyen a legjobb minőségű szilázst eredményező optimális szecskahosszúság. Az egyik oldalról a csökkenő szecskamérettel progresszíven növekvő energiaigény, a másik oldalról az anaerob minőség-megóvó erjedés, a takarmány-hasznosulás és a strukturális rosttartalom határoolja be ezt az optimumot.

Kidolgoztam a szilázsalapanyag viszkoelasztikus modelljét. Ennek alapján ma már azt is tudjuk, hogy egy adott tömegű traktornak hányszor és milyen sebességgel kell átjárnia a falközi szilázshalmazon, hogy tömörítő hatása nyomán megfelelő anaerob körülmények keletkezzenek.

A szecskázás nagyon energiaigényes és ezért igen drága munkafolyamat. Az energiaigény csökkentésére több, a vibrációs vágás elvén működő szabadalmam is született. Ezekkel a berendezésekkel (fantázianévük: Multikátor, illetve Vibro-cut) felszerelt járvaszecskázók mintegy 15%-kal kevesebb üzemanyagot fogyasztanak.

Kutatói munkásságomból vett előbbi példák mind olyan műszaki feladatok voltak, amelyeket a mezőgépezetek csak agrárkörnyezetben tudnak eredményesen megoldani.

Folytathatnám a sort, de inkább a terveimről szólok. Most a non-food alapanyagok struktúra-modelljeivel és vizsgálatával foglalkozom. Azzal, hogy pl. a fatüzelés esetén milyen aprított struktúra az optimális az energiakinyerés szempontjából, vagy milyen aprított növényi struktúra alkalmas arra, hogy megfelelő mikrobiológiai kezeléssel hajtógáz szabaduljon fel belőle, vagy éppen milyen aprított napraforgószár struktúra a legjobb ahhoz, hogy abból préseléssel folyadékot nyerjünk ki a kozmetikai ipar számára. Summa-summárum a mezőgépezetek, az agrár-műszakiak jó helyen vannak itt az agrárosztályon, és csak ebben a közegben tudnak igazán eredményesen kutatómunkát végezni.

Hasznos az is, hogy több mint három évtizede létezik az Agrár-műszaki Bizottság, amelynek alapító elnöke Dimény Imre akadémikus. Nagy megtiszteltetés számomra, hogy az utóbbi négy évben rám esett a választás, hogy ezt a nagymultú bizottságot vezethettem. Öröm az is, hogy aktív és összetart a magyar mezőgépezetek több mint tízezer fős tábora és ma már több mint 100-an közülük olyan, aki tudományos fokozattal az MTA köztestületi tagja. S létezik az az összefogás is, amely mintegy évtizede szerkesztésében, több tucatnyi szerzőtárs együttműködésével megalkotta a három kiadást megért „Mezőgazdasági géptan” egyetemközi tankönyvet, az elmúlt évben pedig a „Géptan”, amelyben már a kertészet, az élelmiszeripar és az erdészet gépészete is jelen van.

Az agrárműszakiak megbecsülését jelzi, hogy „gépészként” három éven át képviselhettem az élettudományokat is az MTA elnökségében, vagyis megkaptam az orvosoktól, a biológusoktól és az agrárosoktól is a bizalmat. Ma pedig a MAB élettudományi kollégiumát vezethetem alelnökként. Azt pedig csak remélhetem, hogy nagy elődöm Várallyay György akadémikus professzor úr, aki az első MAB élettudományi alelnök volt, nem szégyenkezik miattam.

Végezetül tisztelt Osztályülés arról szeretnék nagyon röviden szólni, hogy 45 évet töltöttem eddig és még remélem lesznek éveim a tudományos diákköri (TDK) mozgalom építésében, megújításában. Sokan mondják nekem, hogy rólad mindig a TDK jut eszembe. Nekem pedig igen gyakran az MTA Agrárosztálya, mert az OTDK-k alkalomával nemcsak az Alkotmánybíróság nem ülésezik két hétig, mert minden alkotmánybíró részt vesz az OTDK Jogi Szekciójának munkájában, hanem az Agrártudományi Szekció ülésein is minden alkalommal jelen van az Agrárosztály szinte minden tagja. Fontos feladatunk a TDK támogatása, hiszen ez a magyar tudományosság jövője. Ha nem lenne TDK, nem lennének doktoranduszaink, nem lenne utánpótlás és ezért nagyon köszönöm mindenkinek, hogy ebben a nagyszerű munkában a szövetségeseim.

Mondanék valamit, ami már kicsit oktatáspolitikai kérdés és az Agrárosztály kiállításának is köszönhető. Végre elértük, hogy az agrár-felsőoktatásban is 11 félév lesz a finanszírozott képzés időtartama. Ebből 7 félév a BSc képzés és 4 az MSc képzés, miként a többi mérnökképzés területén. Sajnos az agrár-felsőoktatásba jelentkezők száma egyre kevesebb. Pedig csak akkor van vidéken élet, XXI. századi élet, ha van vidéki értelmiség. Ha kellő számú jól képzett és elhivatott vidéken élni akaró és tudó szakembereket képezhetünk. Folyamatosan veszítjük a létszámokat, mert azt mondják rólunk: az agrárágazatban túlképzés van. Én pedig azt mondom, hogyha nincs értelmiség vidéken, nincs munkahely sem, tehát fordítva ülünk a lovon. Ha igazam van, ennek kormányzati elhíttetésében is kérek segítséget.

Tisztelt Osztályülés!

Egy személyes történettel szeretném befejezni mondandómat. Talán sokan tudják, hogy én ócskapiacjáró ember vagyok és régiséget gyűjtök. Történt pedig két héttel ezelőtt, hogy a Császár fürdő előtti szombati piacon egy hajléktalan használt képkereteket árult. Néztem az egyiket, egy elsárgult fénykép is volt benne. Felismertem, s 1000 forinttal többet adtam érte, mint amennyit kért érte. A fénykép a keretben Darányi Ignác volt sajátkezü ajánlással, „Hű munkatársamnak Bernát Istvánnak baráti emlékül, régi híve Darányi Ignác 1910 január 17.” Ez a nap volt miniszteri felmentésének napja, Bernát István pedig a gazdakörök igazgatója volt. Nagyon megörültem ennek a számomra igen aktuális és felbecsülhetetlen értékű leletnek. Úgy gondolom Téged illet kedves Kovács Ferenc professzor úr, hiszen a Darányi Ignác Díjnak Te vagy az alapító „gazdája”, ezért Neked ajándékozom ezt a képet. Azt kívánom, folytatódjék e díj sikertörténete, majd közösen kitaláljuk, hogy hogyan és harcolni fogunk érte, hogy fennmaradjon. Köszönöm a díjat és megtisztelő figyelmüket.

7. AZ OSZTÁLY TUDOMÁNYOS BIZOTTSÁGAINAK ÜLÉSEI, HATÁROZATAI, ÁLLÁSFOGLALÁSAI, RENDEZVÉNYEI

7.1. AGRÁR-KÖZGAZDASÁGI BIZOTTSÁG

A Bizottság tagjait a 2005-2008 akadémiai ciklusra – előzetes támogatottsági felmérés után – 2005. október 19-én választották meg a Bizottsághoz tartozó köztestületi tagok. Ezen az ülésen az újonnan megválasztott tagok kiegészülve a tisztségüknél fogva bizottsági tagokkal megválasztották a Bizottság tisztségviselőit. Ezt követően november 15-én a Bizottság megválasztotta a tanácskozási jogú tagjait.

A Bizottság új összetételét (tagjait) a 11. oldal ismerteti:

7.1.1. BIZOTTSÁGI ÜLÉSEK

7.1.1.1. 2005. március 10. helye: MTA Elnöki Tanácsterem

Napirend

1. A Bizottság 2005. évi munkaprogramjának elfogadása
Előadó: Szűcs István
2. Egyéb aktuális kérdések
Előadó: Szűcs István

A lefolytatott viták lényegének ismertetése, állásfoglalások

Az Agrár-közgazdasági Bizottság 2005. évi munkaterve

Bizottsági ülések

1. ülés március
A Bizottság 2005. évi munkatervének elfogadása
Előadó: Szűcs István
2. ülés április
A piaci intézményrendszer működésének hatékonysága
Előadó: Nyújtó Ferenc
3. ülés szeptember
A szlovák mezőgazdaság EU-integrációs problémái (közös rendezvény a Szlovák Mezőgazdasági Tudományos Akadémiával)
Előadó: Vladimír Gozora (SZMTA elnöke)

Korreferátumot tart: Maria Kadlečikova (FAO Közép-Kelet Európai Szubregionális Iroda vezetője)

4. ülés november

A többkötetes Handbook of Agricultural Economics című, angol nyelvű agrár-gazdasági kézikönyv megvitatása

Előadók: Benet Iván

Forgács Csaba

Mészáros Sándor

Szabó Gábor

Nagyrendezvény (Közös rendezésben a Magyar Agrártudományi Egyesülettel)

Az agrártámogatások jövője az EU-ban – remények és realitások

Időpontja: május

Levezető elnök: Szűcs István

Témák és előadók:

- Az agrártámogatás-politika alakulásának várható tendenciái az EU-ban

Előadó: Popp József

- Az EU agrárpolitikájának új stratégiai elemei

Előadó: Halmai Péter

- Az EU agrárintegráció helyzete és várható alakulása

Előadó: Fehér István

- A CAP dilemmák 2005-ben

Előadó: Kiss Judit

- Új kutatási eredmények hasznosulása az agrár-vidékfejlesztésben

Előadó: Kulcsár László

Vitaülés (Közös rendezésben a MAE Munkatudományi Társaságával)

A mezőgazdasági munkabiztonság helyzetének értékelése (munkabiztonság és hatékonyság)

Időpontja: október

Levezető elnök: Szűcs István

Témák és előadók:

- Mezőgazdasági munkabiztonság – prevenció

Előadó: Hajós László

- A munkabiztonság vállalati fejlesztése
Előadó: Morvai Leóna
- A munkabiztonság személyi és szociális feltételei
Előadó: Veszeli Tibor
- A munkabiztonság pszichológiai megalapozása
Előadó: Dienesné Kovács Erzsébet

7.1.1.2. 2005. április 26. helye: MTA Kisterem

Napirend

1. A piaci intézményrendszer működésének hatékonysága
Előadó: Fehér István
2. Egyéb aktuális kérdések
Előadó: Szűcs István

A lefolytatott viták lényegének ismertetése, állásfoglalások

1. napirendi pont

Fehér István előadásában először az FVM szervezeti működése, ágazati funkciói elemzésének eredményeit ismertette. Ennek kapcsán kitért az agrárpolitika megvalósítására, ezen belül az EU szerepére, illetve az általa meghatározott elvekre. Külön kiemelte a hatékonyság, átláthatóság, elszámoltathatóság és a változó igényekhez való alkalmazkodás követelményeit. A funkcionális elemzés alapján kiemelten foglalkozott a központi, területi, felügyelt intézményi és EU-kapcsolatok kérdéseivel, a döntési és felelősségi kritériumok koordinációjával a humán erőforrás kérdéseivel.

A funkciók között szakmapolitikai, szolgáltatási (végrehajtását minisztérium alá rendelt szervezetek végzik) szabályozási (akkreditálás, inspekción, jogszabály, jog előkészítése, jogi koherencia létrehozása) koordinálási, ellenőrzési és teljesítmény felügyeleti (állat- és növényegészségügy, VMH stb.), továbbá segítő, támogató funkciókat állapított meg. Ezt követte a funkcionális elemzés.

A szervezési alapelvek közé az azonos típusú funkciók gazdaságosan működtethető szervezeti egységeibe tartozók csoportosítása, a politikai, szabályozási és szolgáltatási funkciók elkülönítése tartozott. A szervezeti forma kialakításánál a párhuzamosságok és átfedések, a funkciók decentralizálása, a rövid beszámolási kapcsolatok és a szervezeti egységek működőképes méretének létrehozása volt a cél úgy, hogy a politikai funkció a minisztériumba, a szolgáltatási funkció az alárendelt szervezetekbe kerüljön.

Az EU-intézményi követelményeknek való megfelelés és a KAP végrehajtása kiemelt figyelmet érdemelt. Az EU döntéshozatal lépéseinek figyelembe vétele elsődleges követelmény.

A költségtakarékosság, az EU előírásoknak való megfelelés, a modern közigazgatás alapelveinek alkalmazása, a változásmenedzsment módszereinek alkalmazása együtt az emberi erőforrás gazdálkodással hatékony szervezetet biztosít.

Az elhangzott előadást követően a következő hozzászólások, kérdések, javaslatok hangzottak el.

Az EU-kifizetések rendszerének kialakítása késedelmet szenvedett. Még most is elsőbbséget kell biztosítani a családi gazdaságok szabályozására, támogatására. Fő gondként jelenik meg a magyar agrárgazdaságban, hogy nem léteznek mezőgazdasági üzemek. A korábbi években az FVM-ben meghatározásra került ezen fogalom, érdemes lenne elővenni ezen korábbi tanulmányt.

Kérdésként merül fel, hogy az utóbbi időszak átszervezései során közeledett-e az FVM felépítése az EU tagállamai hasonló minisztériumaihoz? Az átláthatóbb gazdálkodás érdekében – például a mezőgazdasági terület, az üzem „szétírása” – milyen intézkedéseket lehet tervezni?

A piaci átláthatóságot szolgálná egy jól kiépített információs rendszer, amelyről viszonylag keveset lehet hallani. A piacok átláthatósága nagyban javítaná a termelés hatékonyságát. A mezőgazdaság alapvető strukturális gondokkal küzd, ezért felmerül a kérdés, hogy egy ilyen ágazat képes-e kezelni a jelenlegi átalakításokat; nem a struktúrát kellene először hozzáigazítani az eszközrendszerhez?

Az FVM szerkezetében ki látja el az államtitkárok között, illetve köztük és a miniszter között a koordinációt, általában hogyan működik a minisztériumon belüli koordináció? Miért jelenik meg elkülönülve az élelmiszeripar és az erdőgazdálkodás? Az intézményrendszer, benne elsősorban a mezőgazdasági támogatások pályázatai megírásában való segítség hatékonyabb működéséhez, hogyan lehetne bevonni a civil szervezeteket, például a MAE-t? A szakemberképzés fontos feladata a szakterületnek. Ez milyen mértékben biztosított az agrár-felsőoktatási tevékenységet végző felsőoktatási intézményekben?

Hogyan fogalmazható meg a nyersanyag-előállítás – a feldolgozás – a kereskedelem rendszere. A mezőgazdasági termékeink saját felhasználásának többszörösét kívánjuk az EU-ban értékesíteni, ez nem végrehajtható elvárás. A pontos adatfeldolgozás és adatszolgáltatás elengedhetetlen a hatékony piaci működés érdekében.

A mezőgazdasági termelés évek óta csökken, ezzel szemben a kiszolgáló állami apparátus évek óta nő. Érdemes lenne megvizsgálni, hogy vannak-e olyan területek az intézményrendszeren belül, melyek már idejét múltak. Jelentős a túlszabályozás, azzal igen sok felesleges jogszabály található a szakterületen. A hatósági és az igazgatási feladatokat jobban el kellene különíteni, ennek lehetetlenségét jelzi pl. az az adat is, hogy a minisztérium csak az állategészségügy területén évente 9000 aktát gondoz.

A piaci információs rendszerek hiánya tény. Van-e arra vonatkozóan koncepció, hogy a minisztériumból kikerülő, a gazdák számára is felhasználható, a jövőre vonatkozó adatok és információk, hogyan jussanak el a termelőkhez? A piaci információs rendszer igazítsa el a termelőt saját helyzetéről, jövőjéről.

A hazai piac feltárásával és a termékpálya szervezéssel senki nem foglalkozik. Van-e ennek megváltoztatására vonatkozó koncepció? Az élelmiszerek területén az EU-ból származó import 40%-kal, ezzel szemben az export csak kis mértékben nőtt, ez nem biztató tendencia. A TÉSZ-ek és a termékpályák kérdésével kiemelten kellene az agrárpolitikának is foglalkozni.

Javasolja a minisztériumnak, hogy a döntés-előkészítés során a tudományos testületekkel is végezzen konzultációt.

A szakemberképzés területén súlyos gondok jelentkeznek, mivel az új szakok indításánál az OM nem veszi figyelembe a mezőgazdaság munkaerőforrás igényét.

A bizottság felajánlja tudományos munkáját annak érdekében, hogy minél előbb tisztázza lehessen a mezőgazdasági üzemi fogalmát.

MAE részéről elindult a gazdák felé történő információszolgáltatás rendszerének kialakítása, és maga a részbeni információszolgáltatás is.

2. Egyéb aktuális kérdések

- Az agrártámogatások jövője az EU-ban – remények és realitások c. nagyrendezvény, amelyet a Bizottság a Magyar Agrártudományi Egyesülettel közösen rendez 2005. május 20-án 13 órától lesz az MTA Kupolatermében.
- Az eddig osztályközi bizottságként működő Marketing Bizottság Agrármarketing és -logisztika Albizottság néven az Agrár-közgazdasági Bizottságba kíván integrálódni. Lehota Józsefet a bizottság elnöke felkérte, hogy az erről szóló előterjesztést írásban készítse elő és juttassa el a Bizottság elnökének.

71.1.3. 2005. október 19. (a Bizottsághoz tartozó köztestületi tagokkal kibővítve)
helye: MTA Felolvasóterem

Napirend

1. A Bizottság 2005-2008-as akadémiai ciklusra való újraválasztása
Levezető elnök: Németh Tamás
2. A megválasztott Bizottság újjáalakulása, elnökének és titkárának megválasztása
Levezető elnök: Dimény Imre

A lefolytatott viták lényegének ismertetése, állásfoglalások

1. A Bizottság 2005–2008-as akadémiai ciklusra való újraválasztása

Az előzetes támogatottsági felmérés alapján a legtöbb szavazatot kapott 30 fő került fel az újraválasztási szavazólapra. A szavazás előírásairól és menetéről Németh Tamás tájékoztatta a jelenlévőket, majd a kiosztott szavazólap alapján titkos szavazásra került sor, amelynek eredménye alapján kialakult Bizottság teljes jogú tagjainak névsora.

2. A megválasztott Bizottság újjáalakulása, elnökének és titkárának megválasztása

A megválasztott Bizottság első, zárt ülésén a Bizottság tagjainak egyhangú javaslata alapján nyílt szavazással és egyhangúlag megválasztotta elnökének Szűcs Istvánt, az MTA doktorát, aki az előző két ciklusban is – közmegelegedésre – látta el ezt a megtisztelő feladatot. Ez után a tagok egybehangzó javaslata alapján a titkári feladatokra Hajós László, az Orosz Természettudományos Akadémia külföldi rendes tagja került jelölésre, aki ezt a feladatot már az előző két ciklusban is ellátta. Az egyhangú javaslat alapján történt nyílt szavazáson egyhangúlag megválasztásra került a Bizottság titkárának.

7.1.1.4. 2005. november 15. helye: MTA Elnöki Tanácsterem

Napirend

1. A Bizottság elnökhelyettesének megválasztása
Előadó: Szűcs István
2. A Bizottság tiszteletbeli tagjainak megválasztása
Előadó: Szűcs István
3. A Bizottság tanácskozási jogú tagjainak megválasztása
Előadó: Szűcs István
4. Egyéb aktuális kérdések
Előadó: Szűcs István

A lefolytatott viták lényegének ismertetése, állásfoglalások

1.–2.–3. napirendi pont

A Bizottság elnökhelyettesére, tiszteletbeli és tanácskozási jogú tagjaira előzetes felmérés alapján a Bizottság elnöke tett javaslatot. Az kiegészítésre csupán a tanácskozási jogú tagok szavazólapja tekintetében került a vita során.

4. napirendi pont

- A Bizottság egyhangúlag egyetértett abban, hogy keretein belül Agrármarketing és logisztikai albizottság jöjjön létre. Az albizottság elnökének a Bizottság Lehota Józsefet választotta meg. Az albizottságban a tagokra és a tiszteletbeli elnökekre, valamint a munkaprogramra frásbeli javaslatot kell Lehota Józsefnek tennie Szűcs István elnöknek 2005. december 31-ig.
- A Vezetési és Szervezési Munkabizottság 2005. december 31-i határidőre munkaterv kidolgozásával a Bizottság Berde Csabát bízta meg.
- Az Agrár-közgazdasági Bizottság 2006. évi munkatervére vonatkozó javaslataikat a Bizottság tagjai és most megválasztott tiszteletbeli, valamint

tanácskozási jogú tagjai a Bizottság titkárához 2005. december 31-ig juttassák el. A beérkezett javaslatok alapján elkészített munkaprogram a Bizottság januári ülésén kerül megtárgyalásra és elfogadásra.

- o A 2006-os munkatervbe az elnök javaslatára a világban zajló gazdasági tendenciák, a mezőgazdaság és az agrár-közgazdaságtan irányváltása problémakört kellene felölelni, kiemelt figyelmet fordítva a nemzetközi kapcsolatok ápolására is.
- o Széles Gyula javaslatára a 2006. évi munkaprogram részét képezze a gyöngyösi jubileumi, X. Nemzetközi Agrárökonómiai Tudományos Napokon megrendezésre kerülő kihelyezett Bizottsági ülés.
- o Csáki Csaba javaslatára a Bizottság az EAAE-val közösen 2007-ben szervezzen tudományos konferenciát, szakmai tanácskozást.

Aktuális doktori ügyek:

Az Osztályhoz a Bizottság kompetenciájába tartozóan a következő személyektől összesen 4 pályázat érkezett: Berde Csaba, Popp József, Lehota József, Fehér Alajos.

A bizottság tagjai számára az egyértelmű Publikációs Értékszám számítás érdekében tisztázni kell a Bizottság által elfogadott Értékszám beszámítást és az osztály ügyrendjében szereplő, valamint az osztály 2003. október 26-i ülésén elfogadott számítási módszerek közötti eltéréseket. Ennek lehetséges időpontja az osztály által a tudományos bizottságok elnökeinek és titkárainak rendezett megbeszélés lehet.

Az Agrártudományok Osztálya a tudományági besorolás tekintetében adjon egyértelmű állásfoglalást, ezt a kérdést a Bizottság elnöke az osztály bizottságai vezetőinek megbeszélésén vesse fel.

7.1.1.5. 2005. december 7. helye: SZIE GTK, Gödöllő

Napirend

1. A szlovák mezőgazdaság átalakulásának tapasztalatai
Előadó: Vladimír Gozora
Korreferátumot tart: Maria Kadlečková
2. Doktori ügyek
Előadó: Szűcs István
3. A Bizottság jubilánsainak köszöntése
Előadó: Szűcs István
4. Egyéb aktuális kérdések
Előadó: Szűcs István

1. A szlovák mezőgazdaság átalakulásának tapasztalatai

Az előadó a szlovák agrárágazatnak a változó közgazdasági környezethez való alkalmazkodását jellemezte előadásában. Ennek során dokumentálta az EU-csatlakozás előtti időszakban a szlovák mezőgazdasági és élelmiszeripari ágazatban lezajlott változásokat, illetve az azóta bekövetkezett változásokat. Feltárta Szlovákia mezőgazdasági termékeinek versenyképességét és annak a KAP egyes tényezőivel való összefüggését. Felvázolta a szlovák agrárágazatnak az Európai Unióba történt csatlakozását követő eredményeit.

A vita során megállapítást nyert, hogy Szlovákia és Magyarország tekintetében számos hasonlóságot találhatunk a két ország EU-csatlakozását követően a mezőgazdaságban és az élelmiszeriparban lezajlott folyamatok tekintetében. Ezeket az ismereteket a hazai kutatásokban és az agrárpolitika kialakításában figyelembe lehet venni. A két ország között azonban lényeges különbségek is felfedezhetőek.

A korreferátumban szélesebb kitekintésben Szlovákián kívül az új tagországok első évi tapasztalatai kerültek bemutatásra. Ezek a mezőgazdaság alacsony jövedelmezőségével, a nagy arányú vidéki munkanélküliséggel és szegénységgel, a kormányzati döntésektől való erős függéssel, a súlyos környezeti problémákkal, az élelmiszer-előállításban elégtelen modernizációval és piaci tapasztalattal, végül a fejletlen infrastruktúrával és támogató intézményi háttérrel kapcsolatosak. Az eddigi pozitív hatások a KAP kapcsán bevonható EU-finanszírozási alapok tekintetében jelentkeztek, amelyek alapján jelentősen növekedett a gazdaságok bevétele, így majdnem valamennyi új tagországban jövedelmezővé vált a mezőgazdaság. Ennek hatására is a mezőgazdasági termékek ára általában a hazai piacokon is növekedett. Ezt az is lehetővé tette, hogy az EU-n kívüli piacokon az új tagországok termékei EU-termékként jelennek meg, továbbá az, hogy az EU 25-ökön belül megszűntek a kereskedelmi határok. Magyarországról például 11%-al növekedett a mezőgazdasági export. Ez is az ország agrár- és élelmiszer termékeinek versenyképességét jelzi. A kevésbé pozitív tapasztalatok között elsősorban említeni kell azt, hogy a közvetlen támogatások nem látszanak megoldani a vidékfejlesztés problémáit és a mezőgazdasági infrastruktúra fejlesztésének kérdését.

2. Doktori ügyek

A Bizottság Popp Józsefnek az MTA doktora cím elnyerésére irányuló kérését Buday-Sántha Attila és Szabó Gábor az MTA doktorainak írásbeli előterjesztésében tárgyalta. A Bizottság az Osztály által előírt dokumentumok alapján megvizsgálta a kérelmező habitusát.

Az előterjesztők – komoly munkát végezve – a kérelmező valós habitusának bemutatására törekedtek, így a tőlük származó és egybehangzóan pozitív véleményt tartalmazó kitűnő előterjesztésük a kérelmező habitusának pontos megítélését a Bizottság tagjai jól előkészítették, ami alapján a kérelmező tudományos munkássága és eredményei pontosan megítélhetőek voltak.

A lefolytatott vita után – amelynek során csak támogató hozzászólás hangzott el – leszögezhető volt, hogy a kérelmező munkássága az MTA Doktora cím elnyeréséhez előírt követelményeknek magas szinten megfelel, ezért őt a Bizottság 93,3%-os szavazati aránnyal a doktori cím elnyerésében támogatta.

3. A Bizottság jubilánsainak köszöntése

A Bizottság – részben távollétükben – köszöntötte jubiláns tagjait.

Pfau Ernő 70 éves

Somogyi Sándor 70 éves

Laczkó István 80 éves

7.1.2. NAGYRENDEZVÉNY

A Bizottság 2005-ban „Az agrártámogatások jövője az EU-ban – remények és realitások” címmel az *MTA Kupolatermében május 20-án*, a Magyar Agrártudományi Egyesülettel közös rendezésben tartott egy – nagy érdeklődéssel kísért, kb 100 fős, közel három órás – nyilvános tudományos ülést, amelyen a következő előadások hangzottak el:

- Az EU közös agrárpolitika dilemmái és perspektívái
Előadó: Halmai Péter
- Az agrártámogatás-politika alakulása az EU-ban
Előadó: Udovecz Gábor
- Az EU agrárintegráció helyzete és várható alakulása
Előadó: Fehér István
- Új kutatási eredmények és kihívások a vidékfejlesztésben
Előadó: Kulcsár László

7.1.3. KÖZREMŰKÖDÉS AZ MTA DOKTORA CÍM ELNYERÉSÉBEN

A Bizottsághoz négy fő (Berde Csaba, Fehér Alajos, Lehota József, Popp József) adta be doktori kérelmét. Habitusvizsgálatot közülük 2005-ben a Bizottság csak Popp József kérelmező esetében végzett. Annak alapján a Bizottság a kérelmező pályázatát 93,3%-os arányban támogatja.

7.1.4. A BIZOTTSÁG TÁRGYÉVI, LEGFONTOSABB, ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEI

Rendszereztük a piaci átláthatóság javításának feltételeit, s rámutattunk arra, hogy a piac szervezetté tétele, s a tranzakciós költségek csökkentése jelentős hatékonyságjavítási és versenyképességet fokozó tényező lehet.

Bizonyítottuk, hogy az élelmiszergazdaságon belül az integráció új irányzatai jelentek meg. A mezőgazdasági alapanyag-termelés egyre inkább összekapcsolódik a vidékfejlesztés problémáival, míg az élelmiszeripar áttolódik a tiszta versenyszférába. Ezekre a változásokra a gazdaságszabályozás és a támogatási rendszer korszerűsítése során is tekintettel kell lenni.

7.1.5. KÜLFÖLDI MEGHÍVOTTAK ÉS A KÜLFÖLDI VENDÉGEK LÁTOGATÁSÁNAK EREDMÉNYE

Hans Anderson, (Swedish Agricultural University, Uppsala) a Bizottság szervezésében előadást tartott a földárak alakulásáról az EU-ban. Az előadáson a bizottsági tagokon kívül PhD hallgatók is részt vettek. Bemutatta a földárakra ható fontosabb tényezőket, s a földárak prognosztizálásának lehetséges módszereit. Több működő mezőgazdasági vállalkozás megtekintésére is sor került, többek között a Kiskunsági Nemzeti Park területén és az ott lévő speciális növény- és állatfajok termelési problémáit, jövőbeli fejlesztési lehetőségeit vitattuk meg. Pozitív eredménye a látogatásnak, hogy több PhD hallgató azóta is napi kapcsolatot tart a nemzetközi hírű szakemberrel.

7.1.6. ÚJ TUDOMÁNYOS KÖNYVEK BIBLIOGRÁFIÁJA

Berde Cs (2005): információmenedzsment. In: Menedzsment nem csak vezetőknek. (szerk.: Bába É. – Dajnoki K., Szaktudás Kiadó, Budapest, 105–123.p.

Berde Cs. (2005): Szervezeti formák, Változásmenedzsment, Vezetési módszerek, Probléma észlelés és megoldás, Döntés. In: Menedzsment. Szerk.: Lázay M- Berde Cs. Bessenyei Kiadó, Nyíregyháza, 97–149.p., 230–289. p.

Berde Cs. – Piros M. (2005): Emberi erőforrás menedzsment. In: A mezőgazdaság tőkeszükséglete és hatékonysága. Szerk.: Pfau E., Campus Kiadó, Debrecen. 87–97. p.

Buday-Sántha-Attila (szerk.): Évkönyv. 2004–2005 I–IV. kötet. Pécsi Tudományegyetem, Közgazdaságtudományi Kar, Regionális politika és gazdaságtan Doktori Iskola. Pécsi Tudományegyetem. Pécs. 2005. 1442 p.

Hajós L. (szerk.): A mezőgazdasági termelés gyakorlatának alapismeretei. Szaktudás Kiadó Ház, Bp. 362 p.

Magda S. – Marsalek S. (2005): Az ökológiai alapú állattenyésztés ökonómiája. In: Ökológiai szemléletű állatiternék-előállítás (szerk.: Radics L. – Seregi J.) Szaktudás Kiadó Ház, Budapest, 417–448. p.

Magda S. (2005): Mezőgazdasági vállalkozások tőkeigényessége: In: A mezőgazdaság tőkeszükséglete és hatékonysága. (szerk.: Jávor A.) Debreceni Egyetem, Agrártudományi Centrum, Agrárgazdasági és Vidékfejlesztési Kar, Debrecen. 14–22. p.

Nábrádi A. – Apáti F. – Szűcs I. (2005): A tej- és marhahústtermelés jelentősége (1.5, 1.6, 1.7 fejezetek) In: A szarvasmarha-ágazat gazdasági, szervezési és piaci kérdések. Szerk.: Szűcs I. Szaktudás Kiadó Ház Rt., Budapest, 44–63.p.

Nábrádi A. – Apáti F. – Szűcs I.: A szarvasmarha-ágazat gazdasági, szervezési és piaci kérdései. Szaktudás Kiadó Ház, Bp.

Nábrádi A. – Nagy A. (szerk.) (2005): Vállalkozások működése az EU-ban. Szaktudás Kiadó Ház, Budapest

Nábrádi A. – Nagy A. (szerk.): Vállalkozások működése az EU-ban. Szaktudás Kiadó Ház, Bp.

Popp J. – Potori N. – Udovecz G. (2005): Főbb mezőgazdasági ágazatok várható kilátásai az EU-csatlakozás után. Szaktudás Kiadó Ház Rt. Bp., 174 p.

Popp J. – Potori N. – Udovecz G.: Főbb mezőgazdasági ágazatok várható kilátásai az EU-csatlakozás után. Szaktudás Kiadó Ház, Bp.

Szabó G. – Für Z. (szerk.: Glück R. és Lux G.): A berettyóújfalui kistérség felzárkózásának egyes főbb kérdései. PTE KTK RPGDI, Pécs

Szabó G. – Jávori A.: Gyp-állat-vidék-kutatás-tudomány. DE ATC AVK, Debrecen

Szűcs I. – Nábrádi A. – Nagy A. – Popovics P. – Szöllősi L. (2005): Az ágazat jövődolgozóssága és hatékonysága (5.3-5.4 fejezetek) In: A szarvasmarha-ágazat gazdasági, szervezési és piaci kérdései. Szerk.: Szűcs I. Szaktudás Kiadó Ház Rt, Budapest, 134–135. p.

7.1.7. KITÜNTETÉSEK, ELISMERÉSEK

- Hajós László: SZIE GTK – Pro Fakultate
- Kapronczai István: Magyar Informatikáért MAGISZ Díj
- Nábrádi András: FAO Emlékérem
- Szűcs István: FAO Emlékérem
- Tenk Antal: Pro Urbe Mosonmagyaróvárért
- Udovecz Gábor: Magyar Köztársasági Érdemrend Tiszti Kereszt (polgári tagozat)
- Magda Sándor: Szlovák Mezőgazdasági Egyetem, Nyitra: Doctor Honoris Causa
- Tomcsányi Pál: Szabolcs-Szatmár-Bereg megye alkotói díja

7.1.8. KAPCSOLATOK KÜLFÖLDI KUTATÁSI, OKTATÁSI INTÉZMÉNYEKKEL

Főbb oktatási intézmények

- IOWA State University
- Justus Liebig Universität, Giessen
- Slovenska Pol'nohospodarska Univerzita, Nitra
- Tyimirjavez Akadémia, Moszkva
- Universität für Bodenkultur, Wien
- Wageningen Landbouuniversitet

Kutatóintézet:

- Institut für Agrarentwicklung Mittel- und Osteuropa, Halle/Saale

7.1.9. A BIZOTTSÁG TUDOMÁNYTERÜLETÉT ÉRINTŐ ÁTFOGÓ TÁVLATI CÉLKITŰZÉSEK

A Bizottság már a korábbi években megfogalmazta azokat a kutatási irányokat, amelyek az agrárgazdaság területén nemzetközi mértékben megfigyelhetők. A Bizottság továbbra is törekszik a világban zajló makro- és mikrogazdasági folyamatok főbb törvényszerűségeinek megismerésére, ennek érdekében erősíteni kívánja a nemzetközi kutatási projektekben való minél aktívabb közreműködést.

A hazai sajátosságokból adódóan a hazai kutatási munkák középpontjában lesz az agrártermelés jövedelemtermelő és önfinanszírozó képességének tudományos elemzése, a hazai mezőgazdasági vállalkozások versenyképességét javító tényezők feltárása, rendszerzése, a mezőgazdaságból élők életkörülményeinek javítását szolgáló törekvések segítése.

7.1.10. EGYEBEK

A jövőben a Bizottság tovább erősíti kapcsolatait az Országos Tudományos Diákköri Konferencia és az Országos Egyetemi Hallgatói Önkormányzat megfelelő részlegeivel, továbbra is aktívan részt vesz a PhD képzés szakmai hátterének erősítésében. Erősíti kapcsolatait a környező országok tudományos akadémiáival, illetve annak partner szervezeteivel. Megszilárdítja együttműködését a FAO-val, kiemelten a FAO Közép- és Kelet-európai Regionális Igazgatóságával.

7.2. AGRÁR-MŰSZAKI BIZOTTSÁG

Albizottságok: Doktori, Junior, Szenior, Kiadvány, Rendezvény, Oktatás (képzés)területi.

7.2.1. BIZOTTSÁGI ÜLÉSEK

7.2.1.1. 2005. március 17. Axiál Kft Lajozmizse

Napirend

1. Az Axiál üzletpolitikája
Előadó: Harsányi Zsolt ügyvezető
2. „A klímaváltozás befolyása a mezőgazdasági és erdészeti technológiák gépesítési feladataira” c. vita anyag véglegesítése
Előadó: Jóri J. István
3. Az AMB 2005. évi munkatervének előterjesztése
Előadó: Szendrő Péter
4. Beszámoló a XXIX. 2005 januári K+F Tanácskozásról
Előadó: Tóth László
5. Egyebek

A napirendi pontok tárgyalása előtt elnökünk üdvözölte Horváth Bélát és Szüle Zsoltot állami kitüntetésük elnyerése alkalmából.

Az első napirendi pont keretében Harsányi Zsolt tájékoztatást adott a mezőgépi piac helyzetéről, az AXIÁL Kft 2004.évi forgalmáról és idei terveiről. Az elmúlt évi kereskedelmi tévyszámok igazolják a fizetőképes kereslet előre látható visszaesését. Az új gép eladásban továbbra is a három nagy „kereskedőház” a meghatározó, mivel az összforgalom 66%-át ők bonyolították. Az általános visszaesés ellenére az AXIÁL Kft nyereségesen működött, mivel tevékenységi skáláját sikeresen bővítette:

- Gépforgalmazás (építőipari gépek)
- Bérgepek
- Bemutató gazdaság (Hód-Mezőgazda Rt.)
- Külföldi leányvállalatok (Szlovákia, Románia, Ukrajna)

A második napirendi pont keretében az előadó beszámolt a vita-anyagban végrehajtott módosításokról és ismertette az anyagból készített 3 oldalas összefoglalót, amely tartalmazza az agrár-műszaki szakterület számára megfogalmazott kutatási javaslatokat.

A harmadik napirendi pont keretében elnökünk ismertette az éves munkaterv programját, amelyet a következők szerint elfogadtunk:

1. A májusi ülés programtervezete:

- A gazdálkodók műszaki kultúrája és az agrár-műszaki szakoktatás helyzete
Előadó: Csizmazia Zoltán
- „Ifjú kutatók és doktorok bemutatkozása”
Bemutatkozik:(Az előadó kijelöléséért felelős: Beke János).
- A doktori cselekmények helyzete
Előadó: Szendrő Péter
- Az AMB tevékenységének értékelése
Előadó: Szendrő Péter

2. Az augusztusi ülés programtervezete:

- A hazai mezőgépgyártás helyzete
Előadó: Püski János
- Az AMB nemzetközi kapcsolat rendszere
Előadó: Neményi Miklós

3. Az októberi ülés programtervezete:

- A lineáris képzés (Bologna folyamat) tapasztalatai
Előadó: Szendrő Péter- Beke János

4. A decemberi ülés programtervezete:

- Az „Élelmiszerbiztonság és az alapanyag termelés összefüggései” c. vitaanyag véglegesítése.
Előadó: Szabó Gábor

A **negyedik napirendi pont** keretében beszámolót hallgattunk meg a januári K+F Tanácskozásról. A 174 témából 76 előadásként hangzott el 10 szekcióban (a IX. szekcióban elhangzott előadások könyv formában külön is megjelennek). Az előadások poszteren történő megjelenítését továbbra is szigorúbban kell megkövetelni. A rendezvény látogatottsága enyhe emelkedést mutat (350-450 fő).A kerekasztal vita forma bevált (az anyagok könyv formában is megjelennek), célszerű a jövőben is folytatni. A Tanácskozást anyagilag segítette az MTA., az FVM., és néhány szponzor. A Hungarian Agricultural Engineering c. folyóiratba való közlésre ez idáig nem érkezett elégséges számú javaslat, várunk további javaslatokat.

A **ötödik napirendi pont** keretében elnökünk beszámolt arról, hogy Karai János özvegye alapítványt kíván létrehozni, amely PhD hallgatók támogatására szolgál, s amelyet bizottságunk januári ülésein adunk át a nyerteseknek. Az MTA-AMB keretében az elmúlt három évben kidolgozott tanulmányokat összegyűjtve CD-n megjelentetjük.

Napirend

1. „A gazdálkodók műszaki kultúrája és az agrár-műszaki szakoktatás helyzete” c. vitaanyag
Előadó: Csizmazia Zoltán
Korreferálók: Fodor Dezső
Komáromi Sándor
Vermes Pál
2. „Ifjú kutatók és doktorok bemutatkozása” sorozat: Inhomogén (kompozit) biológiai anyagokban lejátszódó hő-és anyag transzportok modellezése
Előadó: Baranyai László
3. Oklevél átadása az ifjú doktorok számára
Előadó: Szendrő Péter
4. Tájékoztató a doktori cselekményekről
Előadó: Szendrő Péter
5. Beszámoló az AMB 3 éves tevékenységéről
Előadó: Szendrő Péter

A napirendi pontok tárgyalása előtt Szendrő Péter a Mezőgazdasági Technika szerkesztő bizottságának elnöke átadta Kelemen Zsolt számára a szaklap 2004. évi szerzői nívódíját.

Az első napirendi pont keretében az előadó tájékoztatást adott az alap- és középfokú szakképzés, a felsőfokú képzés valamint az iskola rendszeren kívüli képzés helyzetéről. Az előadó a jelenlegi helyzet áttekintése és a korreferátumok meghallgatása után az alábbi következtetésekre jutott:

- A képzési helyek rendelkezésre állnak
- A képzés feltételei (elsősorban a gyakorlati) nem mindenhol biztosítottak
- A műszaki ismeretek aránya elmarad azok termelésben betöltött szerepétől
- Az alap- és középfokú képzésben a gépesítési ismeretek aránya meghaladja a többi tárgyét
- A felsőfokú képzésben jelentősen kell növelni a műszaki ismeretek arányát
- A BSc képzésben kiemelten kell kezelni a műszaki ismereteket

A tájékoztatót követő vita keretében többen kifejtették véleményüket, ill. felhívták a figyelmet néhány különösen hangsúlyos problémára (Neményi M., Takátsy T., Husty I., Soós P., Lelkes J., Wallendums Á., Patay I., Fauszt D., Jóri J. I., Szendrő P.):

- Felül kellene vizsgálni ill. pontosan kellene értelmezni az „agrármérnök” fogalmat (agrár technológus, agronómus, mezőgazda, mezőgazdász???)

- Az agrárképzés mértékét egyesek túlzottnak tartják,
- A szaktanácsadók, falugazdászok képzése nem megoldott,
- A szakmunkás(agrár)képzésre a 9–12. osztályokban kerüljön sor,
- A piac igényét(szerepét) fokozottan kell figyelembe venni,
- Az elhangzottakat elnökségi ülésen értékeljük és a szerzőkkel együtt javaslatokat dolgozunk ki.

A második napirendi pont keretében meghallgattuk Kovács Attila József „Inhomogén (kompozit) biológiai anyagokban lejátszódó hő-és anyag transzportok modellezése” c. témabeszámolóját, amely a hallgatóság körében megérdemelt sikert aratott.

A harmadik napirendi pont keretében elnökünk, méltatva az ifjú doktorok munkájának jelentőségét, átadta számukra az MTA-AMB elismerő oklevelét.

Az ifjú kutatók munkájának segítésére Karai Jánosné kezdeményezése alapján Bizottságunk egyhangúan döntött a „KARAI JÁNOS PreDoktori Ösztöndíj” létesítéséről. A „KARAI Alapítvány” hozama alapján minden évben egy PhD hallgató számára biztosítjuk a „negyedik” év anyagi feltételeit (oklevél, érem, bankkártya).

A negyedik napirendi pont keretében elnökünk beszámolt a doktori cselekmények helyzetéről. Eszerint Szabó Gábor benyújtotta pályázatát, amelynek elbírálása folyamatban van. A többi jelölt várhatóan az őszi beadás lehetőségével él.

Az ötödik napirendi pont tárgyalását idő hiányában elnapoltuk, de az elmúlt időszakban a Bizottság által megvitattott dolgozatokat tartalmazó CD-t az állandó tagok számára átadtuk.

7.2.1.3. 2005. szeptember 1. Budapest (OMÉK Kerámia terem)

Napirend

1. A hazai mezőgépgyártás helyzete
Előadó: Püski János elnök, MEGOSZ
2. Kormányzati feladatok és tervek a nemzeti mezőgépipar fejlesztésére
Előadók: Gráf József miniszter megbízásából Máhr András helyettes államtitkár
Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium
Magda Sándor elnök, Országgyűlés Mezőgazdasági Bizottság
Szanyi Tibor politikai államtitkár, Gazdasági és Közlekedési Minisztérium
3. Hozzászólások, vita
4. Zárszó: Szendrői Péter
Püski János

Az első napirendi pont keretében az előadó ismertette a hazai mezőgépgyártás rövid történetét a MEZŐGÉPTRÖSZT kialakulásától napjainkig. Az állami szektorban egykor foglalkoztatott mintegy 40000 főből 2004-re mintegy 7000 maradt a 26 hazai ill. 22 vegyes tulajdonú mezőgépgyártással (is) foglalkozó céggel.

Az előadó a hazai mezőgépgyártás szerepét a következők szerint foglalta össze:

- Jelenleg mintegy 110 vállalkozás foglalkozik mezőgépgyártással, amelyből a 30 főnél nagyobb vállalkozások közül 48-nak ez a fő profilja. Ez a gyártói kapacitás a mezőgép beruházások 10–15%-át képes lekötni.
- A vidék iparaként települ és fontos részt vállal a vidéki lakosság foglalkoztatásából.
- Kedvezőbb áraival versenyezteti az importot.
- A hazai mezőgépgyártás 70–80%-a exportra kerül. Ezek a termékek azonban döntő mértékben részegységek, komponensek, a végtermék kibocsátás aránya nagyon alacsony.
- A főbb termékcsoportok a következők: talajművelőgépek, vetőgépek, növényvédő gépek, műtrágyaszóró gépek, szalastakarmány kezelő- és betakarító gépek, kombájn adapterek, technológiai berendezések (állattartás).

A mezőgépgyártó vállalatok technikai színvonala sokat fejlődött ma már általános a számítógépes tervezés, a CNC technika. Problémát jelent viszont a cégek alacsony tőke ellátottsága.

A mezőgépgyártók a hazai gépgyártás 10–12%-át képviselik, ezért jelentőségük nagy s fejlesztésük szükségszerű:

- Korszerűsíteni kell a termékszerkezetet és a gyártástechnológiát, növelni kell piaci rugalmasságát.
- Teljes technológiák helyett a funkcionális gépek gyártására célszerű fókuszálni
- A perspektivikus gyártmányok a következők: talajművelő gépek, vetőgépek, tápanyag kijuttató gépek, növényvédő gépek, kombájn adapterek, szemesztermény szárító- és tároló berendezések, komplett takarmánykeverő vonalak, tárolótelepek, zöldség termesztő gépek, az állattartás speciális berendezései, anyagmozgató gépek, a melléktermék és biomassa hasznosító berendezések.

A hazai mezőgépgyártás helyzetének áttekintése alapján a következő javaslatok fogalmazhatók meg:

1. A mezőgépgyártásban résztvevők számára:

- szorosabb együttműködés a fejlesztésben, szakosodásban, kereskedelemben
- a gyártmányfejlesztés gyorsítása
- a mechatronikai, informatikai elemek szélesebbkörű alkalmazása

2. A kormányzati, társadalmi szervezetek számára:

- A magyar mezőgépgyártást a magyar „agrárbiznisz” részének kell tekinteni. A nemzetgazdaságnak előnyére válhat ha a mezőgazdaságot nem növénytermesztésnek és állattenyésztésnek, hanem a teljes agrár bizniszt tekintetnénk egységes gazdasági ágazatnak, beleértve a vetéstől a vendéglátásig az összes érintettet.
- A külföldi, elsősorban az orosz-ukrán, de a kínai gazdasági kapcsolatokhoz kapjanak a jó színvonalú gyártók anyagi-politikai segítséget.

- A megújuló energiák hasznosításában a magyar mezőgépgyártók kapjanak nagyobb támogatást.
- A klímaváltozás miatt szükséges mezőgazdasági technológiai változások gépésítésében a gépgyártók kapjanak nagyobb szerepet.
- Kis- és középvállalatok támogatását eddig nem sikerült megoldani, jó lenne ezen változtatni!
- Az FVM-nél és a GKM-nél legyen szakértő felelőse a mezőgazdasági gépgyártásnak.

A második napirendi pont keretében elhangzott hozzászólások az alábbi gondolatok köré csoportosultak:

Magda Sándor:

- az MTA Agrártudományok Osztálya rendezzen vitanapot a versenyképes agrárium megvalósíthatóságáról (jövőképfarmálás, szaktanácsadás, egészséges élelmiszer ellátás)
- a versenyképesség érdekében különböztessük meg a nagyméretű gépeket igénylő extenzív növénytermesztést (gabona és olajos növények) és a speciális gépeket igénylő intenzív növénytermesztést (zöldség növények),
- törekedjünk a hatékony iparszerű termelésre (ne keverjük a fogalmakat: a birtok méret-kicsi, az üzem méret-nagy),
- kiemelten foglalkozzunk az alternatív energiahasznosítással (zöld-energia pályázatok),
- fejlesszük a szakember ellátottságot,
- térségi programokat dolgozzunk ki,
- A szakmai minisztériumokkal (FVM, GKM) való hatékonyabb együttműködés érdekében jelöljük ki agrár-műszaki képviselőket.

Szanyi Tibor:

- a mezőgépipar az elmúlt években erősebb volt, mint a mezőgazdaság (a gépiparon belül mintegy 10%)
- támogatás-orientált mezőgazdaság helyett piac-orientált mezőgazdaságot kell létrehozni,
- a támogatási rendszert egységesíteni kell,
- innovációs együttműködést kell megvalósítani az egyetemi, a kutató intézeti és az ipari szektor részvételével,
- fokozott hangsúlyt kell fektetni az alternatív energiákra.

Máhr András (Gráf József képviseletében):

- az EU tagság miatt 2002-2003-ban kampány beruházás folyt, aminek torzító hatásai voltak (pl. traktor túlvásárlás),

- az EU agrártámogatás nagysága kis mértékben, rendszere nagy mértékben fog változni (pl. a fejlesztési irányokhoz kapcsolt támogatás nő),
- a normatív támogatás megszűnik, helyére a projekt támogatás lép,
- a non-food farming jelentősége nő

Az előadás és a hozzászólások után élénk vita kezdődött (Tóth I., Fenyvesi I., Husti I., Dimény I., Beke J., Németh B., Deák L., Jóri J. I., Csermely J.) amelynek lényege a következők szerint foglalható össze:

- növelni kell az oktatás színvonalát (géphasználat, környezet-ipar, bérvállalkozás) a szakember-hiány megelőzése érdekében,
- a pályázatoknál alkalmazzunk pozitív diszkriminációt a bizonyítottan produktív pályázók érdekében,
- fokozzuk az együttműködést a hazai innovációban,
- új agrár stratégiát kell kidolgozni, amely teljes horizontális és vertikális összefüggést valósít meg az agro-bizniszben, amelynek eredményeként a mezőgazdaság elérheti a 20–22%-os GDP részesedést,
- tudás-központú agráriumot kell létrehozni,
- innováción keresztül támogassuk a mezőgépipart,
- a minőségi élelmiszer termelést és a nem élelmiszer célú termelést hangsúlyozzuk össze,
- fogalmazzunk meg tudományos jövőképet
- jelöljünk ki agrár-műszaki képviselőket a szak minisztériumokkal való hatékony együttműködés érdekében.

7.2.1.4. 2005.október 11. Budapest (MTA Székház Kisterem) tartott üléséről

Napirend

1. Az MTA-AMB tagjainak megválasztása
Levezető elnök: Dimény Imre
2. A 2002–2005 akadémiai ciklus értékelése
Előadó: Szendrő Péter

Az első napirendi pont keretében az előadó ismertette a választás menetét és kijelöltük a szavazatszámoló bizottságot (Neményi Miklós, elnök; Szabó István, Fenyvesi József).

A választás eredménye alapján a 2005–2008 ciklusban az AMB elnöksége és tagjai a következők: a 20 választotton kívül az alapszabály értelmében tagok az MTA rendes és levelező tagjai, valamint a közgyűlés doktor képviselői továbbá a Bizottságunk által választott két tiszteleti tag. A Bizottság tagjainak a névsorát 12. oldalon találjuk.

A második napirendi pont megtárgyalására a szavazat számlálás ideje alatt került sor. Ezért elnökünk csak rövid beszámolót tartott az elmúlt ciklus eseményeiről valamint a Bizottságunk és Albizottságaink eredményeiről.

7.2.1.5. 2005. október 20. Nádudvar (KITE Rt. Tanácssterem)

Napirend

1. „A gazdálkodók műszaki kultúrája és az agrár-műszaki szakoktatás helyzete” c. vitaanyag véglegesítése
Előadó: Csizmazia Zoltán
2. A KITE és környezetének helyzete az EU csatlakozás utáni évben.
Előadó: Balogh Csaba elnök
3. A tanácskozási jogú tagok és az állandó meghívottak megválasztása. (Ezen a napirendi ponton csak az AMB állandó tagjai vettek részt.)
Előadó: Szendrő Péter
4. A KITE gépbemutatójának megtekintése.
Előadó: Búvár Géza vezérigazgató

A napirendi pontok tárgyalása előtt Szendrő Péter ismertette „A hazai mezőgépgyártás helyzetéről” készített állásfoglalást, amelyet bizottságunk egyhangúan elfogadott. Az állásfoglalást az AMB és a MEGOSZ elnökei írják alá és megküldjük az összes illetékes (Horn Péter, Magda Sándor, Gráf József, Máhr András, Kóka János, Szanyi Tibor) számára.

Az első napirendi pont keretében az előadó tájékoztatást adott a munkacsoport által készített 3 oldalas összefoglalóról. Az ismertetés utáni vita (Dimény I., Husti I., Beke J., Szüle. Zs., Patay I., Szendrő P., Fenyvesi L., Lengyel A.) főbb megállapításai, amelyet az anyagba be kell építeni:

- A műszaki képzés fontosságát hangsúlyozni, arányát növelni kell (10–15%) az agrároktatásban.
- A technikus és a felsőfokú szakképzés együtt sok, célszerű lenne csak a technikus képzést megtartani.
- A képzés minőségét a szakoktatók továbbképzésén keresztül kellene javítani.
- A műszaki kultúra fejlesztése fontos a nem műszaki oktatásban is.

A tapasztalatok ismeretében új albizottságot (Oktatás(képzés) tudományi) kell létrehozni, amelynek vezetésével Csizmazia Zoltánt bízunk meg.

„A gazdálkodók műszaki kultúrája és az agrár-műszaki szakoktatás helyzete” c. vitaanyag állásfoglalását Csizmazia Zoltán és Szendrő Péter készíti el és hivatalosan megküldi az érintett kormányzati szervezeteknek.

A második napirendi pont keretében meghallgatott előadás három fő részt tárgyalt:

1. Az Európai Unió mezőgazdasága
2. A magyar mezőgazdaság
3. A KITE Rt., ahogy a külsők látják.

Az előadásból a KITE Rt.-re vonatkozó, de közérdeklődésre számot tartó információk az alábbiak:

- Az Rt. árbevétele 80-85 Mrd. Ft. nagyságrendben mozgott az elmúlt években.
- A legfontosabb növényeik a napraforgó és a repce (az olajos növények teljes termeléséből mintegy 40%-kal részesednek.)
- Az Rt. kb. 2,2 millió hektár területtel tart valamilyen kapcsolatot.
- Az elmúlt időszak két legnagyobb fejlesztése a növényvédelmi hálózat (19 telep) kiépítése és 400-440 ezer tonna kapacitású raktárbázis (14 db) felépítése volt.

A harmadik napirendi pont keretében titkos szavazással megválasztottunk 12 tanácskozási jogú tagot (Antos G., Balogh Cs., Grasseli G., Hajdú J., Harsányi Zs., Kocsis K., László A., Püski J., Szabó I., Sente M., Sztahó-Pekáry I., Takátsy T.) valamint a 13 állandó meghívottat (Gelencsér E., Kalácska G., Felföldi J., Herdovics M., Soós P., Fodor D., Fülöpp G., Géczy G., Kacz K., Pazsiczki I., Sikolya L., Véha A.)

A negyedik napirendi pont keretében tájékoztatást kaptunk a KITE Rt. fejlesztési törekvéseiről. Megtudtuk, hogy korábban a maximális gépkihasználás volt a cél, napjainkban pedig a specifikus gépesítés (pl. a bemutatott automatikus kormányzású, precíziós növényvédő gép) maximalizálása a főirány. A fejlett világ mezőgazdasága több célú: a versenyszféra mellett a környezetvédelem, a vidékfejlesztés(fenntartás) és az élelmiszerbiztonság az a terület, ahol szükséges és indokolt a támogatási rendszer fenntartása.

2.7.1.6. 2005. december 15. Gödöllő (FVM MGI főigazgatói tanácssterem)

Napirend

Zárt ülés, amelyen a Bizottság állandó tagjai vesznek részt.

Doktori cselekménnyel összefüggő habitusvizsgálatok.

1. Horváth Ernő: „Gyümölcsfa-törzsrázók mechanikai és energetikai összefüggései”
Opponensek: Fekete András és Janik József
2. Husty István: „Műszaki fejlesztés a mezőgazdaságban”
Opponensek: Dimény Imre és Magda Sándor

Rendes ülés

1. Az AMB tanácskozási jogú tagjainak felkérése
Előadó: Szendrő Péter

2. Tájékoztató a 2006. évi XXX. K+F tanácskozásról.

Előadó: Tóth László

3. Javaslat Karai János ösztöndíjra

Előadó: Beke János

4. Javaslat az AMB 2006. évi munkatervére

Előadó: Szendrő Péter

A zárt ülésről külön jegyzőkönyv készül.

Az **első napirendi pont keretében** az előadó ismertette a tanácskozási jogú tagok névsorát: Antos G., Balogh Cs., Grasseli G., Hajdú J., Harsányi Zs., Kocsis K., László A., Püski J., Szabó I., Szente M., Sztahó-Pekáry I., Takátsy T.

A **második napirendi pont** keretében ismertetést hallgattunk meg a tanácskozás előkészületeiről:

- A tanácskozás, az idén először, egynapos lesz
- A tanácskozásra 169 témát jelöltek
- A szervező bizottság VIII szekciót (4–4 délelőtt ill. délután) állított össze
- A poszter szekció 10–11 óra között lesz
- A szakember találkozót az előadások után megtartjuk.

A **harmadik napirendi pont** keretében kapott tájékoztatás szerint a határidőig mindösszesen két pályázó jelentkezett. Mivel a felhívást nem minden egyetem és néhányan csak késve kapták meg, ezért a jelentkezés határidejét 2005.12. 19.-re módosítottuk.

A **negyedik napirendi pont** keretében tájékoztatást kaptunk a jövő évi programtervezetről:

Témakörök

- A távérzékelés helye és szerepe a mezőgazdaság műszaki fejlesztésében
Témavezető: Fekete András és Neményi Miklós
- Az élelmiszerbiztonság és az alapanyag termelés összefüggései (véglegesítés)
Témavezető: Szabó Gábor
- Az Agrár- Műszaki Bizottság változó kompetenciája és érdekérvényesítő szerepe
Témavezető: Szendrő Péter
- Energetikai szemléletváltás a XXI. Században
Témavezető: Beke János és Fenyvesi László

2006-ra tervezett Bizottsági ülések

- 2006. 01. 24 Szt. István Egyetem, Gödöllő
- 2006. 03. Axiál Kft. Lajosmizse
- 2006. 04. v. 05. Szegedi Tudomány Egyetem, Szeged
- 2006. 09. v. 10. Szt. István Egyetem, Gödöllő
- 2006. 12. FVM MGI, Gödöllő

7.2.2. A BIZOTTSÁG SZAKMAI ÁLLÁSFOGLALÁSAI

Állásfoglalásaink közül külön hangsúlyt kívánunk adni a **hazai mezőgépgyártás helyzetéről** készítettnek, ezért azt teljes egészében közöljük:

A Magyar Tudományos Akadémia Agrár- Műszaki Bizottsága (MTA-AMB) és a Magyar Mezőgépgyártók Országos Szövetsége (MEGOSZ) a 74. OMÉK keretében tartott együttes ülésén megtárgyalta a hazai mezőgépgyártás helyzetét. A vitaülés tapasztalatai alapján a következő állásfoglalás született:

- Tekintettel arra, hogy a mezőgépgyártó vállalatok a hazai gépgyártásból 10–12%-kal részesednek fejlesztésük szükség szerű,
- A mezőgépgyártás a hazai beruházás 10-15%-át képes lekötni, a termelés 70–80%-a exportra kerül, ezért korszerűsíteni kell a termékszerkezetet és a gyártástechnológiát, növelni kell piaci rugalmasságot.
- Jelentőségét fokozza, hogy a vidék iparaként települt és fontos részt vállal a vidéki lakosság foglalkoztatásából.
- A fejlesztés során a teljes technológiák helyett a funkcionális gépek gyártására célszerű fókuszálni, egyéb termékeknél viszont a részegységek, komponensek a meghatározóak, a végtermék kibocsátás aránya nagyon alacsony.
- A perspektivikus gyártmányok a következők: talajművelő gépek, vetőgépek, tápanyag kijuttató gépek, növényvédő gépek, kombájn adapterek, szemestermény szárító- és tároló berendezések, komplett takarmánykeverő vonalak, tárolótelepek, zöldség- és gyümölcs termesztő gépek, az állattartás speciális berendezései, anyagmozgató- és rakodó gépek, a melléktermék és biomassa hasznosító berendezések, közúti és különféle egyéb pótkocsik, zöldtakarmány betakarító gépek.
- Az MTA Agrártudományi Osztálya készítsen állásfoglalást a versenyképes agrárium megvalósíthatóságáról (jövőképformálás, szaktanácsadás, egészséges ételmisszer ellátás)
- A versenyképesség érdekében különböztessük meg a nagyméretű gépeket igénylő extenzív növénytermesztést (gabona és olajos növények) és a speciális gépeket igénylő intenzív növénytermesztést (zöldség növények),
- Kiemelten foglalkozzunk az alternatív energiahasznosítással (zöld-energia pályázatok),
- A támogatási rendszert egységesíteni kell, de egyúttal törekedni kell a támogatás-orientált mezőgazdaság helyett piac-orientált mezőgazdaság létrehozására,
- Innovációs együttműködést kell megvalósítani a főiskolai-, az egyetemi-, és az önálló kutató intézetek valamint az ipari szektor ill. a mezőgazdasági integrátorok részvételével,
- A szakmai minisztériumokkal (FVM, GKM) való hatékonyabb együttműködés érdekében az Agrár-Műszaki Bizottság, egyetértésben a jelenlévő tárcavezetőkkel, Hajdú József tud. főigazgatóhelyettest jelölte ki szakmai képviselőnek.

- Növelni kell az oktatás színvonalát (géphasználat, gépjavítás, környezet-ipar, bértállalkozás) a szakember hiány megelőzése érdekében,
- A pályázatoknál alkalmazzunk pozitív diszkriminációt a bizonyítottan produktív pályázók érdekében,
- Új agrár stratégiát kell kidolgozni, amely teljes horizontális és vertikális összefüggést valósít meg az agro-bizniszben, (a mezőgépgyártást a magyar „agro-biznisz” részének kell tekinteni) amelynek eredményeként a mezőgazdaság elérheti a 12–15%-os GDP részesedést.

7.2.3. NAGYRENDEZVÉNYEK

A 2005-ben XXIX. alkalommal megrendezett tanácskozást a korábbi évek gyakorlatának megfelelően a Szervező Bizottság 2004. év májusában hirdette meg a kiemelt témakörök megjelölésével.

A beérkezett előadásoknak megfelelően IX. szekciót szerveztünk. A programot az „Új kihívások a szaktanácsadásban: az állattartás műszaki környezet- és állatvédelmi feladatainak megoldása” című kerekasztal vita egészítette ki.

A szervezéssel kapcsolatos tapasztalatok:

A 174 témából 76 előadásként hangzott el 10 szekcióban (a IX. szekcióban elhangzott előadások könyv formában külön is megjelennek). Az előadások poszteren történő megjelenítését továbbra is szigorúbban kell megkövetelni. A rendezvény látogatottsága enyhe emelkedést mutat (350–450 fő). A kerekasztal-vita forma bevált (az anyagok könyv formában is megjelennek), ezt célszerű a jövőben is folytatni. A Tanácskozást anyagilag segítette az MTA, az FVM, és néhány szponzor. A Hungarian Agricultural Engineering c. folyóiratba való közlésre a megadott határidőig nem érkezett elégséges számú javaslat, ezért további jelentkezéseket várunk.

A tanácskozás előadásainak színvonala általában megfelelő, de a kutatás anyagi forrásainak beszűkülése az anyagok kidolgozottságán is érzékelhető volt. Örvendetesen ez évben is sok fiatal PhD hallgató mutatta be kutatási eredményeit.

Külön szekcióban biztosítottunk lehetőséget az elméleti témák előadói részére, ahol főként OTKA és nemzetközi együttműködésben folytatott kutatások eredményeiről számoltak be. A tanácskozás idejére megjelent a 2004. évi előadások gyűjteményes kiadása. A tanácskozás időpontjára az előadások rövid, 10 soros összefoglalói (egy részük angol nyelven is) gyűjteményesen az érdeklődők rendelkezésére álltak

7.2.4. DOKTORI CSELEKMÉNYEK

Az MTA Agrár-Műszaki Bizottsága 2005. december 15-i ülésén megtárgyalta Horváth Ernő: Gyümölcsfa-törzsrázók mechanikai és energetikai összefüggései és Husti István: Műszaki fejlesztés a mezőgazdaságban című, az MTA doktora fokozat megszerzésének érdekében benyújtott értekezésének eljárásra bocsátását.

A Bizottság a vitában elhangzottak és a szavazás eredménye (Horváth Ernő: 85,7%; Husti István: 95,2%) alapján **mindkét értekezés eljárásra bocsátását javasolta.**

7.2.5. ÚJ TUDOMÁNYOS KÖNYVEK

Szente Márk, Vas Attila. 2004: Mezőgazdasági traktorok elmélete és szerkezete. MGI könyvek. No.2. FVM Mezőgazdasági Gépesítési Intézet kiadványa. (Szaktudás Kiadó Ház Rt.) Gödöllő. ISBN 963-9553-59-X. 668p.

Sitkei György (szerkesztő). 2005: A gyümölcs- és zöldségtermesztés műszaki vonatkozásai. MGI könyvek. No 4. FVM Mezőgazdasági Gépesítési Intézet kiadványa. Gödöllő. (Fekete András, Fenyvesi László, Horváth Ernő, Sitkei György). ISBN 963 611 436 6. 184p.

Megjelent Bizottságunk angol nyelvű folyóiratának első száma:

7.2.6. KITÜNTETÉSEK, ELISMERÉSEK

Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztikeresztje: Horváth Béla

Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztje: Szüile Zsolt

Darányi Ignác Díj: Szendrő Péter

OTDK „Mestertanár Aranyérem”: Fekete András.

7.2.7. KAPCSOLATOK KÜLFÖLDI KUTATÁSI ÉS OKTATÁSI INTÉZMÉNYEKKEL

A külföldi kutatási, oktatási intézményekkel Bizottságunk tagjain keresztül tartjuk a kapcsolatot. Ezek felsorolásától a területi korlátokra tekintettel eltekintünk.

7.3. ÁLLATORVOS-TUDOMÁNYI BIZOTTSÁG

Albizottságok:

Oltóanyag és diagnosztikai albizottság (elnöke: Mészáros János)

Salmonella albizottság (elnöke: Nagy Béla)

Élelmiszerhigiéniai albizottság (elnöke: Sas Barnabás)

Környezetvédelmi és Takarmány-toxikológiai albizottság (elnöke: Várnagy László)

Az MTA Állatorvos-tudományi Bizottságát a szakterület tudományos minősítéssel rendelkező köztestületi tagjai, előzetes írásban történő jelölés után, 2005 október 4.-én választották újjá a 2005–2008 közötti három évre (l. 13. old.)

7.3.1. BIZOTTSÁGI ÜLÉSEK

7.3.1.1. 2005. január 24–27. Akadémiai beszámoló szakülések

A Bizottság 2005. 24–27 között 31. alkalommal tartotta meg a Szent István Egyetem Állatorvos-tudományi Karán az állatorvos-tudomány egészét felölelő akadémiai beszámoló szaküléseket. E beszámolókon a kutatók az előző időszakban végzett kutatásaik fontosabb eredményeit mutatták be, vitatták meg. Összesen 106 előadás, referátum hangzott el hat (élettan, biokémia, kórélettan, morfológia; bakteriológia, immunológiai, virológia; élelmiszerhigiénia; parazitológia, halkórtan; állathigiénia, állattenyésztés, genetikai, takarmányozás, és klinikai kutatások, gyógyszer-tan, toxikológia) szekcióban. Az előadások időtartama 10 perc volt, a vitára pedig 5 perc állt rendelkezésre. Az akadémiai beszámolók lehetőséget biztosítottak a kutatási eredmények ismertetésére, számos fiatal, pályakezdő kutató, PhD.-hallgató bemutatkozására stb. A beszámolókat és a vitát az adott terület szakembereiből álló, a Bizottság által előzetesen felkért elnökök vezették, illetve bizottságok értékelték. Az előzetesen beküldött összefoglalókat az Országos Állategészségügyi Intézet jóvoltából, szekciók szerint, füzetekbe összefoglalva nyomtatásban is megjelentettük és azt az érdekeltek a beszámoló előtt kézhez kapták. A beszámolók jó képet adtak a legfontosabb hazai állategészségügyi kutatásokról és az elért eredményekről. A viták elősegítették egymás kutatási eredményeinek a megismerését, a kutatók, kutatóhelyek közötti együttműködést.

Az előadásokat és a vitákat követően az egyes szekcióülések bizottságainak a titkárai az elhangzottakról az előadások címének és a szerzőknek a megjelölésével rövid, a legfontosabb eredményeket tartalmazó összefoglalásokat készítettek. Ezek az összefoglalók a Magyar Állatorvosok Lapjában (2005. 127. 505-509, 569-575, 630–638.) nyomtatásban is megjelentek.

Napirend

1. Tájékoztató az állami élelmiszerbiztonsági laboratóriumi hálózat átszervezésére tett javaslatokról (előterjesztő: Süth Miklós, OÉVI).
2. Az Országos Állategészségügyi Tanács állásfoglalása az állategészségügyi és a takarmánytörvény módosításának a tervezetéről (előterjesztő: Varga János)

Ad 1.

Az OÉVI akkori igazgatója Süth Miklós (2005. július 1-ével őt nevezték ki az FVM Állategészségügyi- és Élelmiszer-ellenőrzési Főosztályának vezetőjévé) ismertette az állami élelmiszer-, takarmány- és radiológiai laboratóriumi hálózat átalakítására kidolgozott javaslatokat. Egyebek között megállapította:

Alapvető elvárás, hogy a laboratóriumi ellenőrző hatósági vizsgálatok biztosítsák az emberi egészség, a fogyasztók gazdasági érdekeinek védelmét, valamint a hazai élelmiszer előállítók versenyképességét az EU- és a világpiacon. Ennek érdekében szükséges az állategészségügyi és élelmiszer ellenőrző laboratóriumi tevékenység korszerűsítése, a jelenlegi laboratóriumi struktúra modernizálása. Az alábbiakban részletezett működési és strukturális átalakítás kizárólag az élelmiszer-biztonság megvalósítására és ellenőrzésére szolgáló élelmiszer, takarmány és radiokémiai laborhálózatra vonatkozik. Az élelmiszer és takarmányvizsgáló laboratóriumi rendszer jelenleg 20 megyei és egy háttér intézeti (OÉVI) laboratóriumot foglal magába az állategészségügyi és élelmiszer ellenőrző szolgálaton belül. Jelenleg a megyei laboratóriumi tevékenység végzése nem egységes, eredményeik nehezen összehasonlíthatók, gazdaságosságuk nem kielégítő, több esetben veszteséget termelnek, valamint személyi és technikai állományuk elöregedett. A laboratóriumok technikai korszerűsítése és fejlesztése ilyen nagyszámú labor esetében kilátástalan, hiszen a mérőeszközök többsége több tízmillió forint, valamint a működtetésük (karbantartás, szerviz, validálás, szoftver frissítés stb.) is több millió forint kiadást jelent évente, melyet a vizsgálati díjak nem fedeznek.

Az ország termelési adataira figyelemmel lévő, az EU elvárásait is kielégítő laboratóriumi hálózat átalakítását két lépésben célszerű megvalósítani. A laboratóriumi rendszer átalakításának első lépéseként a Főváros, Pest, Nógrád, Jász-Nagykun-Szolnok, Komárom-Esztergom, Heves Megyei Állategészségügyi és Élelmiszer Ellenőrző Állomás laboratóriumainak megszüntetését és tevékenységüknek átcsoportosítását indokolt elkezdni, valamint ezzel egyidejűleg az Országos Élelmiszervizsgáló Intézet (OÉVI) szervezeti és működési rendszerét kell módosítani. Az OÉVI tevékenységét az – akkor tervezett – Országos Állategészségügyi és Élelmiszer Ellenőrző Hivatal tevékenységével harmonizálni szükséges, melynek keretében az OÉVI alapító okiratában foglalt, nem laboratóriumi feladatait (exportvizsgálati osztály, műszaki-technológiai osztály, minőségügyi osztály) át kell helyezni. A megyei laboratóriumi feladatok átvételéhez, valamint a központi irányító feladat ellátásához előfeltételként szükséges az OÉVI

munkajogi státuszának megváltoztatása, mivel vizsgálati eredményeivel és közvetlen irányítása alá tartozó területi laborhálózat eredményeivel, államigazgatási eljárás közvetlen döntés előkészítő munkáját végzi.

A laboratóriumi rendszer átalakításának második lépéseként: Vas, Győr-Moson-Sopron, Tolna, Békés, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Megyei Állategészségügyi és Élelmiszer Ellenőrző Állomás laboratóriumainak megszüntetése és tevékenységük átcsoportosítása a megmaradó területi élelmiszer és takarmányvizsgáló laboratóriumokhoz. Ezzel egy időben az OÉVI az új központi irányító feladatit is megkezdi.

A két lépésben átalakított, központosított és profilírozott laboratóriumi hálózat mind helyiség, műszerezettség, szakemberek tekintetében csakúgy, mint jártasság, gyakorlat, szakmai felkészültség vonatkozásában alkalmasabb arra, hogy élelmiszerek, takarmányok hatósági vizsgálatát országos szinten el tudja végezni.

A fent leírt rendszer mind szakmailag, mind gazdaságilag hatékonyabb munkát tenné lehetővé, ezzel is szolgálva a fogyasztók biztonságát, gazdasági érdekeit és a magyar élelmiszer-előállítók versenyképességét.

Míthogy az élelmiszerbiztonsági laboratóriumi hálózat a jelenlegi formájában a vizsgálati számok és a bevétel csökkenése, továbbá a költségvetésből történő elégtelen finanszírozás miatt nem tartható fenn, a Bizottság a fentieket tudomásul vette, hozzátette azonban az alábbiakat:

A laboratóriumi hálózat átalakításának a megkezdése előtt tisztázni kellene:

- Vannak-e és ha igen, melyek azok az élelmiszerbiztonsági (mikrobiológiai, toxikológiai, radiológiai) vizsgálatok, amelyeket hazai vagy EU jogszabály az ország számára kötelezően előír.
- Milyen referencia laboratóriumi, illetve monitoring vizsgálati kötelezettségeink vannak, különös tekintettel az EU 99/2003 Zoonózis irányelveire.
- Melyek azok a feladatok, amelyeket ezek közül a diagnosztikai laboratóriumi hálózat végez, illetve végezhet és melyek azok, amelyeket az élelmiszerbiztonsági laboratóriumi hálózat tud a leghatékonyabban elvégezni.
- Melyek a fentiek szerint kötelezően elvégzendő vizsgálatok közül azok, amelyeket az állam hatósági körben akar elvégeztetni és finanszírozni is tud, illetve melyek azok, amelyeket magán laboratóriumok is elvégezhetnek.

A fenti kérdések megválaszolása után lehet dönteni arról, hogy mekkora élelmiszer ellenőrzési laboratóriumi kapacitásra van szükség az országban állami kézben.

A laboratóriumi hálózat átalakítása a 2005. évben megkezdődött, a laboratóriumok jelentős részét bezárták. Az OÉVI a 2005. decemberében elfogadott új állategészségügyi törvény keretében az Országos Állategészségügyi Intézettel együtt hatósági jogkört kapott.

Ad 2.

Az Országos Állategészségügyi Tanácsot (OÁT) az FVM Miniszter alakította újjá 2005 februárjában a Miniszter tanácsadó szerveként állategészségügyi kérdésekben. A tanácsnak 9 tagja van, a Bizottság tagjai közül Kovács Ferenc, Mészáros János és Varga János, aki egyúttal a Tanács elnöke is.

Az előterjesztő a bizottságban ismertette a két törvény tervezett módosításával kapcsolatban az OÁT-ben kialakított álláspontot az alábbiak szerint:

Bálint Tibor főosztályvezető 2005. március 3-i levelében felkérte az Országos Állategészségügyi Tanács tagjait, hogy az állategészségügyről szóló 1995. évi XCI. törvény és a takarmányok előállításáról, forgalomba hozataláról és felhasználásáról szóló 2001. évi CXIX törvény módosítása érdekében a mellékletként megküldött törvényt módosítási javaslatot véleményezzék, különös tekintettel a jogalkotási, az irányítási és az ellenőrzési feladatok pontos meghatározására és telepítésére, valamint a két törvény koherenciájára. A felkérő levél szerint „a minisztérium vezetői arról döntöttek, hogy a jogalkotási és az ellenőrzési feladatokat külön szervezeti rendszerben végezzük a jövőben. Ezért a vezetők szándéka szerint az állami állategészségügyi igazgatás szervezetén belül egy középírányító szervet kell létrehozni.”

A két törvényt módosítási javaslatot az OÁT 2005. március 29-i ülésén megtárgyalta és az alábbi határozatot hozta.

A tanács a törvényt módosítási javaslat tervezetét nem tartja alkalmasnak arra, hogy arról érdemben véleményt alkosson. Ennek okai az alábbiak.

- A törvény eredeti szövegébe beírt javaslatok kizárólagosan a „Hivatal” mint tervezett középírányító szervezet szempontjából kívánják módosítani a két törvényt.
- A módosítások nem veszik figyelembe az EU csatlakozás kapcsán bekövetkezett jogszabályi változásokat.
- Az állategészségügyről szóló törvényben számos olyan paragrafus van, amelyek ma már nincsenek érvényben, a takarmány törvényben pedig több párhuzamoság maradt.
- Több mint tíz évvel az állategészségügyi törvény megalkotása után indokolt a működés jogszabályi alapját adó törvény módosítása, de azt nem szabad csupán a hivatal létrehozása érdekében megtenni, arra való hivatkozással, hogy a Főosztály a feladatait létszámcsökkentés és személyi okok miatt a jelenlegi rendszerben nem tudja ellátni.
- A Hivatalnak, mint a tervezet szerint az ellenőrzésben és az irányításban szinte kizárólagos szerepet kapó intézménynek beillesztése a magyar jogrendbe, – így a magyar állategészségügyi igazgatás rendszerébe – sokkal komolyabb szakmai, igazgatási és jogi előkészítést igényel, semhogy az egy gyors és átgondolatlan törvényt módosítással elintézhető lenne.
- Az előkészítés során messzemenően figyelembe kell venni a magyar közigazgatás jelenlegi helyzetét, az ebben várható törvényi és szerkezeti módosulásokat és nem utolsósorban az Unió elvárásait a magyar állategészségügyi igazgatás szervezetével szemben. Véleményünk szerint a valóban szükséges változtatások a minisztérium keretében is megoldhatók, ahhoz nem szükséges egy egyébként is bizonytalan kimenetelű törvényt módosítani (pl. korábban az Országos Állategészségügyi Intézet keretében működött egy speciális, járvány megelőzési, mentesítési stb. kérdésekkel foglalkozó csoport, osztály).

- A módosító javaslat ugyanis olyan nem tisztázott igazgatási rendszer bevezetését tűzi ki célul, amely alapvető jogértelmezési és jogalkalmazási gondokat fog felvetni, mind itthon, mind pedig a nemzetközi kapcsolatokban. Az Unió tagjaként Magyarországnak olyan rendszert kell üzemeltetnie, amelyben az alá- és fölérendeltségi viszonyok tisztázottak, az egyszemélyi felelősség érvényesül, a működési rend egyértelműen centralizált és mind az irányítás, mind pedig az ellenőrzés egyenes vonalú, törések nélküli. Az Unió jogszabályai egyértelműen nevesítik az országos főállatorvost (CVO), „intézményként” ezt ismerik el és nem valamilyen középírányító szervezetet. A főállatorvosnak kell az állategészségügy költségvetését is kezben tartania és székhelye a minisztériumban kell hogy legyen. A CVO mint intézmény az unió országainak a többségében az illetékes minisztériumhoz kötődik, ez adja meg szakmai súlyát, rangját a közigazgatás hierarchiájában és az Unió-val folytatott tárgyalásokon is, ezért megítélésünk szerint inkább ezt kell erősíteni és nem a minisztériumból kivinni az igazgatás irányítását. Erre 1993-ban már készült egy javaslat, de a többségében negatív vélemények miatt azt levették a napirendről. Ha a Hivatalt mégis létre hozzák, annak működését az OÁT csak a mindenkori Országos Főállatorvos irányítása alatt tartja elképzelhetőnek.

A fentiek alapján az OÁT azt javasolja a Miniszter Úrnak, hogy a középírányító szerv (Hivatal) létrehozása helyett az Állategészségügyi és Élelmiszer-ellenőrzési Főosztály –az állategészségügyi igazgatásban jártas és az Unió tagállamainak viszonyait is ismerő szakemberek bevonásával- tekintse át még egyszer mindkét törvénytervezetet, figyelembe véve

- az állategészségügy feladatait az állategészségügy, az élelmiszerbiztonság, a takarmány előállítás, az állatvédelem stb. területén, különös tekintettel arra, hogy a feladatokból mit kíván és képes az állam megtartani és finanszírozni, s melyek azok a feladatok, amelyeket a magánállatorvosokra lehet és kell bízni,
- a hatósági állategészségügyi és élelmiszerbiztonsági szolgálat egységes irányítási rendszere megtartásának a szükségességét, továbbá
- azokat a szabályozásokat, amelyeket az Unió a belépésünket követően tett közzé, mert ezeket a magyar jogrendbe egyébként is át kell vennünk.

Ez a munka néhány hónap alatt elvégezhető és ennek eredményeként az eddiginél jobb, a feladatokat világosan megfogalmazó, egységes irányítási rendszert tartalmazó, az uniói jogszabályoknak is jobban megfelelő törvényre lehet javaslatot tenni. Ennek kialakításához az OÁT készségesen felajánlja segítségét.

A OÁT a fenti határozatot, valamennyi tagja jelenlétében egy ellenvéleménnyel fogadta el.

A Magyar Állatorvosi Kamara elnöke különvéleményében kifejtette, hogy ő az Országos Állategészségügyi és Élelmiszerellenőrző Hivatal mielőbbi létrehozásával egyetért és azt támogatja, továbbá hogy a két törvénymódosítási tervezetet a Hivatal létrehozására véleményezésre alkalmasnak találta, azokat véleményezte és véleményét a szakfőosztályra megküldte.

Az OÁT véleményével a Bizottság egyetértett. Az Állategészségügyi Törvény újabb változata időközben elkészült és azt az Országgyűlés 2005 decemberében elfogadta (lásd később).

7.3.1.3. 2005. október 25.

Napirend

1. Az újjáválasztott Bizottság tisztségviselőinek a megválasztása (levezető elnök: Németh Tamás).
2. Tájékoztatás a madárinfluenzával kapcsolatban (előterjesztő: Mészáros János).
3. Az Állategészségügyről szóló új törvényjavaslat (előterjesztő: Varga János).
4. Állásfoglalás MTA doktora (Zöldág László) pályázatról (előterjesztők : Kutas Ferenc és Solti László).

Ad 1.

Németh Tamás tájékoztatta a Bizottság tagjait az október 4-én lebonyolított választás módjáról és eredményéről, majd rátért a Bizottság elnöke és titkára megválasztására. Megkérdezte a Bizottság tagjait kit jelölnek elnöknek, illetve titkárnak. Kovács Ferenc kért szót és Varga Jánost javasolta elnöknek, aki a jelölést köszönettel elfogadta és egyúttal a bizottság titkárának Tekes Lajost javasolta, aki ugyancsak elfogadta a jelölést. További jelölés nem volt. Ezt követte a titkos szavazás. A szavazatokat két tagú bizottság (Fodor László és Rusvai Miklós) gyűjtötte össze és számolta meg, majd az eredményt Fodor László ismertette. A jelenlévő 25 személy közül 24 elnökként Varga János-ra, 24 pedig titkárként Tekes Lajos-ra szavazott. Az ülést vezető Németh Tamás megállapította, hogy az MTA Állatorvos-tudományi Bizottsága a 2005–2008. közötti időtartamra elnökéül Varga János-t, titkárnak pedig Tekes Lajost választotta meg. Az újjáválasztott Bizottság névsorát a kötet 13. oldala tartalmazza.

A szavazatszámlás alatt a Bizottság tagjai megválasztották az albizottságok elnökeit azzal, hogy azok maguk választják majd ki az albizottságok tagjait az illetékes szakemberek közül és a névsort a legközelebbi ülésen ismertetik. Ehhez a Salmonella albizottság részéről az a javaslat hangzott el, hogy eddigi munkájukat a Bizottság egyik következő ülésén szívesen áttekintenék és ennek alapján a továbbiakra vonatkozó javaslatokat tesznek. Az újjáalakult albizottságok neve a bevezetőben olvasható.

Ad 2.

Mészáros János ismertette a madárinfluenzával kapcsolatban az FVM miniszterének korábban írt levelét és idehaza a védekezés érdekében tett eddigi fontosabb igazgatási intézkedéseket (az UE egészére érvényes jogszabály szerint a nyers baromfi termékek importjának a tilalma a fertőzött területekről, a monitoring vizsgálatok köre, a vakcina használatának a szükségessége az állatkertben tartott egzotikus madarak, génrezerv madárállomány számára stb.). A levél szövegét az Oltóanyag és diagnosztikai

albizottság a korábbi ülésén megtárgyalta. A Bizottság a vita után elhatározta, hogy a Magyar Állatorvosok Országos Egyesületével közösen összeállít a madárinfluzával kapcsolatban egy állásfoglalást, azt felteszi az Állatorvos-tudományi Kar honlapjára és továbbítja az MTI-nek is, a sajtó számára.

Ad. 3.

Elkészült az **Állategészségügyről szóló törvény újjáfogalmazott, kiegészített tervezete** a Kormányülés számára. A törvényjavaslatot az FVM kérése alapján szakmai szempontból véleményezték egyebek között a Bizottság egyes tagjai (Kovács Ferenc, Mészáros János, Nagy Béla, Tekes Lajos, Varga János), a Magyar Állatorvosi Kamara, a megyei állategészségügyi állomások stb. A javaslat meghatározta a Hatósági Állategészségügyi Szolgálat szervezeti kereteit, működésének rendjét (a törvényjavaslat meghagyta a szolgálat önállóságát), finanszírozásának forrásait (saját bevételek, valamint kisebb részben költségvetési források) stb. Minthogy az állami állategészségügyi szolgálat már most sem és a sorozatos létszámcsökkentések és költségvetési megszorítások miatt a jövőben sem lesz képes valamennyi állami állategészségügyi feladatot ellátni, a törvényjavaslat bevezette a jogosult állatorvos fogalmát: olyan magánállatorvos, akit a hatósági szolgálat megbízási szerződéssel, munkaviszony létesítése nélkül szükség esetén igénybe vehet hatósági feladatok ellátására (erre egyebek mellett a szolgálatot érintő újabb kb. 250 fős létszámcsökkentés és a rendelkezésre álló pénzkeret kb. 4,2 milliárdos csökkentése miatt is szükség lesz). A törvénytervezetet szakmai szempontból leginkább a Kamara (a jogosult állatorvos foglalkoztatása, jogköre stb. és a hatósági munka és a szolgáltatás szétválasztásának a hiánya miatt kialakult vita) és a Szociális, Családügyi és Egészségügyi Minisztérium (ez utóbbi az élelmiszerellenőrzés miatt, jóllehet ez a kérdéskör nem szerepel a törvényjavaslatban) opponálta.

A törvényjavaslatot végül (2005. december) az Országgyűlés lényeges változtatások nélkül elfogadta. Az elfogadott törvény megszabja a hatósági állategészségügyi szolgálat működésének kereteit, de az időközben végrehajtott létszámcsökkentések és a pénzügyi megszorítások a szolgálatot igen nehéz helyzetbe hozták. Továbbra is bizonytalan a finanszírozás, mert az EU-ba történt belépés óta a díjköteles vizsgálatok száma és így a szolgálat bevételei is jelentősen csökkentek.

Ad 4.

A Bizottság megtárgyalta Zöldág László: Szaporodásbiológiai és genetikai alapok a kutyatenyésztésben címmel az MTA doktora fokozat megszerzésének érdekében beadott pályázatát. A pályázatot Kutas Ferenc és Solti László referálta. Mindkét előterjesztő és a Bizottság is egyetértett az értekezés eljárásra bocsátásával, a szavazás végeredménye a kapható 45ből 40 pont (88,8%).

Az MTA Állatorvos-tudományi Bizottsága és a Magyar Országos Állatorvos Egyesület állásfoglalása a madárinfluzával kapcsolatban

A madárinfluenza klinikai képe nagyon különféle lehet. Vadkacsákban, vadlibák-

ban és számos más vándormadár fajban is gyakran csak a bélcsatornára korlátozódó vírushordozás alakul ki, klinikai tünetek nélkül. Ezek a madárfajok tekinthetők az influenza vírusok természetes rezervoárjának, amelyeket a bélsarukkal ürítenek és ezek a madarak felelősek elsősorban a vírusok kontinensek közötti szóródásáért is. A tyúkfélékben viszont ugyanezek a vírustörzsek nagyfokú elesettségekben, légúti és idegrendszeri tünetekben, valamint hasmenésben megnyilvánuló, tömeges elhullással járó betegséget idézhetnek elő.

Az influenza vírusok a vírus belsejében található fehérjék alapján A, B és C típusokba sorolhatók. Közülük az influenza A vírusoknak van a legnagyobb jelentősége, mert ezek az embert és az állatokat egyaránt megbetegítik és gyorsan terjedő világjárványokat (pándémiákat) okozhatnak, míg a B és C változatok csak az embert betegítik meg, kisebb területekre szorítkozó járványokat okozva.

Az influenzavírusokban számos fehérje található, ezek közül kettőnek, a vírus felületén levő hemagglutininnek (HA) és a neuraminidáznak (NA) van különleges jelentősége. A vírus a HA-fehérjén keresztül kötődik a sejtekhez, és az e fehérje ellen termelődött ellenanyagok neutralizáló hatásúak. Az NA fehérje a vírus sejtmembránoktól való leválásában, egyebek mellett a fertőzött sejtől való kiszabadulásában játszik szerepet.

Az A influenza vírusok között ez ideig legalább 16 HA és 9 NA típust azonosítottak. Ezek egymással szabadon variálódhatnak, ezért az A-influzavírusok nagyszámú változatban (altípusban) fordulnak elő.

Az A influenzavírusok igen változékonyak. Ennek okai lehetnek a vírus RNS-ben másolási hibák eredményeként gyakran előforduló mutációk, továbbá az RNS szegmentáltsága. Bár mutációk az RNS bármely szegmentjében előfordulhatnak, legnagyobb jelentősége a haemagglutinin fehérjét kódoló szegment mutációinak van. Ennek következtében megváltozhat a hemagglutinin fehérje aminosav összetétele, ami befolyásolhatja az adott vírustörzs különböző gazdafajok sejtjeihez történő kötődő képességét (ezáltal a vírus új gazdafajokat is képessé válhat fertőzni és azokban tömegesen szaporodni), és megváltoztathatja a hemagglutinin fehérje hasítási pontjának is az aminosavösszetételét, aminek következtében a sejtek felületéhez kötődött vírust sokféle, más sejt eredetű enzim is aktiválni tudja, ezáltal növelve azon sejtfeleségek számát, amelyeket a vírus fertőzni tud. Mindezek a változások a vírus kórokozó képességének a jelentős növekedését eredményezhetik.

A vírus RNS-ének szegmentáltsága pedig, különböző altípusú vírustörzseknek ugyanazon sejtben (gazdában) történő szaporodása során lehetővé teszi a szegmentek kicserélődését, illetve átrendeződését, ezzel új vírusváltozatok létrejöttét. Ha a vírus hemagglutinin kódoló szegmentje cserélődik ki, olyan új vírusváltozatok jöhetnek létre, amelyek ellen az adott gazda faj, illetve populáció teljesen fogékony. Az ilyen törzsek állatokban és emberben egyaránt kiterjedt járványokat indíthatnak el.

Az influenzavírusok ellenálló képessége kicsi, kiköhögött váladékokban beszárva órák alatt tönkre mennek, a hőkezelés, 70 °C-on vagy e felett és a forgalomban levő fertőtlenítőszeres pedig percekben belül elpusztítják.

Az A típusú influenza vírusok típusos influenzát idézhetnek elő emberben, lóban, sertésben és bármely madárfajban. Influzavírust észleltek tengeri emlősökben (pl. bálná-

ban, fókában) is, ezek a tengerpartokon élő madarak vízbe jutott ürülékétől fertőződtek. Kivételesen más állatfajok pl. állatkerti nagymacskák, kutya is megbetegedhetnek.

A madarakban bármelyik HA-típusú A influenzavírus előfordulhat, közülük a H5 és a H7-es típusú törzsek gyakran nagy megbetegítő képességűek. Ezek a tyúkfélékben (tyúkban, pulykában, gyöngytyúkban, fácánban) tömeges (30–90%-os) elhullással járó influenzát képesek előidézni. Dél-kelet Ázsia országaiban jelenleg a H5N1- törzsek okoznak madarakban megbetegedést, és ezeket állapították meg Törökországban és Romániában is. A H5 és számos más altípusú törzset 1970 és 1985 között nálunk is kitenyésztettek pulykákból, kacsákból, vadmadarakból, de ezek akkor nem okoztak tömeges megbetegedést.

A madaraktól a nagy kórokozó képességű H5N1 törzsek Dél-kelet Ázsia országai-
ban szórványosan (több millió madár és eddig kb. 170 ember betegedett meg) átjutot-
tak emberre is, olyanokra, akik közvetlen kapcsolatban voltak a beteg madarakkal (a
beteg madarak közelében éltek, piacra vitték azokat stb.), vagy beteg madaraktól szár-
mazó nyers termékeket (pl. vért) fogyasztottak. Arra azonban egyelőre nincs bizonyíték,
hogy a vírus emberről-emberre terjedt volna. Erre akkor nyílik majd lehetőség, ha
a H5N1 törzsek sorozatos mutációk következtében emberhez adaptálódnak, vagy, ha
ezek a törzsek az ember hagyományos, szezonális influenzáját előidéző H1-es és H3-
as törzsekből vesznek át géneket, vagy azok szakaszait. Az eddig Dél-kelet Ázsia or-
szágaiban izolált valamennyi emberi és madár eredetű H5N1-es törzs azonban csak
madár eredetű géneket tartalmazott, azaz eddig géncsere nem fordult elő.

Európában a H5N1 okozta influenza egyelőre a madarakra korlátozódik. Hollandiá-
ban 2003-ban volt egy H7-es törzs okozta influenza járvány csirkékben, amikor is em-
berek is megbetegedtek enyhe tünetek között (könnyezés, orrfolyás), egy ember azon-
ban meghalt. Olaszországban 1997–2001 között többször is előfordult H7okozta ma-
dárinfluenza, ott azonban embereken nem észleltek tüneteket.

A madárinfluenza terjedésének a megelőzésére, az EU országokra kötelező jogsza-
bályok alapján a következőket tesszük:

- A fertőzött területekről tilos élő baromfit, vagy/és nyers baromfi terméket (nyers húst, tojást, tollat stb.) az EU országaiba behozni (kivéve a legalább 70 °C-on hevített termékeket, mert az esetleg bennük levő vírus ezen a hőmérsékleten elpusztul).
- Rendszeres laboratóriumi szűrővizsgálatokat végzünk megfelelő területi elosztásban baromfi és vadmadár állományokból az esetleges H5 és H7 törzsek megjelenésének időben történő felmérése érdekében. A magyar hatósági állategészségügyi szolgálat rendelkezik a madárinfluenza szakszerű és gyors laboratóriumi kórjelzéséhez szükséges anyagokkal, eszközökkel stb. A madárinfluenza laboratóriumi kórjelzése is a jogszabályokban előírt, az EU által elfogadott módszerekkel történik. Az eddig elvégzett vizsgálatok negatív eredménnyel jártak, egyelőre nincs madárinfluenza az országban.
- Az EU jogszabályok által előírtak közé tartozik a baromfi állományok zárt tartásának az elrendelése (a vadmadarakkal való kapcsolat megakadályozása érde-

kében), legalább a madárinfluenza esetleges megjelenése szempontjából magas kockázatú körzetekben (természetes vizek környezete, madárátvonulási útvonalak stb.), az élőbaromfi piaci árusítása, madárkiállítások, bemutatók stb. átmeneti korlátozása stb.

Ezek az intézkedések egyelőre Európában elegendőnek látszanak a madárinfluenza megelőzésére. A hazai előállítású baromfihús biztonságos, korlátozás nélkül a szokásos módon fogyasztható.

Ha lesz madárinfluenza góc az országban, akkor szükség lesz a vonatkozó EU jogszabályokban meghatározott további lépésekre is (zárlat, a fertőzött állományok leölése, ártalmatlanná tétele, az élő baromfi piaci árusításának további korlátozása stb.), és esetleg ha az adott ország megfelelő érvekkel alátámasztott kérésére az EU erre engedélyt ad, szó lehet a gócok körüli madárállományok megfelelő (H5N2 vagy más) elölt vakcinával való védőoltásáról is a madárinfluenza terjedésének a lassítása, korlátozása érdekében. Dél-kelet Ázsia országai közül egyesek a védekezésben igénybe vesznek H5N2 vakcinát is. Ez utóbbi vakcina használata esetén a vakcinázott állományok megkülönböztethetők a H5N1-el természetes úton fertőződött állományoktól. Ilyen vakcinák madarak vakcinázására ma már kereskedelmi forgalomban is rendelkezésre állnak.

Az ember madárinfluenzától való megvédése érdekében hozandó intézkedések az Egészségügyi Világszervezet ajánlásainak a figyelembevételével a közegészségügyi hatóság feladatkörébe tartoznak. E tekintetben fontos:

- A baromfi vágóhidakon és a baromfi telepeken az (egyébként is kötelező) munkavédelmi rendszabályok és a személyi higiénia szabályainak a betartása (a vágóhidakon pl. a vágócsarnokban a légelszívás, legalább az állatoknak a vágószalagra való felhelyezésekor orr- és szájmazsk használata).
- A baromfival foglalkozók vakcinázása a hagyományos szezonális influenza elleni vakcinával (a génkicserélődés lehetőségének és a hagyományos influenzának a megelőzése érdekében).
- Ha pedig a fenti intézkedések ellenére mégis kialakulna emberről – emberre terjedő H5N1 (vagy más hemagglutinin típusú) törzs okozta influenza járvány, akkor lehetőség lesz a magas kockázati csoportba tartozó emberek megelőző célú védőoltására elölt kórokozót tartalmazó vakcinával (H5N1 kódokat hordozó törzsből készült, elölt vírust tartalmazó vakcinát nálunk is sikerrel kipróbáltak emberekben).

Az emberi influenza megelőzésére (bármilyen A influenza vírus idézze is elő) és gyógyítására manapság már rendelkezésre állnak olyan gyógyszerek, amelyek képesek az influenza A vírusok szaporodását a szövetekben gátolni. Ezek a gyógyszerek hatékonyan bizonyultak Dél-kelet Ázsia országaiban a madárinfluenzában megbetegedett emberek gyógyítására is. Ilyen gyógyszerekből az EU országok mindegyike és így hazánk is kisebb-nagyobb készleteket szerzett be.

A madár influenza elleni védekezés nem érinti az ember minden évben rendszeresen nálunk is előforduló szezonális influenzája elleni védekezést.

A Salmonella albizottság 2005. évi munkáját röviden az alábbiakban összegezzük:

Az albizottság áttekintette a 2004. június 25-i ülése határozati javaslatának helyzetét, s az aktuális helyzetről szakmai beszámolókat hallgatott meg.

7.3.2. BIZOTTSÁGI ÁLLÁSFOGLALÁSOK

A) Az EU rendeletek hazai adaptációjával kapcsolatban** megállapította, hogy az eredetileg 2004. július 15-re ígért EU rendeleti adaptácók:

- (EC) 2160/2003 (**.. control of salmonella and other specified food-borne zoonotic agents**),
- 2003/99/EC (**.. monitoring of zoonoses and zoonotic agents**)

még nem értek meg az albizottsági megvitatásra de az FVM képviselője továbbra is igényli az albizottság véleményét a majdani anyagról.

B) A Salmonella mentesítés Hazai Program-jának kidolgozása, melyet az albizottság régóta szorgalmaz, (most már a fenti EU rendeletek alapján is) továbbra is aktuális lenne, de az albizottság ehhez az FVM hivatalos megkeresését igényli. Ilyen felkérés alapján felkészül annak teljesítésére.

További felmerült témák ezzel kapcsolatban:

- Nemzeti Salmonella Referencia Laboratórium (OÉVI) működésének rendje, a megmaradó megyei laborok és szakmai felügyeletük.
- Baromfi állományok nyilvántartásba vételének áttekintése
- Az albizottság továbbra is tiltakozik az ellen, hogy vágócsirkék esetében a S. Enteritidis és S. Typhimurium-on kívüli egyéb szerotípusok jelenléte esetén hivatalosan az állományt Salmonella negatívnak minősítsék.

C) A tenyésztjük és tojó állományaink Salmonella fertőzöttségének jelenlegi adatai: EU-adatszolgáltatás helyzete, ebből, eredő célok meghatározása (Tóth Balázs. FVM).

A beszámoló szóban hangzott el, melyhez pótlólag megkaptuk a 2004. I. félévi adatokat. A vizsgált tojó-tenyészt állományok 10%-a pozitív (?), 8 x S. enteritidis, és 1 x S. typhimurium. A vizsgált broiler-tenyészt állományok 3,6%-a (?) pozitív (14xS. enteritidis), 1 x S. hadar, 1 x (S. hadar + S. infantis), és 1 x S. typhimurium. [Az időközben befejezett vizsgálatok szerint a fenti két arány: 5%-ra (tojót) ill. 2,5%-ra (broilert) csökkent].

Az étkezési tojást termelő állományok felmérésnek addigi tapasztalatairól és a további feladatokról Fekete Attila, OEVI beszámolója hangzott el. Az akkori adatok szerint kb. 10%-os állomány pozitivitással kell számolni (túlnyomóan S. enteritidis).

** Időközben kijött – magyarul is – a 2160/2003 EK (Salm.csökk. rendelet, 1003/2005EK.sz Módosítása) (2005. július 1-i hatállyal), viszont 2005 októberben megjelent egy olyan FVM körlevél, mely szerint ezek még nem hatályosak, s így a jelenleg érvényes hazai rendeleteket kell alkalmazni [értelmezésünk szerint: 49/2002. (V.24) FVM és azt módosító 97/2003 (VIII.19)FVM]

D) Aktuális közegészségügyi tapasztalatok, tendenciák (Melles Márta, főigazgató, OEK Krisztalovics Katalin): folyamatos és örvendetes csökkenés 1996 óta (76%-a S.Enteritidis, továbbra is „Magyar-PT6” = Ward PT4 dominanciával), nőtt viszont S. Infantis (7,5%) és nőtt az antibiotikumok elleni multirezisztencia gyakorisága (l: =EPINFO, 2004. dec. 17).

A fentiekén túl az albizottság szakemberei számos – itt nem részletezett – előadással és konzultációval járultak hozzá a Salmonella elleni hazai védekezéshez, s ezt szolgálja, többek között – az MTA Állatorvos-tudományi Kutatóintézete révén – az EU FP6 MedVetNet zoonózisok elleni védekezési kutatási hálózatban való részvétel is (2004–2009 években).

7.3.3. ELŐADÁSOK

A Bizottság kezdeményezésére meghívott vendégünk volt Prof. **Dr.Dr. h.c. Jörg H. Hacker** (a Leopoldina és a Göttingeni Tudományos Akadémia tagja, Zentrum f. Infektionsforschung, Universitat Würzburg), aki az MTA Agrártudományok-, valamint az Orvosi-, és a Biológiai Tudományok Osztályaival közös szervezésben, 2005. nov. 2-án az MTA Székház felolvasó termében „*Pathogenomics and Food Safety*” c. tartott előadást.

7.3.4. KITÜNTETÉSEK

Kovács Ferenc, az MTA rendes tagja a Tolnay Sándor díjat és a „Somogyért” díjat kapta.

7.4. ÁLLATNEMESÍTÉSI, ÁLLATTENYÉSZTÉSI ÉS TAKARMÁNYOZÁSI BIZOTTSÁG

Az új bizottság összetételét lásd a 14. oldalon.

7.4.1 BIZOTTSÁGI ÜLÉSEK

7.4.1.1. 2005. március 25. MTA Székház, Képes terem

Napirend

1. A hazai kutatóhelyek bekapcsolódásának lehetősége az EU kutatási programjába
(Előadó: Wieland Artúr, szakmai tanácsadó, NKTH)
2. A bizottság 2005. évi munkatervének elfogadása
3. Habitusvizsgálat: Romvári Róbert
4. Egyebek

ad.1. Tájékoztatás hangzott el az NKTH képviselője részéről arról, hogy a hazai kutatóhelyek miképpen tudnak bekapcsolódni az EU kutatási programjába. Az előadó, Wieland Artúr szakmai tanácsadó részletes tájékoztatást adott a pályázatok formáiról a jövőben várható lehetőségekről, továbbá az ún. nyílt pályázatokról. Ugyancsak ismertette azokat a lehetőségeket, ahol információk szerezhetők. Szóba kerültek a pályázás előnyei és nehézségei, mely utóbbiak közül a hazai kutatást elsősorban az utófinanszírozás körülményei érintik.

ad.2.: A bizottság már korábban döntött arról, hogy tájékoztatót hallgat meg a hazai agrárkutatóhelyek EU kutatási programokba való bekapcsolódási lehetőségeiről. Jelen ülésén pedig célul tűzte ki, hogy még ebben az évben megtárgyalja a hazai halgazdaságok és a haltenyésztés K+F helyzetét, valamint a génmódosított növények termesztése és felhasználásának kérdéseit.

ad.3.: Romvári Róbert habitusát a bizottság megtárgyalta és támogató javaslattal továbbította az Osztály részére.

7.4.1.2. 2005. június 2. Halászati és Öntözési Kutatóintézet, Szarvas

Napirend

1. Tájékoztató a hazai halgazdaságról, és a haltenyésztés K+F helyzetéről
Előadó: Váradi László és Horváth László
2. Az őszi tudományos konferencia témájának jóváhagyása
3. Egyebek

ad.1 Halászati és Öntözési Kutatóintézet, Szarvas

Két szarvasi székhelyű kutatóintézet, a Haltenyésztési Kutató Intézet és az Öntözési Kutató Intézet összevonásával 2000. július 1-jével jött létre a mai Halászati és Öntözési Kutatóintézet (HAKI). Így az új intézet jogutódjának tekinthető mind az 1906-ban Budapesten alapított első magyar halászati kutató intézménynek, a Magyar Királyi Halélettani és Szennyvíztisztító Kísérleti Állomásnak, mind pedig az 1895-ben országos hatáskörűvé tett magyaróvári Növénytermesztési Kísérleti Állomásnak. A jogelőd intézmények székhelye, többszöri átszervezés és székhelyváltztatás után végül a nagy halászati és mezőgazdálkodási hagyományokkal rendelkező Körös-völgybe, Szarvasra került. A halászati kutatások szarvasi bázisának kialakítása 1953-ban kezdődött meg, mely intézmény 1957-től HAKI Kísérleti Halastavak, 1970-től Haltenyésztési Kutató Állomás, 1975-től pedig Haltenyésztési Kutató Intézet (HAKI) néven folytatta kutatási-fejlesztési tevékenységét. A földművelésügyi miniszter 1950-ben hozta létre Szarvason az Öntözési és Talajjavítási Kutató Intézetet (ÖTKI), majd 1955-ben ennek átalakításával az Öntözési és Rizstermesztési Kutató Intézetet (ÖRKI). Az intézet elnevezése 1971-ben Öntözési Kutató Intézetre (ÖKI) változott, majd 2000. július 1. napjával a földművelésügyi és vidékfejlesztési miniszter az Öntözési Kutató Intézetet megszüntette, szervezetét egyidejűleg a Haltenyésztési Kutató Intézet szervezetebe integrálta, annak tevékenységi körét bővítette, nevét pedig Halászati és Öntözési Kutatóintézetre módosította.

Az intézet a nyolcvanas évek végén kezdődött gazdasági és társadalmi változásokhoz történő tudatos és folyamatos alkalmazkodással megőrizte, sőt fejlesztette kutatási-fejlesztési értékeit, és ma már nemcsak a hazai halászati és öntözési kutatások bázisintézménye, de aktívan részt vesz az Európai Unió halászati és akvakultúra K+F programjaiban, valamint a fejlődő világ élelmezési gondjainak megoldására, illetve az édesvízi erőforrások ésszerű hasznosítására irányuló nemzetközi fejlesztési programokban is. Az intézet a halászati kutatások területén olyan multidiszciplináris kutatási programot hajt végre, amelynek alapvető célja az, hogy tudományos alapokat biztosítson egyrészt a haltermelési technológiák, azon keresztül a hazai halellátás és a halexport fejlesztéséhez, másrészt a vízi erőforrások ésszerű halászati hasznosításához, beleértve a vízi élőhelyek minőségének javítását is. Az öntözéses növénytermesztési kutatások területén az intézet fő célja környezetkímélő, víztakarékos és gazdaságos öntözéses növénytermesztési technológiák kidolgozása, melynek érdekében kiterjedt kutatómunka folyik a talaj-növény-talajvíz rendszer vízháztartása, mikro- és makro-elem forgalma, a szennyező anyagok migrációja és felhalmozódása, valamint a vízhasznosulás növelési lehetőségei, a különböző öntözési módok és agrotechnikai változatok hatása a termék minőségére és mennyiségére területeken.

Az intézet a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztériumhoz tartozó agrárkutató intézmények egyike, amely kutatási-fejlesztési alapfeladatainak ellátásához az összes kiadásainak mintegy 40%-át kitevő alaptámogatást kap az állami költségvetésből. Az intézeti tevékenység további részének finanszírozása állami és vállalalkozói megbízásokból, hazai és nemzetközi K+F alapokból pályázatok útján elnyert forrásokból, valamint hazai és külföldi szakértői, illetve oktatási programok, továbbá egyéb

kutatási szolgáltatások bevételeiből biztosítható. Az intézet jól felszerelt laboratóriumokkal, korszerű műszerparkkal, könyvtárral és a nemzetközi információs rendszerekhez is kapcsolódó számítógép hálózattal rendelkezik. A kutatási-fejlesztési tevékenység kísérleti feltételrendszerét korszerű halkeltető, egy 200 m³ hasznos víztérfogatú recirkulációs halnevelő rendszer, 76 kísérleti halastó, kísérleti növénytermesztési telepek, egy liziméter telep és egy ún. sugárkert biztosítja. Egy 120 személyt befogadó, légkondicionált és korszerű audio-vizuális berendezésekkel ellátott konferencia terem és négy kisebb szemináriumi szoba biztosít kiváló feltételeket konferenciák, tanácskozások és oktatási programok megrendezésére. A félüzemi kísérletek végzésére, a hal génbankok fenntartására, szaktanácsadási és bemutató tevékenység ellátására kitűnő lehetőségeket biztosít a HAKI szerkezetátalakítása során kialakult termelő-fejlesztő üzemekkel történő szoros együttműködés, illetve a közösen végrehajtott K+F programok.

Az intézet kutatói felkért előadóként rendszeresen részt vesznek a debreceni, gödöllői, keszthelyi és kaposvári egyetemeken végzett felsőfokú oktatásban, szakmérnöki és Ph.D. képzésben. Egy-egy főiskolai, illetve egyetemi kihelyezett tanszék is működik az intézetben. A Tessedik Sámuel Főiskola szarvasi Mezőgazdasági Víz- és Környezetgazdálkodási Főiskolai Karával együttműködve 1995-ben Akvakultúra Tanszék, a Debreceni Egyetem Agrártudományi Centrum Agrárgazdasági és Vidékfejlesztési Karával pedig 1999-ben Akvakultúra Menedzsment Tanszék létesült az intézetben, melyek szakmai háttérét nagyrészt a HAKI biztosítja. A felsőfokú tanintézetekkel meglévő fenti együttműködések keretében az intézet időről időre biztosítja a személyi és tárgyi feltételeket főiskolai és egyetemi hallgatók TDK és diploma dolgozatához szükséges kísérleti munka elvégzéséhez. Az intézet kutatói végzik túlnyomórészt a fenti intézmények által szervezett halászati szakmérnöki képzésben az elméleti és gyakorlati oktatómunkát, és felkérés esetén részt vesznek más továbbképzési tanfolyamok lebonyolításában is. Az egyetemek doktori iskolái által szervezett halászati levelező PhD képzésben az intézet a kísérleti munka infrastrukturális és anyagi feltételeit biztosítja, a társ-témavezetői feladatokat pedig az intézet vezető kutatói látják el. Az intézet a hazai és nemzetközi szakmai közélet aktív szereplője, tagja a halászat, akvakultúra, növénytermesztés, öntözés és vízgazdálkodás számos hazai és nemzetközi szakmai szervezetének. A HAKI objektív tudományos intézményként segíti a halászati, mezőgazdasági, vízügyi, természetvédelmi és egyéb érdekek egyeztetését a vízi erőforrások integrált hasznosítása érdekében.

A hazai oktatási-továbbképzési tevékenységen kívül az intézet jelentős nemzetközi továbbképzési tevékenységet végez. Minden évben fogadunk a HAKI-ban két-három héttől több hónapig tartó továbbképzési tanfolyamokra külföldi szakembereket, elsősorban fejlődő országokból. A külföldi kapcsolatok mindig fontos szerepet játszottak az intézet tevékenységében, az intézetet jelentős halászati kutatási, oktatási és szaktanácsadási központként tartja számon a nemzetközi szakma. Az aktív nemzetközi kapcsolatokból adódóan a HAKI folyamatosan közvetíti az új tudományos, szakmai és koncepcionális információkat a hazai vállalkozói szférába, amelyek szinte észrevétlenül épülnek be a hazai vállalkozói kultúrába, hasznosan szolgálva a hazai vállalkozás-

fejlesztés ügyét. A HAKI aktív szerepet vállal nemzetközi konferenciák, szakmai tanácskozások hazai megrendezésében, de külföldi rendezvények szervezésében és végrehajtásában való részvételre is rendszeresen felkéri az intézetet, illetve az intézet munkatársait. A HAKI kiterjedt nemzetközi kapcsolatai révén sikeresen kapcsolódott be az Európai Unió 4. KTF Keretprogramjában folyó kutatási-fejlesztési tevékenységbe is, részben az EU, részben az OMFB által finanszírozott, széleskörű nemzetközi együttműködésben művelt K+F programok elnyerésével. Az Európai Uniókutatási tevékenységébe történt bekapcsolódás további együttműködési programokban realizálódott az 5. KTF Keretprogramban, és ma is sikeresen folytatódik a 6. KTF Keretprogramban, melyben hat elnyert projektben szerepel az intézet konzorciumi tagként.

ad. 2. A halászati ágazat helyzete, jellemzői (Horváth László)

A magyar halászati ágazat az állattenyésztési ágazatok között a kis ágazatok közé sorolható. Éves bruttó termelési értéke 8,5–9 milliárd Ft, a teljes állattenyésztésnek mindössze 2,5%-a. Az ágazat bevételeinek több mint 80%-át mesterségesen épített halastavakban, tógazdasági körülmények között termelik meg. Az ágazat költségarányos jövedelmezősége 20–80 000 Ft/ha, halastó területre vetítve. Az évenként átlagosan megtermelt mintegy 17 000 tonna hal legnagyobb hányada élve kerül a fogyasztóhoz. A feldolgozottság mértéke kb. 15%, míg Európában eléri a 35%-ot.

Az egy főre jutó hazai halfogyasztás 3,5–4 kg/év, ami az európai átlag (22 kg/fő/év) kevesebb, mint 20%-a. Az alacsony halfogyasztás hozzájárul a lakosság kedvezőtlen egészségi állapotához (pl. telítetlen zsírsavak hiánya).

Az uniós tagságunkat követően a Halászati ágazat piaci pozíciói, nyereségtermelő képessége érezhetően romlott. Okai között szerepel a ránk zúduló olcsó külföldi hal, a diszkriminatív terhek (pl. a vízdíj, ami az uniós országokban ismeretlen) stb.

A szakma a kedvezőtlen hatások kivédésére stratégiát dolgozott ki. Ebben szerepel a nagy értékű ragadozó halfajok tenyésztésének bővítése, konzorciális K+F pályázatok felvállalása a halhús minőségének javítása érdekében, marketing munka finanszírozása stb.

A jelenlegi halastavi tenyésztési technológiában a ponty dominanciájú halastavi tenyésztési szerkezetekben a halállományokat a zooplankton és zoobentosz eredetű természetes táplálék mellett abraktakarmánnyal (elsősorban búza és kukorica) táplálják. Amennyiben az abrak a halak táplálékában túlsúlyba kerül, a halhús elzsírosodik. Ráadásul ezt a zsíros halhúst fogyasztva, a halhús kedvező élettani hatása kisebb lesz, mint a természetes táplálékon élő, telítetlen zsírsavakat tartalmazó halhúsé.

Az ágazati versenyképesség növelése nemcsak a haltermelés terén lehetséges, hanem alternatív jövedelemszerzés útján is. Az alapvető halászati tevékenység mellett az ágazat számos szereplője számára kínálkozó lehetőség a horgászturizmusban rejlő lehetőségek kiaknázása. A saját megtermelt hal forgalmazásának egyik igen jövedelmező módja annak értékesítése horgásztatás útján. Ilyenkor a termelő és a végfelhasználó (horgász) közé nem ékelődik kereskedői láncszem, az értékesítés közvetlen, a kereskedelmi árrés is a termelőnél marad. Azok a vállalkozások, amelyek néhány éve elkezdték ezt a tevékenységet, végtermékeik egyre nagyobb hányadát értékesítik ily módon.

Hasonló lehetőség az ökoturizmus, **látványturizmus is**, amely a vizes élőhelyek természeti értékeinek szórakozással, sportokkal összekapcsolt bemutatást jelenti. Ezt a lehetőséget kiaknázó vállalkozások halászattal összefüggő szervezett programokkal (halételek versenye, bemutatók stb) vonzzák elsősorban a városi lakosságot és szereznek alternatív jövedelmet.

Összefoglalva, az uniós tagságunkat követően a Halászati ágazat piaci pozíciói, nyereségtermelő képessége érezhetően romlott, azonban az ágazat szakemberei (vállalkozások, kutatás-oktatás, szakigazgatás munkatársai) kidolgoztak olyan stratégiát, amely segítségével az ágazat megőrizheti kedvező piaci helyzetét és jövedelmezőségét. A stratégiai megvalósításának első lépései megtörténtek, a szükséges fejlesztések megvalósítása a szakmai körökben elkezdődött.

ad.2. A bizottság, a korábbi konferenciák témáit is figyelembe véve, ez év őszi nagy rendezvényének témájaként a „Képzalkotó eljárások jelentősége a XXI. század állattenyésztésében” jelöli meg.

7.4.1.3. 2005. október 25. MTA Székház, Képes terem

Napirend

1. Génmódosított növények termesztése és felhasználásának kérdései
(előadó: Dr. Akác Béla főosztályvezető, FVM)
Korreferens: Mézes Miklós, egyetemi tanár
2. A bizottság állandó meghívott tagjainak megválasztása
3. Egyebek

ad.1. *Akác Béla főosztályvezető (FVM): Génmódosított növények termesztése és felhasználásának kérdései*

A génmódosított növények termesztése a világon évente jelentős mértékben, kb. 20%-al nő. Ezen belül a legnagyobb arányban termesztett GMO növények, a szója (60%), a gyapot (21%), repce (16%), valamint a kukorica (11%).

Az Európai Unió először 2001/18/EK direktívában határozta meg a GMO növények előállításának és azok köztermesztésben való felhasználásának alapvető szabályait. Ez a rendelkezés az első közzététel óta számos módosításon esett át a tagországok által felvetett igényeknek megfelelően. Jelenleg a legfontosabb a 2003/553/EK irányelv, amely az együtt termesztendő növények, valamint az izolációs távolságok meghatározásának alapelveivel foglalkozik. Ennek alapján kell elkészíteni a hazai ún. koegzisztencia szabályozást is, mivel az EU 2004-ben 17 GMO kukorica fajta köztermesztésben való felhasználását engedélyezte, de ezek termesztésének szabályait az egyes tagországok maguk határozhatják meg.

Mézes Miklós: Génmódosított alapanyagok a takarmányozásban (korreferátum)

Az első generációs genetikailag módosított takarmánynövényeket biotikus (vírus, gomba, baktérium, rovar) illetve abiotikus (herbicide) rezisztencia kialakítása érdekében hozták létre.

A második generációs GM takarmánynövények kialakításának célja viszont egyrészt speciális anyagok termeltetése volt főképp ipari, de nem elhanyagolható mértékben takarmányozási célú felhasználásra. A GM növények biológiai kockázatokkal járnak, amelynek oka lehet anti-biotikum rezisztencia kialakulása, génmegszökés, valamint egyelőre nem pontosan meghatározott toxikus és allergén anyagok megjelenése a növényekben, így a takarmányokban is.

A GM alapanyagokat tartalmazó takarmányok detektálása nehéz, mert feltételezi a módosított genom, illetve a bevitelhez felhasznált vektor szekvencia ismeretét. Hasonlóképpen problematikus a GM alapanyagokat tartalmazó takarmányok kedvezőtlen hatásának pontos elemzése is, mert a rezisztencia vizsgálatok csak bizonyos patogén baktériumra illetve antibiotikumokra terjedtek és terjednek ki, a bélflórára gyakorolt hatás csak laboratóriumi rágcsővel végzett vizsgálatokon alapszik és csak a bélrezidens baktériumok bizonyos fajaira terjed ki. Nem ismert ugyanakkor a bendőflórára és faunára gyakorolt hatás, nem, vagy csak esetlegesen terjedtek ki a vizsgálatok az adott takarmány alapanyagot fogyasztó gazdasági állatfajokra illetve annak egyes korcsoportjaira. A gazdasági állatfajok illetve azok termékei esetében külön probléma, hogy az etetett takarmányok GM alapanyagoktól való mentességét a feldolgozó, illetve a végfelhasználó kérheti, de az állati terméken azt nem kötelező feltüntetni.

A takarmánynövényekkel kapcsolatosan olyan genetikai módosításokat hajtottak, illetve hajtanak végre, amelyek a takarmányok eltarthatóságát, az állati termék összetételét, illetve annak fogyasztói minőségét befolyásolhatják. Így például előállítottak nagy olajsav tartalmú, tehát nagyobb oxidatív stabilitású szóját; nagy ω -3 zsírsav tartalmú, tehát funkcionális ételmi-szer előállítására alkalmas lent; a szerves foszfor kiegészítők mennyiségének csökkentését lehetővé tevő nagy fitáz aktivitású szóját; az aminosav ellátást segítő megnövelt lizin-, metionin- és treonin tartalmú szóját és kukoricát; a bélflóra stabilitását javító, emiatt a nutritív antibiotikumok alternatívájaként is számításba vehető, nagy oligofruktán tartalmú szóját, valamint a termék (bőr, tojás) színét kedvező irányban befolyásoló nagy β -karotin tartalmú rizst.

A GM növények etetése során a módosított szekvenciák megjelenését az állati termékekben illetve az állati genomban az eddigi vizsgálatok nem bizonyították. Az etetési kísérletek során eddig észlelt patológiai elváltozások pontos mechanizmusa nem ismert, így a GM növények etetésével való direkt ok-okozati összefüggés nem bizonyított. A feltehető és részben bizonyított allergén hatások megfelelő takarmány előkészítési módszerekkel feltehetően csökkenthetők.

7.4.2. A BIZOTTSÁG RENDEZVÉNYEI

7.4.2.1. „*Képzőanyagok jelentősége a XXI. század állattenyésztésében*” 2005. november 8. (A konferencián elhangzott előadások teljes szövege, angol nyelvű összefoglalókkal, megjelent az *Állattenyésztés és Takarmányozás* c. szakfolyóiratban (2005. 5. 441–515.), illetve az előadások ábrái és fotói megtekinthetők az ATK honlapján (www.atk.hu).

A bizottság többéves hagyományának megfelelően ősszel mintegy 200 fő részvételével tudományos konferenciát rendezett, melyen megvitatta a „Képző eljárások jelentőségét a XXI. század állattenyésztésében” c. témát. 10 előadásban részletesen meg tárgyalásra került napjaink valamennyi képző eljárása, továbbá bemutatásra kerültek azok az eredmények, melyek ezen eljárásnak köszönhetik megszületésüket. Csaknem valamennyi állatfajra vonatkozóan láthattunk példákat. Az előadások alapján bizonyítottnak látszik, hogy ezek a módszerek napjaink kutatásában, az állattenyésztés előrehaladásában nélkülözhetetlen.

7.4.3. A BIZOTTSÁG RÉSZVÉTELE AZ MTA DOKTORA CÍM ELNYERÉSÉRE BENYÚJTOTT KÉRELMEK ELBÍRÁLÁSÁBAN

Az év folyamán egy (Romvári Róbert) kérelem érkezett be, melyeket a bizottság megtárgyalta és támogatólag továbbította az Osztály felé.

7.4.4. A BIZOTTSÁGHOZ TARTOZÓ MTA KÖZTESTÜLETI TAGOK ÉS A BIZOTTSÁG KAPCSOLATAI

A bizottsághoz tartozó köztestületi tagokkal a bizottság által rendezett tudományos konferenciák keretében tartjuk a kapcsolatot. A minden év őszén megrendezésre kerülő – az állattenyésztés valamely aktuális kérdésével foglalkozó – tudományos konferencia több száz szakember részvételével zajlik. A konferenciára a köztestületi tagok minden alkalommal meghívást kapnak.

7.4.5. A BIZOTTSÁGHOZ TARTOZÓ TUDOMÁNYÁG TERÜLETÉN 2005. ÉV FOLYAMÁN MEGJELENT KÖNYVEK

Tózsér J. – Altbäcker, V.: Új elektronikus újság: „Animal Welfare, etológia és tartástechnológia”.

7.5. ERDÉSZETI BIZOTTSÁG

Albizottságok: Erdőgazdálkodási Albizottság, Fatudományi Albizottság, Vadgazdálkodási Albizottság

7.5.1. BIZOTTSÁGI ÜLÉSEK

7.5.1.1. 2005. március 3.

Napirend

- Tájékoztatás az előző ülés óta történeteiről (Solymos Rezső elnök)
- Az erdő-, a vad- a környezetvédelmi és a fatudományi kutatások helyzete, értékelése és tervezett programja, állásfoglalás (Mátyás Csaba)
- Kell-e nekünk a kutatás? Ellentmondások, konfliktusok a 21. századi „tudás társadalom” építése során – az erdő-, a vad-, a fagazdasági és a környezetvédelmi kutatás támogatásában? (Solymos Rezső elnök). A téma, valamint a „Kutatás és fejlesztés a magyar felsőoktatási intézményekben” MTA anyag megvitatása;
- A VIII. Erdészeti Fórum témája, tervezett előadásai (Mátyás Csaba)
- A 2005. évi bizottsági munkaprogram véglegesítése: bizottsági ülések témakörei, nagyrendezvények, doktori cselekmények (Solymos Rezső elnök)
- Egyebek.

7.5.1.2. 2005. április 27.

Napirend

- Tájékoztatás az előző ülés óta történeteiről (Solymos Rezső elnök)
- Az erdészeti akadémiai fórum programjának véglegesítése (Mátyás Csaba);
- A júniusi összevont ülés (köztestületi tagok, EB tagok stb.) helye, napirendje, időpontja, és azoknak megtárgyalása (Solymos Rezső elnök)
- Az „akadémia doktora” címre pályázók számbavétele, a jelentkezések várható ideje és a témakörök Előadók: ERTI, NYME EMK és FMK illetékes vezetői, ill. albizottságok vezetői
- Egyebek.

7.5.1.3. 2005. június 16.

Napirend

- Erdészeti kutatások Európában és hazánkban (European Forestry Institute anyaga alapján Führer Ernő titkár);
- Az EB tevékenységének összefoglaló értékelése, köztestületi tagsággal kapcsolatos időszerű kérdések (Solymos Rezső elnök)
- Az EB albizottságainak munkája, a köztestületi tagok részvétele az albizottságok feladatainak teljesítésében (Albizottságok vezetői)
- Mit vár a gyakorlat az erdészeti kutatástól? (Klemencsics A., az FVM Erdészeti Főosztály vezetője)
- Az elsődleges fafeldolgozás igényei a kutatás iránt (Fekete Lajos vezérigazgató, FALCO RT Szombathely)
- Hozzászólások, vita, egyebek;

7.5.1.4. 2005. október 5.

Napirend

- Az EB új tagjainak megválasztása, köztestületi tagokkal kibővített ülésen, az MTA székházban (levezető: Horn Péter osztályelnök).
- Az MTA 2005 évi közgyűlése legfontosabb megállapításainak, valamint Vizi E. Szilveszter elnök beszédében foglaltak ismertetése (Mátyás Csaba)

7.5.1.5. 2005. október 27.

Napirend

- Erdészeti Bizottság tisztségviselőinek megválasztása a NyME tanácstermében, Sopronban (Solymos Rezső – Mátyás Csaba)
- Az Erdészeti Bizottság tevékenysége következő ciklusának vázlatos munkaterve ismertetése (Mátyás Csaba elnök)

7.1.5.6. 2005. december 5.

Napirend

- Bartha Dénes doktori cselekményének véleményezése, szavazás a támogatottságról (Mátyás Csaba elnök)
- Az EB albizottságainak véglegesítése (Mátyás Csaba elnök)

- Az EB 2006. évi munka- és üléstervének ismertetése és megvitatása (Mátyás Csaba elnök)
- Az új erdészeti tájbeosztás ismertetése és záró megvitatása (Bartha Dénes)
- Az ausztráliai IUFRO világkongresszus tapasztalatai és értékelése ((Mátyás Csaba elnök – Lakatos Ferenc)
- Egyebek.

7.5.2. NAGYRENDEZVÉNY

2005. május 17., Erdészeti Fórum – 2005.

„Klímaváltozás és az erdők” – az NKFP projekt eredményeinek bemutatása

- Az „Erdő-Klíma” projekt (Mátyás Csaba elnök)
- Új adatok és térképek a klímaváltozás trendjéről (Szalai Sándor – OMSz)
- Aszályosság és erdeink egészségi állapota (Csóka György – ERTI)
- A bükk és kocsánytalan tölgy tolerancia-határai, terepi vizsgálatok (Berki Imre – NyME)
- Az ÁESZ Erdővédelmi Hálózat (EVH) felvételi adatai és a klíma (Veperdi Géza – NyME)
- Zonális erdőállományok klímatis meghatározottsága (Mátyás Csaba)
- Nagylepke- fauna és klímaváltozás (Szentkirályi Ferenc MTA NövKI)
- Klímaváltozás és a tolerancia genetikai vonatkozásai (Mátyás Csaba)
- Szervesanyag-termelés, szénmérleg és klíma (Führer Ernő)
- Szervesanyag-lebomlás és klíma (Tóth J.A. – DE)
- A VAHAVA projekt (Láng István MTA)

7.5.3. A BIZOTTSÁG ÁLLÁSFOGLALÁSAI

Kell-e nekünk tudományos kutatás? – Vitaanyag

Az Erdészeti Bizottság Solymos Rezső elnök szerkesztésében készítette el az albizottságok által kidolgozott és megvitatott anyagát a tudományos kutatás helyzetéről a szakterületen.

Az Erdővagyongazdálkodási Munkabizottság 2005. végén részt vett az Országgyűlés Mezőgazdasági Bizottsága Erdészeti Albizottságának kérésére készített erdészeti támogatási csomag koordinálásában és egyeztetésében, véleményét kifejtette az albizottság ülésein. A Munkabizottság tagjainak anyagai megjelentek különböző kutatási jelentésekben így GOFOR EU által finanszírozott nemzetközi kutatásban.

A Faanyagtudományi Albizottság nemzetközi lombosfa feldolgozási konferenciát rendezett szeptember 6-án, Sopronban. A tizenkét előadás a feldolgozás elméleti alapjaival és a gyakorlati lehetőségekkel foglalkozott.

Szeptember 7-én, a Ligno Novum kiállítás és szakvásár keretében az Albizottság a faipari felsőoktatás és szakoktatás átalakításáról tárgyalt és javaslatokat tett a változtatásokra Takáts Péter vezetésével.

7.5.4. EMLÉKÜLÉSEK

2005. június 28.

Szontagh Pál DSc 80. születésnapja alkalmából rendezett tudományos ülés.

2005. október 27.

A Tudomány Napja alkalmából Széchenyi István Emléknapi

– Koszorúzás a Széchenyi Mauzóleumban Nagycenken.

Emlékbeszéd: Meskó Attila, az MTA főtitkár-helyettese

– 180. Emlékfa ültetés az Akadémiai erdőben, Sopronpusztán (levezető: Pléh Csaba, az MTA főtitkár-helyettese)

– Tudományos ülés az NYME Tanácsstermében elnök: Pléh Csaba, MTA főtitkár-h. „Nyelvében él a nemzet”

Előadások:

- A szaknyelv szerepe és fejlődése a tudományos életben és a gyakorlatban (Ritoók Zsigmond akadémikus)
- Az erdészeti szaknyelv kialakulása és helyes alkalmazása (Solymos Rezső akadémikus)
- A fatudomány szaknyelve (Molnár Sándor)
- A vadgazdálkodási szaknyelv (Faragó Sándor)
- A felsőoktatás szerepe és felelőssége a szaknyelv alkalmazása és ápolása terén (Mészáros Károly)

7.5.5. SZÉKFOGLALÓK, ALBIZOTTSÁGI RENDEZVÉNYEK, VITAÜLÉSEK

2005. február 23.

Székkfogaló előadás Mátyás Csaba az MTA levelező tagja

„Gének, ökoszisztémák, gazdálkodás: erdészet, paradigmaváltás után”

Bojkó Miklós MTA külső tagja székkfogalója: I. Külföldi meghívottaknál

Albizottsági/munkabizottsági rendezvények:

Az Erdővédelmi Munkabizottság rendszeresen részt vett az FVM által összehívott „Gyapjaslepke Munkabizottság” munkájában.

Önálló tematikus rendezvényt szervezett a Gyapjaslepke tömegszaporodása és kártétele témában több szervezet közreműködésében Huszárok-elő-pusztán 2005. november 12-én.

A *Faanyagtudományi Albizottság* június 11-i rendezvénye a faipari kutatás és fejlesztés kérdéseivel foglalkozott. Molnár Sándor ismertette az ERFA Regionális Tudás-

központ tevékenységét és a jelenlévők megvitatták a faanyagtudományi kutatómunka kiemelt céljait. A tanácskozáson Németh József ismertette az Albizottság állásfoglalását a biomassza energiahordozók ügyében.

Az Albizottság *nemzetközi lombosfa feldolgozási konferenciát* rendezett szeptember 6-án, Sopronban. A tizenkét előadás a feldolgozás elméleti alapjaival és a gyakorlati lehetőségekkel foglalkozott.

7.5.6. KÖZREMŰKÖDÉS AZ MTA DOKTORA CÍM ELNYERÉSÉBEN

Rédei Károly: Az akác (*Robinia pseudoacacia* L.) termesztés-fejlesztésének biológiai alapjai. A Bizottság véleménye: 100%-os támogatás.

Bartha Dénes: A magyarországi erdők természetességének vizsgálata". A Bizottság véleménye: 75,6%-os támogatás.

Tolvaj László doktori anyagát a Bizottság dec. 5-i ülésére terjesztette fel, az elnök felkérte Winkler András és Albert Levente professzorokat, hogy kérelmét a vonatkozó ügyrendnek megfelelően 2006. jan. 15-i határidővel véleményezzék.

7.5.7. A BIZOTTSÁG TÁRGYÉVI, LEGFONTOSABB, ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYE

Szakkönyv: Magyarország Erdészeti Tájai

Szerzők: Bartha D., Bidló A., Berki I., Király G., Koloszar J., Mátyás Cs., Vig P.; műszaki szerkesztő: Halász G.

Kiadja: Állami Erdészeti Szolgálat, Budapest

A kiadvány az MTA Erdészeti Bizottsága kezdeményezése és részvétele révén született meg 5 évi munka alapján. Indoka, hogy az erdőgazdálkodás feladatait meghatározó feltételek és igények mára jelentősen megváltoztak. A korábbiaknál nagyobb hangsúllyal szerepel a természeti környezet elemeinek, különösen a biodiverzitásnak a védelme. Másrészt a táj megítélése önmagában is változott: ma táj alatt a különböző tájhasználati módok olyan egységes ökológiai rendszerét értjük, amelynek szolgáltatásai és hatásai messze túlterjednek a közvetlen ökonómiai szempontokon. Újabb felismerés az is, hogy az ökológiai-termőhelyi feltételek korántsem állandóak, hanem időben változhatnak (pl. éghajlat, talajvízszint).

Az MTA Erdészeti Bizottság akkori elnökeként Mátyás Csaba a „zöld könyvek” felülvizsgálatát elsősorban az időközben összegyűlt nagy mennyiségű ökológiai és erdészeti kutatási eredményre és tapasztalatra, másrészt a geoinformatikai forradalomra támaszkodva kezdeményezte. Az informatika további térnyerése révén a termőhelyi feltételek korábbiaknál sokkal finomabb léptékű figyelembevétele valósulhat meg a tervezés és gazdálkodás napi gyakorlatában. Ehhez a táj szintjén is minél pontosabb leírásra van szükség. Ezt a célt szolgálja az ismertető, amely az ökoszisztéma szemléltető erdőgazdálkodás fontos segédeszközévé válhat.

7.5.8. KÜLFÖLDI MEGHÍVOTTAK ÉS A KÜLFÖLDI VENDÉGEK LÁTOGATÁSÁNAK EREDMÉNYE

2005. október 5.

Prof. Bojkó Miklós, az MTA külső tagja, (Ungvári Egyetem, Ukrajna)

Székkfoglaló előadás, címe: A Kárpát-medence erdőgazdálkodásának múltja, jelene és jövője.

7.5.9. UJ PERIODIKA INDÍTÁSA

Acta Silvatica & Lignaria Hungarica An International Journal In Forest, Wood And Environmental Sciences Volume 1 2005. Editor-in-Chief: Csaba Mátyás

Erdő-fa hasznosítás Magyarországon. A nemzeti erdővagyon minőségi fejlesztésének és bővítésének, valamint a fahasznosítás korszerűsítésének programja keretében végzett kutató munka eredményei. Szerkesztette Molnár Sándor DSc.

7.5.10. A BIZOTTSÁG TUDOMÁNYTERÜLETÉT ÉRINTŐ ÁTFOGÓ TÁVLTATI CÉLKITÚZÉSEK

(Mátyás Csaba elnök előterjesztése)

1. Műhely jellegű tevékenység, elemzések, döntéselőkészítés

- Aktuális tudományos kérdések megvitatása:* a javaslat szerint a műhelyvitákat az albizottságok, ad hoc bizottságok készítsék elő. Ennek megfelelően a bizottság kb. évente egyszer tárgyaljon egy-egy albizottsági témát, megfelelő előkészítés után. Ezzel a kapcsolat az albizottságokkal szervezettebbé válhat. Ide tartoznak az aktuális tudományos kérdések, pl. a hosszú távú kutatási bázisok fenntartása, technológiai fejlesztések sorsa stb.
- Elemzések:* kutatási prioritások, kutatási kapacitás kérdései („tudomány helyzete” kritikai elemzések folytatása), infrastruktúra-fejlesztés, európai uniós és regionális összehasonlítások stb.
- Tudományos területi integráció elősegítése:* problémaorientált kutatás lehetőségei, együttműködés határterületi tudományokkal, bizottságok közötti együttműködés javítása (pl. konzervációbiológia, ökológia területén).

2. Tudományszervezés, -politika

- A szellemi potenciál erősítése:* DSc. minősítések segítése, tudományos utánpótlás (PhD képzés) figyelemmel kísérése, köztestületi tagok bevonása a bizottság munkájába;
- Tudomány és ágazati politika kapcsolat fenntartása:* felkérésre elemzések, javaslatok készítése;

- c) *Tudomány és a gyakorlat kapcsolatának erősítése*: gyakorlati szakemberek bevonása az albizottsági munkába, nagyrendezvények, vitatülések szervezése. A bizottság üléseinek egy részét lehetőség szerint *kutatási helyszínen, terepen vagy üzemben* kívánatos tartani.
- d) *Publikációk, kiadványok* : az „Acta Silvatica et Ligniaria” szerkesztés támogatása, alkalmi kiadványok megjelentetése, a publikációs gyakorlat és az impact factor probléma kezelése.

3. Tudomány képviselő

- a) *Az MTA szervezetében*: Osztályon belül és osztályok között, valamint regionálisan a VEAB és STT testületeivel egyeztetés, párhuzamosság korlátozása, közös rendezvények (pl. Tud. Napja).
- b) *A civil társadalom felé*: együttműködés a TTIT tevékenységgel, nyílt rendezvények tartása (Tud. Napja megnyitása külső résztvevőknek), médialehetőségek kihasználása.

7.5.11. KITÜNTETÉSEK

Solymos Rezső, az MTA rendes tagja, a „Szülőföld Díszpolgára” c. kitüntetést kapta.

7.6. GYEPGAZDÁLKODÁSI BIZOTTSÁG

7.6.1. BIZOTTSÁGI ÜLÉSEK

7.6.1.1. 2005. február 17.

Ezen a bizottsági ülésen beszéltük meg az időszerű kérdéseket. Nagy G. bizottsági tag kérdésére, hogy a Gyepgazdálkodási Bizottság „közreműködőként”, vagy „támogatóként” segíti a MAE Gyepgazdálkodási Társaságát. A bizottsági elnök válasza: „Támogatóként”, ahogy abban korábban megállapodtunk. A Bizottság határozatban szögezte le, hogy a tavaszi rendezvényét – meghívásra – 2005.05. 19-én Nagyhorcsón, 20.-án Keszthelyen tartja, mert ezekre a napokra hívtak meg.

7.6.1.2. 2005. május 19. Nagyhorcsöki bemutató

Kádár Imre, az MTA doktora hívta meg a Bizottságot az MTA-TAKI kísérleti telepére, ahol 30 évet meghaladó szántóföldi műtrágyázási kísérlet mellett 8 fűfajjal beállított kísérlet az 5. évében van. A kérdés: a kísérlet sorsára vonatkozó javaslat. A rendkívül kellemetlen hideg, szeles, esős idő ellenére, érdeklődéssel figyeltük a kezelések eltérő hatását. Célszerűnek láttuk a kísérlet két szempont szerinti kiegészítését: az első kórtani vonatkozású (lisztharmat, rozsdá, penészedés mértéke), a második: az együttélés, egymásra-hatás (allelópáthia és konkurrencia) vizsgálata növényenként, műtrágya-adagokként. A bemutató utáni megbeszélés nagyon részletes és eredményes volt. A gondos és pontos tervek szerinti kivitelezett és értékelt sorozatot mindenki elismeréssel figyelte és mindnyájan várjuk az eredményt.

7.6.1.3. 2005. május 20. A keszthelyi rendezvény

Szabó Ferenc professzor, az MTA doktora, Szabó István professzor és Ivány Károly tanszékvezetők már május 19.-én délután fogadták a bizottsági tagokat. Elsőként megtekintettük a zalai Nagy láp keszthelyi részén lévő szarvasmarha-ridegtartási kísérletet, amely az 1970-es évek elején kezdődött. A lápi legelőn 10 szarvasmarha-fajtát tartanak.

Másnap, május 20.-án az Egyetem tanépületének tanácstermében zajlott az előadás-sorozat és annak vitája. A Bizottság elnöke köszöntötte a házigazdákat és vendégeket, különösen Balázs Ferenc professzort, aki 2005. június 9-én tölti be a 92. évét. Indokolt, hogy tanító mesterüknek köszönetet mondjanak tanácsaiért, tanításaiért és jókívánságaikat élőszóban adják el őszinte tisztelettel és szeretettel.

Tudományos előadások

Szabó István professzor „A Közép- és Délnyugat-Dunántúl gyepviszonyai” témakörben tartott színes tájékoztatást. A bemutatott tájegységek: Kelet-Zala, Őrség, Hetés, Göcsej, Külső-Somogy, Kis Balaton és a Balaton-medence gyepzeit, amelyek részben domboldali legelők, lankás kaszálók. Mély fekvésű mocsár- és láprétek. Fontosabb megállapításai:

- a lápok és láprétek kiszáradtak éghajlati és vízrendezési okok miatt,
- a nedves és közepes nedvességű rétek állapota romlott,
- a virágban gazdag hegy- és dombvidéki rétek pusztulnak (feltörés, erdősítés)
- a fogyó és elöregedő lakosság csökkenő létszáma miatt beszűkült a gyepek hasznosítása.

Ivány Károly tanszékvezető: A kedvezőtlen adottságú szántók fajgazdag gyepké alakítása fölveti a kérdést, hogy lesz-e megfelelő állatállomány a nagyobbodó gyepek hasznosítására? Szabó Ferenc professzor: Húsmarha-tartás lápi gyepen témában ismertette a lápi gyepen – ridegen – élő szarvasmarha fajtákat: magyar tarka, hereford, limousin, lincoln red, Aberdeen angus, red angus, shaver, blonde d'Aquitaine és charolais húsmarhák jelentik az állományt. Az FVM. „Bemutató Üzem” címet adományozott, hogy az állatokat rendszeresen bemutathassák. A változó évjáratok hatására, a lápi gyepen 3–4-szeres terméskülönbségek is előfordulnak. A három előadás után Darai Géza –FVM – főtanácsos, a Szakigazgatási Főosztály képviselőjében köszönetet mondott a részvétel lehetőségéért. Az államigazgatás igényli a tudomány eredményeit, amelyek új információkat biztosítanak. A tartalmas és színes előadásokhoz többen hozzászóltak (Csedő Károly, Nagy Géza, Szűcsné Péter Judit), elsőként: a költséges telepítés pazarlás, ha nincs hasznosító állat. Kissé szokatlan, hogy –rendelet szerint – csak július második felében kaszálható először a gyep, bár június második felétől nincs fészkelő madár és a széna csökkent értékű lesz.

Sáringér Gyula, az MTA rendes tagja eredményesnek mondta a vitaülést, mert az alkalmas az egyeztetésre, kiegészítésre, némelykor a tisztázásra. Ezért bátorítja a Bizottságot vitaülések rendszeres szervezésére.

Vinczeffy Imre bizottsági elnök köszönetet mondott a vendéglátóknak, az előadóknak, hozzászólóknak, javaslattevőknek. A sok vélemény a kérdések fontosságát, időszerűségét jelzi, egyben az előadások érdekességét is igazolja. A résztvevők figyelme, a hozzászólásokban nyilvánult meg.

7.6.1.4. 2005. július 11. Tudományos ülés Békéscsábon

Orosz Ildikó, a II. Rákóczi Ferenc Főiskola elnöke megnyitójában köszöntötte a résztvevőket, ismertette a Főiskola történetét, tevékenységét és eredményes tanácskozást kívánt.

Csizmár Béla agrármérnök, a Járási Közigazgatási Hivatal elnöke megköszönte, hogy a Magyar Tudományos Akadémia Gyepgazdálkodási Bizottsága elfogadta a meghívást és készséggel áll rendelkezésre a helyi gyepgazdálkodás javításában. Vidéken kevés a szántó, sok a legelő, kevés az ismerettel rendelkező szakember. Reményét fejezte ki, hogy a tudományos előadások és viták elősegítik a legelők kezelési és hasznosítási módjainak megismerését és kedvezően hatnak a vidék lakosainak gyarapodására.

Németh Tamás akadémikus, az MTA Agrártudományok Osztályának alelnöke a „Gyep – Talaj” című előadásával nyitotta meg a tudományos tanácskozást. A termés-

szeti tényezők változása szerint változik a növényzet is. A legfontosabb talaji tényezőkre (típus, kötöttség, szellőzés, humusztartalom, mikrobiológiai tevékenység) hívta föl a figyelmet, mert azok befolyásolják a gyökerezési mélységet (egyben a szárazságtűrést is) és a pillangósok N-kötését. Várallyay György akadémikus: „A gyeptermetés- és környezetvédő funkciói” című előadását élénk figyelemmel hallgatta a nagyszámu közönség. A fenti két főtenező kedvező kapcsolata a terület jó állapotát jelenti. Az éghajlati tényezők közül a hőmérséklet és csapadék játszik fontos szerepet. A természeti tényezők igénylik a körültekintő termelési megoldásokat, amelyek akkor a legjobbak, ha az előbbiekre épülnek. Nagy Géza professzor „Néhány fűfaj fejlődési vizsgálata” c. rövid előadása érdekes eredményről számolt be, amelynek ismerete hasznos a sok fajból álló gyepeknél és a fajok magkeverékeinek összeállításánál.

Mihók Sándor professzor „A hucul ló és tenyésztése Turjaremetén” előadása időszerű, mert Kárpátalján kedvelik a kissé lassú, de állandóan dolgozó lovat. Nábrádi András és Jávor András professzorok: „A mezőgazdaság versenyképességének javítása Kárpátalján” előadás a legfontosabb kérdésekre hívta föl a figyelmet. A jól szerkesztett táblázatok kiegészítették az előadást. Vinczeffy Imre, bizottsági elnökként megköszönte a bizalmat, amellyel meghívták, az előadóknak a logikusan ismertetett anyagot, majd röviden néhány kiegészítőt említett (mézelő, gyógyító, ízesítő növények szárai élnek a gyepeken, a legeléssel járó mozgás életszükséglete az állatnak, az elhullatott ürülék javítja a gyeptermetőképességét) amelyek gazdaságossá teszik a sok utódot nevelő legelő jószágot.

A legelők szemléje: sok a gyomos, kevés a tiszta legelő. A Vereckei hágón lévő legelő mintaszerű igen gazdag növényzettel és gondos hasznosítással. A legelők után Beregszász, Munkács történelmi értékeit tekinthettük meg, több várát, várromot, történelmi emléket, természeti ritkaságot kerestünk fel, amelyek felejthetetlenekké tették tanulmányutunkat.

A külhoni rendezvényeket támogatta:

Apáczai Közalapítvány, Földművelésügyi Minisztérium, Debreceni Egyetem ATC

A tanulmányutak szervezője: Jávor András professzor, DE ATC tudományos elnökhelyettes

7.6.2. A TUDOMÁNYTERÜLET LEGFONTOSABB EREDMÉNYEI

Dér Ferenc a holland ADVANTA Fűnemesítő Vállalat hazai nemesített fűmagok termesztésének irányítója.

Ivány Károly: *Festuca rubra* „Tomaj 2.” bejelentett fajta elismerése 2005-ben várható

Janowszky János: Szarvasi 1 Energia fű, elismert fajtája. EU szabadalmat kapott 2004 évben.

Kárpáti László: Lehetőségek és eredmények a Nemzeti Parkok legelőin.

Nagy Géza társszerzőkkel 2 poszterrel szerepelt az EGF XX. Konferenciáján (Svájc, 06.21–24)

Szabó Ferenc: Az EU Állattenyésztési Szövetség tagjaként koordinátora 3 ország (Cseh, Magyar, Szlovák) Húsmarha Szövetségeknél.

Szűcs István: Elhagyott hegyvidéki gyepek és szántók kezelési lehetőségei

Szűcsné Péter Judit: Erdős legelő fokozatos kialakítása. Az első telepítések sikeresek.

Vinczeffy Imre: 59 év kutatási eredményeinek – kellő selejtezés utáni fokozatos feldolgozása.

Jávor András professzor a szakmai tevékenységéért 2004-ben Újhelyi Imre díjat kapott.

7.7. KERTÉSZETI BIZOTTSÁG

Albizottságok: Dísznövénytermesztési Albizottság, Gyógynövénytermesztési Albizottság, Gyümölcsstermesztési Albizottság, Szőlészeti és Borászati Albizottság, Tájépítészeti Albizottság, Zöldségtermesztési Albizottság

7.7.1. BIZOTTSÁGI ÜLÉSEK

7.7.1.1. 2005. március 10.

Helye: Budapesti Corvinus Egyetem TTKT Elnöki Tanácssterem (1118.Bp. Villányi út 29–43.)

Napirend

A magyar agrárkutatások helyzete és jövője hazánk EU tagsága tükrében
Előadó: Borsos János tanszékvezető egyetemi tanár

Lefolytatott viták:

Az európai uniós csatlakozással az agrár-innováció tekintetében is versenyhelyzet alakult ki, és alapvetően a versenyképesség fogja eldönteni az agrárkutatás sorsát.

Magyarországnak az Európai Unión belül is érdeke fenntartani egy olyan agrárgazdaságot, amely alkalmas:

- a kedvező mezőgazdasági adottságok kihasználására professzionális körülmények között,
- a különféle vidéki térségek gazdasági, társadalmi és ökológiai adottságainak fenntartására
- új termelési eljárások meghonosítására
- olyan agrár-ipari logisztikai rendszer működtetésére, amely képes az alapvető értékeket a legjobb piaci helyzetbe hozni,
- mindezt megalapozza az agrár-innovációs rendszer, amely egyik oldalon a gazdaság prosperitását szolgálja, a másik oldalon pedig vidékfejlesztő elem, beépülve annak gazdasági, társadalmi és kulturális vonulatába.

Az intézményi hálózat szervezési elveinek kialakítása során újra rendezni kell:

- az ágazati és térségi kutatóbázisok elhelyezkedését, ezek kapcsolatrendszerét,
- fontos az egyetemek, a főiskolák és főhivatású kutatóbázisok új viszonyrendszerének felépítése.

Kiút a magyar agrárium számára:

- ha beépül az európai vonulatokba, az Európai Kutatási Térségbe,
- meg kell fogalmazzuk témáinkat a pályázati zsargonoknak megfelelően,

- a forráselosztásnál az agrárinnováció sajátosságait érvényesíteni és képviselni kell, az agrárutatásokat szinkronba kell hozni a vidékpolitikával,
- meg kell fogalmazni azt az agrárinnovációs stratégiát, amelynek ki kell harcolnia a helyét a tudomány- és technológiapolitikában.

A kutatásfejlesztés és a technológiai innováció hosszútávú koncepcióját nézve fő cél:

- a magyar mezőgazdaság fenntartható fejlődésének előmozdítása,
- vállalkozások versenyképességének növelése,
- munkahelyek létrehozása és
- a régiók kutatási és innovációs lehetőségeinek kiaknázása.

7.7.1.2. 2005. november 3.

Helye: Budapesti Corvinus Egyetem TTKT Elnöki Tanácsterem (1118.Bp. Villányi út 29–43.)

Napirend

1. Szervezeti kérdések.

- Az albizottságok elnökeinek megválasztása

Újjonnan választott albizottsági elnökök:

Dísznövénytermesztési Albizottság: Schmidt Gábor

Zöldségtermesztési Albizottság: Zatykó Ferenc

Gyógynövénytermesztési albizottság: Bernáth Jenő

Gyümölcstermesztési Albizottság: Soltész Miklós

Szőlőtermesztési Albizottság: Kállai Miklós

Tájépítészeti Albizottság: Balogh Istvánné, Ormos Ilona

- A Kertészeti Bizottság üléseire az állandóan meghívottak megválasztása:

A Bizottság jelenlévő tagjai a Kertészeti Bizottság meghívott tagjainak az alábbi személyeket választotta meg:

Gerendás Károly

FVM

Inántsy Ferenc

Újfehértói Gyüm. Kut. Int.

Dénes Ferenc

Fertődi Gyüm. Kut. Int.

Kocsis László

Veszprémi Egyetem, Keszthely

Máthé Ákos

Nyugat-magyarországi Egyetem

Varga István

Károly Róbert Főiskola

Kapitány József

Fűszerpaprika Kutató Kht Kalocsa

Bitsánszky János

ZKI Rt Kecskemét

Neszmélyi Károly

OMMI Budapest

Botos Ernő

Szőlészeti Borászati Kut. Int. Kecskemét

Lévay Péter

Kecskeméti Főiskola

Csikai Miklós

Magyar Agrárkamara

Z. Kiss László

BCE Kertészettudományi Kar

Nagy József

BCE Kertészettudományi Kar

Harz Zoltán

FVM

- A Kertészeti Bizottság akadémikus tagjai: Balázs Sándor, Cselőtei László és Tomcsányi Pál.
- A Bizottság doktori képviselői: Soltész Miklós és Tóth Magdolna

2. Állásfoglalás Tóth Magdolna és Sárdi Éva MTA doktori cím elnyeréséért pályázók tudományos habitusáról:

A pályázókat titkos szavazással a jelenlévő bizottsági tagok egyhangúlag, 100,0%-os szavazat aránnyal javasolták.

7.7.1.3. 2005. október 24., Kertészeti Bizottság újraválasztása

Helye: Budapesti Corvinus Egyetem TTKT Elnöki Tanácsterem.

A választás eredménye a 17. oldalon látható.

7.7.2. RENDEZVÉNYEK

7.7.2.1. Nagyrendezvények:

Entz Ferenc akadémikus születésének 200. évfordulója alkalmából rendezett emlékülés

Ideje: 2005. december 8.

Helye: MTA Székház, Díszterem.

Napirend

- Az emlékülést üdvözli és megnyitja Balázs Sándor akadémikus
- Kertészet, kertészek, környezetgazdálkodás a polgárosodó Magyarországon.
Előadó: Glatz Ferenc akadémikus
- Entz Ferenc életműve a kertészeti tudomány és szaktanácsadás megalapozásában
Előadó: Tóth Magdolna egyetemi tanár dékán
- Kert és kertészet az emberiség szolgálatában
Előadó: Papp János egyetemi tanár
- Entz Ferenc szobrának koszorúzása

Lippay János – Ormos Imre – Vas Károly Tudományos ülészek

Ideje: 2005. október 19-21.

Helye: Budapesti Corvinus Egyetem TTKT Elnöki Tanácssterem.

Napirend

- A XXI. század stratégiái
Előadó: Mészáros Tamás rektor
- A gombakutatás és termesztés helyzete
Előadó: Balázs Sándor akadémikus
- Élelmiszertudomány kutatási irányok az európai uniós prioritások tükrében
Előadó: Farkas József egyetemi tanár
- Tájérazvezési aktualitások
Előadó: Csemez Attila egyetemi tanár
- Szekció ülések

7.7.2.2. Rendezvények:

Vízhiány a homokhátságon (táj, termesztés, gazdaság, társadalom)

Ideje: 2005. február 17.

Helye: Kecskeméti Főiskola Kertészeti Főiskolai Kara.

Napirend

- Homokhátság, táj, termelés
Előadó: Cselőtei László akadémikus
- Mezőgazdaság, környezet és víz. A szatymazi példa.
Előadó: Somogyi György tudományos főmunkatárs
- Víz és termelés
Előadó: Nagy István tudományos munkatárs
- Homokhátság, mint a modern integrált vidékfejlesztés lehetséges tere
Előadó: Kovács András Donát tudományos munkatárs
- Hozzászólások

7.7.3. KÖZREMŰKÖDÉS A DOKTORI CÍM ELNYERÉSÉBEN

Bizottsági állásfoglalás Tóth Magdolna és Sárdi Éva MTA doktori cím elnyeréséért pályázók tudományos habitusáról:

7.7.3.1. Tóth Magdolna

2005-ben a „*Malus* genotípusok pomológiai és genetikai értékelése” címmel értekezést nyújtott be az MTA doktora cím elnyerésére. A Jelölt 1974-ben szerzett kertészmérnöki oklevelet. 1983-ban védte meg „*Új almafajták termesztési és áruértéke*” című kandidátusi értekezését. 1999-ben habilitált. 2000-ben egyetemi tanárnak nevezték ki. 2003-tól a BCE Kertészettudományi Karának dékánja és a Gyümölcsstermő Növények Tanszék vezetője.

A Kertészeti Bizottság 2005. november 3-án véleményezte Tóth Magdolna MTA doktora cím elnyerése iránt benyújtott kérelmét és tudományos habitusát. Az elmúlt három évtizedben sokoldalú tudományos munkásságot fejtett ki. A gyümölcsészet kiemelkedő tudású képviselője, a hazai pomológusok munkásságának továbbfejlesztője. A különböző *Malus* genotípusok pomológiai és genetikai vizsgálatával kapcsolatos kutatási eredményei nemzetközi szinten elismertek. Gyümölcsstermesztési tevékenységének eredményeit állami elismerésre bejelentett 6 fajtajelölt fémjelzi. A Kárpát medencében fellelhető 127 *Malus* genotípus pomológiai vizsgálatát is elvégezte. A fokozatszerzés óta 223 tudományos publikációt jelentetett meg. Alapismertségi értékszámja 32,8. A Jelölt nevéhez fűződik a pomológia és a gyümölcsstermesztés diszciplínák egyetemi tananyagainak kidolgozása. A Kertészeti Bizottság véleménye szerint Tóth Magdolna tudományos habitusa megfelel az Akadémia doktorával szemben támasztott követelményeknek. A Bizottság 7 szavazati jogú tagja 3 pontot adott, amely az elérhető maximális pontszám 100%-a. Az értékelés alapján a Kertészeti Bizottság javasolja Tóth Magdolna doktori cím iránti kérelmének támogatását.

7.7.3.2. Sárdi Éva

tudományos főmunkatárs 2005-ben kérelmet nyújtott be, hogy „*A növények betegségellenállósága és az endogén transzmetilezési folyamatok kapcsolata*” című értekezésével az MTA Doktora cím elnyerésére. A pályázó 1973-ban szerzett okleveles vegyészmérnöki diplomát. 1994-ben szerezte meg a mezőgazdasági tudomány kandidátusa fokozatot. Közel három évtizede végez magas szintű egyetemi oktatói és kutatói tevékenységet.

A Kertészeti Bizottság 2005. november 3-án véleményezte Sárdi Éva doktori cím elnyerése iránti kérelmét és tudományos habitusát. Kezdetben a zöldség- és gyümölcsfajták beltartalmi mutatóinak öröklődés vizsgálatát végezte. Több mint két évtizeddel ezelőtt kezdte el a genotípus és a stressztolerancia közötti összefüggések biokémiai hátterének az endogén vegyületek analízisével történő tanulmányozását, az analitikai módszerek adaptálását és azok fejlesztését, a stressz-válaszreakciók biokémiai hátterével kapcsolatban az endogén metilezési-dimetilezési folyamatok vizsgálatát. Kutatási tevékenységében a fás- és lágyszárú kertészeti növényeken egyaránt vizsgálta az abio-

tikus- és biotikus stresszhatásokkal szembeni védekezés nyomonkövethetőséget. Tudományos közleményeinek száma a kandidátusi fokozat megszerzését követően 142, kumulatív impaktfaktora 17,476, alapismertségi értékszám 25,4.

A Kertészeti Bizottság értékelése szerint Sárdi Éva tudományos habitusa megfelel az MTA Agrártudományok Osztálya által támasztott követelményeknek. A Bizottság 7 szavazati jogú tagja 3 ponttal értékelte a tudományos habitust, amely az elérhető maximális pontszáma 100%-a. Az értékelés alapján a Kertészeti Bizottság javasolja Sárdi Éva doktori cím iránti kérelmének támogatását.

7.7.4. A TUDOMÁNYTERÜLET TÁRGYÉVI LEGFONTOSABB EREDMÉNYEI

7.7.4.1. *Fajtanemesítés területén elért eredmények:*

Saját nemesítésű és honosított gyümölcs (pl. rezisztens almafajták, nagy termőképességű ill. intenzív termesztési viszonyokra alkalmas málna-, feketeribizske-, szilva-meggy-, kajszifajták, alanyfajta), zöldség (pl. támrendszeres termesztésre alkalmas paprikahibridek), dísznövény (egynyáriak, rózsafajták, fásszárú növényfaj újdonságok) és gyógynövényfajták (pl. morfinmentes mák) teljesítményvizsgálata, bejelentése, állami elismerése és EU-szabadalmaztatása terén eredmények születtek.

7.7.4.2. *Az alap kutatás területén elért eredmények:*

Bővültek a génbanki gyűjtemények a gyógynövények és a gyümölcstermő növények vonatkozásában.

7.7.4.2. *A termesztéstechnológia fejlesztése terén elért eredmények:*

Folytatódtak a zárt rendszerű máktermesztés alapfeltételét képező korszerű, hazai fejlesztés eredményeként kialakított vegyszeres gyomirtási technológia kísérletek.

Zöldtető építésére alkalmas taxonok és közegek vizsgálatának eredményeképpen sikerült az extenzív körülményekre alkalmas telepítési eljárásokat találni.

Alkalmazásra kerültek a nagyüzemi földlabdás palántanevelésben alkalmazható új gyökérrögzítő közegek receptjei, valamint új trágyázás-technológiai eljárások.

7.7.5. ÚJ TUDOMÁNYOS KÖNYVEK

Bernáth, J., Zámboriné, Németh.É. (2005): Cultivation (Chapter 5). in Chamomile. Taylor and Francis, Boca Raton-London-New York-Singapore.

Terbe, I., Hodossi, S., Kovács, A. (2005): Zöldségtermesztés termesztő-berendezésekben. Mezőgazda Kiadó. Budapest

Nagy, J. (2005): A sárga- és görögdinnye Szaktudás Kiadó. Budapest

7.7.6. KITÜNTETÉSEK

Bernáth Jenő – Magyar Köztársaság Tisztikeresztje kitüntetés
Csemez Attila – Magyar Köztársasági Érdemrend tisztikeresztje
Cselőtei László – Hazám Díj

7.7.7. KAPCSOLATOK KÜLFÖLDI KUTATÁSI ÉS OKTATÁSI INTÉZMÉNYEKSEL

A Bizottság tagjai az alábbi külföldi kutató és oktató intézetekkel tartottak munkakapcsolatot.

ICMAP (International Council of Medicinal and Aromatic Plants) Közép-Európai Régió

Technische Universität Berlin

Technische Universität Wien

Universität für Bodenkultur, Wien

University of York

Katholieke Universiteit Leuven

Politecnico di Torino

Universität der Künste Berlin

University of Bristol

The Bard Graduate Center for Studies in the Decorative Arts, Design, and Culture

7.7.8. A BIZOTTSÁG TUDOMÁNYTERÜLETÉT ÉRINTŐ ÁTFOGÓ TÁVLATI CÉLKITŰZÉSEK

Legfontosabb célkitűzés a kertészeti ágazat kutatási stratégiájának kidolgozása, amelyek biztosítják közel 150.000 kertészettel foglalkozó család hosszú távú megélhetését, és vezető szerepének megőrzését a Kárpát medencében.

Környezetkímélő technológiák biológiai, ökológiai és termesztési alapjainak összehangolt fejlesztése. Az integrált termesztés szervezeti kereteinek korszerűsítése. Biológiai védekezés elterjesztése. Készenléti technológiai változatok kidolgozása az extrém időjárási hatások megelőzésére és mérséklésére.

A hungarikum értékű gyümölcsök és gyümölcsstermékek versenyképességének növelése.

Kertészeti szakmai nyelv fejlesztése és szakkifejezések egységes használatának kialakítása.

A kertészeti szaktanácsadás rendszerének fejlesztése és kiépítése, az információs adatbázis létrehozása. Együttműködés a kertészet területén működő EU konform egyesületekkel és szövetkezetekkel, munkájuknak támogatása, a TÉSZ-ek szerepének erősítése.

Az elmúlt 3 évben a Kertészeti Bizottság a tisztségviselők irányításával 10 nagyrendezvényt 24 rendezvényt és a termesztők részére 74 bemutató tartott. Ezek keretében, tudományos ülés formájában megemlékezett több neves kertészeti tudós születésének

és halálának évfordulójáról, így: Rozsnyai Józseféről, Maliga Páléről. Porpáczy Aladárról, Ormos Imréről, Entz Ferencéről, Szilágyi Kálmánról és Domokos Jánosról. Az élők közül megemlékeztünk Gyúró Ferencről, Balázs Sándorról, Diófási Lajosról, Zilai Jánosról, Zatykó Józsefről és Kollányi Lászlóról.

Két nagy kutatási témakörben, a Kertészeti Hungarikumok (Magyarország az ezredfordulón – Stratégiai tanulmányok a Magyar Tudományos Akadémián, II. Az agrárium helyzete és jövője) valamint a VAHAVA programban szervezte a Bizottság munkáját.

A vezetőség több állásfoglalást készített a kormányintézkedésekkel összefüggésben, így pl. a kertészeti kutató intézetek tervezett összevonásával és további működtetésével kapcsolatosan.

5 doktori címre pályázó tudományos értékelésében működött közre a Bizottság, ezek közül Hrotkó Károly, Zámboriné Németh Éva és Schmidt Gábor sikeresen megvédte disszertációját, míg Tóth Magdolna és Sárdi Éva védelme folyamatban van.

A Kertészeti Bizottság alapvetően teljesítette szakbizottsági feladatait. Képviselte a kertészeti köztestületi tagságot a Magyar Tudományos Akadémia, az országos hatáskörű állami szervek és a szakmai szervezetek felé. Évente 3–4 ülésen tárgyalta a Bizottság az időszerű tudománypolitikai, ágazatfejlesztési és felsőoktatási témákat. Két alkalommal foglalkozott a kertészeti kutatások helyzetével, rámutatva, hogy hiányzik a nemzeti fejlesztési tervet megalapozó kutatási stratégia. A kertészeti ágazatok többségében nem tervszerű kutatás-fejlesztési tevékenység, pedig tartamkísérletek nélkül az ágazat műszaki és technológiai fejlesztése nem lehetséges. A kertészeti kutatóhelyek leépültek, helyzetük folyamatosan bizonytalan.

A Kertészeti Bizottság két alkalommal foglalt állást a volt Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem budai karai integrációjával kapcsolatban, amely hozzájárult ahhoz, hogy tevékenységük a korábbi bizonytalanságot követően konszolidálódott.

A Bizottság áttekintette a kertészeti tudományos minősítés helyzetét és megállapította, hogy a PhD-képzés területén megnyugtató a kutatói utánpótlás helyzete, de az akadémiai doktori cím megszerzése terén további erőfeszítések szükségesek, különösen a szőlészeti és borászati ágazatban jelentős lemaradás. Az elmúlt három évben 5 fő nyerte el a Bizottság tudományterületén az MTA Doktora címet.

A Kertészeti Bizottság a VAHAVA kutatási programban közreműködött a globális klímaváltozás lehetséges következményei elleni felkészülés feladatainak meghatározásában.

Rendszeresen, összesen 12 alkalommal megtartottuk a köztestülethez tartozó tudósok jubileumi megemlékezését a kutatóhelyekkel és felsőoktatási intézményekkel közös szervezésben. Kiemelkedő tevékenységet végző köztestületi tagok közül előterjesztésünkre ketten részesültek akadémiai elismerésben. Két nemzetközi tudományos szimpózium megszervezésében vettünk részt.

A hazai kertészeti tudomány megalapozójának Entz Ferenc akadémikus születésének 200. évfordulója alkalmából emlékülést tartottunk a Magyar Tudományos Akadémián, amely a hazai kertész társadalom kiemelkedő rendezvénye volt.

7.8. MEZŐGAZDASÁGI BIOTECHNOLÓGIAI BIZOTTSÁG

7.8.1. BIZOTTSÁGI ÜLÉSEK

7.8.1.1. 2005. május 16.

Napirend

1) Bizottságunkat több tag képviselte (többen tartottak előadást) az Osztrák–Magyar Akció Alapítvány rendezvényén, melynek célja volt áttekinteni az alapítvány által támogatott, osztrák – magyar kutató csoportok együttműködésével megvalósuló biotechnológiai kutatásokat és bemutatni a legújabb eredményeket (helyszín és időpont: MBK Gödöllő, 2005.06.16)

2) Látogatás az MBK-ban

Állásfoglalások:

1) újbóli találkozó kezdeményezése bizottságunk elnöke és az Agrártudományok Osztálya és Biológiai Osztály elnökei között

2) az egyeztetésre feltétlenül szükség van, hogy bizottságunk helyzete végre rendeződjön és betölthesse szerepét

3) a tagságnak az a véleménye, hogy egyedül az Agrártudományok Osztályához kellene tartozni a jövőben

4) a bizottság elnökét felkérték, hogy személyes konzultációk keretében készítse elő, hogy 2006-tól az Agrártudományok Osztályához kapcsolják a bizottságot

5) Barnabás Beáta elnök és Dudits Dénes (a bizottság új elnöke) közösen járjanak el az ügyben

6) a változástól a bizottság tagjai azt várják/remélik, hogy a bizottsághoz tartozó ügyek intézése leegyszerűsödik, és könnyebbé válik (habitusvizsgálat, állásfoglalás doktori ügyekben, stb.) és ezáltal a bizottság munkája hatékonyabbá tehető.

7.8.1.2. 2005. december 12.

Napirend

1) A bizottság újjáalakulása és a bizottsági tisztségviselők megválasztása

Hosszú egyeztetés után sem sikerült elérni, hogy megfelelő létszám mellett lehessen lebonyolítani a bizottság újjáalakulásával, és a tisztségviselők megválasztásával kapcsolatos választást. Barnabás Beáta, a bizottság elnöke ezért úgy döntött, hogy január elején kerül sor a bizottság ülésére.

7.8.1.3. 2006. január 25.

Napirend

- 1) A bizottság újjáalakulása és a bizottsági tisztségviselők (elnök és titkár) megválasztása

(helyszín: MTA székháza, 2006.01.25.)

elnök: Dudits Dénes akadémikus

titkár: Cseh Sándor MTA doktora

Dudits akadémikus úr, a bizottság új elnöke tájékoztatást adott arról, hogy az Agrártudományok Osztálya befogadta bizottságunkat, így annak osztályközi státusza megszűnt. Ezután felkérte a bizottságot egy új doktori követelményrendszer kidolgozására.

7.8.2. RENDEZVÉNYEK:

1. Az MTA Mezőgazdasági Biotechnológiai Bizottsága és a Barabás Zoltán Biotechnológiai Egyesület közös rendezvénye (helyszín és időpont: Budapest, MTA Székház, 2005.03.16.)

A rendezvényen az alábbi előadás hangzott el:

Prof. Richard H. Phipps (University of Reading): „Biotech crops: A review of safety of milk, meat and eggs derived from livestock receiving GM feed ingredients”

2. Az Osztrák–Magyar Akció Alapítvány rendezvénye

(helyszín és időpont: MBK Gödöllő, 2005.06.16)

A rendezvény célja volt rövid áttekintést adni az alapítvány által támogatott, osztrák és magyar kutatók együttműködésével megvalósuló biotechnológiai kutatásokról és bemutatni az eredményeket. A konferenciát Solti László akadémikus, bizottságunk tagja vezette.

7.9. MEZŐGAZDASÁGI VÍZGAZDÁLKODÁSI BIZOTTSÁG

7.9.1. BIZOTTSÁGI ÜLÉSEK

7.9.1.1. 2005. Február 17. Kecskemét

Napirend

Homokhátság problematikája

Bevezető előadás: Homokhátság, táj, termelés – Cselőtei László

Előadások: Mezőgazdaság, környezet és víz. A szatymazi példa– Somogyi György
Víz és termelés – Nagy István

Homokhátság, mint a modern, integrált vidékfejlesztés lehetséges tere – Kovács András Donát, Kiss Attila:

Vita:

A három felkért hozzászóló öntözés okozta terméshibákról, a falvak jövőjéről beszélt. Elemezték a szerves anyag gazdálkodás, a kiegészítő növények és az állattartás szerepét. Aláhúzták a probléma heterogén jellegét. A dísznövénytermesztés helyzetének ismertetése során a zöldfelület gazdálkodást mutatták be, és részletesen említették az EU csatlakozásról, amit túlzott optimizmus kísér, de lehetőség nyílik a zöldterületek rendbehozatalára. A növényfelvétel nő, ami kihat a közterületekre és a lakossági zöldterületekre is. Érdekességként azt ismertették, hogy az öntözővíz ára csökkent, és a mezofita és xerofita növények arányának változásait mutatták be. Részletesen kitértek az agroökopotenciálra, említve a pázsitok vízigényét. Ha az előkerteket rendben tartják, a víz ára csökkenhet, ugyanis a 'parasztkerti' növények szinte öntözés nélkül termeszthetők. Végezetül a szabadföldi dísznövénytermesztés gazdasági lehetőségeiről szóltak (szárazvirág, vetőmag, faiskola)

A hozzászólások során olyan vélemény hangzott el, hogy a kiindulási pontnak az innovatív gondolkodásnak kell lennie, kiemelve a felsőoktatást. Röviden ismertetésre került az Európa II. terv, amelyben a biomassza, a víz (a Homokhátság vízzel való ellátása) és a tároláslogisztika is szerepet kap. Fontos a termelők integrációja, az intézményi háttér felállítása (sok lehetőség van, de sietni kell).

Probléma, hogy sokan szaktudás nélkül kívánnak termelőeszközöket hatékonyan működtetni. Kérdéses a gabona túlsúlyának csökkenthetősége. Például a mustár helyzete bizonytalan, a tritikálé versenyhelyzetben van a takarmánybúzával (az intervenció nem a minőséget támogatja, 2004-ben sok a tavaszi árpa), a borsó és a szója helyzete rossz, míg a biotermesztés nem képes tömegárut előállítani.

A Duna-Tisza közének vízpótlása 1996-ban 51 milliárd Ft-ba került volna, ez csak az alaphálózat. Ezért fontos a takarékos vízgazdálkodás.

Vízhiányos területnek a Homokhátságot jelölték ki. Ezzel kapcsolatban 3 munkabizottság is alakult. Javaslat történt, hogy a Homokhátság kerüljön a Nemzeti Fejlesztési

Hivatalhoz (ez 2007-ben induló pályázatokat jelent). A Homokhátság bekerült a 12 legjobb projektbe, de a további sorsáról a kabinet még nem döntött. Jelentős tevékenységi terület a vízviisszatartás, a természetvédelem fejlesztése, a visszatározás, a tanyás települések helyzete és a bizonyos helyeken való vízpótlás (főművekből, csak ahol a drága víz megtérül). Vitás, hogy az egyensúly hogyan állhat helyre, kell-e mégis pótlás, mi legyen a mintegy 100.000 engedély nélküli kút sorsa, legyenek-e legalizálva, van-e elvándorlás a Homokhátságról. A problémákat növeli, hogy a térségben 3 régió, 4 megye, 4 VIZIG van, ami mind az együttes fellépés ellen szól. Egy programiroda felállítása lenne szükséges.

Már léteznek 60 éves adatsorok, amelyek pontosabb számításokat tesznek lehetővé. Romlik a vízmérleg: a zombék eltűnik, a városokban a lefolyás növekszik, a készlet csökken, így a Homokhátságon, ha nem lesz víz odavezetés, akkor elvándorlás lesz. Ez már környezetvédelmi kérdés is. A munkaerő megtartásához szükséges termelés ma már csak intenzív termelés lehet.

A homoktakaró talajtanilag azért változatos, mert a közeli talajvíz miatt a homokban réti és lápréti folyamatok, valamint a sós talajvíz esetén a szikesedési folyamatok eredményeként változatos talajféleségek mozaikja is jellemző. A képet tarkítja, hogy a helyenként finomabb szemcseösszetételű folyóvízi üledékek képezik a vékony lepelhomokfelszín alatti talajréteget. A kiszáradó homoki réteken a csernozjomosodás csernozjom jellegű talajokat is eredményezett. A talajtani sokféleség élőhelyi sokféleségét a Kiskunsági Nemzeti Park védett területei szemléltetik botanikai és zoológiai értékekkel. A Nemzeti Park nemcsak az élőhelyi értékeket védi, hanem a táj kultúrtörténeti értékeit is (tájházak, gulyák, ménesek stb.). A Homokháton a vízhiány a mezőgazdálkodás egyik fő tényezője, de a hidrológia viszonyok azok, amelyek a táj sokszínű arculatát kialakították. Ezért annak fenntartása érdekében a hidrológiai viszonyok megőrzése a legfontosabb.

Az életfeltételek biztosítása szükséges. A lehetséges túlélési módra Izrael a példa. Az engedély nélküli kutak legalizálására Portugáliában is volt példa, ahol 50.000 kutat legalizáltak.

Több hazai példa is említésre került, amikor a szakmailag helytelen módszerek alkalmazása rossz eredményekhez vezetett, pedig a Homokhátság esetében a probléma egyik kiindulópontja az éghajlat változékonysága, illetve változása.

Az elhangzott javaslatok, illetve problémák összefoglalása:

- a foglalkoztatás lehetősége
- a helyi emberek és intézmények feladatai
- a víz hatékonyabb felhasználása
- a víz odavitele
- az ország vízmérlege
- a tanya szerepe megmarad vagy csökken.

7.9.1.2. 2005. április 26.

Napirend

Cselőtei László: Az öntözés története

Kiss Ibolya: Rizs – árasztó öntözés

Jolánkai Márton: Szántóföldi növények öntözése

Horváth Ákos: Öntözési mód – öntözési technika

Orlóczi István: Vízkészlet-gazdálkodás (Öntözővíz, öntözött terület)

7.9.1.3. 2005. április 27.

Napirend

A Homokhátság

Alföldi László: A vízgazdálkodás jelenének, jövőjének kérdőjelei

Soltész Miklós: Az alföldi gyümölcsstermesztés helyzete

Schweitzer Ferenc: A Duna medrének változásai

Pálfai Imre: A belvíz és aszály a Homokhátságon

7.9.1.4. 2005. október 18.

Napirend

A Mezőgazdasági Vízgazdálkodási Bizottság újraválasztása

Németh Tamás: Az Osztály tevékenysége, tervek

Ligetvári Ferenc: A Bizottság hároméves tevékenysége

Választás

Tisztségviselők választása

7.9.1.5. 2005. december 14.

Napirend

A talajnedvesség

Rajkai Kálmán: A talajnedvesség-tartalom és annak információtartalma

Fodor Nándor: Alternatív talajnedvesség-mérők

Hagyó Andrea: Az erdő és a nyiladék talajnedvesség viszonyai

Az előadás nagy érdeklődést és pozitív reakciókat váltott ki. Ennek oka az, hogy a talajnedvességmérés és monitorozás egyre fontosabb kérdéssé válik.

Az előadásban a címnek megfelelően a talajnedvesség mérésének módjáról (nedvességmérési módszerek, műszerek: elsősorban a korszerű elektromos talajnedvességmérők) és az

általuk begyűjthető adatok típusáról (időben és térben, azaz a talajszelvény rétegeire, egy ponton és annak kiterjeszhetőségéről) volt szó. Ezt követően a mért talajnedvességtartalom idősorok információ tartalmáról, azaz a nedvességtartalom változásának jelentéséről. A változásból ugyanis a talajvíztranszport folyamatának irányára és sebességére lehet következtetni. Ennek lehetséges megoldásai kerültek bemutatásra különböző esettanulmányok példáján (homoki és hegyvidéki erdők talajain mért nedvességtartalom dinamikából az erdők vízforgalmának, azon belül is az ET-nak a számítása). Ezen kívül megvitatásra került a mezőgazdasági tábla vízforgalmának leírása a vegetációs időszakban mért talajnedvesség profil idősorral és annak kapacitív típusú és determinisztikus modellezésével.

A felkért hozzászólók az erdő talajnedvességviszonyait, illetve a talajnedvességmérő műszereket ismertették. Az első hozzászólás két vizsgálatot ismertetett. Az első célja egy természetközeli erdőgazdálkodási mód vizsgálata volt, azaz a száraló vágás hatásának vizsgálata. A mérések alapján a talajnedvesség-tartalom az erdő alatt szignifikánsan kisebb volt minden mérési időpontban (a 2002-es évben), főleg a szárazabb időszakokban. Az állomány alatt az átlag talajnedvesség-tartalom 12–23% volt, a lékben 25–30%. A lék szélén átmeneti zóna volt elkülöníthető. A növényzet átlagborítása 2002-ben kb. 10%-os volt. A kis és nagy lék között nem volt szignifikáns különbség egyik mérési időpontban sem. A lék, a lék széle és az állomány átlag értékei hasonlóak voltak, a lékmérettől függetlenül. Ami különbözött, az a térbeli mintázat, a kis lékben a lék közepétől az állomány felé haladva folytonosan csökken, a nagy lékben heterogénebb. A másik vizsgálat célja egy tölgyes és egy mellette található legelő vízgazdálkodásának összehasonlítása egy mátrai mintaterületen. Az AET és a víz fluxus között értékbeli különbség és időbeli eltolódás van. A felsőbb réteg fluxusa gyorsabban követi az evapotranszpirációt, mint az alsóbb réteg.

Két 'alternatív' talajnedvességmérő szondát mutattunk be. A kapacitív elven működő un. ECH2O műszer (adatgyűjtő + érzékelők) az ára miatt jelent alternatívát az elterjedt TDR elven működő szondákhoz képest. Bár mérései pontossága és hőmérséklet-érzékenysége megegyezik a TDR szondákéval ára mindössze 8-ad része azokénak. Az ECH2O rendszer további előnye, hogy adatgyűjtője a nedvességérzékelőkön túl minden olyan típusú szondát képes fogadni, amely meteorológiai állomáshoz nélkülözhetetlen. A másik un. DPHP (Dual Probe Heat Pulse) szonda, új fejlesztés. Működési elve alapján tekinthető 'alternatívának'; amely a talaj hőkapacitásának nedvességtartalom-függésén alapszik. Igen pontos mérésekre képes. Elméletileg, és az első tesztek szerint gyakorlatilag sincs se hőmérséklet-, se só-függése. Igen érzékeny adatgyűjtőt igényel, ezért ára viszont hasonló a TDR rendszerekéhez. A kérdések és a hozzászólások egyaránt a bemutatott anyag aktualitását, fontosságát és hasznosságát emelték ki és a kérdések mind az öntözési, mind a vízszabályozási használhatóságot célozták.

7.9.2. NAGYRENDEZVÉNY

Mezőgazdasági Vízgazdálkodási Tudományos Nap

Ideje: 2005. október 12.

Rendező felek: HUCID Bizottság és a Mezőgazdasági Vízgazdálkodási Bizottság

- Előadások: Cselőtei László: Az öntözés fejlesztése
Várallyay György: Talajtan és vízgazdálkodás
Szalai Sándor: Öntözés és éghajlat
Fehér Ferenc: Belvízrendezés
Várady László: Akvakultúra és vízgazdálkodás

7.9.3. KÖZREMŰKÖDÉS AZ MTA DOKTORA CÍM ELNYERÉSÉBEN

A bizottság tagjai egyénileg vettek részt bírálóként vagy bizottság tagjaiként a doktori cselekményekben.

7.9.4. KÜLFÖLDI MEGHÍVOTTAK ÉS A KÜLFÖLDI VENDÉGEK

A HUCID megalakulásának 50 éves évfordulója emlékére tartott emlékülésen (amelyhez csatlakozott a Mezőgazdasági Vízgazdálkodási Tudományos Nap) több külföldi meghívott vett részt

7.9.5. ÚTIBESZÁMOLÓ AZ ICID 21. EURÓPAI REGIONÁLIS KONFERENCIÁJÁRÓL

A konferenciára Ligetvári Ferenc utazott. A rendezvény 2005. május 13–19-én zajlott le, helyszíne Frankfurt am Oder és Slubice volt.

Az ICID (International commission on Irrigation and Drainage) 21. konferenciáját a német és a lengyel tagszervezet együtt tartotta. A konferencia előtt, 14–15-én tartották „Az öntözésirányítás átalakítása az átmeneti gazdaságú országokban” című projekt megbeszélését. Ebben tíz országot finanszíroznak, a többi önkéntes lehet. Magyarország jelenleg a 11. a sorban, de úgy tűnik, hogy egy-két ország kiesik alacsonyabb szintű munkavégzése miatt, így hazánk szinte biztosan a helyükre tud kerülni. Két napon át az országok beszámolóit zajlottak, végül további javaslatokat fogalmaztunk meg. (Magyarország – a HAKI révén – készített beszámolót.) Ez a megbeszélés a lengyelországi Slubice-ben zajlott, míg az ezt követő konferencia már a németországi Frankfurtban. Történelmi érdekesség, hogy régebben Slubice Frankfurtnak az elővárosa volt, gyakorlatilag csak az Odera választja el őket. az itt átívelő híd jelentős autós és gyalogos forgalmat bonyolít le napjainkban.

A konferencia 5 témakört érintett:

- vízkészlet-gazdálkodás
- Árvizek
- Öntözés és csatornázás
- Aszály és az aszály menedzselése
- Integrált víz- és földgazdálkodás

Szalai Sándor úrral közösen tartott előadásunk címe: „Internet based advisory system for economically and ecologically optimal irrigation” volt. Az érdeklődésre jellemző,

hogy felkértek bennünket az előadás cikk formájában történő megjelentetésére, az ICID Irrigation and Drainage Journalban.

Az ICID konferenciák nagyon drága összejövetelek a kétnyelvű tanácskozások és magas szintű szolgáltatások miatt.

Szalai Sándor: ICID ülés, Peking

Az ICID évente tartja Végrehajtó Bizottsági üléseit, míg konferenciát minden három évben szervez. (ICID: International Committee on Irrigation and Drainage, egy világszerte elterjedt, indiai központú szervezet.) Sok munkacsoportot működtet. Valamennyi tevékenységét hazánk nem tudja átfogni, ezért csak néhányban képviseljük magunkat.

A rendezvény sok érdekes információval szolgált, ezek közül az alábbiakat emelném ki:

- az IADWS WG-ben a meglazult kapcsolatok szorosabbá váltak
- több országról kaptunk információt, ahol eddig kevés kapcsolattal rendelkezünk
- lehetőség nyílik újabb kapcsolatok kiépítésére

7.9.6. KITÜNTETÉSEK, ELISMERÉSEK

Ligetvári Ferenc elnök úr a Magyar Mérnöki Kamarától a 'Környezetvédelmi Felsőoktatásáért' oklevelet kapta.

7.9.7. A BIZOTTSÁG TUDOMÁNYTERÜLETÉT ÉRINTŐ ÁTFOGÓ TÁVLATI CÉLKITŰZÉSEK:

- a. A 2005-ben elkezdett Mezőgazdasági Vízgazdálkodási Tudományos Napok folytatása. Ez a minden évben egy alkalommal megrendezésre kerülő, egynapos rendezvény a címhez kötődően egy-egy témát jár körbe, több bizottsággal együtt, a Bizottság és a témák interdiszciplinaritásának megfelelően.
- b. A Bizottsághoz tartozó publikációs tevékenység erősítése. A más bizottságokkal tartott együttes ülésekről eddig is egy kis füzetet adtunk ki, ami egyfelől a résztvevők számára lehetővé teszi az előadások könnyebb jegyzetelését, részletesebb megőrzését, illetve másfelől a részt nem vevők számára is eljuttatja az alapismereteket.
- c. Rendezvény a Víz Világnapjához kapcsolódóan

7.9.8. EGYEBEK

A 2006-os terveink szerint folytatjuk a Mezőgazdasági Vízgazdálkodási Tudományos Nap rendezvénysorozatát, illetve nemcsak az MTA többi bizottságával működünk együtt, hanem a külföldi hasonló szervezetekkel is kapcsolatokat próbálunk meg felvenni.

7.10. NÖVÉNYNEMESÍTÉSI BIZOTTSÁG

7.10.1. BIZOTTSÁGI ÜLÉSEK

7.10.1.1. 2005. április 18.

Napirend

1. Láng László MTA doktori pályázatának értékelése:
2. A Bizottság szakmai munkájának értékelése, szervezetének, összetételének, megújításának lehetőségei
3. A XI. Növénynemelési Tudományos Napok értékelése
4. Egyebek

ad 1. Láng László, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa „*A diverzitás mértéke és értékelése a búzatermesztésben és a -nemesítésben*” címmel nyújtott be disszertációt az MTA doktora cím elnyerésére 2005. január 31-én. A Növénynemelési Bizottság 2005. április 18-án megtartott ülésén foglalt állást a pályázó habitusáról.

Láng László az MTA doktora cím eléréséhez gondosan előkészített pályázati anyagot nyújtott be. Megfelelő, magas színvonalú kutatásokat folytatott és jelenleg is folytat, eredményeit széles körben publikálta, tudományterületét eredeti tudományos eredményekkel gyarapította, amelyekkel jelentős mértékben hozzájárult a tudomány fejlődéséhez. Ezenkívül, több agrár karon oktat graduális és posztgraduális szinten. Külföldi és hazai vendégkutatók sorát képezte és képezi ki az általa művelt speciális tudományra. Mindezekon kívül sikeres búzanemesítő. Kutatási eredményeinek gyakorlati alkalmazását bizonyítja, hogy társnemesítője 56 államilag elismert őszi búza és 6 őszi durum búza fajtának, valamint 31 szolgálati szabadalom társfeltalálója. Fajtaikat sikerrel termesztik Magyarországon és külföldön is.

A bizottság jelenlévő akadémikus és doktor tagjai (12 fő) titkos szavazással foglalt állást a pályázó, Láng László habitusáról.

A pályázó a megszerezhető pontok 100%-át nyerte el.

Az előterjesztések, a vita és a szavazás eredménye alapján a Növénynemelési Bizottság Láng László jelölt habitusát minden vonatkozásban alkalmasnak ítélte az MTA doktori cím elnyerésére, és javasolja az MTA Agrártudományok Osztályának, hogy a pályázó disszertációját támogatólag terjessze az MTA Doktori Tanácsa elé.

ad 2. A Növénynemelési Bizottság, korábbi tevékenységét is figyelembe véve, nagyon komolyan igyekszik ellátni a tudósképzésben, az Akadémia által meghatározott feladatát, elsősorban az MTA doktori cselekmények előkészítését az Agrártudományok Osztálya felé. Bizottságunk alapvető feladatának tekinti a szakterületünkön elért tudományos teljesítmények megítélését, a „tudományok doktora”, mai elnevezése sze-

rint az MTA doktora cím elérésére pályázó tudósok tudományos munkásságának, habitusának, nemesítői és feltalálói valamint iskolateremtő tevékenységének megvizsgálását, és mértékadó javaslattételt a megtisztelő és magas rangú cím odaítélésére. Ezt a munkát Bizottságunk lelkiismeretesen végzi és csupán az utóbbi 5 évben 5 új, növénynemesítő MTA doktorral gazdagította az MTA tudósainak sorát.

A PhD és a szakmérnök képzésben is élenjáró munka folyt, elsősorban a Szent István Egyetem és a Corvinus Egyetem Növénynemesítési Tanszékeiben, együttműködésben a nagy növénynemesítő intézetekkel (Szeged, Martonvásár), tudományos iskolák és doktori iskolák keretében.

A tudománypolitikai tevékenységünk keretében szinte folyamatosan vizsgáltuk a magyar növénynemesítés eredményeit, a nemesítési kutatások anyagi és erkölcsi elismerésének lehetőségeit, a fajtaminősítés és fajtaoltalom anyagi terhének és előnyeinek mérlegét, és a magyar növénynemesítés életben maradásának lehetőségeit.

ad 3. A Növénynemesítési Tudományos Napok, napjainkra már nagyon komoly, hagyományörző kongresszusnak számít. A plenáris ülésen elhangzó, az egész nemesítő társadalmunkat érintő eredmények és problémák felvetése, a népszerű szekció ülések és a számos poszter bemutatása jelzi, hogy a kongresszusunk megérett a nemzetközi szintérré lépésre is. Az idei kongresszust, különösen gazdagította a poszter szekció, amely méltán nemzetközivé tette a rendezvényt. A legértékesebb nemesítőket elismerő díjak méltatása még ünnepélyesebbé tette rendezvényünket.

7.10.1.2. 2005. december 9.

Napirend

1. A XII. Növénynemesítési Tudományos Napok megrendezésével kapcsolatos elvi döntések: (Plenáris ülés témája, Fleischmann díjasok laudációja, rendező szervezetek, támogatók, feladatok megosztása, Nemzetközi szekció)
2. A Doktori Tanács levele Lazányi András doktori pályázatával és védésével kapcsolatban
3. Egyebek

ad 1. A Növénynemesítési Bizottság vezetőségének javaslatára a XII. NNTN megrendezésére a legalkalmasabb időpont 2006. március 7. és 8. Az MTA Mezőgazdasági Kutató Intézete, Martonvásár vállalja a rendezéssel kapcsolatos teendőket és finanszírozás megszervezését, valamint kiküldi a felhívásokat, meghívókat, és a Bizottság vezetőségével együtt összeállítja a programot. A kiadvány szerkesztését és kiadását is vállalja.

Bedő Zoltán igazgató felhatalmazta Veisz Ottót a szervezéssel és a programmal kapcsolatosan, hogy képviselje az intézetet.

Veisz Ottó: Az intézetet a rendezvény szervezését vállalta a finanszírozást nem, de megtesz mindent a kongresszus költségeinek előteremtésére. Már az első jelentkezések

beérkeztek, az előadások és poszterek összefoglalóinak beérkezési határideje Január 10. A termeket március 7–8-ra már előjegyezték. Pléh Csaba akadémikus támogatja a rendezvényt. A 2. napon 8 magyar 8 koreai, genomikával kapcsolatos előadás is lesz, így a rendezvény nemzetközi jelleggel erősödik. Szponzorokat fognak szerezni és mecénatura pályázatot is adnak be. A kiadványban a szponzoroknak meg kell jelenüniük, és a műszerkiállító cégnek kell hely. A kiadványból kb. 300 db kell. A büfé és az ebéd vonatkozásában még nem történt érdemi intézkedés. Itt, az Akadémián legyen az ellátás a kongresszus problémamentes lebonyolítása érdekében.

A Bizottság elfogadta, hogy a rendező szervek köre továbbra se változzon, és a Növény-nemesítési Bizottság vezető szerepe mellett vegyen részt a szervezésben a MAE Központi Genetikai Szakosztálya, az OMMI, az MNE is.

A plenáris ülés témái:

Egységes vélemény alakult ki a Bizottságban, hogy a kertészeti kutatások pozitív eredményeit kellene a hallgatóság elé tárni. Széchenyi konzorciumi pályázat is volt az egészség-növényekkel kapcsolatosan. Ez még napirenden van, és szorosan kapcsolódik a kertészeti kutatásokkal. A témát a Bizottság elfogadta és Porpáczy Aladár alelnököt kérte fel a plenáris ülés ünnepi előadásának megtartására.

A bizottság ellenszavazat nélkül elfogadta, hogy 1 plenáris előadás legyen a kertészeti növényekről, „A kertészeti növények nemesítésének eredményei és problémái” címmel, és az előadó Porpáczy Aladár legyen.

ad 2. Lazányi András doktori pályázatát hatodszor tárgyaljuk. A bizottság a benyújtáskor befogadta, és nem adta át a biológusoknak. Már a Doktori Tanácsnál is volt az ügy. Bálint Andor, Heszky László és Kertész Zoltán voltak a kijelölt bírálók, de Heszky László visszavonta a bírálatát. Szerinte ez a mű nem érdemli meg a doktori fokozatot. *(Ebben az ügyben Heszky professzor levelet írt a Doktori Tanácsnak, amire a Tanács megadta a választ. Ezeket a leveleket a Bizottság titkára felolvasta, és a Bizottság tudomásul vette)* Az eljárás ilyenkor az, hogy ha a bíráló nemmel szavaz, vagy visszavonja a véleményét, akkor új bírálót kell kijelölni. Belea Adonisz, pótopponens elvállalta és elkészítette a bírálatot. A védelem tehát lefolytatható. A bizottság jelenleg megvan. A Doktori Tanács aggodódik amiatt, hogy betegség esetén nem lesz védelem, ezért új tagokat kell kooptálni.

A Doktori Tanács kéri az osztályelnököt, hogy mivel az eredetileg kijelölt tagok közül Belea Adonisz tagból bíráló lett, ezért két doktort és egy kandidátust kellene javasolni kiegészítésként.

Két önkéntes tag és egy póttag jelentkezését kértük. Németh János, Kováts Zoltán és Simonné Kiss Ibolya önként jelentkeztek bíráló bizottsági tagként. A Jelölteket a bizottság egyhangúan megszavazta.

ad 3. Egyebek

A Génbank tevékenységet folytató Tápiószéle Agrobotanikai Intézet visszakerült az OMMI-hoz. Ezt az MNE vezetőségi ülésén az OMMI hivatalos képviselője tényként bejelentette. A Bizottságunk köteles erről véleményt alkotni.

A Rio-i Biodiverzitási Egyezmény után a Magyar Kormány egy Nemzeti Biodiverzitási Program kialakítását vállalta. Az agrobiodiverzitást a FAO-nak osztották ki. 2003-ban Magyarország is csatlakozott a FAO egyezményhez. Az irányító terület 2006-ban alakul meg Spanyolországban. 1996-ban volt a lipcei világtalálkozó. A Minisztérium ekkor indította a génmegőrzési pályázati rendszert. Ebben, 2003-ban 44 kutatóhely, 102 000 tétellel vett részt. Ez nem EU konform, ezért az FVM leállította a támogatást. 2004-ben nagyon kis támogatást kaptak. Ha nincs program, akkor nincs koordináló intézményre sem szükség. A Főosztály szerint ez megmásíthatatlan döntés, az Intézményt az OMMI-hoz csatolják.

Az intézet most csatlakozott a FAO egyezményhez, tehát nemzeti programot kell működtetni és a nemzeti gyűjteményhez hozzáférhetőséget kell biztosítani. 75 000 unikális tétel van, amihez hozzá kellene férni, mert a magyar nemesítők így jutnak hozzá külföldi anyagokhoz. Más országokban koordináló testületek vannak. Ez nem csak Tápiószele problémája. Az OMMI is lehet koordináló, de az érdemi végrehajtó munka hogyan egyeztethető össze ezzel?

A Bizottság javasolta, hogy a Bizottság elnöke aláírhat egy feljegyzést, amelyben kéri a minisztert a döntése felülvizsgálatára. Ezt az MNE elnöke, a Termékτανács elnöke is aláírja. A Termékτανács elnöke fogja koordinálni a feljegyzés előkészítését. A javaslatot a bizottság 100%-os igen szavazattal elfogadta.

7.10.2. RENDEZVÉNYEK, ELŐADÁSOK NAGYRENDEZVÉNYEK

2005. március 3–4.-én került megrendezésre a XI. Növénynemesítési Tudományos Napok kongresszus az MTA székházában. A rendezvény mottója a növénynemesítési stratégiák az ezredfordulón és a nemesítés eredményeink felhasználása volt. A Bizottságunkon kívül a konferencia rendezésében a Magyar Növénynemesítők Egyesülete, az Országos Mezőgazdasági Minősítő Intézet és a MAE Központi Genetika Szakosztálya vett részt.

Az elnöki megnyitón Horn Péter akadémikus, az Agrártudományok Osztálya elnöke és Marton István FVM főosztályvezető köszöntötte a kongresszust, és értékelte a növénynemesítők szerepét a tudományban és a magyar gazdaságban. Kongresszusunk népszerűségét jelzi, hogy mintegy 400 szakember képviselte a nemesítő társadalmunkat.

A plenáris előadások témái:

- Kertész Z.: Növénynemesítési stratégiák az ezredfordulón
- Hullán T.: Hazai nemesítés eredményeinek felhasználása a gyakorlatban
- A plenáris ülésen, már a hagyományoknak megfelelően, a legújabb Fleischmann Díjjal kitüntetett nemesítő kollégák (Hajdú Edit szőlőnemesítő, Pálvölgyi László napraforgó nemesítő és Zatykó Lajos paprikanemesítő) alkotó munkásságát ismertette Matuz János, a Magyar Növénynemesítők Egyesületének elnökhelyettese.

A konferencián, 10 szekcióban 56 előadás hangzott el, 105 poszteren mutatták be a kollégák a legújabb eredményeiket. Különös hangulatot adott a rendezvényünknek, hogy a MAE Genetikai Szakosztályának vezetői speciális poszter-szekciót rendeztek,

ahol válogatott poszterek szerzői lehetőséget kaptak eredményeik előadás-szerű kommentálására is. Az előadások és poszterek összefoglalóit tartalmazó kiadványunk a konferencia napjától kezdve került terjesztésre a résztvevők és intézményeik körében, 400 példányban.

7.10.3. EGYÉB RENDEZVÉNYEK

Bizottságunk, a Magyar Növénynevelők Egyesületével közös szervezésben, 2005. júniusában rendezte a hagyományos Nemesítői Vándorgyűlést. Az idei vándorgyűlés házigazdája az Agrobotanikai Intézet volt. A baráti hangulatú környezet kiváló alkalmat adott a nemesítő társadalom felszabadult együttlétére, és az intézet különleges tevékenységének megismerésére. A vendéglátó vezető kutatók ismertették a sokrétű kutatást a génbanki tevékenység szépségeiről, értékeiről és különleges világáról.

A Növénynevelők Egyesülete nevében, Balla László elnök és Kertész Zoltán a Nemesítési Bizottság elnöke kitüntetésekkel adta át a 70 évet megérett és idősebb nemesítő kollégáknak. A kitüntetett kiváló szakembereknek további alkotó éveket és jó egészséget kívántak az ünneplők.

7.10.4. MTA DOKTORI ELŐTERJESZTÉSEK, VÉDÉSEK

2005-ben bizottságunk csupán egyetlen újonnan benyújtott, de rendkívül értékes doktori pályázatot tárgyalt (Láng László pályázata), és 1 sajnálatosan elhúzódozó pályázat (Lazányi András munkája) sikeres befejezésén fáradozik a mai napig. Bizottságunk viszont büszkén konstataálta Pauk János kollégánk különlegesen sikeres doktori védését, és bizakodva néz a nemesítő kollégák jövőbeni pályázataira elé.

Láng László, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa „*A diverzitás mértéke és értékelése a búzatermesztésben és a -nemesítésben*” címmel disszertációt nyújtott be az MTA doktora cím elnyerésére 2005. január 31-én.

Növénynevelési Bizottság 2005. április 18-án megtartott ülésén foglalt állást a pályázó habitusáról.

Az előterjesztők és a bizottsági vita alapján Láng László tudományos tevékenységét a Bizottság az alábbiakban értékelte:

- Láng László agrármérnök, jelenleg az MTA Mezőgazdasági Kutatóintézetének tudományos osztályvezetője Martonvásáron. Szakterülete a kalászos gabonák nemesítése. 27 éve kutató, a mezőgazdasági tudományok kandidátusa fokozatot 14 éve szerezte meg. Hat, agrártudományokkal foglalkozó tudományos testület aktív tagja, a miénk is, így közénk tartozónak ítéljük.
- Tudományos közleményeivel 10,9 impakt faktort szerzett. Egyéb publikációi révén 14,3 értékszámot gyűjtött. A tudományos fokozat megszerzése óta pozitív hivatkozásainak száma 82. Fajtaival és szabadalmaival további 12,4 fejlesztési értékszámot mondhat magáénak, így jelöltünk messzemenően teljesítette az Osztály elvárásait.

Összefoglalóan, Láng László szakterületének kiváló művelője, a búza nemesítésének mind a gyakorlatát, mind az elméletét illetően. Számos, jelentős területen termesztett fajta nemesítésében meghatározó módon részt vett, az új vizsgálati módszereket, statisztikai eljárásokat sikeresen adaptálta, eredményeit széles körben publikálta. A dolgozatában összefoglalt eredményei messzemenően megfelelnek az MTA Doktora cím elnyerésére vonatkozó követelményeknek.

A bizottság jelenlévő akadémikus és doktor tagjai (12 fő) titkos szavazással foglaltak állást Láng László habitusáról. A pályázó a megszerezhető pontok 100%-át nyerte el.

Az előterjesztések, a vita és a szavazás eredménye alapján a Növénynevelési Bizottság Láng László jelöltet alkalmasnak ítéli az MTA Doktora cím elnyerésére, és javasolja az MTA Agrártudományok Osztályának, hogy a pályázó disszertációját támogatólag terjessze az MTA Doktori Tanácsa elé.

Lazányi András professzor „*Növénynevelés a poligének indukált amplifikációja segítségével*” címmel 2001. december 28-án disszertációt nyújtott be az MTA doktora cím elnyerésére az MTA Doktori Tanácsához.

A jelölt doktori kérelmét 2002-ben tárgyaltuk először. Akkor a Bizottságunk befogadta a cselekményt, de nem javasolta a folytatását, nemlegesen terjesztettük fel az Osztály felé. A Bizottság egyúttal a jelölt életművének elismerésül a doktori fokozattal egyenrangú kompenzációt javasolt. Az osztályelnök felkérte bizottságunkat, hogy vizsgálja felül a pályázatot, így az ügy 2003-ban újból napirendre került. Ekkor ismét nem volt a Bizottságnak értékelő döntése. Horn Péter osztályelnökhöz írt felterjesztésünkben életmű díjra javasoltuk. Lazányi András doktori cselekményét a Növénynevelési Bizottság 2004. december 14-én ismételten megvitatta. Az ülésen 9 akadémikus illetve doktor volt jelen, így Bizottságunk szavazatképes volt. Az előterjesztő Bócsa Iván akadémikus és Bálint Andor doktor jelen voltak, és szóbeli előterjesztésüket írásban is megadták a Bizottság titkárának.

A pozitív előterjesztések, vélemények és a vitában résztvevők támogató megjegyzései alapján a bizottság jelenlévő akadémikus és doktor tagjai (9 fő) titkos szavazással foglaltak állást a jelölt habitusáról

A pályázó az elérhető pontszám 77,8%-át nyerte el.

Az előterjesztések, a vita, valamint a szavazás eredménye alapján a Bizottság javasolta az MTA Agrártudományok Osztályának, hogy a pályázó értekezését támogatólag terjessze az MTA Doktori Tanácsa elé.

Pauk János doktori védésére 2005. május 11-én került sor, ahol a tőle megszokott eleganciával adta elő legújabb tudományos eredményeit. A bírálók és a Bíráló Bizottság egyértelműen alkalmasnak tartotta a jelölt disszertációját és tudományos eredményeit az MTA Doktora cím odaítélésére.

Pauk János valóban elismerésre méltó új tudományos eredményeket ért el.

- A Világon elsőként állított elő kettőzött haploid tritikálé növényeket
- A gyakorlati növénynevelésbe integrálható portoktenyésztési eljárást dolgozott ki, amellyel doubled haploid fajtákat állított elő
- Elsőként állított elő transzgenikus magyar búzát, amelynek agronómiai értékei a kontrolléval azonosak

- Elméleti kutatásait képes volt a gyakorlatban is alkalmazni, amivel hozzájárult a magyar gabona ágazat sikeréhez.

7.10.5. LEGFONTOSABB, ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK

Az új évezred a nemesítő társadalom kutatási filozófiájában is áttörést hozott. A hagyományos nemesítési eljárások mellett egyre inkább alkalmaznunk kell az alapkutatások (genomika, genetikai transzformáció, molekuláris markerezés) eredményeit. A nemesítő intézmények nagy része, különösen a nagy nemesítő műhelyek képesek befogadni és a nemesítői munkában használni ezeket a módszereket, több esetben már rutinszerűen is. A 2005-ben folyó vagy lezárt doktori cselekmények szépen találják a hagyományos nemesítés és a molekuláris nemesítés tudományos hátterét.

Az alábbiakban felsorolunk néhány új eredményt, amelyek bizonyára előreviszik a tudományt általában is.

- Számítógépes rendszer kidolgozása a nemesítési anyagok adatainak hatékonyabb kezelésére, a szelekciós döntések objektívebb megalapozására, amely az optimális keresztezési kombinációk kiválasztását teszi lehetővé, és információt nyújt a létrehozandó genotípusok várható genetikai szerkezetéről is.
- A magyar fajtagazdagság hatásának elemzése a hazai és a világ búzanemesítésére
- Kettőzött haploid tritikálé előállítás, elsőként a világon
- A gyakorlati növénynemesítésbe integrálható portoktenyésztési eljárás kidolgozása, amellyel doubled haploid fajták sora született
- Elsőként előállított transzgénikus magyar búza, amelynek agronómiai értékei a kontrolléval azonosak, és nemesítési felhasználásuk már folyamatban van.
- Elméleti kutatások gyakorlati alkalmazása a nemesítésben, amivel jelentősen hozzájárulhatunk a magyar gabonaágazat sikeréhez.

7.10.6. KITÜNTETÉSEK

Fleischmann díjban részesültek 2005-ben:

Tóth Sándorné, lucernanemesítő

Velich István, babnemesítő

Ifj. Kozma Pál, szőlőnemesítő

7.11. NÖVÉNYTERMESZTÉSI BIZOTTSÁG

A Növénytermesztési Bizottság újjáavasztott vezetőségét és tagjait lásd a 21. oldalon.

7.11.2. BIZOTTSÁGI ÜLÉSEK:

7.11.1.1. 2005. április 15.

Az MTA Növénytermesztési Bizottsága az MTA Székházban, Budapesten tartott ülést. Az ülésen Jolánkai Márton elnök javaslatot tett Surányi János emlékérem alapítására.

Surányi János (1886–1965) mezőgazdász, az MTA rendes tagja, egyetemi tanár. A József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem (a hazai agráregyetemek közös jogelődje) dékánja. Kossuth díjas. Tudományos kutatásai, különösen a kultúrnövények honosítása és a kukoricatermesztés korszerűsítése területén voltak nagy jelentőségűek.

Az emlékérem adományozásának célja a kiemelkedő tudományos alkotómunka elismerése az MTA Növénytermesztési Bizottság részéről. Az emlékérmeket a bizottság által kiküldött „Surányi Kuratórium” ítéli oda évente egy alkalommal, egy növénytermesztő tudósnak.

Az emlékérmeket Péter Ágnes Munkácsy díjas szobrászművész készítette el. Az emlékérem elkészítésének költségeit az MTA Növénytermesztési Bizottság tagjai vállalták.

A kuratórium mandátuma 3 évre szól, amely így összhangban van az MTA Növénytermesztési Bizottság mandátumának időtartalmával.

A lineáris képzés anyagának összeállításához prof. Pepó Péter elkészítette a szakmai szempontrendszer, melynek alapján az egyes intézményi megbízottak (Jolánkai Márton – Gödöllő; Schmidt Rezső – Mosonmagyaróvár; Hoffmann Sándor – Keszthely; Szabó Lajos – Gyöngyös; Pepó Péter – Debrecen) összeállították a koordinációval megbízott Izsáki Zoltán professzor úrral a teljes bizottsági anyagot. (Szarvas).

Az IV. Alpok-Adria Konferencia anyaga a Cereal Research Communication-ban jelent meg. Az új növénytermesztési tankönyv – kisebb javításokat követően – elkészült. A kihelyezett tanszékek szerepének erősítésére hívták fel a figyelmet a bizottság tagjai. Többen a pályázati lehetőségek drasztikus csökkenését és bizonyos diszkriminációk meglétét hangsúlyozták.

A bizottság ezt követően doktori ügyeket tárgyal.

7.11.1.2. 2005. június 17.

A bizottság ülését a Gabonatermesztési Kutató Kht-ben, Szegeden tartotta. Matuz János főigazgató ismertette a Szegedi Gabonatermesztési Kutató Kht. tudományos munkásságát, eredményeit. Sokrétűen illusztrált előadásában mutatta be az intézetben folyó nemzés fontosabb módszereit, eljárásait, eredményeit a különböző növényfajoknál.

Jolánkai Márton bizottsági elnök beszámolt a Magyar Tudományos Akadémia tisztújító folyamatáról. Bejelentette, hogy az MTA vezető tisztségviselői mellett megtör-

tént az Agrártudományok Osztály elnökének, Horn Péter akadémikusnak és alelnökének, Németh Tamás akadémikusnak az újraválasztása. A Növénytermesztési Bizottság jelenlegi vezetése ügyvezetői feladatokat lát el a 2005. évi őszi új választásig.

Izsáki Zoltán egyetemi tanár ismertette az agrár-felsőoktatási intézményekben dolgozó bizottsági tagok által megküldött anyagok szintézisét. Megállapította, hogy az új lineáris rendszer bevezetésével bizonyos szakokon megfelelő, más szakokon viszont csökkenő súlyú a növénytermesztési diszciplínák oktatása. Az MSc képzésben sok bizonytalan, ismeretlen tényező található még. A PhD. képzés mennyiségi és minőségi szempontból megfelelőnek ítélt meg a hazai intézményekben.

Izsáki Zoltán egyetemi tanár, kuratóriumi elnök a bizottság tagjainak ismertette a Surányi Kuratórium Működési Szabályzatát, valamint az alapító okiratot a Surányi Emlékérem alapításáról.

Széll Endre főosztályvezető részletesen ismertette a kukoricatermesztési kutatások fontosabb eredményeit, amelyek kiterjedtek a tápanyagellátás, a vetésváltás, a vetésidő, állománysűrűség, a gyomszabályozás és egyéb növényvédelmi projektekre.

A szántóföldi szemle sorá Széll Endre főosztályvezető mutatta be részletesen a kukorica és részben búza kísérleteket. A tápanyag-gazdálkodási, vetésforgó, gyomirtási és egyéb kísérletek rendkívül gondos, magas szintű kísérleti munkáról adtak tanúbizonyságot. Az MTA Növénytermesztési Bizottság valamennyi tagja a legnagyobb elismeréssel nyilatkozott az intézetben folyó kutatásokról.

Az új Növénytermesztési Bizottság tagjainak megválasztására 2005. október 3-án Budapesten az MTA Székházban került sor.

Németh Tamás akadémikus, az MTA Agrártudományok Osztályának elnökhelyetese jelenlétében megtörtént a 30 fős előzetes jelölőlista felhasználásával a 20 fős új Növénytermesztési Bizottság tagjainak megválasztása.

A bizottság doktori képviselői Jolánkai Márton és Nagy János.

Ezt követően az új bizottság egyhangúlag megválasztotta a bizottság elnökének. Jolánkai Márton, egyhangúlag a bizottság két elnökhelyettesének Nagy Jánost és Berzsenyi Zoltánt, valamint ugyancsak egyhangúlag a bizottság titkárának Pepó Pétert.

A Surányi János kuratórium teljes létszámú ülésén (elnök: Izsáki Zoltán; tiktár: Gyuricza Csaba dékánhelyettes; tagjai: Birkás Márta, Balázs Júlia egyetemi docens, Sárvári Mihály egyetemi docens) egyhangú döntés született, hogy a Surányi-émlékérem életmű alapján Antal József és Bocz Ernő kapja. Az emlékérmek átadására ünnepélyes tudományos ülésen 2005. október 14-én Gödöllőn és 2005. november 8-án Debrecenben került sor.

7.11.1.3. 2005. november 8.

A bizottság a Debreceni Egyetem ATC Mezőgazdaságtudományi Karán tartotta kihelyezett ülését.

A bizottság személyi összetételével kapcsolatosan dr. Jolánkai Márton bizottsági elnök javasolta, hogy eddigi tudományos tevékenységük elismeréseként, életművük alapján kapjanak örökös tiszteletbeli tagságot Hepp Ferencen és Kovács Gáboron kívül Antal József, Bocz Ernő és Ragasits István. Javaslatot tett továbbá az állandó meghívottak személyére vonatkozóan.

A szavazás eredményeként az MTA Növénytermesztési Bizottság új összetételben végzi munkáját (lásd a korábbi felsorolást).

A bizottság ezt követően doktori ügyeket tárgyalta.

7.11.2. RENDEZVÉNYEK

- Klímaváltozás – várható hatások a magyar mezőgazdaságban. Országos Konferencia Budapest, 2005. február 24. Nyugat-Magyarországi Egyetem-SZIE Gödöllő közös szervezésében.
- IV. Alpok-Adria Nemzetközi Tudományos Konferencia, 2005. február 28-március 5. Portoroz (Szlovénia)
- Globális klímaváltozások hatása a szántóföldi növénytermesztésre. VE Georgikon Mezőgazdaságtudományi Kar, Keszthely. 2005. április 22.
- Az Országos Műtrágyázási Tartam Kísérlet Hálózat Tanácsa évi ülése. VE Georgikon Mezőgazdaságtudományi Kar, Keszthely. 2005. április 29.
- Búzatanácskozás, Debreceni Egyetem ATC, 2005. május 31.
- Búzafajta bemutató és szakmai nap: Szeged, GK Kht. 2005. június 1-2.
- Búzatermesztési tanácskozás és bemutató, MTA Mezőgazdasági Kutatóintézete Martonvásár, 2005. június 8-9.
- Növénytermesztési fajtabemutató és konzultatív tanácskozás. A NYM MÉK Mosonmagyaróvár Növénytudományi intézet szervezésében. 2005. június 16.
- Szántóföldi agrotechnikai kísérleti bemutató (MTA PAB és VEAB) VE Georgikon Mezőgazdaságtudományi Kar, Keszthely. 2005. június 30.
- Napraforgó bemutató és szakmai nap. Szeged, GK Kht. 2005. július 28.
- Napraforgó termesztési Tanácskozás, Debreceni Egyetem ATC, 2005. augusztus 31.
- Kukoricatermesztési Tanácskozás, Debreceni Egyetem ATC, 2005. szeptember 1.
- Kukorica és cirok tanácskozás, GK Kht. Szeged, 2005. szeptember 3.
- Gödöllői Gazdanapok: Növénytermesztési aktualitások, tanácsok és bemutató. SZIE Gödöllő-Szárítópusztá. 2005. szeptember 27.
- XLVII. Georgikon Napok és a 15. ÖGA éves találkozó „Közép-Európa mezőgazdasága –lehetőségek és kockázatok” VE Georgikon Mezőgazdaságtudományi Kar, Keszthely. 2005. szeptember 29-30.
- Prof. Antal József tiszteletére rendezett tudományos ülés, SZIE Gödöllő, 2005. október 14.
- 19. Országos Környezetvédelmi Konferencia és Kiállítás. Siófok, 2005. október 24–26. NYME- és a MTESZ Fejér és Veszprém Megyei Szervezetek Szervezésében.
- „Korszakváltás a hazai növénytermesztésben: a modern növénytermesztés alapjai” Prof. Bocz Ernő 85. születésnapjára rendezett tudományos konferencia, Debreceni Egyetem ATC, 2005. november 8.
- A „Növénytermesztéstan” tankönyv megjelenése, sajtótájékoztató, az MTA Növénytermesztési Bizottság rendkívüli ülése. Gödöllő, 2005. december 14.

7.11.3. KÖZREMŰKÖDÉS AZ MTA DOKTORA CÍM ELNYERÉSÉBEN

Bancerowski Januszné: Agroökológiai tápláléklánc-szennyezők hatásvizsgálata kockázatbecsléshez. A benyújtott disszertációt az MTA Növénytermesztési Bizottsága 91,67%-os támogatottsággal továbbította az MTA Agrártudományok Osztálya felé.

Sárvári Mihály: A termesztési tényezők hatása a kukorica termésére és termésbiztonságára. A benyújtott disszertációt az MTA Növénytermesztési bizottsága 98%-os támogatottsággal továbbította az MTA Agrártudományok Osztálya felé.

7.11.4. A BIZOTTSÁG TÁRGYÉVI, LEGFONTOSABB, ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEI

Az MTA Növénytermesztési Bizottság munkájában hazánk valamennyi növénytermesztési, földműveléstani és a hozzá kapcsolódó tárdiszciplínák meghatározó szaktekinvélyei, tudományos kutatók, egyetemi vezető oktatók képviselték tudományterületüket. A bizottságban a kapcsolódó minisztériumok, valamint az innovációs fejlesztő intézmények szakemberei is részt vesznek. A bizottság összetétele lehetőséget nyújtott arra, hogy interdiszciplináris, elméleti és gyakorlatban alkalmazható tudományos eredmények születhessenek a növénytermesztési kutatások területén. Ezeket a kutatásokat a több pénzügyi forrásból történő finanszírozás jellemezte (MTA, OTKA, FVM, KVM, NKFP, GAK stb.), melyek mértéke – sajnálatos módon – évek óta folyamatosan csökken. Különösen tragikusnak tekinthető, hogy az ágazati minisztérium (FVM) kutatásfinanszírozása gyakorlatilag megszűnt a 2005. évben. A bizottság szükségesnek ítélte új finanszírozási rendszerek bevezetését, amelynek elméleti és gyakorlati eredményei az innovációs folyamatban hasznosíthatók, szolgálva a magyar növénytermesztés multifunkcionalitását és versenyképességének javítását.

Az MTA Növénytermesztési Bizottsága áttekintette a lineáris képzés új rendszerét (Bologna-folyamat, BSc-MSc-PhD rendszer). Megállapította, hogy a BSc képzésekben szinte valamennyi felsőoktatási intézményben csökkent a növénytermesztési és a hozzá kapcsolódó diszciplínák aránya, az MSc képzések pedig még csak előkészítés alatt vannak. A bizottság szükségesnek tartotta a multifunkciós növénytermesztés súlyának növelését a BSc és MSc szakokon, valamint új, korszerű növénytermesztéshez kapcsolódó MSc képzések elindítását.

Az új tudományos eredmények közül kiemelt érdemel a globális klímaváltozás növénytermesztésre gyakorolt hatásainak részletes feltárása. Több tanulmány foglalkozott a VAHAVA program keretében Magyarország eltérő tájkörzeteiben a klímaváltozáshoz történő adaptáció legfontosabb biológiai és agrotechnikai feltételeivel.

A kutatási eredmények bizonyították, hogy a hazai növénytermesztés versenyképes fejlesztésének lehetőségeit a termőhely- és fajtaspecifikus technológiák komplex kidolgozása, azok szakszerű adaptációja jelenti. Ezeket a kutatásokat csak részben végzik a multinacionális vállalatok, döntően a magyar kutató intézetek és egyetemek keretében folyó projektek eredményeit lehet az innovációs folyamatban, a szaktanácsadásban eredményesen felhasználni.

Meghatározásra került a különböző tájkörzetekben a legfontosabb szántóföldi növényfajok optimális fajta és hibrid összetétele a tesztelési kísérletek eredményeként, amely eredmények közvetlenül hasznosíthatóak a termesztéstechnológiákban.

A földműveléstani kutatások eltérő agroökológiai tájkörzetekben, talajtípusokon energiatakarékos és talajkímélő talajművelési eljárások, rendszerek, valamint – részben ehhez kapcsolódóan – a tájba illeszkedő vetésszerkezet optimalizációját tették lehetővé.

A fenntartható, multifunkciós növénytermesztés elemeinek egyedi vizsgálata és a tényezők közötti interaktív hatások kutatási eredményeinek hasznosítása olyan eltérő intenzitású növénytermesztési modellek kidolgozását tették lehetővé, amelyek elősegíthetik a magyar növénytermesztés jövőbeli területi optimalizációját, ezáltal versenyképességének hatékony növelését.

A hatalmas pénzügyi nehézségek ellenére a bizottságban résztvevő tagok intézményeikben óriási erőfeszítések árán a tartamkísérleteket fenntartották. A tartamkísérletek a nemzeti vagyoni pótolhatatlan, felbecsülhetetlen értékű részét képviselik. A tartamkísérletek tudományos eredményei, agronómiai, környezet- és tájvédelmi, tájhasznosítási szempontokból új eredményekkel gazdagították a növénytermesztési diszciplínák adatbázisát. Ezek az eredmények elsősorban a talajművelés, tápanyag- és vízellátás, vetésváltás és egyéb termesztéstechnológiai tényezőkre, ill. a tényezők közötti interaktív hatásokra terjedtek ki, mely eredmények hatékonyan hasznosíthatók az innovációs folyamatban, a szaktanácsadásban.

7.11.5. KÜLFÖLDI MEGHÍVOTTAK, A KÜLFÖLDI VENDÉGEK LÁTOGATÁSÁNAK EREDMÉNYE

Az MTA Növénytermesztési Bizottság tagjainak meghívására az intézményi kapcsolatok keretében mintegy 80 külföldi szaktekintély járt különböző felsőoktatási és kutatási intézményekben. A külföldi meghívottak a határon túli magyar kutatókat, a szomszédos országok intézményeit (Románia, Szlovákia, Ukrajna, Horvátország, Ausztria stb.), az európai, amerikai és fejlődő országok szakirányú egyetemait, kutató intézeteit egyaránt reprezentálták. Ezek a látogatások eredményesen, hasznosan szolgálták az intézmények közötti, valamint a személyi munkakapcsolatok fejlesztését mind a tudományos-kutató, mind az oktató munka különböző területein.

7.11.6. KÜLFÖLDI TANULMÁNYUTAK

A bizottság tagjai aktívan részt vettek új és a már meglévő külföldi tudományos kapcsolatok létrehozásában és fejlesztésében a külföldi tanulmányutak során. Hagyományosan széles körű és eredményes együttműködés folyik a hazánkkal szomszédos államok tudományos és felsőoktatási intézményeivel. A bizottság tagjai mintegy 30 hosszabb-rövidebb idejű tanulmányutat tettek az EU tagországokban, a tengerentúli és fejlődő országokbeli intézményekben. A bizottság tagjai közel 20 nemzetközi tudományos konferencián vettek részt tartottak előadásokat, mutattak be posztereket.

7.11.7. ÚJ TUDOMÁNYOS KÖNYVEK (SZERZŐ, SZERKESZTŐ, CÍM) BIBLIOGRÁFIÁJÁNAK FELSOROLÁSA

- Ángyán J.–Menyhért Z. /Eds/ (2005): Alkalmazkodó növénytermesztés, ésszerű környezetgazdálkodás. Mezőgazd. Szaktudás Kiadó, Budapest. 559.p.
- Antal J. /Ed/ (2005): Növénytermesztés tan 1. A növénytermesztés alapjai. Gabonafélék. Mezőgazda Kiadó. Budapest, 391. pp.
- Antal J. /Ed/ (2005): Növénytermesztés tan 2. Gyökér- és gumós növények. Hüvelyesek. Olaj- és ipari növények. Takarmánynövények. Mezőgazda Kiadó. Budapest. 595. pp.

7.11.8. KITÜNTETÉSEK, ELISMERÉSEK

- Antal József – Surányi János emlékérem
Bocz Ernő – Surányi János emlékérem
Pepó Péter – Doctor Honoris Causa, Kievi Akadémia

KAPCSOLATOK KÜLFÖLDI KUTATÁSI, OKTATÁSI INTÉZMÉNYEKSEL

A bizottság tagjai által képviselt intézmények széles körű kapcsolatokkal rendelkeznek elsősorban az európai országokkal, de bővülő kapcsolatok jellemzik a tengerentúli és fejlődő államok intézményeivel kialakított együttműködéseket is. Különösen jó a szomszédos országok kutatási és felsőoktatási intézményeivel kialakított munkakapcsolat (Nagyvárad, Temesvár, Kolozsvár, Nyitra, Eszék, Bécs stb.).

A BIZOTTSÁG TUDOMÁNYTERÜLETÉT ÉRINTŐ ÁTFOGÓ TÁVLATI CÉLKITŰZÉSEK

Az MTA Növénytermesztési Bizottsága a jövőbeni fejlesztések és tudománypolitikai célok meghatározásában még nagyobb súllyal szándékozik részt venni a szakmai közéletben, annak megvalósítása érdekében, hogy a hazai szántóföldi növénytermesztés versenyképességét hazánk EU csatlakozása után javítani tudjuk a nagy termések, a megfelelő terméshozam és a kiváló termésminőség realizálásával. Különösen nagy figyelmet kívánunk fordítani az interdiszciplináris kutatások erősítésére, melynek során prioritásként jelölhetők meg az éghajlat-változással, a környezet- és természetvédelemmel, a precíziós, a fenntartható növénytermesztés komplex feltételrendszerével, annak megvalósításával, lehetőségeivel kapcsolatos projektek.

Kiemelten fontos feladatot jelent a tudományos kapcsolatok fejlesztése a társbizottságokkal, melynek keretében ad hoc és programos kutató csoportok létrehozását, működtetését tartjuk indokoltnak. A bizottság távlati célkitűzésként jelölhető meg az agrár környezetgazdálkodást érintő programok szakmai, tudományos támogatása, ehhez kapcsolódóan – részben a tartamkísérletek, részben egyéb meglévő és új kísérleti projektek működtetésével – hatékony monitoring rendszer létrehozása.

A távlati célkitűzések közé sorolható az új tudományos eredmények alkalmazásának, innovációs folyamatának erősítése, e folyamatok hatékonyabbá tétele. Az MTA Növénytermesztési Bizottság középtávon kezdeményezni kívánja – a fejlett országok kutatás finanszírozási gyakorlatával összhangban – olyan termék és eljárási díj bevezetését és díjkötelezettségi rendszer működtetését (termelő üzemek, feldolgozó vállalatok stb. esetében), amely megfelelő garanciát képes nyújtani a növénytermesztési kutatások alapfinanszírozásához.

EGYEBEK

Az MTA Növénytermesztési Bizottság szakmai munkájában alapvető fontosságú az adott tudományterület aktuális és stratégiai feladatainak áttekintése, gondozása, megvitatása, melyek egyaránt érintik a tudományos kutatást, a felsőfokú szakemberképzést, a K+F és egyéb innovációs tevékenységeket, a tudományos utánpótlásképzést, valamint a szakmai irányító szervezetekkel, intézményekkel való kapcsolatfejlesztést. Ezt a sokrétű, egymással számos területen összefüggő feladatrendszert a bizottság valamennyi hazai oktatási, kutatási intézmény és azok prominens képviselőinek, valamint az érintett minisztériumok és főhatóságok bevonásával tudta megvalósítani. Kiváló és hatékony együttműködés alakult ki a hazai kutatóintézetekkel (Martonvásár, Szeged stb.), valamint a felsőoktatási intézményekkel (Gödöllő, Keszthely, Mosonmagyaróvár, Szarvas, Debrecen stb.). A bizottság munkájában aktívan vettek részt a szakirányú minisztériumok (FVM, KVM), valamint a meghatározó szakmai szervezetek (OMMI, KITE, IKR OMFB stb.) képviselői.

A bizottság választott vezetői és tagjai alapvető fontosságúnak tartották és tartják, hogy a bizottsághoz tartozó köztestületi tagokkal kialakított élő és interaktív kapcsolat tovább fejlődjön. Ennek szellemében a szoroson vett bizottsági üléseken kívül valamennyi bizottsági rendezvény, vitaülés, konferencia a köztestületi tagok számára nyitottan, azok bevonásával, aktív részvételével került megszervezésre és lebonyolításra.

A bizottság 2006. évben tervezi a III. Növénytermesztési Tudományos Nap megrendezését és az előadások könyv formájában történő megjelentetését.

7.12. NÖVÉNYVÉDELMI BIZOTTSÁG

7.12.1. BIZOTTSÁGI ÜLÉSEK

7.12.1.1. 2005. április 29.

Bizottságunk ülését, amelyet az MTA Növényvédelmi Kutatóintézetében tartotunk, Gáborjányi Richard leköszönő elnök összegezte Bizottságunknak a most lezáruló ciklusban végzett munkáját, és megköszönte a tagok aktív szereplését. Ezzel választott tagjainak mandátuma lejárt. A 2005 október 24-i választást követően új bizottság alakult, amelynek összetétele a 22. oldalon látható.

7.12.1.2. 2005. december 6.

Az újjáalakult Bizottság első ülését a NYME Mezőgazdaságtudományi Karán (Mosonmagyaróvár) rendeztük. Itt Ördög Vince dékán üdvözölte Bizottságunkat és bemutatta a Kar oktatási és kutatási tevékenységét, vázolván az agrárfelsőoktatás aktuális problémáit. Ezt követően Reisinger Péter professzor bemutatta a Növényvédelmi Tanszék munkáját, majd Gáborjányi Richard professzor részletesen ismertette a felsőfokú növényvédelmi képzés problémáit. A vitát követően került sor Palkovics László MTA doktori habilituszvizsgálatára (lásd a Közreműködés az MTA doktori cím elérésében c. fejezetben).

7.12.2. A BIZOTTSÁG EGYÉB RENDEZVÉNYEI

7.12.2.1. 2005. január 26–28.

Bizottságunk a fenti 3 napon a Veszprémi Egyetem Georgikon Mezőgazdaságtudományi Kar Növényvédelmi Intézetével közösen rendezte meg a XV. Keszthelyi Növényvédelmi Fórumot. A plenárius ülésen az éghajlatváltozás növényvédelmi és növénytermesztési vonatkozásait ismertette Jolánkai Márton egyetemi tanár. A takarmányelőkészítés kapcsán a mikotoxinok szerepéről Kovács Ferenc akadémikus tartott előadást. Király Zoltán akadémikus a növényi rezisztencia lényegét tárta közérthető formában elénk. A növényvédőszer-engedélyeztetés kihívásait Ocskó Zoltán igazgató, míg a szaporítóanyag és vetőmaghasználat kérdéseit az Európai Unióhoz történt csatlakozásunk tükrében Ertseyne Perregi Katalin ismertette. Ezt követően a szekciókban összesen 46 előadás hangzott el, ill. posztert tekinthettünk meg. A záró plenáris ülésen Eke István főosztályvezető (FVM) tekintette át a növényvédelem aktuális kérdéseit.

7.12.2.1. 2005. február 22–23.

Bizottságunk tagjai a Magyar Agrártudományi Egyesület ill. annak Növényvédelmi Társasága és az FVM Növény és Talajvédelmi Főosztálya által közösen megrendezett

51. Növényvédelmi Tudományos Napokon számos előadással vettek részt. A rendezvénynek ezúttal a METESZ adott otthont. A plenáris ülést Horváth József akadémikus, a MAE Növényvédelmi Társaságának az elnöke nyitotta meg. Pénzes Béla tanszékvezető, a MAE Növényvédelmi Társaság Agrozoológiai szekciójának elnöke arról tartott átfogó ismertetést, hogy a termesztési technológiák változása hogyan hatott a kertészeti kultúrák növényvédelmi gyakorlatára. Ezután Horváth József akadémikus kintüntetéseket adott át. A Tudományos Napok ezt követően az Agrozoológiai, a Növénykórtani és a Gyomnövények, gyomszabályozás szekcióüléseken folytatta munkáját. A két nap alatt összesen 101 előadás hangzott el, és 24 posztert mutattak be.

7.12.3. KÖZREMŰKÖDÉS AZ MTA DOKTORI CÍM ELÉRÉSÉBEN

Bizottságunk 2005. december 6-án, a NYME Mezőgazdaságtudományi Karán (Mosonmagyaróvár) megrendezett ülésén került sor Palkovics László MTA doktori habitusvizsgálatára. Az előzetesen felkért habitusvizsgálók Horváth József akadémikus és Kazinczi Gabriella, az MTA Doktora írásban terjesztették elő jelentésüket. Megállapították, hogy Palkovics László tudományos tevékenységének mutatói jelentősen meghaladják mind az MTA Agrártudományok Osztálya, mind pedig Bizottságunk által felállított minimális követelményrendszert, és javasolták, hogy Palkovics László doktori értekezését hivatalos bírálatra bocsássák. A megvitatás során elhangzott, hogy Palkovics László a hazai fiatal virológus nemzedék kiemelkedő személyisége, akinek tudományos eredményei és a fiatalok képzésében való részvétele is figyelemreméltó. A szavazás eredménye 98,03% volt (17 érvényes szavazat), tehát Bizottságunk támogatja, hogy Palkovics László doktori értekezését hivatalos bírálatra bocsássák.

2005-ben Tóbiás István és Basky Zsuzsa MTA doktori védésére került sor. E két sikeres védés során növényvédelem két fontos területéről hallhattunk értékes előadásokat.

7.12.4. A TUDOMÁNYTERÜLET TÁRGYÉVI LEGFONTOSABB EREDMÉNYEI

- Az MTA Növényvédelmi Kutatóintézetében feltalált Pharmaplant és a nemzetközi fórumokon számos díjat nyert antimikrobiális növényvédőszer család egyes képviselőinek előállítására kidolgozott eljárását több nemzetközi fórumon mutatták be: „Eljárás új mikrobicid kompozíciók előállítására és alkalmazására (MSzH P0004197)“, így Taipei International Invention Show and Technomart, Taiwan, 2005, 29. sept.–2. okt., valamint INVENTIKA – The 9th International Exhibition of Inventions, Scientific Research and New Technologies, Bukarest, 2005, October 4–8. (Bronzérem).
- Az MTA Növényvédelmi Kutatóintézetében sok éve, összehangoltan folyó munka keretében az alma és meggy integrált termesztéstechnológiájának fejlesztése érdekében folytatott kutatások eredményei jelentős mértékben hozzájárultak ahhoz, hogy jelenleg a magyarországi almaültetvények 20–25 %-ában és az új

telepítésű meggyültetvények 30–35 %-ában integrált termesztést folytatnak. Összehasonlításként ez a szám 4–5 évvel ezelőtt alig érte el a 3–4 %-ot. Az eredmények az „Integrált növénytermesztés: ALMA“, valamint az „Integrált növénytermesztés: MEGGY ÉS CSERESZNYE“ c. könyvben jelentek meg.

- A közterületek faszorait veszélyeztető, az utóbbi 10 évben nálunk is megtelepedett vadgesztenyelevél-aknázómoly (*Cameraria ohridella*) megfigyelésére 2004-ben első alkalommal, majd 2005-ben már menetrendszerűen üzemeltetett monitoring-rendszer működött Budapesten, amelynek keretében a város számos pontján üzemelt az MTA Növényvédelmi Kutatóintézete által kifejlesztett feromoncsapda. Így permetezési ütemtervet lehetett készíteni, és egyetlen alkalommal végrehajtott permetezés is kiváló eredményt hozott, szemben a korábbi háromszori permetezéssel (MTA Növényvédelmi Kutatóintézete – Fővárosi Kertészeti RT – Fővárosi és Pest-megyei Növény és Talajvédelmi Szolgálat).
- Kísérleti engedéllyel sikerrel került próbálásra hazánkban először a NeemAzal T/S (Trifolio-M GmbH, Lahnau, NSZK). Ez a biopeszticid a rovaratópplálkozást gátlók csoportjában tartozik, számos európai országban regisztrált peszticid, és – amennyiben hazai engedélyezést nyer – első hazai képviselője lehetne ennek a környezetkímélő szercsoportnak. Erre akkor lesz égető szükség, ha a jelenleg használt kitinszintézisgátló készítményekkel szemben rezisztencia alakulna ki a kártevőben. A NeemAzal T/S nemcsak a vadgesztenyelevél-aknázómoly, hanem az almaültetvények egyik kulcskártetője, a lombosfa-fehérmoly ellen is jól mutatkozott be egy kelet-magyarországi bio-almában (MTA Növényvédelmi Kutatóintézete – Újfehértói Gyümölcsstermesztési Kutató és Szaktanácsadó Kht.).
- A klímaváltozás, tájhasználat, ökoszisztéma válaszok témában a klímaváltozásnak egyes rovar-együttesekre gyakorolt hatásának vizsgálatára hosszú távú fénycsapdás idősorok segítségével került sor az MTA Növényvédelmi Kutatóintézetében. A 2005. évben az elemzések a Duna-Tisza-közének 13 fénycsapda állomásáról nyert adataira támaszkodva történtek. Az elemzések integrált számítógépes adatbázis rendszer felhasználásával folytak. Klímaváltozással kapcsolatos elemzések elsősorban a homokhátságokra erősen jellemző aszályosság hatásaira irányultak. A vizsgált időszakban a legjelentősebb változás a tompai nagylepke együttes szerkezetében bekövetkezett változás volt. Az együttes tömegessége, valamint a fajszáma, fajdiverzitása egyaránt erősen szignifikánsan csökkenő trendeket mutatott a négy évtized során, amelyek részben a klimatikus hatásokkal, részben a tájhasználati változásokkal voltak kapcsolatba hozhatók.
- A Bizottság nyomon követi a tudományterületünk egészét érintő aktuális kérdéseket. Ennek jegyében a Nyugat-Magyarországi Egyetem Mezőgazdaságtudományi Karán (Mosonmagyaróvár) rendezett kihelyezett ülésükön, előzetesen felkért előadók beszámolóinak nyomán, megvitatták a felsőfokú növényvédelmi képzés problémáit.

7.12.5. KITÜNTETÉSEK

Horváth József, az MTA rendes tagja, a Kaposvári Egyeten díszdoktori kitüntetését, továbbá az Ipolyi Arnold Díjat és a Georgikon Emlékérmét kapta.

In memoriam Klement Zoltán

Pótolhatatlan veszteség érte Bizottságunkat: Klement Zoltán akadémikus kutató professzor, Bizottságunk tagja 2005. október 19-én váratlanul elhunyt. Klement Zoltán a növény-bakteriológiai kutatás hazai megalapozója, 56 éven át dolgozott az MTA Növényvédelmi Kutatóintézetében. A kajszi-gutaütés kóroktanának feltárása és a növényi baktériumok által a megtámadott növényben indukált hiperszenzitív védekezési reakció felfedezése, megannyi más kiemelkedő eredménye mellett, teszik halhatatlanná nevét. Az általa vezetett, sok tehetséges fiatal doktorandusz pályáját elindító Bakteriológiai Csoport nemcsak az MTA Növényvédelmi Kutatóintézete, de az egész hazai növényvédelmi kutatás büszkesége. Igyekszünk Klement Zoltán tudományos útmutatásait tovább követni. Emlékének nemzetközi tudományos ülést szentelünk ("NON-SPECIFIC AND SPECIFIC INNATE AND ACQUIRED PLANT RESISTANCE", Budapest, 2006. augusztus 29–szeptember 3).

7.13. TALAJTANI ÉS AGROKÉMIAI BIZOTTSÁG

Az MTA Talajtani és Agrokémiai Bizottsága (TAB) a talajtan–agrokémia–talajbiológia–agroökológia szakterület legmagasabb szintű tudományos testülete. Felelős a tudományterület korszerű koncepcióinak kidolgozásáért, fő kutatási irányainak kijelöléséért; ajánlásokat dolgoz ki ezek prioritásaira vonatkozóan; szakmai fórumot nyújt vagy szervez a szakterület tudományos problémáinak megvitatására, eredményeinek bemutatására.

7.13.1. BIZOTTSÁGI ÜLÉSEK

7.13.1.1. 2005. február 15.

Napirend

- a) Tájékoztatókat hallgattunk és vitattunk meg a szakterület nemzetközi kapcsolatairól. Michéli Erika a Nemzetközi Talajtani Unió (IUSS) 2006. évi 18. kongresszusának (Philadelphia, USA), valamint az Európai Talajtani Iroda (ESB) Nyári Iskolájának előkészületeiről, továbbá Európa Talajtani Atlasza elkészítésének, véglegesítésének és más ESB projektekben történő magyar részvételnek eredményeiről és közeljövő terveiről nyújtott szemléletes és jól dokumentált áttekintést. Várallyay György az IUSS ICSU és SCOPE részvételéről, a 2004-ben Freiburgban (Németország) megrendezett EUROSIL tudományos konferenciáról, az Európai Országok Talajtani Társaságai Konföderációjának (European Confederation of Soil Science Societies – ECSSS) – Magyarország által is kezdtől fogva támogatott – megalakulásáról és az új szervezet által tervezett EUROSIL 2008 rendezvényről számolt be, amely Bécsben kerül megrendezésre néhány szomszédos ország – köztük Magyarország – társrendezőkénti közreműködésével. Megelégedéssel nyugtázhattuk a magyar talajtani–agrokémiai tudomány – hagyományoknak megfelelő – magas fokú nemzetközi elismertségét, szakterületünk ezzel mérhető tényleges „impakt faktorát”.
- b) Megvitattuk a TAB jövőbeni aktuális feladatait. Egyebek mellett a IV. Alpok–Adria Tudományos Értekezlet (Portoroz, Szlovénia) szervezésében és lebonyolításában Bizottságunkra háruló feladatokat, valamint a tudományos minősítések terén adódó kötelezettségeinket.
- c) Bemutattuk a szakterületünkön publikált új hazai kiadványokat (ezekről beszámolónk további részében közlünk tételes listát).

7.13.1.2. 2005. május 6.

- a) Beszámolót hallgattunk meg a Magyar Tudományos Akadémia Vezetőségválasztó Közgyűléséről, naprakész információt nyújtva tagjainknak a Közgyűlésen elhangzott Akadémiával szembeni tudományos elvárásokról, eddigi eredményeinkről és jövőbeni terveinkről, kötelezettségeinkről, valamint a megválasztott új tisztségviselőkről.

- b) Megvitattuk Blaskó Lajos pályázatát, amelyet az MTA Doktora cím elnyerésére nyújtott be. A pályázati anyag előterjesztő referálására Fekete Józsefet és Máté Ferencet kértük fel. Írásban is összefoglalt előterjesztésük, valamint a közreadott pályázati anyag áttekintése és megvitatása alapján a Bizottság a doktori habitus követelményeit teljes mértékben kielégítő pályázatot 100%-os támogatással továbbította az MTA Agrártudományok Osztályára és egyértelműen javasolta Blaskó Lajos „Talajromlási folyamatok és mérséklési lehetőségeik a Tiszántúl kötött talajain” című értekezésének nyilvános vitára kitűzését, valamint – ennek sikere alapján – számára az MTA Doktora cím odaítélését.
- c) Megvitattuk Tamás János pályázatát, amelyet az MTA Doktora cím elnyerésére nyújtott be. A pályázati anyag előterjesztő referálására Michéli Erikát és Várallyay Györgyöt kértük fel. Írásban is összefoglalt előterjesztésük, valamint a közreadott pályázati anyag áttekintése és megvitatása alapján a Bizottság a doktori habitus követelményeit teljes mértékben kielégítő pályázatot 82,1%-os támogatással továbbította az MTA Agrártudományok Osztályára és egyértelműen javasolta Tamás János „a talaj és környezet térinformatikai értékelése az Alföldön” című értekezésének nyilvános vitára kitűzését, valamint – ennek sikere alapján – számára az MTA Doktora cím odaítélését.

7.13.1.3. 2005. október 27.

Ezen az ülésünkön került sor a Bizottság megújítására. A szakterületileg Bizottságunkhoz tartozónak valló közel száz köztestületi tag (mindannyian választók és választhatók) előzetes közvélemény-kutatása alapján – amelyeket Kovács Géza János, Szabó Lajos és Buzás István számlálóbizottsága összesített – a választási jelölő listára 35 név került, amely az ülésen elhangzott néhány javaslat elfogadása után további nevekkel bővült. Ezek közül választotta meg a megjelent 60 fő a Bizottság 20 tagját. Az új bizottság összetétele a 23. oldalon látható.

Újraválasztása előtt Várallyay György részletesen beszámolt a TAB 2002–2005. évi tevékenységéről, ismételt elnökké történő megválasztása után pedig felvázolta a Bizottság szakterületi felelősségét, működésének tudományos koncepcióját, valamint az ebből adódó jövőbeni feladatait.

Beszámoló hangzott el a Várallyay György 70. születésnapja tiszteletére a Magyar Tudományos Akadémián, ill. az MTA Talajtani és Agrokémiai Kutatóintézetben megrendezett tudományos ülésszakokról, és bemutatásra került a Németh Tamás által ez alkalomra szerkesztett és megjelentetett „A talaj vízgazdálkodása és a környezet” című kiadvány.

7.13.1.4. 2005. december 5.

Ez az ülésünk képezte az újonnan megválasztott Bizottság első munkaülését.

- a) A Bizottság elnöke beszámolt a TAB választás eredményeiről, s üdvözölte a Bizottság új tagjait. Beszámolót hallgattunk meg a Stefanovits Pál 85. születésnapjára rendezett tudományos szakülésről (Gödöllő, 2005. november 25.), s

megemlékeztünk a „Talaj Világnapjáról” (december 5.), megismételve és bemutatva a Bizottság által ezúttal (is) közzétett üzenetet.

- b) Az ülésen vitattuk meg Heltai György pályázatát, amelyet az MTA Doktora cím elnyerésére nyújtott be. A pályázati anyag előterjesztő referálására Buzás Istvánt és Loch Jakabot kértük fel. Írásban is összefoglalt előterjesztésük, valamint a közreadott pályázati anyag áttekintése és megvitatása alapján a Bizottság a doktori habitus követelményeit teljes mértékben kielégítő pályázatot 97,2%-os támogatással továbbította az MTA Agrártudományok Osztályára és egyértelműen javasolta Heltai György „Elemanalitikai és speciációs analitikai módszerek kifejlesztése és alkalmazása mezőgazdasági-környezetvédelmi célokra” című értekezésének nyilvános vitára kitűzését, valamint – ennek sikere alapján – számára az MTA Doktora cím odaítélését.
- c) Megvitattuk és elfogadtuk a TAB 2006. évi munkatervét, amelynek legfontosabb célkitűzései a következők:
- Vitaülés az agrárkutatóhelyek tudományos helyzetéről, különös tekintettel a Bizottság szakterületére (II. negyedév, felelős: Blaskó Lajos) (Németh Tamás és Várallyay György közreműködésével);
  - Vitaülés tudományterületünk szaktanácsadási rendszerének helyzetéről, jövőjéről, s ezzel kapcsolatos tudományos feladatainkról (II. negyedév, felelős: Buzás István);
  - Vitaülés a szakterület oktatási–ismeretterjesztési–tudatformálási feladatairól (III. negyedév, felelős: Kátai János és Barczy Attila);
  - MTA Doktora pályázatok elbírálása (folyamatos).
- d) Bemutatásra került Európa Talajtani Atlasza és több más – 2005-ben megjelent – kiadvány.

7.13.2. RENDEZVÉNYEK

- a) Az MTA Növénytermesztési, valamint Növényvédelmi Bizottságával közösen 2005. február 28-tól március 5-ig került megrendezésre a IV. Alpok–Adria Tudományos Értekezlet a szlovéniai Portoroz-ban. A rendezvény témája a szén biogeokémiai körforgalma volt, különös tekintettel az agroökoszisztémák C-elnyelésére, ill. –kibocsátására. Magyarországot több mint 100 fős delegáció képviselte. A tudományos ülészakon mintegy száz előadás hangzott el, ill. poszter került bemutatásra, mégpedig az alábbi témakörökben:
- A szerves és szerves karbonciklus.
  - Különböző teresztris ökoszisztémák C-körforgalma.
  - A talaj szerves anyaga, mint a karbonciklus érzékeny indikátora.
  - A növénytermesztés és növényvédelem C-körforgalom aspektusai.
- A tudományos ülészakot szakmai kirándulások, valamint turisztikai programok egészítették ki, amelynek során a résztvevők meglátogatták a Postojnai

cseppkőbarlangot, valamint Portoroz és környékének történelmi nevezetességeit. A rendezvény anyaga az ülés előtt igényesen összeállított, 413 oldalas gyűjteményes kötetben nyomtatásban is megjelent, mégpedig a Cereal Research Communications című folyóirat supplementumaként, amely a közel 100 előadás/anyag/poszter anyagát tartalmazta.

- b) A Bizottság jelentős szerepet vállalt a Magyar Tudományos Akadémia 2005. évi Közgyűlésének „A magyar vidék állapota és felzárkózása” című rendezvényén, ahol Láng István, Németh Tamás és Várallyay György tartottak közös előadást „A talajok állapota, az agroökológiai potenciál kedvezőbb hasznosításának lehetőségei” címmel.
- c) Bizottságunk is közreműködött az EU, ill. az ESNB Talajtani Nyári Iskolájának (2005. július 18–27.) előkészítésében és sikeres megrendezésében. A Nyári Iskolán, amelynek vezetője Michéli Erika volt, több bizottsági tag tartott – nagy nemzetközi érdeklődést kiváltó – előadást, terepgyakorlatot.
- d) Szeptember 6-án tudományos ülést tartottunk a Magyar Tudományos Akadémián Várallyay György 70. születésnapja tiszteletére. A mintegy 350 résztvevővel megrendezett ülésen az MTA elnökének, volt elnökeinek, főtitkárainak és volt főtitkárainak jelenlétében Várallyay György tudományos munkásságát Láng István (Magyarország agroökológiai potenciáljának felmérése), Stefanovits Pál (oktatási tevékenység, egyetemi munka), Marosi Sándor (földrajztudományi kapcsolatok), Somlyódy László (vízgazdálkodási kapcsolatok), Nagy János (földhasználat), Németh Tamás (környezetbarát mezőgazdaság, Talajtani és Agrokémiai Kutatóintézet) és W. E. H. Blum (nemzetközi kapcsolatok, ISSS, IUSS) méltatták és értékelték.
- e) Szeptember 7-én Várallyay György születésnapjának ülése az MTA Talajtani és Agrokémiai Kutatóintézetben folytatódott, ahol Várallyay György „A talaj vízgazdálkodása és a környezet” című előadását követően Rajkai Kálmán, Blaskó Lajos, Máté Ferenc, Jolánkai Márton Bedő Zoltán Loch Jakab, Pálmai Ottó, Neményi Miklós és Kádár Imre foglalta össze Várallyay György munkásságának hatását szakterületeikre.
A két rendezvény anyagát tartalmazó, 178 oldalas igényes kiadvány – Németh Tamás szerkesztésében – az MTA TAKI kiadásában jelent meg.
- f) Október 4-én Keszthelyen ünnepelte a Veszprémi Egyetem Georgikon Mezőgazdaságtudományi Karának Talajtani Tanszéke Máté Ferenc 75. születésnapját. A Sisák István által szervezett ülésen több bizottsági tagunk tartott előadást Máté Ferenc tudományos tevékenységével kapcsolatban.
- g) November 25-én Bizottságunk közreműködött a Stefanovits Pál 85. születésnapja tiszteletére megrendezett tudományos ülés megszervezésében, Gödöllőn. Stefanovits Pált a SzIE rektorhelyettese nevében Barátfi István, a Mezőgazdaság- és Környezettudományi Kar részéről Barczy Attila, a Talajtani és Agrokémiai Tanszék részéről Füleky György, a Magyar Tudományos Akadémia és az MTA Ta-

lajtani és Agrokémiai Bizottsága, valamint az MTA Talajtani és Agrokémiai Kutatóintézete részéről Várallyay György, továbbá számos partnerintézmény vezetője köszöntötte. A mintegy 80 fős rendezvényen Várallyay György a talaj funkcióiról, Máté Ferenc a talajminőség jelentőségéről, Szabóné Kele Gabriella a talajtrékepezés múltjáról és jövőjéről, a MAE Talajtani Társasága részéről Michéli Erika tartott előadást. Ezeket Stefanovits Pál előadása követte, amelynek során bemutatásra került a szerkesztésében megjelent „A talajok jelentősége a 21. században” c. gyűjteményes kötet.

- h) A TAB – fentiekén túlmenően – közreműködött számos további hazai tudományos rendezvényben:
- „A klíma és időjárás várható hatásaira való felkészülés a Nyugat-Dunántúlon” c. rendezvényen (Mosonmagyaróvár, május 27.)
  - a VAHAVA Program számos budapesti és regionális ülésén
  - a Magyar Tudományos Akadémia Mezőgazdasági Vízgazdálkodási Bizottsága által szervezett „Mezőgazdasági Vízgazdálkodási Tudományos Napok” rendezvényen (Budapest, október 12.).

7.13.3 NEMZETKÖZI TUDOMÁNYOS KAPCSOLATOK

A Bizottság, ill. a Bizottság tagjai jelentős szerepet vállaltak Európa Talajtani Atlaszának elkészítésében. Közvetlenül Dobos Endre, Michéli Erika és Várallyay György vettek részt az Atlasz szerkesztésének munkálataiban (s lettek így az Atlasz hivatalos társszerzői), de ez a tevékenység tulajdonképpen a magyar talajtani tudomány, talajfelvételezési–talajvizsgálati–talajtrékepezési–talajtani adatbázis építési gyakorlat eredményeire támaszkodott. Az Atlasz – eredetileg 2004. május 1-jére, a tíz új EU-tagállam felvételének időpontjára tervezett – ünnepélyes bemutatójára számos ország és nemzetközi szervezet magasszintű vezetőjének részvételével 2005. október 18-án került sor Londonban. A bemutatón – mint társszerző – Dobos Endre, Michéli Erika és Várallyay György vettek részt. Az igényes kiadvány ténylegesen össz-európai koncepciót tükröz, s nemcsak egy széleskörű érdeklődést kiváltó munka, hanem a koordinált EU-együttműködés sikerült szimbóluma is.

- Széles magyar szakember-gárda vett részt az Európai Talajvédelmi Stratégia kidolgozásában, ill. egy integrált Európai Talajinformációs Rendszer indikátor-rendszerének meghatározásában és egységes rendszerbe szervezésében is. Ennek a munkának megvitatására az Európai Talajtani Iroda Hálózatának (ESBN) az Atlaszbemutatót követő plenáris ülése keretében került sor Londonban, ahol Dobos Endre digitális talajtrékepezésről, Michéli Erika talajosztályozásról, Várallyay György, Tóth Gergely és Tóth Tibor szikesedésről készített anyagai is bemutatásra kerültek, s kaptak kedvező szakmai fogadtatást, visszaigazolást.
- A Gödöllői Nemzetközi Nyári Iskola szervezésével és azóta széleskörűen visszaigazolt sikeres lebonyolításával a magyar talajtani tudomány évtizedek alatt kivívott presztízsének megfelelően kapcsolódott be a nemzetközi talajtani továbbképzésbe.

- Két- és többoldalú nemzetközi együttműködéseink egyaránt eredményesen segítettek hazai tudományos eredményeink nemzetközi megismertetését és elismerését, valamint a szakterület új nemzetközi fejlődési trendjeinek megismerését, lehetővé téve az azokba történő aktív, sőt kezdeményező bekapcsolódást. Ennek képezte részét Tóth Tibor kínai utazása is (az akadályoztatott Várallyay György képviselőjében), amelynek során Európa 12 élvonalbeli talajtani szakembere (köztük az IUSS előző és jelenlegi főtitkára) vitatta meg a meghívó kínai tudósokkal a 30 éves kínai–európai talajtani együttműködés tapasztalatait és jövőre vonatkozó elképzeléseit.

7.13.4. KÖZREMŰKÖDÉS A SZAKTERÜLET MTA DOKTORA CÍM ELNYERÉSÉRE BENYÚJTOTT PÁLYÁZATAINAK VÉLEMÉNYEZÉSÉBEN

- a) 2005-ben szakterületünkön három szakember védett eredményesen az MTA Doktora cím elnyerése céljából készített doktori értekezést:
  - Murányi Attila (jan. 18.) „A talajok minőségét befolyásoló tényezők jellemzése” (Opponensek: Blaskó Lajos, Fekete József, Győri Zoltán) (81,5%)
  - Lehoczky Éva (nov. 23.) „A gyomnövények szerepe a talaj–növény rendszer tápanyagforgalmában”. (Opponensek: Czimmer Gyula, Jolánkai Márton, Kádár Imre) (91,7%)
  - Csathó Péter (dec. 13.) „A talaj–növény rendszer tápelemforgalmának agronómiai és környezetvédelmi vonatkozásai”. (Opponensek: Győri Dániel, Jolánkai Márton, Loch Jakab) (96,3%)
- b) A TAB határozata alapján nyilvános védésre felterjesztettük az alábbi doktori értekezéseket:
  - Biró Borbála „A környezeti állapot megőrzésének, indikálásának és helyreállításának mikrobiológiai eszközei a növény–talaj rendszerben”.
  - Blaskó Lajos „Talajromlási folyamatok és mérséklési lehetőségeik a Tiszántúl kötött talajain”
  - Tamás János „A talaj és környezet térinformatikai értékelése az Alföldön”
  - Heltai György „Elemanalitikai és speciációs analitikai módszerek kifejlesztése és alkalmazása mezőgazdasági és környezetvédelmi célokra”

7.13.5. A SZAKTERÜLET LEGFONTOSABB TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEI

- Magyarország EU-konform Talajvédelmi Stratégiájának tudományos megalapozása.
- Részletes anyag összeállítása Magyarország talajainak vízgazdálkodási tulajdonságairól, vízháztartási típusairól, s azok anyagforgalmi következményeiről (7–7 tematikus térképet magában foglaló 1:100 000 méretarányú Talajtani Atlasz készítése Magyarország hét nagytájára vonatkozóan, s ezek területi adatainak összefoglalása).

- Talajtani részanyagok kidolgozása nagy országos programokhoz (Agrár-környezetvédelmi Program, Nemzeti Fejlesztési Terv, Országos Környezetvédelmi Program, Kármentesítési Program, Talajvédelmi Stratégia, Talajok és agroökoszisztémák környezeti állapotának jellemzésére szolgáló indikátorok meghatározása stb.); a Talajvédelmi Információs és Monitoring rendszer továbbfejlesztése.
- Termőhely-specifikus precíziós termesztési technológiák talajtani–agrokémiai tudományos alapjainak kidolgozása.

7.13.6. ÚJ TUDOMÁNYOS KÖNYVEK

- Németh T. (szerk.) 2005. A talaj vízgazdálkodása és a környezet. MTA TAKI. Budapest. 178 p.
- Németh T., Stefanovits P., Várallyay Gy., 2005. Talajvédelem. Az Országos Talajvédelmi Stratégia tudományos háttere. Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium. Budapest. 76 p.
- Stefanovits P., Michéli E. (szerk.), 2005. A talajok jelentősége a 21. században. MTA Társadalomkutató Központ. Budapest. 403 p.
- Bedő Z. (szerk.) 2005. A rendszerváltás kihatása a természeti környezetre. MTA Társadalomkutató Központ. Budapest. 136 p.
- Csathó P., Kovács G. (szerk.) 2005. A magyar mezőgazdaság elemforgalma 1901 és 2033 között. Agronómiai és környezetvédelmi tanulságok. MTA TAKI. Budapest. 261 p.
- Láng, I. (ed.), 2005. Environmental Science and Technology in Hungary. CD ROM.
- Terbe I., Csathó P. (szerk.) 2005. Környezetkímélő tápanyaggazdálkodás a szabadföldi zöldségtermesztésben. Budapesti Corvinus Egyetem Kertészettudományi Kar–MTA TAKI. Budapest. 49 p. (2005)
- Magyar M., Németh T. (szerk.) Üzemi szintű tápanyag-mérleg számítási praktikus (Üzemi tápanyagmérlegek számításának alapelvei és módszerei). Spácium Kiadó és Nyomda Kft. Budapest. 116 p.

7.13.7. KITÜNTETÉSEK, ELISMERÉSEK

- Fekete József: „Fehér Dániel Emlékérem” (Magyar Professzorok Világtanácsa)
- Fülek György: „Lónyai Menyhért Emlékérem” (Magyar Professzorok Világtanácsa)
- Stefanovits Pál: Pro Universitate et Scientia kitüntetés”(Magyar Professzorok Világtanácsa)
- Várallyay György: Szent István Egyetem Aranyérme

8. AZ OSZTÁLYKÖZI TUDOMÁNYOS BIZOTTSÁGOK ÜLÉSEI, HATÁROZATAI, ÁLLÁSFOGLALÁSAI, RENDEZVÉNYEI

8.1. AGRÁRTÖRTÉNETI ÉS FALUSZOCIOLÓGIAI BIZOTTSÁG

Albizottságok: Agrárpolitika-történeti albizottság, Agrártársadalom- és település-történeti albizottság, Termelés- és technológiatörténeti albizottság, Erdészettörténeti albizottság, Összehasonlító-történeti albizottság, Agrártudomány, szakoktatás-történeti albizottság.

AZ ELMÚLT HÁROM ÉV FONTOSABB ESEMÉNYEI

2003-ban a Bizottság tisztelgő rendkívüli ülésen Kosáry Domokost köszöntötte 90. születésnapján úgy is, mint az Agrártörténeti Szemle alapító főszerkesztőjét. Kosáry Domokos emlékeztette a Bizottságot az alapítás körülményeire, az agrártörténeti kutatások akkori helyzetére és jelenkori feladataira. A Bizottság együttműködve a Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetemmel, valamint több más intézménnyel és kutatóhellyel „Az agrárkérdés Magyarországon (és Közép-Európában) napjainkban” címmel műhelyvitát rendezett a Magyar Tudomány Napja alkalmából.

2004-ben Láng István akadémikus tájékoztatta a Bizottság tagjait „A szélsőséges időjárás események szakterületi hatásainak értékelése” c. témáról. A tájékoztatót hozzászólások és vita követte. A Bizottság megvitatta az agrártörténeti kutatások helyzetét, amelynek során hangsúlyozták az agrártörténet és az agrárszociológia fontosságát az agrárszakoktatásban. Kiemelték az agrártörténeti munkáknál, hogy a leíró jelleg helyett az elemző szempont érvényesüljön.

Kezdeményezte a Bizottság az Agrárpanteon bővítését, s levélben tett név szerinti javaslatot a földművelésügyi miniszternek. Egyidejűleg szorgalmazta az Agrártörténeti Életrajzok IV. kötetének kiadását.

2005-ben a Bizottság az FVM – Nemzeti Földalappal, a Nagy Imre Alapítvánnyal, a Magyar Mezőgazdasági Múzeummal közös rendezésben tudományos emlékülést tartott az 1945. évi földreform 60. évfordulója alkalmából. A konferenciát levélben köszöntötte Mádl Ferenc köztársasági elnök úr. Közreműködött a Bizottság a Debreceni Egyetem által szervezett konferencián is.

A Bizottság az ENSZ FAO Élelmezési Világnap 25. évfordulójára emlékezve ünnepi ülést rendezett. Ennek keretében díjakat, okleveleket és emlékérmeket adott át a Magyar Mezőgazdasági Múzeumban Gráf József miniszter, Horváth Gábor MOSZ főtitkár, valamint Maria Kadlečikova asszony, a FAO Subregionális Hivatalának vezetője. Előadást tartott Glatz Ferenc, Romány Pál, Simon József, Szűcs István és Biacs Péter.

8.1.1. BIZOTTSÁGI ÜLÉSEK

8.1.1.1. 2005. január 17.

Helyszín: a Magyar Mezőgazdasági Múzeum tanácsterme

Fontosabb megállapítások, bejelentések:

A Bizottság elnökének Romány Pálnak, egyben az 1945. évi földreform 60. évfordulója alkalmából az FVM által felállított Emlékbizottság elnökének tájékoztatója az évforduló alkalmából szervezendő ünnepi rendezvényről és tudományos emlékülésről.

8.1.1.2. 2005. augusztus 31.

Helyszín: a 2005. évi OMÉK elnöki tanácsterme, Budapest

Fontosabb megállapítások, bejelentések:

A Bizottság megemlékezett elhunyt tagjáról, az Agrártörténelmi Szemle főszerkesztőjéről, Gunst Péterről.

Fehér György alelnök beszámolója az Agrártörténelmi Szemle helyzetéről. A Bizottság tagjai megtekintették a 2005. évi OMÉK-ot.

8.1.1.2. 2005. október 13.

Helyszín: a Magyar Mezőgazdasági Múzeum tanácsterme

Fontosabb megállapítások, bejelentések:

Az Agrártörténelmi és Faluszociológiai Bizottság – mint osztályközi tudományos bizottság – e napon az akadémiai törvény és a működési szabályzat előírásai szerint Hoffmann Tamás jelölőbizottsági elnök irányítása mellett újjáalakult. A szavazatszám-lálást követően az ismét a Bizottság elnökévé választott Romány Pál gratulált az újjá-választott tagoknak, az új tagoknak (Nagy Frigyes, Nyugat-Magyarországi Egyetem; Pethő Ferenc, Gyümölcstermesztési Kutató Kht.) és a tiszteletbeli tagoknak.

A Bizottság az év folyamán elhunyt Gunst Péter utódjául az Agrártörténelmi Szemle főszerkesztőjének Orosz István akadémikust javasolta. Orosz István a feladatot elvállalta, és bejelentette, hogy a következő ülésre javaslatot készít az Agrártörténelmi Szemle szerkesztőbizottsága és szerkesztősége személyi összetételére.

A Bizottság elnöke a résztvevőket a FAO Élelmezési Világnapja alkalmából és az alapítás 25. évfordulójára emlékező (társszervekkel FVM, a FAO-SEUR, MAE, MEH, MÉTE rendezett) ünnepi ülésre.

8.1.1.4. 2005. december 1.

Helyszín: a Magyar Tudományos Akadémia elnöki tanácsterme

Fontosabb megállapítások, bejelentések:

Romány Pál elnök bejelentette, hogy a Bizottságnak a 2006 júniusára tervezett nemzetközi konferenciára vonatkozó pályázatát kedvezően bírálták el az Agrártudományok Osztályülésén.

Cselőtei László akadémikus köszöntése a Hazám Díj odaítélése alkalmából.

Orosz István előterjesztette javaslatát az Agrártörténet Szemle szerkesztőbizottságának összetételére, amelyet a Bizottság elfogadott. A főszerkesztő a szakfolyóirat alapításának 2007-ben esedékes ötvenedik évfordulója alkalmából emlékülés megrendezését és emléktábla elhelyezését kezdeményezte.

A Bizottság megvitatta a 2006. évben az agráriumot érintő jubileumi évfordulók ügyét, és az Estók János titkár által összeállított anyagnak az érintett akadémiai bizottságokhoz történő továbbküldéséről döntött.

8.1.2. RENDEZVÉNYEK

Az FVM – Nemzeti Földalap, a Nagy Imre Alapítvány, a Magyar Mezőgazdasági Múzeum és a Bizottság közös rendezésében 2005. március 11-én emlékülést tartott az 1945. évi földreform 60. évfordulója alkalmából. Az FVM okleveleket adott át az 1945. tavaszi földosztás miniszteri biztosai számára. Az emlékülésen elhangzott előadások: Pölöskei Ferenc: *A földosztás előzményei*, Sipos József: *Nagy Imre, a földosztó miniszter*, Vida István: *A földreform mérlege*.

A Bizottság az MTA Mezőgazdasági Vízgazdálkodási, illetve Növénytermesztési és Kertészeti Bizottságával közös vitaülést tartott 2005. április 26-án *Az öntözés története (1935–2000)* címmel, amelyen a bevezető előadást Cselőtei László akadémikus tartotta.

A Szent István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Karával közösen *Szövetkezeti jelen és jövő* címmel 2005. augusztus 25-én konferenciát rendeztünk Gödöllőn.

A FAO Élelmezési Világnapja alkalmából és az alapítás 25. évfordulójára emlékezve társszervekkel (FVM, a FAO-SEUR, MAE, MEH, MÉTE) ünnepi ülést rendezett a bizottság 2005. október 13-án. A konferenciát a FAO regionális hivatala vezetőjének fogadása zárta, amelyen részt vettek a budapesti diplomáciai testületek megbízottai is. A Bizottság közreműködésével kiállításon mutatták be Gödöllőn, majd Mosonmagyaróváron a Gazdaélet a Vásárhelyi határban c. dokumentumkötetet a Tárkány-Szűcs család gazdálkodásának 200 éves történetéről.

8.1.3. A BIZOTTSÁG TAGJAINAK 2005-BEN MEGJELENT KÖNYVEI

Gere Tibor: *Gazdasági állatok viselkedése* 6.k. Szaktudás Kiadóház, Bp. 2005.

Az iparszerű tejtermelés magyarországi tapasztalatai. Moszkva 2005.

Novák László Ferenc „Fejfa monográfia”. *Az Arany János Múzeum Kismonográfiái*, 16. Nagykovács, 2005. 4361. p.

Szávay Ferenc: *Az Osztrák-Magyar Monarchia felbomlásának következményei Pannónia könyvek Bp.-Pécs 2004. 334 p.*

8.1.4. KITÜNTETÉSEK, EGYÉB ELISMERÉSEK

Balla László: MOSZ Díj

Cselőtei László: Hazám Díj

Romány Pál: Medal 25th World Food Day (FAO aranyemlékérem)

8.1.5. EGYEBEK

Az MTA Agrártörténeti és Faluszociológiai Bizottság a Magyar Mezőgazdasági Múzeummal nemzetközi konferencia megrendezését tervezi – német, amerikai és más előadók részvételével – 2006 júniusában *A mezőgazdaság és a vidéki társadalom alakulása Kelet-Németországban (NDK) és Magyarországon a rendszerváltás után* címmel. (Előkészítők: Fehér György, Hoffmann Tamás, Varga Zsuzsanna.) A két ország mezőgazdaságának és agrártársadalmának összehasonlító elemzése a korábbiakban még nem valósult meg, ezért a konferenciától új tudományos és a gyakorlatban is felhasználható eredmények várhatók.

A Bizottság összeállította az elmúlt idők agrárszakembereinek és fontos agráresemény aktuális jubileumi évfordulóinak kimutatását. Hely hiányában ezeket az oldalakat itt nem tudjuk leközölni, azonban azok a Bizottság titkárságán megtekinthetők.

8.2. ÁLLATKÍSÉRLETI BIZOTTSÁG

8.2.1. BIZOTTSÁGI ÜLÉSEK

8.2.1.1. 2005. június 29.

Az AKTB 2005-ben tartott ülésén megtárgyalta a Magyar Tudományban (2005.3:360-362) közölt „Az MTA osztályközi Állatkísérleti Bizottságának álláspontja az állatok tudományos célra történő felhasználásáról” szülő anyag szakmai fogadtatását. Megelégedéssel állapította meg, hogy azt a Magyar Tudomány szerkesztősége és az Akaprint engedélyével teljes terjedelmében közölte az Orvosi Hetilap, a Magyar Állatorvosok Lapja, a szegedi Orvos Egyetem, a Semmelweis Egyetem pedig feltette a PhD tanfolyam honlapjára, továbbá a Debreceni Egyetemen és a Pécsi Egyetemen is ismertetésre került. Így a Bizottság által kiadott anyag elérte célját. Mind a négy orvosi karon és a Szent István Egyetem Állatorvosi Karán bekerült a PhD hallgatók oktatási tervébe és minden az FVM Állatvédelmi Tanácsadó Testületének Állatkísérleti Etikai Tanácsa pedig minden állatkísérlettel foglalkozó intézményhez eljuttatta az AKTB álláspontját. Így gyakorlatilag az egész ország, összes állatkísérlettel foglalkozó szakembere megismerte ezt az anyagot.

A Bizottság Bertók Lóránd javaslatára megtárgyalta a négy orvosi és az állatorvosi karon történő állatkísérleti oktatás egységesítésének szükségességét. Az egyes karok képviselői (Anderlik Piroska, Fekete Sándor, Furka István, Róth Erzsébet, ill. Lantos János és Szabó Gyula) ismertetése alapján a Bizottság elnöke felkérte őket, hogy Makara Gábor vezetésével állítsanak össze egy egységes javaslatot, melyet megtárgyalás után a Bizottság véleményeként az érintett egyetemek bevehetnek PhD képzési terükbe. Sajnos Makara Gábort országos jelentőségű ügyei annyira lekötötték, hogy nem tudtuk a tavaly őszi tervezett ülésen az anyagot megvitatni, és végleges alakba önteni, bár az egyeztetések elkezdődtek Anderlik Piroska vezetésével. A 2006-ban tartandó első ülésen kerül ez ügy részletes megtárgyalásra.

Meg kell még említeni, hogy a Bizottság elnökének társzerkesztésében megjelent egy könyv, a természetes ellenállóképeségről, angol nyelven, az amszterdami Elsevier nagy holland orvosi kiadónál, mely több állatkísérletes fejezetet tartalmaz (Bertók Lóránd – Donna Chow (editors) *Natural Immunity*, pp. 379, 2005). E könyv is bizonyítja, hogy a molekuláris biológia korában is szükségesek az állatkísérletek és érdeklődésre tarthatnak számot az ilyen művek.

8.3. BIOMETRIAI-BIOMATEMATIKAI BIZOTTSÁG

8.3.1. BIZOTTSÁGI ÜLÉSEK

8.3.1.1. 2005. március 9.

A Bizottság ülésének fő célkitűzése a 2005-ös rendezvények megszervezése volt.

1. A Biometriai-Biomatematikai Bizottság vállalta, hogy a Biológiai Tudományok Osztályával közösen együttes tudományos ülést tart az MTA 2005. évi Közgyűléséhez kapcsolódóan.
2. 2005-ben vált aktuálissá a VII. Magyar Biometriai – Biomatematikai Konferencia megrendezése.

A Biometriai-Biomatematikai Bizottság megválasztotta a Programbizottságot, amelynek összetétele:

Elnök: Harnos Zsolt

Titkár: Hufnagel Levente

Tagok: Herdon Miklós

Izsák János

Lábos Elemér

Reiczigel Jenő

Szeidl László

Berzsenyi Zoltán

Döntés született a helyszínről és az időpontról is.

A Konferencia társszervezői:

Nemzetközi Biometriai Társaság (IBS) Magyar Régió

Magyar Agrárinformatikai Szövetség (EFITA tagszervezet)

Klinikai Biostatistikai Társaság

8.3.1.2. 2005. május 5.

A 2005. május 5-i ülés kapcsolódott a Tudományos ülészekhez. Keretében áttekin-
tésre kerültek a VII. Magyar Biometriai – Biomatematikai Konferencia előkészületei,
jóváhagyásra került a végleges program.

A tudományos ülészek programja

Megnyitó

Horn Péter,

az Agrártudományok Osztályának elnöke

Klimaváltozás matematikai modellezésének kérdései

Harnos Zsolt

Betegségi diagnózisok együttes gyakorisági eloszlásának jellegzetességei

Izsák János

Robusztus módszerek a mozaikosság jellemzésére

Tóthmérész Béla

Szimulációs modellezés szerepe az agrár döntéselőkészítésben

Kovács Géza

Longitudinális adatok elemzése

Reiczigel Jenő

Elnöki összefoglaló

Papp László.

8.3.2. RENDEZVÉNYEK

VII. Magyar Biometriai-Biomatematikai Konferencia

A rendezvényt a Budapesti Corvinus Egyetem Villányi úti Kampuszán szerveztük. 2005. június 4-én előkonferenciát tartottunk: „Bevezetés az R nyelv és környezet használatába” címmel. Előadók: Harnos Andrea és Solymosi Norbert (Szent István Egyetem Állatorvos-tudományi Kar).

A Konferencia két napos volt: 2005. június 5–6.

Három plenáris előadás hangzott el a klímaváltozással összefüggő módszertani kérdésekről.

Bartholy Judit: Globális éghajlatváltozás leskálázása a Kárpát-medence térségére

Szeidl László: Időjárás generátor és a sztochasztikus modellezés néhány kérdése

Harnos Zsolt: Felkészülés a klímaváltozásra: kutatás, módszertani kérdések

Az előadások két párhuzamos szekcióban folytak. A Konferenciát egy fórum zárta, amelynek témája: „A biometria oktatásának aktuális kérdései” volt. Vitaindító előadást Harnos Zsolt tartott.

A konferencia előadásainak egy része angol nyelven megjelenik az Applied Ecology and Environmental Research c. folyóirat különszámában.

A Biometriai-Biomatematikai Bizottság továbbra is erősíti kapcsolatai a szakmai társszervezetekkel: a Klinikai Biostatistikai Társasággal és a Magyar Agrárinformatikusok Szövetségével (MAGISZ).

8.3.3. NEMZETKÖZI KAPCSOLATOK

Részvétel az International Biometric Society (IBS) munkájában.

8.3.4. KÜLFÖLDI OKTATÓK PHD PROGRAMOKBAN

Dieter Rasch a Wageningeni Agrártudományi Egyetem professzora 2005. május 23–27 között kísérlettervezések témakörben tartott egyhetes intenzív kurzust több egyetem PhD hallgatói számára.

9. EMLÉKEZÉS AZ OSZTÁLY ELHUNYT AKADÉMIKUSÁRA

9.1. KLEMENT ZOLTÁN 1926–2005

Klement Zoltán akadémikus, kutató professzor 2005. október 19-én váratlanul elhunyt. A Növényvédelmi Kutatóintézet munkatársa, később vezető kutatója, a bakteriológiai kutatás hazai megalapítója 1949 óta dolgozott ebben az intézetben. Érdekes és ritka módon végig, ugyanabban az épületben, ugyanabban a szobában ill. laboratóriumban tevékenykedett több, mint fél évszázadon át.

Klement Zoltán, mint fiatal kutató, kitűnt lelkes eredetiségével, kitartó szorgalmával. Azt, hogy közösségben (csoportban) kell kutatómunkát végezni, ő maga mindig hangsúlyozta. Rátermett laboratóriumi készségét hamarosan kamatoztatta, mind az elméleti, mind a gyakorlati növényvédelmi törekvésekben. Már korán felkeltette figyelmét az a nehézség, amellyel a növénypatológusoknak szembe kell nézniük: nevezetesen az, hogy egy beteg növényből hogyan lehet elkülöníteni a kórokozó baktériumokat a mindig jelen lévő szaprofitonoktól, amely utóbbiaknak semmi közük a kórképhez. A megoldásra hamarosan rájött: az igazi kórokozó *Pseudomonas* baktériumok, ha nagy egyedszámban vannak jelen a szövetekben, mindig összefüggő elhalásokat idéznek elő a számukra nem megfertőzhető, azaz „nem-gazda” növényben, de a szaprofitonok nem. A keresett és feltételezett patogén baktériumok a „nem-gazda” növényben mindig előidéztek ezt az elhalást okozó reakciót, és ebből világossá vált, hogy az izolált baktériumokat kórokozóknak lehet tekinteni, és valószínűleg részük van a betegség előidézésében. Klement Zoltán kidolgozott egy injektálásos infiltrálási technikát, amellyel nagy egyedszámban vitte be a keresett ill. a zavaró szaprofiton baktériumokat a gazdanövény sejtközötti járataiba. Ha a baktérium patogén volt és nem a gazdanövényét fertőzte, jól regisztrálható, összefüggő szöveti nekrozisok keletkeztek. Ez a reakció emlékeztetett a gomba- és vírus-fertőzéseknél már jól ismert hiperszenzitív reakcióra (HR). Klement Zoltán és munkatársai ennek a reakciónak a részleteit is elemezték, és tisztázták mind a baktérium, mind a növény szerepét a HR létrejöttében. Kiderült, hogy igen sok baktériummal szemben ellenálló növény ezt a HR-t adja válaszképpen, csak természetes fertőzések esetében nincs összefüggő nekrozis a növényi szövetekben, és olykor az elhalás egy-két sejtre terjed ki, amely szabad szemmel nem mindig látható. Ezt a szöveti infiltrálási technikát sok bakteriológus átvette. Legújabbán a molekuláris biológusok előszeretettel foglalkoznak a növényi baktériumos HR-rel, mert a rezisztens növény ellenállóságának mértékét az ellenálló növényben észlelt baktériumszám-csökkenés meghatározásával könnyen lehet kvantitatíve jellemezni, és ez a leggyakoribb növényi rezisztencia-forma a baktérium-fertőzésekkel szemben.

Klement Zoltán később nagy odaadással foglalkozott egy „hungarikummal” is, nevezetesen a kajszi gutaütés betegségével, amelynek kóroktana még nem volt ismert. Munkatársaival együtt megállapította, hogy a kórkép kialakulásához egy baktérium vagy egy nekrotróf gomba (vagy mindkettő) fertőzése szükséges. A fertőzést nagymértékben elősegítik a növényt ért fagystresszek, amelynek régebben pusztán megfigyelé-

sek alapján kizárólagos szerepet tulajdonítottak a kertészet szakemberei. A legutóbbi néhány évben érdeklődése ismét egy fontos alapkutatási téma felé fordult: a nem-specifikus, HR-t nem adó, általános (alap-)rezisztencia felé, amelyben már molekuláris technikát is alkalmazott. Ebben a témában lelkesen dolgozott azon, hogy egy tudományos iskola alakuljon ki, és ennek tagjai folytassák majd a bakteriológiai irányú kutatásokat a Növényvédelmi Kutatóintézetben. Ezt a szándékát ismételten kifejezte, és bízt a vele dolgozó fiatal munkatársaiban.

Az oktatásban is kivette részét, hiszen számos agrár-jellegű hazai egyetemen oktatott graduális és posztgraduális szinten. Az egyetemi akkreditációban is fontos szerepet kapott és vállalt.

Klement Zoltán élénk nemzetközi kapcsolatot tartott fenn számos fontos laboratóriummal, amelyek a növényi betegség-rezisztenciával foglalkoztak. Közel 150 tudományos dolgozata és könyvei, valamint nemzetközi szereplése révén a növénypatológiai kutató-közösségnek ismert személyiségévé vált.

Élete második felében sok tudományos elismerésben volt része. Három hazai agrár egyetem díszdoktori (honoris causa) címet adományozott neki, és elnyerte az Akadémiai Díjat, valamint a Széchenyi-Díjat. Laboratóriumi munkájában kitűnt eredetiségével és célra irányított kitartó szervező készségével. Munkatársaival jó hangulatot igyekezett mindig kialakítani. Egész életében sikeresen elkerülte a személyes konfliktusokat, holott fiatal korában több méltánytalanság érte. Nagyon szerette az életet, és tudatosan élvezte a jólét vagy siker pillanatait. Szívesen festett, és a művészetek, de a természet szépségei iránt is őszintén tudott lelkesedni.

A Növényvédelmi Kutatóintézetben kétségtelen űrt hagyott maga után. Munkatársai és barátai szomorúan veszik tudomásul az elkerülhetetlen emberi sorsot, a testi halált. Mindannyian, akik ismertük, megőrizzük emlékét és követjük példamutató tudományos aktivitását.

*Kőmíves Tamás
Barna Balázs
Király Zoltán*

10. A SZAKTERÜLET FEJLŐDÉSE A NEMZETKÖZI KONFERENCIÁK TÜKRÉBEN

10.1. ALLELOPÁTIA VILÁGKONGRESSZUS, WAGGA WAGGA, AUSZTRÁLIA

Horváth József

A vendéglátó Charles Sturt Egyetem kollégái minden igényt kielégítően szervezték meg a konferenciát és kiválóan gondoskodtak a zavartalan munka feltételeiről.

A 130 résztvevő Amerika, Afrika, Ausztrália, Ázsia és Európa 24 országából érkezett. A kongresszus öt napja során Ökológia, Kémia, Természetes ökoszisztémák, Mesterséges ökoszisztémák, Természetes herbicidek, Rizs allelopátia, Új kutatási irányok, valamint Nemesítés és genetika szekciókban folyt a munka. A jelenlévő szakemberek tájékoztatást kaphattak az allelopátia kutatások minden területéről, beleértve a legújabb molekuláris genetikai, biokémiai, kromatográfiai és matematikai statisztikai módszereket, eredményeket. A résztvevők 87 előadásban és 32 poszter bemutatóban számoltak be a világban folyó aktuális az allelopátiához kapcsolódó vizsgálatok eredményeiről. A beszámolók a kutatások minden részterületét felölelték. Az előadások után és a szekcióülések végén szokatlanul élénk szakmai viták bontakoztak ki, amelyek lehetőséget teremtettek az eredmények részletes megvitatására és a hallottak elmélyítésére. A beszélgetések a szekcióülések közötti szünetekben is folytatódtak. Az egyes beszámolók teljes terjedelmű lektorált cikkek formájában jelentek meg a tekintélyes méretű és rendkívül színvonalas konferencia kiadványban.

A konferencia résztvevői megtekintették a Charles Sturt Egyetem Wagga Wagga-ban levő campusát a helyi állatkertet és a botanikus kertet is.

A konferencia ideje alatt megismertük a szakma legújabb eredményeit, az új kutatási irányokat, amelyeket a jövőben a szakmai együttműködés során is kamatoztatni szeretnénk. A magyar kiutazók részéről az alábbi előadás hangzott el: Horváth József, Kazinczi Gabriella, Béres Imre és Takács András, The effect of *Cirsium arvense* plant on the germination of some crops. (In: Harper, J.D.I., M. An, H. Wu, and J. H. Kent (eds), Gosford, Australia 2005.

10.2. MAGYAR RÉSZVÉTEL EURÓPA TALAJ ATLASZÁNAK ELKÉSZÍTÉSÉBEN ÉS AZ EURÓPAI TALAJVÉDELMI STRATÉGIA MEGALKOTÁSÁBAN

Várallyay György

Európa Talajtani Atlasza (Soil Atlas of Europe, European Commission – European Soil Bureau Network, 2005) a lassan földrajzi Európává bővülő EU egyik jelentős, az egységet szimbolikusan is tükröző, szép kiadványa. Eredetileg az EU tíz új tagországgal, (köztük Magyarországgal) történő 2004. május 1-jei bővülésének időpontjára tervezett megjelenése ugyan egy évet csúszott, de ez mit sem von le össz-európai együttműködést kifejező tartalmából, s kiadásának aktualitásából.

A 128 oldalas Atlasz főszerkesztői, Arwyn Jones, Luca Montanarella és Robert Jones, 21 ország és 4 nemzetközi szervezet 50 társszerzőjének munkáját koordinálták egy 30-tagú szerkesztőbizottság segítségével. Az Atlasz 34 ország adatbázisára épült, előzményként pedig Európa 1:2,5 000 000 méretarányú FAO Talajtérképére (1965), a FAO/UNESCO 1:5 000 000 méretarányú Világ Talajtérképére (1980), Európa 1:1,000,000 méretarányú Talajtérképére (1985), valamint a Közös Kutatási Központ (Joint Research Centre, JRC) Európai Talajtani Iroda Hálózatának (European Soil Bureau Network, ESNB) legutóbbi években megjelent kiadványaira támaszkodott. Az Atlasz elkészítésének több mint tíz évig tartó munkájában kezdettől fogva jelentős és eredményes munkát végzett Michéli Erika és Várallyay György, mint társszerző, szerkesztőbizottsági tag valamint az ESNB Tudományos Tanácsadó Testületének tagja, valamint Dobos Endre a digitális talajtérképezés szakértője. Az Atlaszba beépülő magyar talajtani adatbázisok és fényképanyag rendelkezésre bocsátásával azonban természetesen egy széleskörű hazai talajtanos szakembergárda érezheti magát joggal az Atlasz társszerzőjének, közreműködőjének. Az Atlasz megjelentetésében történő magyar részvétel tovább erősítette tudományterületünk eddig is elismert nemzetközi presztízsét.

Az Atlasz szerkesztésének alapvető irányelve az az Einsteintől származó gondolat volt, hogy a talajt olyan egyszerűen kell bemutatni, ahogy csak lehet, de *nem egyszerűbben!* Ezt szem előtt tartva épült fel az Atlasz szerkezete, különös figyelmet fordítva az egyszerű, közérthető, de pontos és szabatos fogalmazásra, valamint a tartalom gazdag illusztrálására. Az Atlasz ily módon jóval több, mint egy egyszerű „térkép-tár”, hanem egy kitűnő, a talajt és környezetét bemutató oktatási anyag, igényes népszerűsítő kiadvány, amit minden érdeklődő ember élvezettel forgathat, tanulmányozhat.

Az Atlasz *Előszavában* az EU Környezetvédelmi, valamint Tudományos Kutatási Főigazgatósága, a JRC, valamint az ESNB vezetői egyaránt kiemelték az Atlasz megkülönböztetett jelentőségét az EU Tematikus Talajvédelmi Stratégiájának megalapozásában, a talaj és a környezet állapota iránti társadalmi aggodás felkeltésében és felerősítésében, a fenntarthatóság elvét szem előtt tartó tudatformálásban, amelyben az Atlasz hídj szerepét töltheti be a (talajtani) szakemberek, döntéshozók, politikaformálók és a társadalom között. Egy *közös* (az élelmiszerbiztonság és a környezetminőség

szempontjait egyaránt figyelembe vevő) Európai Talajvédelmi Stratégia megvalósítása csak akkor lehet eredményes, ha figyelembe veszi a természeti adottságok, mindenekelőtt ezek integrált összhatását tükröző talajviszonyok regionális, sőt lokális sokféleségét, amelynek bemutatása az Atlasz egyik célkitűzése.

Az Atlasz példamutató egyszerűséggel és ugyanakkor követendő precizitással mutatja be a talajt, mint természeti képződményt, mint négydimenziós, négyfázisú, polidiszperz rendszert. Rámutat jelentőségére és *multifunkcionalitásának* fontosságára: élelmiszer, ipari nyersanyag- és energia célú biomassza előállításának alapvető közege; az élővilág primér tápanyagforrása; a természet hatalmas szűrő, puffer és detoxikáló rendszere; élőhely és termőhely; természeti és történelmi örökségek megőrzője; a társadalmi fejlődés infrastruktúrájának hordozója, szó szerinti építőköve.

Az Atlasz szemléletesen és gazdagon illusztrálva ismerteti Európa talajait, azok környezetét, talajszelvényét, jellemzőit. Az egyes talajfélések földrajzi elterjedését 17 térképlap mutatja be, mégpedig Európa autóatlaszához hasonlóan a talajtakaró heterogenitásától, valamint a rendelkezésre álló információ-anyag gazdagságától függő 1:1,5–1:3 M léptékben. Mindegyik térképlaphoz rövid magyarázó szöveg is tartozik, amely „dióhéjban” ismerteti a régió természetföldrajzát, főbb talajait, talajhasználatának jellemzőit és problémáit.

Az Európa talajtani adatbázisait összefoglaló fejezetben a méretaránynak megfelelően igen vázlatos „mini-térképeken” kerültek bemutatásra Európa talajainak legfontosabb fizikai és kémiai tulajdonságai, valamint – különböző méretarányú tematikus térképeken – néhány gyakorlati alkalmazási lehetőség: pl. agroökológiai potenciál; egyes növények termesztésére való alkalmasság; a víz és/vagy szélerózió által okozott talajvesztés; az NO₂-emisszió mértéke. A fejezet az ESB-nek, ill. össz-európai regionális hálózatának az ESN-nek bemutatásával zárul, felsorolva ezek sokoldalú tevékenységét, beleértve olyan nemzetközi projekteket, mint az EUSIS (European Soil Information System), INSPIRE (INfrastructure for SPatial InfoRmation in Europe), SOTER (SOil and TERrain Digital Database) vagy a talajminőség változásának monitorozása.

A „*Talajt fenyegető veszélyek Európában*” című fejezet az Atlasz gyakorlati hasznosítása szempontjából talán a legfontosabb rész, hisz célja az *EU Tematikus Talajvédelmi Stratégiájának* megalapozása. Sajnos, a talajt fenyegető veszélyek köre egyre szélesebb, a fenyegetettség pedig egyre súlyosabb. A számos probléma közül az Atlaszban – a Talajvédelmi Stratégiában is szereplő – nyolc legfontosabb veszély kerül bemutatásra:

1. Talajfedés (soil sealing), a településekkel, infrastruktúrával vagy az általános társadalmi fejlődés gyakorlatilag kivédhetetlen, csak racionálisan mérsékelhető következményeivel.
2. Víz és/vagy szél okozta erózió.
3. Talaj szervesanyag-tartalmának csökkenése.
4. Biodiverzitás csökkenése.
5. Talajszennyez(őd)és.
6. Talajtömörödés.
7. Hidrogeológiai kockázatok növekedése.
8. Sófelhalmozódás, szikesedés.

A nyolc veszélyt egy-egy oldal mutatja be az Atlaszban, pontos definíciókkal, okfeltáró elemzésekkel, szemléletes fényképekkel és térképekkel. A 8. témának Várallyay György volt szerzője és szerkesztője, a 7-nek pedig társszerzője.

Az Atlasz anyagát részletes *publikációs lista* egészíti ki, lehetővé téve az érdeklődők számára a további „búvárkodást”. A lista nemcsak az „össz-európai” publikációkat tartalmazza, hanem a közreműködő országok talajviszonyaira vonatkozó részletesebb információkat közzé tevő munkákat is.

Az Atlasz ünnepélyes bemutatójára 2005. október 18-án került sor Londonban, nemcsak a vendéglátó Egyesült Királyság, hanem több más ország és szakterületileg illetékes nemzetközi szervezet magasfokú képviselőjének jelenlétében és méltatásával, valamint a társszerzők és közreműködők szinte teljes körének a részvételével.

Széles magyar szakember-gárda vett részt az Európai Talajvédelmi Stratégia kidolgozásában, ill. egy integrált Európai Talajinformációs Rendszer indikátor-rendszerének meghatározásában és egységes rendszerbe szervezésében is. Ennek a munkának megvitatására az Európai Talajtani Iroda Hálózatának (ESBN) Atlasz bemutatót követő plenáris ülése keretében került sor, ahol Dobos Endre digitális talajtérképezésről, Michéli Erika talajosztályozásról, Várallyay György, Tóth Gergely és Tóth Tibor szikesedésről (Soil salinisation/sodification) készített anyagai is prezentációra kerültek, s kaptak kedvező szakmai fogadtatást, a magyar talajtani tudomány nemzetközi presztízsét megerősítő elismerést.

Az Atlasz tartalmával és igényes kivitelével eredményesen tölt(het)i be „misszionáriusi” szerepét a társadalom talaj iránti érdeklődésének felkeltésében, multifunkcionális szerepének megismertetésében, fenntartható használata, megőrzése és értékmegővése szükségességének elismertetésében, s a közös Európai Talajvédelmi Stratégia megvalósításában. Reméljük sok kézbe odakerül, s inspirál alkotó gondolatokat, serkent tenni akarásra, s cselekvésre.

11. AKADÉMIAI SZÉKFOGLALÓK

11.1. MINDENNAPI KENYERÜNK A MULTIDISZCIPLINÁRIS NÖVÉNYNEMESÍTÉS TÜKRÉBEN

Bedő Zoltán

Allard (1996) a 20. század búzanemesítésében lezajlott eseményeket kétirányú folyamatként értékeli. Egyrészt a növényi génállomány eróziója zajlott le a homogén populációból álló modern fajták elterjedésével, és a heterogén tájfajták, a korai fajtapopulációk eltűnésével, másrészt a széles adaptációs képességet biztosító, a produktivitást növelő és minőséget javító allélok folyamatos felhalmozódása ment végbe a modern növényfajtákban a nemesítési ciklusok eredményeként. A martonvásári program keretében a minőségbúza nemesítés példáján mutatjuk be, hogyan történik a kedvező allélok akkumulációja az ezredfordulón a multidiszciplináris növénynemesítés eszközeivel a nemesítési és szelekciós rendszerek fejlesztése, új genetikai források előállítása céljából.

A búzanemesítésben felhasznált genetikai forrásokat négy csoportba lehet sorolni. Az első csoportba a tájfajták és régi fajták populációi, a másodikba a vad és természet rokon fajok, a harmadikba az egzotikus források, a negyedikbe az adaptív típusok tartoznak. Ezek közül Hans Braun (1998) felmérése szerint a nemesítők legkevésbé használják fel a régi tájfajtákat és fajtapopulációkat. Amennyiben ennek okait kutatjuk Hankóczy közvetve már 1938-ban pontosan megadta rá a választ, hiszen véleménye szerint a régi magyar tájfajták ugyan jó malom és sütőipari tulajdonsággal rendelkeznek, de betegségekre és megdőlésre fogékonyak, és kis termőképességűek. Éppen ezért 1993-ban hozzáfogtunk az egyik leghíresebb magyar búzafajta, a Bánkúti 1201, majd más régi magyar fajták populációjának vizsgálatához.

A Bánkúti 1201 fajtával végzett vizsgálatok eredményei alapján egyrészt kimutatható e fajta nagyfokú heterogenitása a minőségét meghatározó nagymolekulasúlyú (HMW) gluteninek alapján, elsősorban az Glu-1A és a Glu-1B lókuszt. Másrészt a jó technológiai minőségű búzafajtákra általában jellemző 5 + 10 HMW glutenin alegységek helyett a gyenge sütőipari minőségű fajtákra jellemző 2+12 alegységek figyelhetők meg a Glu-1D lókusznál. Az eredmények alapján kiszélesítettük kutatásainkat az ausztrál kutatóközponttal, a CSIRO-val, valamint az ELTE Növényélettani Tanszékével. A Bánkúti 1201-ből izoláltuk az 1Ax2^{*B} HMW glutenin mutáns gént, melyet felhasználunk a molekuláris marker szelekcióban. Megállapítottuk, hogy a Bx7/By8 HMW glutenin összetételű Bánkúti 1201 egy típusa túltermeli a Bx7 HMW glutenin fehérjét. A kismolekulasúlyú (LMW) glutenin családból négy új gént izoláltunk, ezek közül az egyik perspektivikusnak látszik a nemesítésben. Kimutattuk egy rekombináns szerkezetű tartalékfehérje géncsalád 11 tagját a Bánkúti 1201 búzában. Mindezek a példák azt mutatják, hogy a régi magyar búzafajták populációi hatalmas géntartalékok lehetnek a növénynemesítésnek..

A genetikai források nemesítési felhasználásában fontos szerepe van a vad és természetközeli rokon fajoknak. A modern búzanemesítésre a legnagyobb hatással a rozsból izolált 1B/1R és részben az 1A/1R transzlokációk és szubsztitúciók voltak. A martonvásári nemesítési programba e források a lisztharmat és a szárrozsdarezisztencia javítása miatt kerültek be. Ugyanakkor el kell mondani, hogy a minőségbúza nemesítésben esetleges negatív reológiai és tészta ragacsossági hatásuk miatt felhasználásuk már nem egyértelműen pozitív. Egy példa erre a martonvásári minőségbúza nemesítési program egyik első fajtája, az Mv Emma, melynek fajtafenntartásakor a HMW glutenin és a rozs transzlokációs vizsgálatok során egyértelműen ki lehetett mutatni, hogy az 1B/1R transzlokációt tartalmazó altörzsek sikértartalma ugyan nem különbözött a transzlokációt nem tartalmazó altörzsekétől, ugyanakkor a siker minőségét mutató sikerindexük jelentősen kisebb lett.

A genetikai források harmadik csoportját az egzotikus genotípusok alkotják. Felhasználásuk több szakaszban megy végbe amennyiben új fajta nemesítését tűzzük ki célul, mivel először az adaptív genetikai forrás szelekciója történik, majd ezt követi a fajtaelőállító nemesítés. Éppen ezért a biokémiai és molekuláris markerszelekció nagymértékben elősegíti a nemesítési idő lerövidítését, javítja a szelekció hatékonyságát. Az egyik minőségi etalon a világ búzatermesztésében a kanadai Glenlea fajta, amely a legjobb liszt minőséget adó ún. prime hard minőségi kategória standard fajtája. Jó minőségének egyik legfontosabb jellemzője a Bx7 HMW glutenin fehérje túltermelése. 1997-ben amerikai utam során kaptam Glenlea forrást és annak egyik származékát. Mindkettő számos hátrányos agronómia jelleget hordoz, tipikusan egzotikus formák. A HPLC-vel végzett szelekció során eddig már mintegy ötven olyan törzset hoztunk létre biokémiai markerszelekcióval, melyek hasonló fehérje túltermelők, mint a kanadai Glenlea.

A martonvásári búzanemesítési program endospermium szerkezet szerinti vizsgálata azt mutatja, hogy a nemesítési anyag mintegy 70%-a tartozik ebbe a szemkeménység kategóriába. Így a genetikai variabilitás szélesnek mondható. Ebből következik, hogy a kemény endospermiumú búza nemesítésére megfelelő alapanyagot találunk az adaptív típusok között a különböző genetikai források vizsgálata során. Az adaptív genetikai források felhasználásának egyik legnagyobb előnye, hogy az adott régió technológiai minőség szabványához legjobban alkalmazkodó fajta nemesítését lehet megvalósítani, a minőségi és agronómiai tulajdonságok optimumát a legkönnyebben el lehet érni. A transzgresszív genotípusokra történő szelekcióval ugyan jelentős haladásra lehet szert tenni egyes tulajdonságok javításában, de a többi genetikai forráshoz képest az adaptív x adaptív keresztezési kombinációkkal általában lassúbb a genetikai haladás.

Jelentős eredményeket tudtunk elérni a keményszemű genotípusok hatékony szelekciójában az SKCS 4100 – nek a nemesítési rendszerbe történt beállításával. A keményszemű búza szelekciós rendszer első szakaszában, az F₄ generáció vizsgálatának lezárásával el tudjuk dönteni e készülék, valamint az ún. FOSS rendszer révén, hogy milyen szemtípusba tartozó genotípust szelektáltunk, ami a későbbi generációk vizsgálatát is alapvetően meghatározza. Ez a stratégia hozzájárult ahhoz, hogy 1994 óta, amikor az első martonvásári ún. javító minőségű búzafajta, az Mv Emma állami

elismerést kapott, azóta már 11 újabb un. javító minőségű és kemény endospermium szerkezetű búzafajta született Martonvásáron.

Más diszciplinák bevonása után felvetődik a kérdés, összehasonlíthatók-e a mai martonvásári búzafajták a Bánkúti 1201 minőségével. A fehérje mennyiségben még mindig van előnye a Bánkúti 1201-nek, de a fehérje minőségét mutató farinográf-, alveográf-, és extenzográf eredmények alapján a mai martonvásári fajták közül több olyan van, amely a fehérje minőségi paraméterekben megelőzi a Bánkúti 1201-et. Itt elsősorban az Mv Mazurka, az Mv Suba, az Mv Ködmön és az Mv Toborzó fajta említhető meg kiváló fehérje minősége miatt.

Nemzetközi megmérettetésben az amerikai un. hard red winter – azaz kemény- és pirosszemű őszi búza –, ami azonos minőségi osztálynak felel meg a mi búzáinkkal – ötéves adatait hasonlítottuk össze a legújabb martonvásári fajtákéval. Ebből kiderül, hogy fehérjetartalomban jobb eredményekre képesek a mi fajtáink. A martonvásári fajtáknak szintén jobb a farinográfós vízfelvételük, hosszabb a tésztakialakulási idejük. Fajtáink többségének jobb a farinográf görbe stabilitása, és a tíz martonvásári fajtából ötnek nagyobb az alveográfós görbe alatti területe. Ezek az adatok egyértelműen mutatják a martonvásári fajták versenyképességét a sütőipari minőségi tulajdonságokban. A minőség nemzetközi előtérbe kerülése elősegíti a martonvásári fajták külföldi elismerését is. Elsősorban a környező országokban kerültek az elmúlt tíz évben regisztrálásra fajtáink, így Horvátországban, Szlovákiában, Romániában, Ukrajnában. Nagy örömünkre szolgál, hogy a minőségi követelményekben igen szigorú Kanadában is sikerült már az Emese fajtánkat regisztrálni Carlisle néven.

A minőségi jellegek javításának jövőbeni egyik lehetősége a transzformációs technológiával történő nemesítés. Mi angol és ausztrál együttműködésben már négy éve vizsgáljuk a módosított fehérjetartalmú transzgenikus búzát egy extra HMW glutenin gén az 1Dx5 transzformálásával. Az extra 1Dx5 gén hatására kimutatható az általa kódolt fehérje túltermelése. Az eredeti fajta és a transzformáns összehasonlításából ugyanakkor az is kiderül, hogy megváltozott a glutenin/gliadin, a HMW/LMW, a Dx/Dy mellett maga a Bx/By arány is. A molekuláris nemesítési következtetés pedig az, hogy egyetlen HMW glutenin gén transzformációja jelentős elváltozást okoz a tartalékfehérje összetételben és az egyes fehérje komponensek arányában.

A mindennapi kenyereink jövője a XXI. században nagymértékben függ attól, hogyan illeszthető be az emberiség egészséges táplálkozásába. Érdekes ellentmondás, hogy amíg őseink primitív malomipari technológiákkal állították elő a lisztet addig rostokban gazdagabb volt kenyereink. Napjainkban a szép fehér lisztből készült kenyérben mind a rosttartalom, mind más fontos tápanyag, vitaminok mennyisége csökkent. Az egészséges táplálkozáshoz szükséges összetevők a korpával együtt „elvesznek” számunkra, és a modern életforma terjedésével egyre jobban hiányoznak étrendünkben.

A jövő mindennapi kenyérének jobban kell szolgálnia egészségünket. Így az EU 6 Keretprogramban létrejött Healthgrain integrált projektben az a célunk, hogy csökkentjük a humán metabolikus szindrómákkal kapcsolatos betegségek rizikóját Európában a gabonaszem protektív komponenseinek fogyasztásával. Ezek a protektív komponensek pedig nagyobb arányban találhatóak meg a búza szem pericarpiumában, mint az

endospermiumban. A mi feladatunk ebben a kutatási programban, hogy e tulajdonságokra meghatározzuk a különböző genotípusok egyes liszt frakcióinak genetikai variabilitását, valamint új genetikai forrásokat hozunk létre genomikai módszerekkel és hagyományos nemesítéssel.

Én kétszeresen optimista vagyok: egyrészt egy nemesítő egy hosszú, közel egy évtizedet átfogó nemesítési ciklus kidolgozásához és megvalósításához csakis optimista szemlélettel állhat hozzá. Másrészt azért is optimista vagyok, mert meg vagyok győződve, hogy a növénynemesítés jövőbeni fejlődése biztosított, mivel hatékonyan képes kapcsolódni az élettudományok számára feltett legfontosabb kérdések és kihívások megválaszolásához.

Irodalomjegyzék

- Allard, R.W. (1996) Genetic basis of the evolution of adaptedness in plants. *Euphytica*, 92: 1–11.
- Braun, H.J., Ekiz, H., Eser, V., Keser, M., Ketata, H., Marcucci, G., Morgounov, A., and Nercirci, N. (1998). Breeding priorities of winter wheat programs. H.J. Braun et al. (eds.), *Wheat: Prospects for Global Improvement*, 533–560.
- Hankóczy, J. (1938) A magyar búza minősége, a minőségi vizsgálatok múltja és jelene. In: *A magyar búzatermesztés átszervezése 1931–1937*. Pátria Kiadó, Budapest, 7–38.

11.2. A KÁRPÁT MEDENCE ERDŐ ÉS FAGAZDÁLKODÁS KONCEPCIÓJA, A FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉSBN

Bojko Miklos, az MTA külső tagja (Ungvár)

Az erdő, mint természeti erőforrás, pótolhatatlan az emberi létezéshez szükséges környezet formálásában. Sokoldalú ökológiai, gazdasági és szociális funkciói korlátlanok. Az erdő termékei – megújuló tulajdonságaik révén – vezető szerepet játszanak az állam gazdaságában és az ember élettevékenységében.

Az erdőállomány védelme, megújítása és ésszerű felhasználása a piacgazdaság és a különféle tulajdonformák kialakítása közepette különösen időszerűvé vált. Ezzel egyidejűleg felbecsülhetetlen értékűek védő, klímaszabályozó és rekreációs tulajdonságai is.

Az erdő és a termékei tulajdonságainak tanulmányozása lehetővé teszi, hogy feltárjuk a bioszféra más komponenseivel való bonyolult kapcsolatait, bemutassuk sokféleségüket és jelentőségüket az ember élettevékenységében, s főleg a környezetvédelemben. Ily módon konstatálhatjuk, hogy a Kárpátok erdősége ténylegesen „zöld arany”, s tulajdonságai az ember és a régió, a szomszédos államok, de mindenekellett Magyarország életében rendkívül értékesek és pótolhatatlanok.

Kárpátalja erdői állami tulajdonban vannak. A megye területének 51%-át borítja erdő, míg ukrainai viszonylatban ez a mutató 15%. Ukrajna faanyag-tartalékának 10%-a a megyében van.

Az erdőállományt főként az erdei bükk alkotja, területének 59%-át foglalja el. Az európai lucfenyő 30%-át, a fehérfenyő 2%-át, a közönséges tölgyfa 7,5%-át, a juhar- és jávorfa 0,5%-át, a kőrisfa 0,5%-át. Jelentéktelen területet foglalnak el más fajták.

Ami a kor szerinti megoszlást illeti: az erdőségekkel borított területek 22,8%-át foglalják el a fiatal, 45,5%-át a középkorú, 11,3%-át az érlelődő és 20,4%-át az érett és az előregedett ültetvények.

152.2 ezer hektár erdő, ami a megye területének 10%-a és az erdőállomány 23,7%-a – természetvédelmi terület. A Kárpátokban ez a legnagyobb, Európa viszonylatában pedig a harmadik.

Kezdetben az át nem gondolt iparosítás következtében több százezer hektárnyi olyan terület képződött, melyen az erdőt elpusztították, de facsemetékét nem ültették, vagy a telepítés félbemaradt. Ezenkívül az értékes bükk- és tölgyerdőket tűlevelűekkel újították fel, ami jelentős mértékű negatív hatást gyakorolt a környező közegre.

A faanyag iránti kereslet növekedése hozzájárult az erdő-kitermelési ágazat fejlesztési ütemének emelkedéséhez.

Később a Kárpátok régiójában az erdőgazdaság elkülönülve, önálló ágazatként fejlődik és alapvető funkciói közé tartozik az erdőgazdálkodási intézkedések végrehajtása, valamint az erdő védelme. Ezt az állami költségvetés finanszírozta, de a szükséges összegnek csak az 50%-át utalta ki.

A még későbbi időszakot az erdőállomány feltétlen felújítása és az erdőipari termelés fejlesztése jellemzi. Ebben az időszakban a világ országaiban jelentősen csökken a

fa tüzelőanyagként történő felhasználása, nő a réteges és a gyalult furnér, a cellulóz, a karton termelése, kialakulóban van a falemez-gyártás, a feldolgozásba bevonják a silány minőségű faanyagot és részben a hulladékot, intenzívebbé válik az erdőgazdálkodás.

A megye agráripari komplexumában közel 70 ezer ember dolgozott. Csak faforgácslemezből évente mintegy 200 ezer köbméternyit gyártottak itt.

Az erdőkombinátok a fa leszállítására utakat kezdtek építeni, vadászösvényeket létesítettek, minden gazdaságban faiskolát hoztak létre a Kárpátok erdőinek felújításához szükséges értékes fafajtákkal.

A független Ukrajnának mindent meg kellett volna tennie azért, hogy felújítsuk és megőrizzük erdőinket, melyeknek vidékiünk és a szomszéd államok számára rendkívül nagy ökológiai, gazdasági és szociális jelentősége van.

Az 1995-ben általunk javasolt megyei erdőipari főosztály struktúráját a megyei tanács azzal a számítással hagyta jóvá, hogy az erdőkben egyetlen gazda lesz: a megyei erdőgazdasági főosztály, mely Kárpátalja területén minden erdőnek a gazdája. Javasoltuk azt is, hogy az erdőgazdasági munkálatok elvégzésére alakítsák meg az állami erdőgazdát – működési területén ő minden erdőnek a gazdája – és az erdővédelmi, gondozási, felújítási, valamint az erdőállomány ésszerű felhasználásával kapcsolatos feladatokat végezzék, de a megengedett fővágásokat ne végezzék.

1995-ben közel 400 gazdálkodó szubjektum kapta meg az engedélyt a fakitermelésre, közülük 380-nak fogalma sem volt arról, hogy mi az a fakészletezés és hogyan kell azt végezni. Ez volt az ötödik szakasz a Kárpátok régiója erdőipari komplexumának átépítésében.

A költségvetési bevételek növelése és az erdőgazdálkodáshoz szükséges pénz biztosítása érdekében a megyei közigazgatási hivatal fokozatosan kezdte bevonni az erdőgazdaságokat a fakitermelésbe és 1998-ban 37,2 ezer köbmétert, 2001-ben pedig már 72,6 ezer köbmétert utalt ki nekik az erdőállományból, ami lehetővé tette, hogy 11 millió hrvnyát fordítsanak az erdőgazdasági munkálatok végzésére.

2002-től a Kárpátok régiójában törvényileg az erdőgazdaságokra van ruházva az erdőállomány használatának elsődleges joga, vagyis azok lettek az alapvető erdőhasználók.

2002-től kezdődően az állami erdőgazdasági vállalatok jogot kaptak arra, hogy a fakitermelést önerőből végezzék és szükség esetén ebbe bevonjanak más gazdálkodó szubjektumokat.

E határozat következményeként nőtt a termékek készletezése az egyetlen gazda – a megyei főosztály – keretein belül.

2003-ban a fűrészáru exportja 4%-kal nőtt, a gömbfáé viszont 3 ezer köbméterrel csökkent. Az állami erdőgazdaságok 4 ezer köbméter gömbfát és 43 ezer köbméter fűrészáru exportáltak. A 2003. évi export struktúrájában 9%-kal nőtt a végtermék – a bútórészaránya. Az 55 millió 909 ezer USA-dollár értékű exportált erdei termék után az állami költségvetésbe 2,6 millió hrvnya folyt be, ebből 1,1 millió fizikai személyektől.

2001-ben a magyar professzorok nemzetközi kongresszusán, melyet Kárpátalján tartottak, e tanulmány szerzője javaslatot tett – és azt támogatták – arra vonatkozóan, hogy Magyarország és Ukrajna tudósai működjenek együtt a Kárpátalján és Magyaror-

szág velünk szomszédos megyéiben a katasztrofális következményekkel járó árvizek megelőzését célzó program kidolgozásában, s ennek során:

- az állandó fejlődésre alapozva kidolgozni a Kárpátok régió erdőgazdaságának fejlesztési programját;
- felépíteni, és helyreállítani 14 víztárolót a hegyi patakok kezdeti szakaszán és 4 nagy poldert a Tisza, a Latorca és az Ung alsó szakaszán;
- a Tisza Tokaj és Rahó közötti szakaszának szabályozása és a folyami hajózás feltételeinek megteremtése Csapig – közlekedési folyosó a Dunától Csapig történő teherszállításra.

A benyújtott javaslatok alapján 2002-ben Ungváron megtartották a magyar és az ukrán kormány képviselőinek találkozóját, melyen a két ország tudósai is részt vettek.

A magyar kormány megbízásából jelen voltak az erdőgazdaság, a Környezetvédelmi és Vízgazdálkodási Minisztérium és a szomszédos megyék képviselői, Ukrajna részéről ugyancsak az erdőgazdaság, a Vízgazdasági és Ökológiai Minisztérium képviselői, valamint Kárpátalja vezetői.

A tanácskozáson aláírtak egy memorandumot a vízgazdasági, erdőgazdasági és természetvédelmi téren történő együttműködésről.

Ukrajna képviselői egyetértettek azzal a javaslattal, hogy szükség van a víztárolók megépítésére és a tudósok részvételére az erdőgazdaság fejlesztési programjának kidolgozásában, valamint a folyók állapotát tükröző automatizált információs rendszer létrehozására.

Magyarország e program valóra váltása során 15 hidrometeorológiai állomás létesítéséhez nyújtott segítséget, melyek automatikus rendszerben működnek, s ez lehetővé teszi, hogy állandó figyelemmel kísérjék a vízállást Kárpátalja folyóin, az információt átadják Magyarországnak, hogy időben intézkedjenek az árvízveszély esetén.

A víztárolók építése egyelőre nyitott kérdés, mivel Ukrajna nem utalt ki pénzt a tervdokumentáció elkészítésére. Ezért a kormányközi egyezményt e kérdésben gyakorlatilag befagyasztották, akárcsak a Tisza szabályozásával kapcsolatos javaslat valóra váltását.

Véleményünk szerint a Magyar Tudományos Akadémiának is célszerű lenne csatlakozni és fly módon hozzájárulni ahhoz, hogy a határ menti államok és az Európai Unió országai is részt vegyenek e bonyolult kérdések megoldásában.

11.3. AZ ARANYRIZS MEGELŐZHETI A SZOKÁSOS TÁPLÁLKOZÁS MELLETTI A-VITAMINHIÁNYT

Ingo Potrykus, az MTA külső tagja

Összefoglalás

Az alapvető élelmiszernövények biológiai értékének növelése költséghatékony és fenntartható megoldás a mikrotápelem-hiánybetegségek megelőzésére. Ennek első példája az aranyrizs, amely A-provitamint tartalmaz. Az A-vitaminhiány problémájának negységát jelzi, hogy naponta 6000 ember halálát és évente 500 000 gyermek megvakulását okozza. E számok ismeretében nehéz megérteni, hogyan lehetséges tovább késleltetni az aranyrizs-technológiabevezetését. Az aranyrizs azonban módosított organizmus, GMO, és ez magyarázza az aránytalan késlekedést. A GMO-k ellenzői két kifogást emelnek az aranyrizszel szemben. Azt állítják, hogy az aranyrizs nem megoldás, mert a jótékony hatás kialakulásához a gyermekeknek napi 9 kg-ot kellene enniük belőle. Ez még a legelső kifejlesztett vonalakra sem volt igaz. Ma már léteznek olyan magas A-provitamin-tartalmú vonalak, amelyek átlagos napi rizsfogyasztás mellett még a Nemzetközi Élelmészeti Intézet (IFPRI) konzervatív számítása szerint is akár a szükségesnél is több A-provitamint juttatnak a szervezetbe. A másik kifogás az aranyrizst trójai falónak állítja be, amely megnyitja az utat a GMO-k ellenőrizhetetlen felhasználása előtt a fejlődő országokban. Ez sem igaz, mert a kialakult bio-biztonsági szabályozás ragaszkodik minden egyes GMO bevezetésének egymástól független elbírálásához. Az aranyrizszel kapcsolatban soha nem merültek fel hipotetikus környezetvédelmi veszélyek, és – tekintve a növény biológiáját – ez nem is meglepő. Egy legújabbban végzett szabadföldi kísérletben nem találtak semmilyen agronómiai problémát; az új tulajdonságot már több mint 20 különböző népszerű fajtába átvitték, ahol az működőképes maradt, és egy sor további fajtába tervezik átvenni. Az aranyrizst a fejlődő országok saját fogyasztásra termelő gazdálkodói számára egy humanitárius projekt keretében a nemzetközi hatóságok ingyen elérhetővé fogják tenni. A termékkel kapcsolatos szellemi tulajdonjogot ingyenes szabadalmak védik. A kereskedelmi felhasználás határa a rizs eladásából származó évi 10 000 USA dollár jövedelemnél van. A gazdálkodó a termés egy részét használja a következő vetéshez, és szabványos rizstermelő rendszer esetében semmilyen más hozzájárulásra nem lesz szüksége. Csak egy szem mag kell neki! Hosszú távon több száz, a helyi viszonyokhoz adaptált aranyrizs-fajtát fognak kialakítani hagyományos nemesítési módszerekkel a különféle mezőgazdasági illetve ökoszisztémák számára. Az aranyrizs nem a mezőgazdasági biotechnológiai cégek reklámja, ahogy a GMO-kat ellenzők gyakran állítják, hanem a közzférából kiinduló, valódi humanitárius projekt, amelyből senki más nem húz hasznot, csak a fejlődő országok A-vitaminhiányban szenvedő szegényei. Ahhoz azonban, hogy javítsuk az esélyét annak, hogy az aranyrizs eljuthasson a fejlődő országok gazdálkodóihoz, társulást kellett létrehozni a köz- és a magánszféra között (ami visszatekintve hatékony megoldásnak bizonyult), mert

- a) a közszférából nem jött támogatás, és
- b) a magánszféra tapasztalata és támogatása nélkül a projekt elbukott volna. Az aranyrizs létezése 1999 óta tudományos tény. A szegények javára történő felhasználása túl hosszú időbe telik (ne felejtjük a napi 6000 halálesetet), mert
- 1) a GMO-szabályozás mára szinte teljesen korlátozóvá vált és teljesen figyelmen kívül hagyja a technológia hasznát;
  - 2) a közszféra támogatása az alapkutatásra korlátozódik. Nem létezik olyan finanszírozási rendszer, amely támogatná a tudományos felfedezésből kiinduló fejlesztést és deregulációt, és nincs olyan jutalmazási rendszer sem, amely a tudósok számára lehetővé tenné, hogy a termékfejlesztés érdekében átmenetileg felfüggeszthessék alapkutatási tevékenységüket.
  - 3) A humanitárius problémák megoldása a közszféra felelőssége! A magán-szektor legfeljebb támogathatja a közszférát.
  - 4) A GMO-kat ellenzők világszerte ellenséges környezetet teremtettek és tartanak fenn minden olyan megoldással szemben, amely GMO-k felhasználásán alapul.

11.4. GÉNEK, ÖKOSZISZTÉMÁK, GAZDÁLKODÁS: ERDÉSZET, PARADIGMAVÁLTÁS UTÁN

Mátyás Csaba, az MTA levelező tagja

Az erdő és az erdőgazdálkodás szereplése a közvéleményben és a médiában évek óta erősödni látszik és messze meghaladja az ágazat tisztán gazdasági jelentőségét. Megjelent egy új társadalmi érzékenység, amely a természeti környezet, és azon belül az erdő károsodására, károsítására emocionálisan reagál, gondoljunk akár a Zengőn építendő radarállomás, vagy a tátrai orkánkatasztrófa visszhangjára. Az urbánus társadalmi csoportok szemében az erdőgazdálkodás is természeti egyensúlyt veszélyeztető tevékenység. Az aggodalmak háttere egy újkeletű társadalmi szorongás, amelyet a globális környezet állapotának romlásáról szóló híradások táplálnak.

A társadalmi megítélés változásával egyidőben az erdész szakmai körökben is jelentős feszültségek léptek fel, amelyeket a rendszerváltás gazdasági-intézményi átrendeződései váltottak ki. A külső társadalmi elvárások és a tradicionális szakmai elvek megkérdőjelezése új utak keresésére ösztönöztek, nemcsak a gazdálkodás mikéntjét, hanem tudományos alapjait tekintve is. Az erdészettudomány oldaláról a kérdés úgy fogalmazható meg, hogy definiálhatók-e olyan új alapelvek, amelyekre építve az erdőgazdálkodás gyakorlata megfeleltethető az elvárásoknak? Más szóval: egy új paradigma meghatározásának van-e természettudományos háttere?

A paradigma egy adott korszak általánosan elismert tudományos eredményeinek köre, amely megalapozza a szakmai problémák megoldását. Az erdészetben évszázados hagyománya van a tartamosság paradigmájának, amelyre méltán lehetünk büszkék. A tradíciók továbbvitele azonban egy ponton túl szűnni nem akaró konfliktusok forrása lehet, ezért el kell fogadni a paradigmaváltással járó megrázkódtatásokat.

Esetünkben a *paradigmaváltás középpontjában az erdő mint ökoszisztéma működőképességének a gazdálkodás feltételei közötti megőrzése áll*. A továbbiakban ennek a kérdés-körnek az evolúciós és genetikai aspektusait foglaljuk össze.

Egy ökoszisztéma működőképességét elsősorban az élő rendszert alkotó fajok *alkalmazkodóképessége* fogja meghatározni, amelyet a faji diverzitás mellett a genetikai változatosság szabályoz. Mind a fajösszetétel, mind pedig a fajon belüli genetikai diverzitás evolúciós és történeti előzmények terméke, amelyet az ökológiai feltételek foglalnak kezbe. A folyamatosan változó feltételek az erdei ökoszisztémában komplex ökológiai, genetikai és evolúcióböiológiai folyamatokat generálnak, amelyet az evolúciós ökológia módszerével elemezhetünk. (Az evolúciós ökológia a természetes populációk alkalmazkodását és létezésének kényszerfeltételeit vizsgálja.) Az erdészet valószínű az egyetlen természeti ágazat, ahol az evolúciós ökológia szempontjai közvetlen gazdasági jelentőséggel bírnak, és azokat inkább megsejtett, mint bizonyított „erdészeti axiómák” formájában a gyakorlat eddig is – a lehetőségekhez mérten – figyelembe vette.

Az erdei ökoszisztémák működőképességével, alkalmazkodóképességével kapcsolatosan több, a gazdálkodás irányát és eredményességét meghatározó evolúcióökológiai kérdés tehető fel:

- vannak-e a természetben figyelembe veendő genetikai korlátok is, az ökológiaiak mellett?
- milyen evolúciós és történeti hatások befolyásolták a termesztett fajok genetikai strukturáltságát, és ezeket milyen mértékben szükséges figyelembe venni és fenntartani?
- hogyan optimálható a szelektív beavatkozás és erőforrás-hasznosítás az ökoszisztémában, a hosszú távú stabilitás és evolúcióképeség megőrzése mellett?

Az utóbbi évtizedekben gyűjtött bizonyítékok igazolják a fás életforma evolúció-ökológiai hatását a fafajok példátlan genetikai diverzitására. A felhalmozott diverzitás eredete szaporodásbiológiai, evolúciós és ökológiai hatások mellett, genetikai korlátokra és antropogén (történeti) okokra vezethető vissza.

Mindezek miatt az erdei fák adaptív jelentőségű genetikai differenciáltságát a fatermesztés keretei között is fenn kell tartani, és figyelmet kell fordítani a diverzitás védelmének megoldására az erdőművelés különböző munkafázisaiban.

Az utóbbi évek genetikai kutatási eredményei alapján az erdőművelésben az „erdészeti evolúciós ökológiai axiómák” árnyaltabb értelmezése szükséges. Ezeket az alábbiak szerint foglalhatjuk össze:

- a populációk termőhelyi alkalmazkodottsága még őshonosság esetén sem tökéletes, genetikai és ökológiai természetű korlátok miatt;
- az alkalmazkodottság térbeli strukturáltsága fajonként eltérő lehet, sőt különböző adaptív tulajdonságokra is – a korlátozó tényezők és genetikai csereviszonyok függvényében – eltérő változatossági mintázatot mutathat;
- a lokálisan adaptálódott populációk ökológiai értéke összefüggésben van a helyi környezet szelekciós nyomásának erősségével – minél szélsőségesebb a környezet, annál fontosabb a megfelelően adaptálódott populáció alkalmazása;
- átlagos feltételek mellett az alkalmazkodottság genetikai tartaléka elegendően nagy ahhoz, hogy szakszerű szelektív beavatkozásokat lehetővé tegyen;
- az erősödő éghajlati szélsőségek miatt határozott elsőbbséget kell biztosítani a kedvezőbb fenotípusos plaszticitással rendelkező populációknak;
- a klímaváltozás trendje ismeretében felül kell vizsgálni az eddigi, statikus szemléletű szaporítóanyag-forgalmazási előírásokat.

A feladatok gyakorlati megoldásához a molekuláris genetika eszköztára elengedhetetlen az alábbi területeken:

- a szaporítóanyag-forgalmazás szabályozása,
- a genetikai azonosság szavatolása és ellenőrzése (certifikáció),
- az optimális erdőművelési és erdőfelújítási technológiák kidolgozása, valamint
- a genetikai erőforrások megőrzése.

Az evolúcióökológiai elvekre épülő új erdészeti paradigma a sokféleség és alkalmazkodóképesség megőrzését dinamikus megközelítésben valósítja meg: a folyamatosan fenntartás, a védelem és hasznosítás differenciált összehangolása és az ellenőrzött erőforrás-használat révén. Az ökológiailag fenntartható gazdálkodás (a Biodiverzitás Konvenció megfogalmazásában „ökoszisztéma szemléletű gazdálkodás”) természettudományos alapokra épülő mérnöki feladat, amely azonban nem nélkülözheti az etikai szempontok figyelembevételét.

11.5. SZAPORÍTÁS ÉS BIOTECHNOLÓGIA: KONTÁRKODÁS A TEREMTÉSBE?

Solti László, az MTA levelező tagja

Az előadás a szaporodás-endokrinológia, illetve a szaporodás-biotechnológia területét tárgyalta. Az első témakör keretében a progeszteron-hormon analitikával és alkalmazásával, valamint a mikotoxinok kimutatására szolgáló tesztek fejlesztésével foglalkozott, míg a második rész során az embrió-technológiák fejlődését tekintette át a hazai kutatások tükrében.

Régóta ismert, hogy a hazai szarvasmarha állományok átlagos élettartama mindössze 5,5 év, a két ellés közötti idő hossza 430 nap, vagyis összesen 2,5 utódot hoznak világra. Az ebből eredő gazdasági veszteség évente több tízmilliárdos nagyságrendű. A progeszteron analitikáról a 70-es évek óta tudjuk, hogy a petefészek-működés jó indikátora és felhasználható a ciklus-diagnosztikájára, a korai vemhesség megállapítására vagy kizárására, illetve az ovulációs időpont előrejelzésére. Technikai problémát az jelentett, hogy a vizsgálati mintákban rendkívül csekély (10^{-9} – 10^{-12} g) mennyiségben van jelen, emellett az alap- és csúcskoncentráció különbsége csak kb. 10-szeres. Hazánkban az 1970-es években került sor az akkor úttörőnek számító izotópos módszerek kifejlesztésére, amelyek közül a CPBA és a RIA eljárások érdemelnek említést. A poliklonális ellenanyag alapú eljárásokat a rutin diagnosztika területén néhány év múlva fölváltották a bárhol alkalmazható, nagy teljesítményű, monoklonális ellenanyaggal működő és izotópot nem igénylő ELISA módszerek, amelyek mára igen/nem gyorsteszt formájában is elterjedtek. Az eljárásokat ló, szarvasmarha, sertés és kutya állatfajban használták föl a szaporodási folyamatok nyomon követésére. (25 saját cikk bibliográfiai adatai felsorolva).

A kontinentális éghajlat miatt a gabonafélék gyakran fertőződnek szántóföldi vagy raktári penészgombákkal, amelyek toxinjai az embert és az állatokat egyaránt veszélyeztetik. A mikotoxinok kimutatására szolgáló gyors és egyszerű szűrővizsgálatokra jelentkező igény miatt került sor olyan monoklonális ellenanyag-alapú ELISA diagnosztikumok fejlesztésére, amelyek eredményeképpen ma már 5 gyorsteszt (*Aflatoxin B1*, *T-2*, *Zearalenon*, *Ochratoxin A* és *Fumonisin B1*) elérhető a takarmány- és élelmiszervizsgáló laboratóriumok számára. A mikotoxin témakörben megjelent publikációkat az alábbi felsorolás ismerteti. (12 saját cikk bibliográfiai adatai felsorolva).

A szaporodás biotechnológiája állattenyésztési-állatorvosi területen a 70-es években kezdődött, amikor az akkor forradalmian újnak számító első embrióátültetési kísérletek zajlottak szarvasmarhában. Az eljárás bevezetése és elterjedése egybeesett a fajtaváltással, amikor az uralkodó magyar tarka fajtát a magasabb tejhozamú holstein frízzel keresztezték vagy cserélték ki. A szarvasmarhaprogram keretében a honosítási problémák, valamint a fertőző betegségek behurcolásának elkerülése érdekében több ezer megtermékenyített HF-embriót importáltunk és ültettük hazai recipiensekbe. A mélyhűtési technikák fejlődésével párhuzamosan a 80-as években a korlátozott élettartamú friss embriók helyett egyre inkább a fagyasztva tárolt embriók behozatala terjedt

el. Még később, a 90-es esztendőkből a második generációs technikákat képviselő in vitro fertilizáció, a PCR segítségével ivardeterminált embriók, valamint a klónozás és a génmódosított embriók előállításának és átültetése képezte a hazai állatorvosi-állattenyésztési kutatások biotechnológiai vonulatát. A fenti technikák Magyarországon is elterjedtek és a hazai agrárszakemberek fel tudják vállalni bármelyik említett módszer adaptálását és széleskörű bevezetését. Sajnálatos, hogy az állattenyésztési ágazat válsága, az élvonalat használni képes mezőgazdasági üzemek száma és gazdasági helyzete nem igényli és nem teszi lehetővé ezen technológiák gyors elterjedését. A rendelkezésre álló hely nem teszi lehetővé a szaporodás biotechnológiája területén elért tevékenység és az eredmények részletes ismertetését, ezek az alább felsorolt irodalomjegyzék alapján követhetők nyomon. (42 saját cikk bibliográfiai adatai felsorolva).

11.6. PESZTICIDEK A KÖRNYEZETÜNKBEN

Kőmíves Tamás, az MTA levelező tagja

A nemzetközi szakirodalom egybehangzó megállapítása szerint 2020-ig a világ mezőgazdaságának évről-évre csökkenő termőterületen körülbelül 40%-kal kell növelnie élelmiszer-termelését – oly módon, hogy 1) az előállított élelmiszer tápláló legyen, 2) ne tartalmazzon egészségkárosító anyagokat, és 3) előállítás során a környezet ne károsodjon. Ez a hatalmas feladat minden eddiginél nagyobb terhet ró a növénytermesztés valamennyi folyamatára, így a növényvédelemre is. Ugyanakkor számos jel mutat arra is, hogy az elméleti és alkalmazott növényvédelmi tudomány válaszüthöz érkezett, és jelentős kockázatokat hordozó döntések előtt áll. Valószínűnek tűnik ugyanis, hogy környezetvédelmi problémák miatt már nem folytatható sokáig a növényvédelem jelenlegi – a kémiai peszticidek használatára alapozott – gyakorlata. A székfoglaló előadás a peszticidek alkalmazásából fakadó előnyök és hátrányok kényes egyensúlyát egy ma már tiltott növényvédő szer, a DDT példáján mutatta be. A DDT nagyhatású rovarelleni szer, amit 1938-ban fedezett fel Paul Müller svájci vegyész. Az új hatóanyag segítségével a második világháború során emberéletek millióit mentették meg, ugyanis használatával minden korábbi módszert messze felülmúló eredményességgel sikerült visszaszorítani a maláriát terjesztő szúnyogokat és a tífuszt hordozó tetveket. Paul Müllert a DDT felfedezéséért 1948-ban Nobel Díjjal tüntették ki: figyelemre méltó, hogy nem a kémiai díjat kapta meg, hanem – az új készítmény életmentő szerepe miatt – az orvosit. Néhány évvel később azonban az ünnepelet csodaszor csúfosan megbukott: környezetkárosító hatásai miatt a világ legtöbb országában betiltották a DDT alkalmazását. Érthető tehát, hogy napjainkban a közvetlenül érintett szakmai köröket messze meghaladó érdeklődés irányul a növényvédő szerek – köztük a legnagyobb mennyiségben felhasznált hatóanyagcsoport, a herbicidek – alkalmazásának körülményeire. A herbicidek használata ugyanis környezetvédelmi szempontból kockázatosnak tekinthető: különösképpen monokultúras növénytermesztés esetén léphet fel annak veszélye, hogy a talajvízbe mosódva az ivóvízbe jussanak. Kiemelkedően fontos célkitűzés a mezőgazdaságban felhasznált herbicidek mennyiségének csökkentése, illetve olyan hatóanyagok alkalmazása, melyek a kijuttatást követően gyorsan lebomlanak, és nem terhelik a környezetet.

Az új kémiai hatóanyagok kutatásának és szerré fejlesztésének összetett folyamatát az előadás az MG-191 kódjelű herbicid antidotum példáján mutatta be. Herbicid antidotumokra azért van szükség, mert számos gyomszabályozó kémiai szer szelektivitása korlátozott, azaz – környezeti tényezőktől függő mértékben – a haszonnövényeket is károsíthatja. A herbicid antidotumok olyan vegyületek, amelyek megvédik a haszonnövényeket a herbicid toxikus hatásai ellen, anélkül, hogy annak gyomirtó hatását csökkentenék. 14-C izotóppal jelzett herbicid antidotumok növényi átalakulásait tanulmányozva arra a megállapításra jutottunk, hogy ezek az élő szervezetben kémiai acilező ágensként viselkednek, és biológiai hatásuk a receptor fehérjék acilezésének tulajdonítható. Ennek az új koncepciónak a felhasználásával új, un. pro-acil

hatóanyagcsaládot terveztünk és állítottunk elő: olyan vegyületeket, amelyek a növényi szövetekben acilezésre képes származékokká alakulnak át. Az új vegyületcsalád tagjainak antidotum hatékonyságát laboratóriumban, üvegházban, és szabadföldi kísérletekben vizsgáltuk, és meghatároztuk a vegyületek kémiai szerkezetének optimumát. A leghatásosabb vegyületek csoportját itthon és a világ számos országában szabadalmakkal védjük, majd kiválasztottuk az optimális kémiai, biológiai és környezeti tulajdonságokat mutató hatóanyagot (MG-191), és – a megfelelő toxikológiai és környezeti vizsgálatokat követően – engedélyeztettük. Az MG-191 ma is forgalomban van, belőle a gyártó vállalatnak eddig kb. 3 milliárd forint bevétele származott. A szer külföldi tulajdonjogát egy nemzetközi nagyvállalat több millió dollárért megvásárolta.

Kutatásaink során megfigyeltük, hogy egyes a herbicidek hatnak a haszonnövények metabolizmusára is, és befolyásolják a természetes eredetű fenol-vegyületek szintézisét. Az ilyen másodlagos metabolitok fontos biológiai funkciója a növények kémiai védelme: abban az esetben halmozódnak fel, ha a növényt mikrobiális fertőzés, vagy rovarkár éri. A természetes peszticidek biológiai hatása azonban kevésbé szelektív: humán-, ill. emlős-toxicitásuk is jelentős, emellett hormon-hatásuk (ösztrogén) is számottevő lehet. Vizsgálataink során azt tapasztaltuk, hogy a fenti természetes anyagok nemcsak növényi kórokozók és rovarkártevők hatására, hanem egyes herbicidekkel végrehajtott kezelést követően is felhalmozódhatnak haszonnövényeinkben. Kutatásaink eredményeként analitikai módszert írtunk le az ilyen vegyületek kimutatására, és eljárást javasoltunk a herbicid-kezelések gyakorlati megvalósítására.

A növényvédelem területén paradigmaváltás zajlik. A legutóbbi évtized növényvédelmi K+F tevékenységének legeredményesebb irányzata a rezisztenciakutatás: igen nagy erővel, számos laboratóriumban folyik növényi rezisztencia-gének kutatása és azonosítása. Nem meglepő hát, hogy e területen – mind a hagyományos, mind a legkorszerűbb molekuláris biológiai módszereket alkalmazva – született számos olyan eredmény, amely mára a modern mezőgazdasági gyakorlat meghatározó elemévé vált. Így például az Amerikai Egyesült Államokban a legnagyobb területen termesztett növények között túlsúlyba kerültek a herbicid-, rovarkár- és vírusbetegség-ellenálló genetikailag módosított fajták. A haszonnövények genetikai módosítása nem új jelenség: a nemesítők évszázadok óta alkalmazzák a fajták, ill. fajok közötti keresztezés módszerét annak érdekében, hogy kedvezőbb tulajdonságokkal rendelkező haszonnövényekhez jussanak. A molekuláris biológia ezt a folyamatot gyorsítja fel: igen rövid idő alatt képes nagyszámú, genetikailag módosított haszonnövény előállítására. Az ilyen növények alkalmazása forradalmasíthatja a mezőgazdaságot: csökkenhet a növényvédő szerek és műtrágyák által okozott környezeti terhelés, javulhat a termelők gazdasági helyzete, nőhet a termés mennyisége, a termésbiztonság, és javulhat a termés minősége. Tudnunk kell azonban, hogy a genetikailag módosított növények termesztése nem tekinthető veszélytelennek: nem ismert ugyanis, hogy használatuk hosszú távon milyen környezeti és egészségügyi kockázatokkal jár. Emiatt az ilyen növények megítélése napjainkban ellentmondásos: a környezetvédő mozgalmak mereven ellenzik, míg a szakmai/tudományos körök többsége – korlátozásokkal ugyan – támogatja alkalmazásukat. Így az USA kifejezetten segíti az ilyen növények

termesztésbe vonását, míg az EU tagországai ezt inkább vonakodva engedélyezik, és néhány ország várakozó álláspontra helyezkedik. Hosszabb távon a genetikailag módosított növények további térnyerése prognosztizálható, mivel jelenleg nincs olyan bizonyíték, ami jelentős káros hatásukat mutatná ki. Ez a térnyerés természetesen csak abban az esetben következhet be, ha a genetikailag módosított növényekről minden kétséget kizáróan bebizonyosodik, hogy egészségügyi és környezetvédelmi szempontból kockázatmentesek.

Míg a növényvédelemmel kapcsolatos molekuláris biológiai K+F tevékenység mérőföldes lépésekkel halad, a kémiai kutatások e versenyben lemaradni látszanak. Az új peszticid hatóanyagok hatalmas K+F költségei miatt egyre kevesebb vállalat engedheti meg magának az ilyen fejlesztések luxusát. Csökken hát e terület K+F aktivitása, és emiatt csökken az újonnan felfedezett hatóanyagok és hatóanyag-csoportok száma is. A lelassuló fejlesztés jelentős problémák forrása lehet, ugyanis a régi hatóanyagok idővel „elévülnek“ (egyre kevésbé teljesítik a szigorodó környezetvédelmi előírásokat, és mind gyakrabban lépnek fel velük szemben rezisztencia-jelenségek). A kémiai növényvédelem válságosra forduló K+F problémáin – paradox módon – a molekuláris biológia segíthet: például új növényvédő szerek hatáscentrumainak azonosításával, valamint egyszerű, gyors és olcsó sorozatvizsgálati módszerek kifejlesztésével.

A belátható jövő növényvédelmi gyakorlatában a fenti eljárások integrált alkalmazása tűnik legígéretesebbnek. A genetikailag módosított növények termesztésének és a kémiai növényvédelem jövőjének bizonytalanságai miatt Magyarország akkor jár el leghelyesebben, ha valamennyi növényvédelmi irányzat (kémiai, biológiai, ökológiai, agrotechnikai, stb.) felé megőrzi nyitottságát, és támogatja ezek kutatás-fejlesztési programjait.

11.7. ENTEROBACTERIALIS ZOONOSISOK

Nagy Béla, az MTA rendes tagja

150 éve annak, hogy *Rudolf Virchow*, a celluláris pathológiai irányzat megalapítója, a 19. század egyik legjelentősebb orvosa, 1855-ben Würzburgban rájött arra, hogy az általa tanulmányozott fonálféreg (*Trichinella*) képes embert és állatot egyaránt fertőzni. Az ilyen kórokozók által előidézett betegségeket egységesen „zoonózisoknak” nevezte, mely elnevezést 1982-ben a WHO mint a gerinces állatról emberre terjedő fertőzéseket definiálta.

A zoonózisok elleni védekezés szoros, humán-, és állat-egészségügyi együttműködést kíván. Az EU 1992-ben adta ki első un. Zoonózis Irányelvét mely számos, állatról emberre terjedő fertőzés elleni fokozott védekezésre szólította fel a tagországokat, különös súlyt helyezve a *Salmonella* elleni védekezésre baromfi állományokban. A humán salmonellosisokat ugyanis a 80-as évek végétől Európa szerte folyamatosan emelkedő S. Enteritidis járványok jellemezték, melyeket az esetek jelentős részében a fertőzött baromfi termékekre, (pl. salmonellás tojásra) vezettek vissza. Jelenleg az EU egy un. folyamatos vizsgálati kötelezettséget előíró (Monitoring) rendeltében több zoonotikus kórokozót nevezett meg: *Mycobacterium bovis*, *Brucella*, *Salmonella*, *Campylobacter*, *Listeria*, Verotoxikus *E. coli*, *Trichinella* és *Echinococcus*, mely felsorolásban két baktérium (*Salmonella* és verotoxikus *E. coli*) rendszertani helye az „Enterobacteriaceae” családban van. Így az általuk előidézett fertőzéseket „Enterobacterialis Zoonosisok” névvel illelhetjük. Az EU zoonózis rendeletben megnevezett fenti két baktérium (*Salmonella* és verotoxikus *E. coli*) különböző okoknál fogva, – többek között az egyre általánosabbá váló tömegétkeztetés, valamint az intenzívebb állattartás és tömeges feldolgozás miatt (a *Campylobacter* és *Listeria*-val egyetemben) folyamatos élelmiszerbiztonsági kockázatot jelentenek.

Az alábbiakban a *Salmonella* és a verotoxikus *E. coli* (VTEC) terén végzett munkáinkat foglalom össze.

Salmonellosis elleni védekezés

Idevonatkozó munkáink aktualitását az adta, hogy Magyarországon a *Salmonella* fertőzöttség az EU átlaghoz képest magas, mely 1996-ban érte el csúcát (100 000 lakosra eső 250 izolálás), melynek 90%-át akkor a – többségében baromfi eredetű – S. Enteritidis tette ki (ANTSz, OEK). Ebben az időszakban a baromfi salmonellosisok csökkentésére egy, a baromfi ágazat egészére szóló módszertani (védekezési és ellenőrzési rendszerre vonatkozó) ajánlást adtunk ki, mely utóbbi egy PHARE program keretében – az EU 1992 évi Zoonosis redevetével összhangban – készítettünk el (1995). Ez alapozta meg az első hazai, baromfi salmonellosis elleni védekezési rendeletek kiadását (2002, 2003), melyek szerint a *Salmonella* elleni védekezést a tenyésztő-állományokban, a *Salmonella* enteritidis és *S. typhimurium* (un. invázív törzsek) elleni védekezéssel kell kezdeni, melynek része a szülő-, és tojó állományok vakcinázása is.

A baromfi *Salmonella* elleni vakcinák

Ahhoz, hogy egy-egy kórokozó ellen sikeres vakcinákat dolgozzunk ki, előbb ismerni kell a kórokozónak a szervezetben belüli viselkedését (a kórfejlődését), melyet természetesen számos külföldi csoport vizsgált eddig is különböző állatokban (elsősorban egérben), de a napos csibére vonatkozóan kevés kórfejlődéstani adattal rendelkezünk. Ezért ilyen irányú kísérletekben a *Salmonella* enteritidis fertőzés különböző fázisait naposcsibékben kísértük figyelemmel.

- A hámsejtekhez – azok mikrobolyháihoz -való kötődés első lépése az adhézió, melynek a *Salmonella* Enteritidis esetében egy un. SE14-es fimbria az egyik legmeghatározóbb eszköze. Eközben aktiválódik az un. „I.sz *Salmonella* Pathogenitási sziget” (mely egy speciális- az invázióért felelős – géncsoport),
- Ezt követően a *Salmonella* a sejtmembránnal lép közvetlen kapcsolatba (az I.sz Pathogenitási sziget által kódolt, un. III. típusú szekréciós rendszer révén), melynek eredményként a sejtmembrán begyűrődik, majd később a *Salmonella* a sejtbe lép.
- A bekebelezés legintenzívebb és legsikeresebb a bél nyiroktüszőit fedő, un. M- (microfold) sejtjei által, melynek eredményként baktériumokkal telt intracelluláris vesiculumok jönnek létre, majd a makrofágok segítségével eljutnak a távolabbi szervekbe (lépbe, májba, petefészekbe), s ott megtelepedve fejtik ki további kórokozó hatásukat.

A *S. enteritidis* terjesztésében a petefészekben való megtelepedésnek is fontos szerepe van.

Tenyész és tojó állományok védelme (*S. Enteritidis* elleni vakcina jelölt törzs)

A védekezés eddig ismert leghatékonyabb eszköze a napos-kori, szájon át történő immunizálás. Így a bélben megtelepedett vakcina törzs a természetes törzshöz hasonlóan tudja áthangolni a nyálkahártyát. Fontos tehát, hogy vakcina törzsek a bélben jól megtelepedők, de gyengített inváziós képességgel rendelkezők, továbbá, hogy a vad törzsektől szerológiailag is jól elkülöníthetők legyenek. Ezért a következő kísérletekben arra törekedtünk, hogy – a már kereskedelmi forgalomban lévők mellett – olyan vakcina törzset állítsunk elő, mely a fenti követelményeknek megfelel: szerológiai markerrel rendelkezik, és virulenciájában gyengített.

Erre a célra legmegfelelőbbnek látszott a *S. enteritidis* törzsek flagelláinak „bénítása”. E célból – *Olasz Ferenc dr*-al, (MBK, Gödöllő) és *Imre Ariel* munkatársammal – egy olyan irányított transzpozíciós rendszert adaptáltunk, melyet ők (O.F., MBK) jelenleg Eukariotákra szabadalmaztatnak. A kiválasztott *S. enteritidis* törzsbe egy olyan transzpozáztt termelő plazmidot ültettünk, melyben elhelyezett, *fliA* (DNS kötő fehérje gén)-el kötött *IS30*-as gén a flagella termelés genetikai átírását azáltal állítja le, hogy a kromoszómában az un. *fliC* gén működését befolyásoló un. „operátor” régióhoz kötődik. Az így összeállított rendszerrel sikerült a flagellin termelését leállító mutációt végrehajtani, s az előállított mutánsok non-motilisak lettek.

Az itt bemutatott *S. Enteritidis* marker vakcina fejlesztési munkákhoz szükséges volt egy olyan modern és tömegesen alkalmazható, szerológiai rendszert is összeállítani, mely a korábban említett vérsavó vizsgálatok révén tudja majd a vakcinázott ill. a vad törzsekkel fertőzött állatokat megkülönböztetni. Ezen célból (is) – és egyéb *Salmonella*-szerológiai vizsgálatok céljából, *Rásky Klára dr.*, és *Péterfy dr.*-al (Diagnosticum RT) egy olyan monoclonális – *S. enteritidis* flagellin ellenanyagok kimutatására alkalmas (DAS-blokkoló-ELISA) rendszert állítottunk össze, mely lehetővé teszi a vad törzsek specifikus kimutatását (jóval érzékenyebben – mint a klasszikus agglutinációs módszerek) és várhatóan jól elkülöníti a vad törzssel fertőzött állatokat a vakcinázottaktól.

A következő feladat a már markerezett – és baromfi szerológiai válaszában is a vad törzsektől megkülönböztethető – nem-mozgó *S. Enteritidis* törzsek virulenciájának csökkentése volt, melyet első lépésként az un. virulencia plazmid csonkolásával kívántunk megoldani. Erre a feladatra egy *IS10-IS30* kombinált transzpozíciós rendszert alkalmaztunk, melynek a *S. Enteritidis* virulencia plazmid *spv* régióba való beépülését követően, az összekapcsolódott *IS30*-eredetű IR végekre (egy hordozó plazmidon termelődő) aktív *IS30* transzpozáz fehérjét vittünk be, s így további deléciós (csonkolt, ill. teljes plazmid elvesztett) változatokat állítottunk elő.

Ezek után felmerült a kérdés, hogy az elvégzett genetikai változtatások (flagellin bénítás ill. plazmid üzés), milyen változásokat hoztak létre a vakcina jelölt törzsek virulenciájában (bélbeni megtelepedés képességében és a szervi invázióban). A kérdés megválaszolása céljából SPF minőségű napos csibéket fertőztünk, s azt tapasztaltuk, hogy a vakcina-jelölt mutánsok inváziós készsége jelentősen csökkent, míg a bélbeni megtelepedés tekintetében a szülő törzstől alig különböztek. Ez számunkra tulajdonképp kedvező eredmény volt, mivel a vakcina törzsek bélbeni megtelepedése az eredményes immunizálás egyik fontos feltétele.

Az első lépésekben kitűzött célokat elértük: előállítottunk olyan, szerológiai markerrel rendelkező *S. Enteritidis* mutánsokat, melyeket mint vakcina törzseket is egyszerű eszközökkel ellenőrizhetünk, s az általuk kiváltandó szerológiai válasz vizsgálatához monoclonális ELISA rendszert állítottunk össze. Mindez a *S. enteritidis* fertőzöttség csökkentését elsősorban tenyész-, és tojó állományokban szolgálhatja.

Húscsirke állományok vakcinás védelmének lehetőségei

A továbbiakban olyan vakcinák előállítására is gondolnunk kell, melyek a húscsirkék *Salmonella* fertőzöttségét képesek lényegesen csökkenteni, anélkül, hogy a vakcina törzsek a csirkékkel a vágóhidra kerülnének és ott a baromfi húst nagy tömegben szennyeznék. Ezen cél megvalósításához figyelembe kell vennünk, hogy a broiler csirkékben (Magyarországon és – úgy tűnik más országokban is) elsősorban nem a *S. enteritidis* és *S. typhimurium*, hanem az un. nem invázív törzsek (*S. Hadar*, *S. infantis* és *S. Virchow*) fordulnak elő leggyakrabban. A vakcina törzsnek tehát lehetőség szerint ezek ellen is védenie kell. Ez esetben is követelmény, hogy a védelem napos korban mielőbb kialakuljon, de fontos, hogy a vakcina törzs a vágás idejére (6. hetes kor) megszűnjön. Az un. broiler vakcinák előállítását előkészítendő, olyan kísérleteket

végeztünk, melyek a *S. hadar* (valamint *S. enteritidis*, és *S. typhimurium*) törzsek korai védelmet nyújtó tulajdonságait vizsgálják. Az idevonatkozó kísérletsorozataink egy része (Nógrády Noémi és Imre Ariellel) arra irányult, hogy a baktériumok. un. „Quorum Sensing” mechanizmusát igyekezzünk kihasználni, melynek lényege, hogy a *Salmonella* (és néhány más baktérium) egy bizonyos populáció sűrűséget érzékelni, és arra válaszul gátló anyagokat termelni képes, melyeket elsősorban saját fajú (és szorvarú) törzsek érzékelnek. Eddigi eredményeink arra hívták fel a figyelmet, hogy a *S. hadar* törzsek ilyen alapon több szerotípus ellen is korai védelmet nyújthatnak. Vizsgálatainkat a *S. hadar* által kiváltott korai bél-immunitás irányában folytatjuk.

Verotoxikus *E. coli* (VTEC) és enterohemorrhagiás *E. coli* (EHEC)

A zoonotikus jelentőségű enterális *E. coli* baktériumokat egy különleges (fágokkal terjedő) toxin csoport: a „verotoxinok” (VT1, VT2), vagy más néven „Shiga-szerű toxinok” (SLT1, SLT2) csoportja jellemez. Kettős nevük magyarázata, hogy toxikus voltukat egyidőben (1978) felfedező két csoport eltérő nevet adott. A következőkben egységesen verotoxikus *E. coli* (VTEC)-nek nevezett baktériumok emberek és állatok bélcsatornájában előfordulnak és emberre mérsékelten patogének, állatok között (sertésben) egy sajátos kórt, az un. ödéma betegséget idézik elő.

Ezen kórokozókkal párhuzamosan vizsgálnunk kellett egy másik kórokozó *E. coli* csoportot, mely jelenlegi ismereteink szerint nem zoonotikus jelentőségű, de ezekkel rokonságot mutat.: Az enteropathogen *E. coli* (EPEC) baktériumok, melyek csecsemők kisgyermekek hasmenését okozzák, de megtalálhatók fiatal állatok bélcsatornájában is (nyulakban pl. súlyos hasmenést okoznak). Ez a baktérium csoport ugyan nem termel jól meghatározható toxint, de a bélhámot jellegzetesen károsítja és szorosan tapad a bélhámsejtek membránjához (un. attaching-effacing elváltozást idéz elő).

A harmadik csoport az un. enterohaemorrhagiás *E. coli* (EHEC) viszont komoly zoonotikus jelentőségű, mivel egyesíti magában mindkét fenti csoport tulajdonságait (hibrid típus, mely sajátos filogenetikai folyamatok révén jött létre). Ezen törzsek jelentős része állatokból (kérődzők- főként szarvasmarhából) származik, s az embert (elsősorban a gyermekeket, és időseket) betegíti meg, s legjellegzetesebb képviselőik az O157:H7 törzsek.

Az utóbbiak legfontosabb fertőzési forrása a szarvasmarha (hús és tej, illetve a legelő).

A hazai tejelő szarvasmarhák fertőzöttségére vonatkozóan elsőként végeztünk módszertanilag is hiteles hazai vizsgálatokat (vágóhídi bélminták, bélsarak és tejminták alapján). Mint kiderült a VTEC törzseket 0,8–4,8%-ban, míg az O157:H7 törzseket 3–7% között gyakorisággal lehetett kimutatni, ami nagyjából megegyezik a nemzetközi adatokkal.

A törzsek részletes elemzésének eredménye viszont azt mutatta, hogy leggyakoribb típus az un. EPEC volt, mely annak ellenére hogy O157:H7 (enterohemorrhagiás fő-típussal egyező) szerotípus volt (shiga toxin gént nem tartalmazott, s így EHEC-nek nem volt nevezhető).

Elvégeztük ezen törzsek részletes genetikai analízisét is, melynek eredményei szerint a fenti törzseink közül egyesek eddig nem azonosított (új) típusú *stx2* gént hordoztak.

Az *stx* géneknek fágokkal EPEC törzsekbe való átjutását, s ezáltal EHEC törzseké alakulását *in vivo* körülmények között (választott malacok lekötött csipőbél szegmentjeiben) vizsgáltuk. Ezen vizsgálatok során egy humán pathogén törzsből (mint donorból) igyekeztünk átvinni, – mitomicinnel indukált fágok segítségével sertés EPEC-be *stx2* „jelzett” geneket hordozó fágokat. Érdekes módon azt tapasztaltuk, hogy míg *in vitro* az átvitel nem sikerült, addig *in vivo* több esetben is sikerrel jártunk, jelezvén, hogy a baktériumok a bélben (*in vivo*) alkalmasabb állapotban vannak az ilyen génátvitelre mint *in vitro*. Ez a megfigyelés a koncentrált állattartási körülmények hatását is jól jelzi az ilyen és ehhez hasonló génátvitel vonatkozásában.

A fentiek alapján jelenleg úgy látszik, hogy a VTEC/EHEC törzseket hordozó állatok egyelőre tömeges humán egészségügyi veszélyt hazánkban nem jelentenek, s hogy a hazai szarvasmarhák által hordozott *E. coli* O157-es törzsek zöme EPEC-nek tekinthető, melyek viszont az *stx* gén felvételével magas virulenciájú EHEC-é alakulhatnak.

Publikációk

- Nagy, B. 1999. Magy. Áo. Lapja 121., 179–180.
- Nagy B., Bitay Z., Kovács S., Nógrády N. 2001. Magy. Áo. Lapja. 123., 670–678.
- Fekete P.Zs., Gerardin J., Jacquemin E., Mainil J.G., Nagy B. 2002. Vet. Microbiol., 85., 275–284.
- Nógrády N., Imre A., Rychlik I., Barrow P.A., Nagy B. 2003.. FEMS Microbiology Letters 218., 127–133.
- Nógrády N., Imre A., Rychlik I., Barrow P.A., Nagy B. 2003.. Vet. Microbiol. 97., 191–199.
- Tóth I., Schmidt H., Dow M., Malik A., Oswald E., Nagy B. 2003. Appl. Environment. Microbiol. 69., (12) 7242–7247.
- Imre A, Olasz F, Nagy B. (2005). Acta Vet. Hung. 53., 163–172.
- Dow, M.A., Tóth, I, Alexa, P, Davies, M, Malik, A, Oswald, E, Nagy B.(2005) J. Clin. Microbiol. 43., 1366–67.
- Nagy B. Tóth I., Fekete P.Zs. 2005. In: Holzapfel W – Naughton P.(Editors): Microbial Ecology in Growing Animals. Elsevier Science B.V., Amsterdam p157–190.
- Nagy, B., Fekete, P. Zs: (2005) Int. J. Medical. Microbiol. 295. 443–454.
- Imre, A., Olasz, F, Kiss, J, Nagy, B. (2006) . Plasmid (in Print)
- Malik A, Tóth I, Beutin L, Schmidt H, Taminiiau, H, Dow M, Morabito, S. Oswald E, Mainil'J, Nagy B.(2006). Vet Microbiol. (In Print).

12. SZEMÉLYI HÍREK

12.1. KITÜNTETÉSEK, ELISMERÉSEK*

Sáringer Gyulát, az MTA rendes tagját, a Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztkeresztjével tüntették ki.

Horváth József, az MTA rendes tagja, a Kaposvári Egyetem Doctor honoris causa kitüntetését kapta.

Láng István, az MTA rendes tagja a Nyugatmagyarországi Egyetem Mezőgazdasági és Élelmiszertudományi Karától a Doctor honoris causa kitüntetésben részesült.

Várallyay Györgynek, az MTA rendes tagjának a Szent István Egyetem Tanácsa a „Szent István Aranyérem” kitüntetést adta.

---

* A 10.1. pont csak az osztályhoz tartozó akadémikusok kitüntetéseit tartalmazza. Ezek közül is csak a legmagasabbakat: a Kormány, a Köztársasági Elnök, a belföldi és külföldi egyetemek által adott kitüntetéseket, illetve díszdoktori címeket. Minden egyéb kitüntetésről a „Tájékoztató” 5. és 6. fejezetéből értesülhetünk.

13. A KÖNYV- ÉS FOLYÓIRATKIADÁS HELYZETE

13.1. HORNOK LÁSZLÓNAK, AZ OSZTÁLY KÖNYVFELELŐSÉNEK ÉVES BESZÁMOLÓJA

Az MTA Könyv- és Folyóiratkiadó Bizottsága 9 900 eFt-ot biztosított az Osztály által támogatott folyóiratok és könyvek megjelentetéséhez.

Támogatásban részesült az *Osztálytájékoztató* (1 300 eFt), az *Acta Agronomica* (1 100 eFt), az *Acta Phytopathologica et Entomologica Hungarica* (600 eFt), az *Acta Silvatica* (334 eFt), az *Acta Veterinaria* (1 000 eFt) és a *Progress in Agricultural Engineering* (334 eFt), valamint három magyar nyelvű folyóirat az *Agrokémia és Talajtan* (700 eFt), az *Agrártörténeti Szemle* (900 eFt) és az *Állattenyésztés és Takarmányozás* (333 eFt).

Támogatásunkkal megjelent Bócsa Iván: A kender (2 500 eFt), Kozár Ferenc: Magyarország pajzstetű fajai (300 eFt), valamint Kerekes Benedek: A dohányszárítás gépesítése (500 eFt) c. könyve.

13.2. AZ OSZTÁLY TAGJAINAK 2005-BEN MEGJELENT KÖNYVEI

Harnos Zsolt–Ladányi Márta: Biometria agrártudományi alkalmazásokkal. Aula Kiadó, 2005. 337 oldal.

Solymos Rezső (szerk.): Erdő- és fagazdaságunk időszerű kérdései. 2005. p.1–412. FVM támogatással.

14. A MAGYAR PARAZITOLÓGUSOK TÁRSASÁGÁNAK 2005. ÉVI TEVÉKENYSÉGE

Farkas Róbert–Véghné, Szénási Zsuzsanna

Közgyűlés

A Társaság 2005. november 16-án tartotta a háromévenként esedékes tisztújító Közgyűlését. Farkas Róbert elnöki beszámolójában az elnökség elmúlt három évben végzett munkájáról adott áttekintést, nem hallgatva el a tervezett, de nem teljesített feladatokat sem. Kiemelte a humán és állatorvosi parazitológiai terület közötti együttműködés erősödését, összefoglalta a megtartott tudományos rendezvények jelentőségét és ezek szerepét a Társaság tudományos kapcsolatainak fejlődésében. Kezdeményezte egy háromtagú bizottság létrehozását, amely a jövőben javaslatot tesz az elnökségnek az MPT díjainak adományozására. Véghné Szénási Zsuzsanna főtitkári beszámolójában ismertette az MPT szervezeti életét, a tagság létszámának alakulását, valamint végzettség szerinti összetételét. Beszámolt a MPT ügyviteli és gazdálkodási tevékenységéről. Kihangsúlyozta, hogy a stabil pénzügyi helyzetet az MTA és az együttműködő partnerek pénzügyi támogatása biztosította. Az elnökség korábbi döntésére utalva javasolta, hogy a Közgyűlés az évek óta nem emelt 600, illetve 200 Ft/év tagdíjat 2000, illetve 1000Ft/év összegben állapítsa meg a 2006. évtől kezdődően. A Közgyűlés egy fő tartózkodással és két ellenszavazattal hozzájárult a tagdíj 2006. évtől történő emeléséhez. A Számvizsgáló Bizottság elnöke beszámolt arról, hogy évente megvizsgálták, és rendben találták a pénzügyi jelentéseket és a Naplófőkönyvet.

Az új elnökség és a Számvizsgáló Bizottság tagjainak a megválasztását követően került sor Kassai Tibor tiszteletbeli elnök köszöntésére 75. születésnapja alkalmából. Az ünnepelt köszönetét fejezte ki, és rövid visszatekintést adott a Társaság érdekében végzett munkájáról, hangsúlyozta a hazai parazitológiai munka fontosságát, és az MPT-nek ebben betöltött fontos szerepét. Végezetül az ünnepelt tiszteletére két előadás hangzott el.

A megválasztott 11 tagú elnökség 2006. február 7-én megtartott első ülésén titkos szavazással a MPT elnökévé ismét Farkas Róbert tanszékvezető egyetemi docent (Szent István Egyetem, Állatorvos-tudományi Kar, Parazitológiai és Állattani Tanszék, Budapest), főtitkárává Véghné Szénási Zsuzsanna osztályvezetőt ('Johan Béla' Országos Epidemiológiai Központ, Parazitológiai Osztály, Budapest) választotta.

Elnökségi ülések

A 2005. évben három ülést tartott az elnökség. Az elsőn (2005. február 1.) az MPT megalakulása 40 éves évfordulója alkalmából 2005. március 31-én, Budapesten megrendezendő Jubileumi Tudományos Ülés előkészítésével kapcsolatos feladatokat tárgyalta meg. A második elnökségi ülésen (2005. június 1.) az elnökség értékelte a

mintegy 100 fő részvételével, Budapesten lebonyolított Jubileumi Tudományos Ülést. A 2005. szeptember 29-én tartott összejövetelen az esedékessé váló tisztújító közgyűléssel kapcsolatos feladatokat vitatta meg. Ezen az ülésen az elnökség arról döntött, hogy az MPT közgyűlését 2005. november 16-ára hívja össze, amelynek az előkészítésére egy háromtagú jelölőbizottságot kért fel. Az elnökség tagjai megvitatták a főtitkár és az ügyintéző írásos beszámolóját a Társaság pénzgazdálkodásáról. A főtitkár meghatalmazást kapott, hogy a tagdíj emelésére vonatkozó javaslatot a Közgyűlés elé terjessze. Rózsa Lajos elnökségi tag elkészítette a "Kotlán Sándor Díj" szabályzatának tervezetét, amelynek az elfogadása az új elnökség feladata lesz.

Tudományos rendezvények

Társaságunk 2005. március 31-én a Szent István Egyetem Állatorvos-tudományi Kar aulájában tartotta Jubileumi Tudományos Ülését az MPT megalakulásának 40. évfordulója alkalmából. A Társaság elnöke „A Magyar Parazitológusok Társasága múltja és jelene” címmel tartotta megnyitó előadását. A mintegy száz fő részvételével megtartott, fogadással egybekötött rendezvényen Társaságunk tiszteletbeli tagjává fogadta Horst ASPÖCK professzort (Ausztria) és Santiago MAS-COMA professzort (Spanyolország), utóbbi jelenleg a Parazitológusok Európai Szövetsége elnöki tisztét is betölti. A tudományos programban meghívott külföldi vendégeink és hazai szerzők 21 előadása hangzott el, felölelve a parazitológia teljes szakterületét. Az előadások összefoglalóit tartalmazó füzetet a résztvevők kézhez kapták.

2005. szeptember 5. és 8. között a Magyar Kártevőirtók Országos Szövetsége, a Magyar Parazitológusok Társasága, a Magyar Természettudományi Múzeum, valamint a Növény- és Talajvédelmi Szolgálat Ökotoxikológiai Laboratóriuma közös rendezésében zajlott le Budapesten az 5. Európai Gerinces Kártevő-szabályozási Konferencia (5th European Vertebrate Pest Management Conference). A konferencián 61 előadás hangzott el, és 18 poszter került kiállításra. A konferenciák állandó szervező bizottságának elnöke, Chris Feare professzor utólag így nyilatkozott a konferenciáról: „A Budapesten, nagyon barátságos légkörben, kitűnően megrendezett konferencián 108 küldött vett részt 24 országból. A végeredmény egy jól megszervezett konferencia volt, a hozzá kapcsolódó szociális programokkal együtt. Újra megköszönöm Bajomi Dánielnek és csapatának, hogy vállalták ennek a konferenciának a megszervezését, amely az első olyan konferencia volt, amelyet az Európai Unió legújabb tagországainak egyikében rendeztünk meg.”

Egyéb hírek

Kassai Tibor nyugalmazott tanszékvezető egyetemi tanár, az MPT tiszteletbeli elnöke, 2005. szeptember 5-én volt 75 éves. A jubileum alkalmából a *Magyar Állatorvosok Lapja* 2005. évi 9. számában életútjának méltatása jelent meg.

2005. szeptember 22-én a Budapesti Állat- és Növénykert volt a helyszíne annak a sajtótájékoztatónak, amelyet a Bayer Hungaria Kft. szervezett Társaságunk támogatá-

sával. A tájékoztató célja az volt, hogy széles körben tájékoztassa a magyar közvéleményt a kutyák (és macskák) közvetítette helminto-zoonózisok hazai előfordulásáról, veszélyeiről és a megelőzés fontosságáról. Az újságírókat a problémakör legismertebb szakértői kalauzolták el a téma rejtelseibe. Levezető elnökként Farkas Róbert az MPT elnöke köszöntötte a megjelenteket és emelte ki a probléma aktualitását. A kutyák féregfertőzésének állatorvosi vonatkozásait Kapiller Zoltán mutatta be. Véghné Szénási Zsuzsanna, a „Johan Béla” Országos Epidemiológiai Központ felmérésének adatait ismertette. Ebből világosan kiderülhetett mindenkinek, hogy a veszély valós, és a megelőzés területein van még mit tennünk. Bede Olga, az Szegedi Egyetem Gyermek-klinikájának adjunktusa, a saját praxisában előforduló gyermek betegek példáján keresztül szemléltette a lehetséges humán-egészségügyi veszélyeket, és a már súlyos klinikai tünetekben megnyilvánuló betegség gyógyításának nehézségeit. Minden résztvevő nyomatékosította, hogy a probléma megelőzhető, ha állataink rendszeres, szakmai alapokon nyugvó féregtelenítése mellett betartjuk a társállattartás alapvető higiéniai szabályait. Az érdeklődést mutatta, hogy a rádió, a TV, a napi és hetilapok munkatársai azóta is folyamatosan keresik a szakértőket, akik a sajtón keresztül tájékoztatják a kutya- és macskatartók közösségét.

2005. októberében jelent meg a MPT elnökségének 49. sz. Tájékoztatója, amely az elnökség tevékenységéről, a hazai parazitológiai kutatás és oktatás eseményeiről és eredményeiről, személyi hírekről, nemzetközi rendezvények időpontjairól és az újabb parazitológiai kiadványokról adott tájékoztatást a tagságnak.

Készítette: Agroinform Kiadó és Nyomda Kft.

1149 Budapest, Angol utca 34.

e-mail: kiado@agroinform.com • www.agroinform.com

Ügyvezető igazgató: Bolyki István

Felelős vezető: Mahr Jánosné

Budapest, 2006/22

